

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANABİLİM DALI
GAZETECİLİK BİLİM DALI

DÜŞÜNCE DÜNYASI İTİBARIYLA
ZİYA NUR AKSUN

Fatma Gülser ÖZER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Şükrü BALCI

Konya-2010

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Fatma Gülser ÖZER

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Fatma Gülser ÖZER tarafından hazırlanan Düşünce Dünyası İtibariyle Ziya Nur Aksun başlıklı bu çalışma ...../...../..... tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı
Ünvanı, Adı Soyadı
Ünvanı, Adı Soyadı

Başkan
Üye
Üye

İmza
İmza
İmza

ÖN SÖZ

Türk milletini oluşturan fertler; geçmişte ve günümüzde de olduğu üzere, yaşantılarının her aşamasında örf, âdet, an'ane, kültür olarak benimsedikleri İslâmiyet'in hükümlerini esas alırlar. Dolayısıyla, tarihinin de bu bakış açısı ile değerlendirilmesini gerekmektedir. Genelde Batılı tarihçilerin yorum ve değerlendirmeleri çerçevesinde ele alınan Türk tarihi, kendi içinden çıktığı topluma yabancı kalmakta ve gerçekleri içermemektedir. Bu bağlamda günümüzün Türk toplumu, yaşanan tarih ile yazılan tarih arasındaki tezatları, kendisine gerçekleri yansıtabilecek şekilde irdeleyecek ve bu şekilde tarihi gerçekleri yazacak pek az entelektüele sahiptir. Ve bunlardan bir tanesi de, Osmanlı Devleti'nin, milleti ile birlikte oluşturduğu Osmanlı Medeniyeti'nin araştırılmasına bir ömür veren Ziya Nur Aksun'dur.

Bu çalışmada, tarihçi, hukukçu, yayıncı ve düşünce adamı kimliğini bir arada barındıran, bu itibarla farklı bir düşünce ekolü ortaya koyan Ziya Nur Aksun'un Tarihçi yönü ele alınmaya çalışılmıştır. Araştırmada, hayatının hedefi haline getirdiği fikirleri çerçevesinde eserlerini ve makalelerini yazan, rahatsızlığından sonra, düşünce dünyasını yapmış olduğu tablolar ile dile getiren Aksun'un yazılı eserleri incelenmiştir.

Hiçbir çalışma başlı başına tek bir kişiye ait olamaz, muhakkak bir kişiden yardım alınması o çalışmayı bir ekip çalışmasına dönüştürür ki, benim de bu çalışmada yardımını aldığım pek çok kişi vardır. Öncelikle, Hocam Şükrü Balcı'ya, hakkını asla ödeyemeceğim, manen bana çok destek olan ve çıkmazlara düştüğüm yerlerde bana yol gösteren Hocam Caner Arabacı'ya, büyük tarihçi, mütevazı bir insan olan Ziya Nur Aksun Hocama, her konuda bana yardım edip sorularımı cevaplandıran Belma Aksun'a, Ziya Nur Aksun'un Marmara Kıraathanesi'nden arkadaşlarına, tez çalışmasını benimle paylaşan Hakan Bahçeci'ye, bilgilerini her zaman benimle paylaşan Mustafa İşliyen'e, çalışmamı en iyi şekilde tamamlayabilmem için maddi ve manevi olarak beni destekleyen, karşılaştığım zorluklarda en büyük yol gösterici arkadaşlarım olan anne ve babama çok teşekkür ederim.

Fatma Gülser Özer

Mayıs 2010, Konya

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Fatma Gülser ÖZER	Numarası: 074222001012
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Gazetecilik Ana Bilim Dalı/ Gazetecilik Bilim Dalı	
	Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. Şükrü BALCI	
Tezin Adı		Düşünce Dünyası İtibariyle Ziya Nur Aksun	

ÖZET

1930 yılının 29 Mayıs gecesinde Konya’da doğan Ziya Nur Aksun; tarihçi, hukukçu, matbaacı, yayıncı, sohbet ve düşünce adamı kimliğini bir arada taşımaktadır. Düşünce dünyası itibariyle Türk kültür ve medeniyet dünyasını farklı bir bakış açısıyla değerlendiren ve araştıran Aksun, Türkiye’nin öz aydınlar kuşağının temsilcileri arasında yer almaktadır.

Batılı yazarların, “Türk Tarihi”nin gerçekleri yansıtmadığını, taraflı tutumlar sonucunda ortaya çıkan karalamaların tutarsız bir şekilde anlatıldığını çocukluk yıllarından itibaren fark eden Aksun, “Bu büyük devletin sonu böyle olmamalıydı” düşüncesiyle başlayan ve bir ömür süren araştırmaları neticesinde, “Osmanlı Tarihi” adlı eserini kaleme alır. “Osmanlı Medeniyeti, Devleti ve Milleti” üzerine yazdığı kitaplarında yapmış olduğu tarihi olayların; tahlilleri, tenkitleri, değerlendirmeleri ve düşünceleri, günümüz Türk gençlerine yol gösterici nitelikte bilgiler içermektedir.

Eserlerini akıcı bir üslup ile kaleme alan Aksun, “Dündar Taşer’in Büyük Türkiye’si” adlı kitabında Türkiye’nin meselelerini üçüncü şahıs ağzı ile anlatacak ve bu şekilde Türk gençlerine geleceklerinin hedeflerini çizecek kadar kıvrak zekâyâ sahip bir entelektüeldir.

Geçirmiş olduğu beyin kanaması (1976) ve sonrasında gelen felç ile konuşma melekelerini kaybeden, bu yüzden Marmara Kıraathanesi'ndeki, tarihi konuları içeren sohbetlerle başlayan ekolünü devam ettiremeyen Ziya Nur Aksun, Osmanlı Medeniyeti'ne ait görüş ve düşüncelerini, o dönemin tarihi mekanlarını resmederek sürdürmekte ve bugünlere yansıtmaktadır.

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Fatma Gülser ÖZER	Numarası: 074222001012
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Gazetecilik Ana Bilim Dalı/ Gazetecilik Bilim Dalı	
	Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. Şükrü BALCI	
Tezin Adı		As the world of thought Ziya Nur Aksun	

ABSTRACT

Ziya Nur Aksun, born in a night 29th of May, 1930, carries all identities of a historian, lawyer, pressman, publisher, man of talks and opinions. Aksun, who evaluates and researches the Turkish culture and civilization thought world from a different perspective, is among the representatives of the core intellectuals generation.

He has been aware of the fact that “Turkish History” authours of western culture have a biased view and distorted the truth about true events of the past and thus he started his life-long researches, and produced his work “the Ottoman History”, wich started with the thought of “the end of an empire shouldn’t be like this”. His analysis, criticisms, evaluations and views on the historical events about his works on “Ottoman civilization, government and people” has enlightening information for thee contemporary youth.

Intellectual Aksun, who has preferred a fluent tellinf style, choose to write his book “Dündar Taşer’in Büyük Türkiye’si- Great Turkiye of Dündar Taşer” in the third singular person and thus displayed his smartness in defining future goals for the Turkish Youth. After the cerebral hemorrhage (in 1976) and the following stroke, he lost his ability to speak and thus Ziya Nur Aksun couldn’t cuntinue his talks on historical events

in Marmara Cafe and now reflects his views and thoughts on the Ottoman civilization in form of paintings.

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI	ii
YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU	ii
ÖN SÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
GİRİŞ	1
I. BÖLÜM	6
ZİYA NUR AKSUN'UN HAYATI	6
1. 1. Ziya Nur Aksun'un Ailesi ve Çevresi	6
1. 2. Eğitimi	8
1. 2. 1. İlkokul ve Ortaokul Yılları	9
1. 2. 2. Üniversite Yılları	11
1. 2. 2. 1. Ziya Nur Aksun'un Etkilendiği Kişiler	13
1. 2. 2. 2. Askerlik Yılları	19
1. 3. İş Hayatı	19
1. 3. 1. Söğüt Şenlikleri	23
1. 4. Günümüzde Ziya Nur	26
1. 4. 1. Vefa Duygusu ile Onu Ziyaret Edenler	28
1. 4. 1. 1. Türk Ocakları	29
1. 4. 1. 2. Edebiyat Sanat ve Kültür Araştırmaları Derneği (ESKADER)	30
1. 4. 1. 3. Kültür Ocağı Vakfı (KOCAV)	34
II. BÖLÜM	37
ZİYA NUR AKSUN'UN ESERLERİ	37
2. 1. Dündar Taşer'in Büyük Türkiye'si	38
2. 2. Osmanlı Tarihi- Osmanlı Devleti'nin Tahlilli, Tenkidli Siyasi Tarihi	40
2. 3. İslam Tarihi 1- Dinî Düşünce ve İslâm	43
(Doğuştur, Yayılıştı, İlk Halifeler, İlk İhtilâflar, Emevîler ve Abbâsîler)	43
2. 4. İslam Tarihi 2- Türkler ve İslâm	45

(Selçuklular, Haçlı Seferleri, Moğollar ve Sonrası)	45
2. 5. İslam Tarihi 3- Osmanlı Padişahları ve 20. Yüzyılda İslâm Dünyası	47
2. 6. Siyasi ve Sosyal Açıdan Mezhepler Tarikâtlar	50
2. 7. Gayr-ı Resmi Tarihimiz – Osmanlı Padişahları.....	51
2. 8. Enver Paşa ve Sarıkamış Harekâtı	51
2. 9. Darbe Kurbanı Abdülaziz Han	53
2. 10. II. Abdülhamit Han	55
2. 11. Hür Adam Gazetesinde Yayınlanan Makaleleri	57
2. 11. 1. İçtimaî Islâhat	57
2. 11. 2. CHP'nin Lâikliğı	58
2. 11. 3. Açış Nutku	60
2. 11. 4. İlk Def'a Anlayış	61
2. 11. 5. Yanlış Yol	62
2. 12. Müstear İsimle Yayınlanan Makaleleri.....	63
2. 12. 1. Sağ ve Sol Diktacılar	63
2. 12. 2. Üç Devir ve Üç Hayal Kırıklığı.....	64
2. 12. 3. Demokrasi Düşmanlığı ve Sebebi.....	65
2. 13. Fetih Gazetesinde Yayınlanan Yazıları	66
2. 13. 1. Fatih Ahfadının Fikir ve İman Timsali Türk'ün Sembolü: Ayasofya	66
2. 13. 2. Müslüman Türk'ün Mukaddes Kitabına Gayeli Taarruz!..	67
2. 14. Diriliş Dergisinde Yayınlanan Yazıları	70
2. 14. 1. Mevlevilik ve Hz. Mevlana	70
2. 14. 2. Nakşilik, Doğuşu ve Gelişmesi.....	71
2. 14. 3. İtikadde ve Amelde Doğru Mezhepler.....	71
2. 14. 4. III. Selim Devri	72
2. 14. 5. Yeni Osmanlılar Cemiyeti Hakkında.....	73
2. 15. Türk Dünyasının Kültür Problemi - Alfabe.....	75
III. BÖLÜM.....	78
ZİYA NUR AKSUN'UN SOHBET HALKASI	78

3. 1. Adnan Menderes, 1960 İhtilâl Sabahı ve Ziya Nur Aksun.....	79
3. 1. 1. 1960'lı Yıllar ve Marmara Kıraathânesi.....	83
3. 2. Sohbet Yeri ve Arkadaşları.....	90
3. 2. 1. Ahmet Güner Elgin.....	91
3. 2. 2. Mehmet Niyazi Özdemir	95
3. 2. 3. Ahmet Nuri Yüksel.....	97
3. 2. 4. Beşir Ayvazoğlu	98
3. 2. 5. Ahmet İyioldu	99
3. 2. 6. Dursun Gürlek.....	101
3. 2. 7. Dr. Necmettin Turinay	101
3. 2. 8. Mustafa Miyasoğlu	103
3. 2. 9. Mehmet Şevket Eygi.....	104
3. 2. 10. Prof. Sadettin Ökten.....	104
3. 2. 11. Emin Işık.....	104
3. 2. 12. Osman Akkuşak.....	105
3. 3. Sohbet Halkasına Devam Edenler	106
3. 3. 1. Mehmet Niyazi Özdemir	109
3. 3. 2. Ahmet İyioldu	111
3. 3. 3. Avukat Halil Duruk	112
3. 3. 4. Üstün İnanç	115
3. 3. 5. Mustafa Nadir Önay.....	117
3. 3. 6. Dursun Gürlek.....	119
3. 4. Aksun Dostlarının Hakkındaki Görüşleri	121
3. 4. 1. Ziya Nur Ağabeyimize Dair	121
3. 4. 2. Ziya Bey.....	123
3. 4. 3. Ziya Nur Aksun Hakkında Birkaç Söz	124
3. 4. 4. Kardeş Gözüyle.....	126
3. 4. 5. Ziya Nur Aksun	130
3. 4. 6. Geleceği Vaat Eden Tarihçi.....	132

3. 4. 7. Aramızda Yaşayan Osmanlı Vak'anüvisi Ziya Nur Aksun.....	134
3. 4. 8. Matbaacı Ziya Bey.....	136
3. 4. 9. Dâvâ Adamı	137
3. 4. 10. Ziya Nur Ağabey	138
3. 4. 11. Ziya Nur Beyefendi	139
3. 4. 12. Sarıgımı Kirlendirmeyin	140
3. 4. 13. Bir Âbide İsim	141
3. 4. 14. O Bir Şamandıra Dikti	143
3. 4. 15. Tarihi Yazan ve Yaşatan Adam	146
3. 4. 16. Feyyaz Bir Zekâ.....	148
3. 4. 17. Tarihçimiz Ziya Nur	149
3. 4. 18. Fenâ Fi'l-Lâh ve Fenâ Fi'd-Devle Ve'l Mille	151
3. 4. 19. Deliler ve Dâhiler ya da Bir Uzun Marmara Hikâyesi	152
3. 4. 20. Ziya Bey ve Osmanlı Tarihi.....	154
3. 4. 21. Bir Sohbet Ustası Ziya Nur.....	156
3. 4. 22. Geçmiş Zaman Olur ki	157
3. 4. 23. Ziya Bey ile Musâhabe	158
3. 4. 24. Hâtıralar	161
3. 4. 25. Ummandan Bir Katre.....	162
3. 4. 26. Marmara Kitabeleri.....	163
3. 4. 27. Yaşayan Bir Osmanlı “Müverrihi” yahut “Vak'a-Nüvisi”	164
3. 4. 28. Bitmeyen Bir Rüya: “Taşer'in Büyük Türkiye'si”	167
3. 4. 29. Onu, Rahmetli Adnan Menderes'e Benzetirdim.....	170
3. 4. 30. Marmara'nın Temel Direği.....	172
3. 4. 31. Ziya Ağabey Bayrak İsimdir.....	173
3. 5. Ziya Nur Aksun'un Ardından	174
SONUÇ	179
KAYNAKÇA.....	181
EKLER.....	186

Ek- 1:.....	186
Ek- 2:.....	188
Ek- 3:.....	190
Ek- 4:.....	193
Ek- 5:.....	195
Ek- 6:.....	197
Ek- 7:.....	199
Ek- 8:.....	202
Ek- 9:.....	205
Ek- 10:.....	207
Ek- 11:.....	209
Ek- 12:.....	211
Ek- 13:.....	213
Ek- 14:.....	215
Ek- 15:.....	217
Ek- 16:.....	220
Ek- 17:.....	222
Ek- 18:.....	223
Ek- 19:.....	225
Ek- 20:.....	227
Ek- 21:.....	229
Ek- 22:.....	231
Ek- 23:.....	231
Ek- 24:.....	232
Ek- 25:.....	233
Ek- 26:.....	233
Ek- 27:.....	234
Ek- 28:.....	234
Ek- 29:.....	235

Ek- 30:.....	235
Ek- 31:.....	236
Ek- 32:.....	236
Ek- 33:.....	237
Ek- 34:.....	237
Ek- 35:.....	238
Ek- 36:.....	239
Ek-37:.....	239
Ek-38:.....	240
Ek- 39:.....	241
Ek- 40:.....	241
Ek- 41:.....	242
Ek- 42:.....	242
Ek- 43:.....	243
Ek- 44:.....	244
ÖZGEÇMİŞ	249

GİRİŞ

Toplum içinde yaşamak için yaratılmış olan insanoğlu, birarada yaşayabilmek için bazı faaliyetlerde bulunur ve davranışlar sergiler. Düşünen, tasarım kabiliyeti ile karar alan ve bunu gerçekleştiren eylemleri, bazen kendi topluluklarını, bazen de diğer toplumlarla olan ilişkilerini etkiler ve bazen de büyük sonuçlar doğurabilir. Birarada yaşamının sonucunda gelişen etki ve tepkilerin, olaylar arasındaki nedensel ilişkilerin, öncesi ve sonrasındaki olaylarla olan bağlantıların, öncesinde anlatıla gelmesi, sonrasında ise araştırılarak yazılagelmesi “Tarih” biliminin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Tarihi olayların içinde yer alan kişiler kadar, bu olayları yazan kişilerin de, yani Tarihçilerin çok dikkatli olması gerekmektedir. “Tarihçi insanları övmek veya yermek için tarih yazmaz, olayların mahiyetini korkusuzca gün ışığın çıkarmak için yazar” diyen Mehmet Niyazi burada, kişinin beslendiği, büyüdüğü ortamla oluşan zihniyet ve aidiyetle alakalı olan duruma dikkat edilmesi gerektiğini belirtmekte ve tarihi bilmek için önce o dönemin zihniyetini bilmek gerektiğini, bunun için de; din, değerler, gelenekler, zaman içindeki kazanımlar, dildeki anlam kaymaları ve benzeri unsurların işin içine girdiğini ifade ederek: “Dostoyevski koyu bir Ortodoks olmasaydı “Karamazov Kardeşler”i yazamazdı” (M. Niyazi’nin 13.09.2010 tarihli Ziya Nur Aksun’a anma toplantısındaki konuşması 13.09.2010) demektedir.

Bu bağlamda Ziya Nur Aksun’un “Tarihçi” kimliğinin ön plana çıkarılmaya çalışıldığı bu araştırmada, hukukçu, matbaacı, yayıncı, sohbet ve düşünce adamı kimliğini de ele alınacaktır. Biyografi¹ kurallarına dikkat edilerek yapılan bu araştırmaya yansıtacak olan, Onun bu farklı yönleri araştırmanın konusunu oluşturmaktadır.

---

¹ Edebiyat, tarih, sanat, siyaset, ticaret vb. alanlarda haklı bir üne kavuşmuş, tanınmış insanların hayatlarını, eserlerini, başarılarını okuyucuya duyurmak amacıyla yalın bir dille, tarafsız bir görüşle yazılan inceleme yazılarına hayat hikâyesi (biyografi) denilmektedir (www.turkceciler.com). Bu kelimenin, Osmanlı Türkçesindeki karşılığı ise “Tercüme-i hal”dir.

“Tercüme-i hal”, yaşanan bir ömrün, kişiye özgü bir halin, başkalarına kapalı olan bir yaşantının ifşası ve anlaşılır bir dille ifadesi anlamına gelir. Bu karşılık, biyografinin tam olarak başkasını anlamaya yönelik bir çaba olduğunu gösterir.

“Tercüme-i hal” bize her zaman başkasına açık olmayan, kişiye özgülüğü ile ancak tek bir kişide karşılık bulabilen kapalı bir dünyayı açma görevi verir. Bu nedenle biyografi bireyi, yalnız ne yapıp ne ettiği ile, nerede doğup nerede öldüğü ile, nerede yaşayıp nerede çalıştığı ile, kısaca bütün insanlarda

Ziya Nur Aksun'un hayatını, eserlerini, etkilediği kişileri ve düşünce dünyasını ele alan bu çalışmada; O'nun ifadeleri ve O'nu tanıyanların sözleriyle Aksun'un tüm özelliklerinin ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır.

Bu çalışma; "Geçmişte çok büyük bir millet olan, bu büyüklüğü sayesinde uzun ömürlü pek çok devlet kurmuş olan Türkler'in, bir buçuk asra yakın zamandır garip bir buhran geçirdiği, ancak bunu yakın bir gelecekte atlatacağı, sonra yine geçmiştekine benzer bir birlik ve beraberlik şuuru içinde eski itibarını kazanacağı" görüşünü taşıyan Ziya Nur Aksun'un, kaleme aldığı eserlerini, makalelerini ve Türk düşünce dünyasını ortaya koyması açısından önem taşımaktadır.

Eserleri ve kendi düşünceleri çerçevesinde, pek çok yazar ve bilim adamını etkileyen entelektüel bir kişi olarak Ziya Nur Aksun'un etkisi altında birçok inceleme, araştırma ve edebî eserler ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır.

Bir entellektüelin nitelikleri nelerdir ve toplum için görevi nedir?

Ziya Nur Aksun nasıl bir entellektüeldir?

Aksun'un diğer Türk entellektüellerinden farkı nedir?

---

görülen ortak yaşantı özellikleri ile değil, aynı zamanda kendine özgü "hal"i ve "karakteri" ile, kendi sesi, kendi nefesi, kendi dili, kendi mantığı ile veren ve bunu "kabaca" değil, "etraflıca" yapan bir çalışmadır (Taşdelen, 2006: 8, 9).

Biyografisi yazılan kişiye ait tüm bilgiler, belgeler sunulurken, açık ve sade bir dil kullanılmalıdır. Aşırı yerme ve övmelerden, öznel bir tutum izlemekten uzak durulmalı, tarafsız ve gerçekçi olunmalıdır. Bu tür çalışmalarda, kişi tüm yönleriyle tanıtılmalı, kişinin önemi, değeri, benzerlerinden farkı öne çıkarılmalıdır (www.turkceciler.com).

İnsanın deneyimlerini başkalarına aktaran bir çalışma olan biyografi, bir yaşam öyküsünü eğitici, öğretici yönleriyle bir model olarak sunarken, aynı zamanda bu özelliği ile eğitsel ve ahlaksal bir nitelik taşır. Söz konusu yaşamı örnek alınması gereken bir model, bir örnek tip olarak sunmakla, bilgi değerinin, sanat değerinin, varoluş değerinin yanına ahlak ve eğitim değerlerini katar, aynı zamanda da her biyografi, geçmiş zamana gitme, belge, kaynak, tanık kullanma ve bunları kronolojik bir sıra ile yazma özelliği ile tarihsel bir nitelik kazanır (Taşdelen, 2006: 13, 15). Bu özelliğinden dolayı bu tür çalışmalar tarih ilminin her devrinde ilgi gören önemli sahalardan biri olmuştur. İlk çağlardan günümüze kadarki dönemde gerek Batıdaki, gerek Doğu'daki tüm toplumlarda değişik isimler altında biyografi yazarlığı süregelmiştir. Türklerde ise Orhon Yazıtlarından itibaren tarih yazıcılığının bu türü kültür hayatımızda yerini almıştır (Çog, 2004: 69).

Biyografi çalışmaları; kişinin karakter özellikleri hakkında bilgi verirken, topluma örnek bir insan prototipi sunmakta, aynı zamanda da, tarihsel bir nitelik taşıması dolayısıyla önem arz etmektedir. Özellikle de tarihsel kişiliklerin hakkında yazılacak olan biyografiler daha çok tarihsel bir nitelik taşıdıkları için gereklidirler.

Ziya Nur'un Türk düşünce tarihine yapmış olduğu katkılar nelerdir?

Entelektüeller, “Somut olayların üstüne yükselebilip soyut kademedede düşünebilen, toplumun temel yapısı, meseleleri ve değerleriyle meşgul olup başlıca sosyal, ekonomik ve politik gelişmeleri, izah tarzlarını, varsayımları tahlil ve tenkid edebilme, bunlara bir şeyler katabilme veya hiç olmazsa bu görüşleri, izah tarzları veya farazilerini yorumlayabilme gücüne sahip kimselerdir. Entelektüel sayılabilmek için formel bir öğrenim görmüş olmak şart değildir. Edebi üslup, mesleki sıfat ve roller, siyasi ya da idari sorumluluklar, entelektüel sıfatından ayrı tutulmalıdır.

Entelektüeller belirli bir sosyal sınıfa mensup değildirler. Sosyal bir topluluklardır” (Meriç, 1980: 27). Aynı zamanda, “kamusal bir role sahip olan entelektüel belli bir kamu için ve o kamu adına bir mesajı, görüşü, tavrı, felsefeyi ya da kanyı temsil etme, cisimleştirme, ifade etme yetisine de sahip olan bireydir” (Said, 1995: 17).

“Entellektüel, yükselen bir sınıfın şuurudur, yani bir devrimcidir. Ayırıcıdır. Ayırıcı vasfı: Tenkid. Şöyle bir taslak çizmek kâbil:

- 1- Entellektüel, zamanının irfanına sahip olacaktır. Ülkesinin dilini, edebiyatını, tarihini bilecek, dünyadaki belli başlı düşünce akımlarına yabancı olmayacaktır.
- 2- Peşin hükümlere iltifat etmeyecek, olayları kendi kafası ile inceleyip değerlendirecektir.

Başlıca vasıfları, dürüst, uyanık ve cesur olmaktır. Yani bir bilgi hamalı değildir, entellektüel. Hakikat uğrunda her savaşı göze alan bağımsız bir mücahittir (Meriç, 1980: 29).

“Gerçek entelektüel önce ülkesinin haklarını, düşman bir dünyaya haykırmakla görevlidir. Yani rüşeymi bir mahiyet taşıyan, şu veya bu sınıfın ideolog veya demagogu olmamak, ülkesinin bütününü, bütün ülkelere karşı müdafaa etmek. Şüphesiz ki böyle bir tasavvur şairane bir ütopyadır” (Meriç, 2010: 60).

Entelektüellerin temsil edimlerinin amacı; kuşkucu, kendini dur durak bilmeksizin akılcı sorgulamaya ve ahlâki yargıya adayan bir tür bilince yaslanan faaliyetler olduğu

için sürekli dikkatli ve tetikte olmaları gereklidir (Said, 1995: 34). Sürekli sorgulayan ve dobra konuşan bir entelektüelin karşılaştığı bir gerçek vardır: “Ne yüksek mevkilerde eş dostları, ne de resmi makamlarda itibarları olur, yalnız kalırlar” (Said, 1995: 16).

Entelektüllerin dikkat etmesi gereken bir başka konu daha vardır ki, bu onların taşıdıkları entelektüel vasfının en önemli iki temel özelliğidir;

1-Dili kullanmayı bilmek,

2-Dile ne zaman müdahale edileceğini bilmek. (Said, 1995: 34).

Her entelektüel bir dilin içine doğduğu ve hayatının geri kalanını da çoğunlukla o dilin içinde geçirdiği için, entelektüel faaliyetlerin ana aracı dildir. Entelektüel, dile özel bir ses, kendine özgü bir vurgu ve nihayet kendisine ait bir perspektif getirmeyi umduğu için de milli bir dil kullanmak durumundadır. (Said, 1995: 39).

Bu entelektüel tasviri çerçevesinde, hayatı boyunca vermiş olduğu eserlerin içinde gizlenmiş olan entelektüel Ziya Nur’u, irdeleyebilmek için, konu ile ilgili olarak bir kaynak taraması yapılmış, bunun sonucunda elde edilen yazılı kaynak ve belgelerden yararlanılmıştır. Bu çerçevede Ziya Nur Aksun’un kitapları, Diriliş dergisinin ulaşılabilen (1969-1985) sayılarındaki makaleleri, Hür Adam gazetesinde (1951-1960) ve Fetih gazetesinde (1957- 1960) yayınlanan yazı ve makaleleri, Belma Aksun’un müsvedde olarak tesadüfen bulduğu müstear isimle yayınlanan makaleleri ile O’nu anlatan makale ve kitaplar incelenmiş, ayrıca Onu tanıyan kişiler ile mülakatlar yapılmıştır.

Ziya Nur Aksun’un yaşadığı dönemin eserleri ve kültür adamları, çalışmanın evrenini oluşturmaktadır. Evreninin büyük olması nedeniyle bu çalışma; Ziya Nur Aksun’un hayatı, eserleri, yazmış olduğu makaleleri ve O’nun hakkında yazılmış olan makaleler ile sınırlandırılmıştır.

Araştırma evrenin büyüklüğü sebebi ile; Onun kitapları, yazmış olduğu makaleleri, Onu anlatan makaleler örneklem olarak seçilmiştir.

Bu çalışmanın araştırma aşamasında pek çok zorlukla karşılaşılmıştır. Bunlardan ilki Ziya Nur Aksun’un konuşmamasıdır ki, bu eksiklik çalışmada karşılaşılan en büyük zorluktur, fakat bundan daha büyük bir zorluk da, Onun vefatıdır. Çünkü Ziya

Nur Aksun, konuşmasa da, okunanları anlıyor, çalışmada eksiklerin olduğunu belirtebiliyordu. Kızkardeşi Belma Hanım çalışmayı kendisine okuyunca “eksik” demiş, ama hangi kısım eksik, meçhul... İşte bu eksikler, yapılan araştırmanın, yeni bilgilerle genişlemesi ile tamamlanacaktı. Nasıl mı? Örneğin: “Hocam “Bediüzzaman Kimdir” başlıklı bu yazının altında “Hukuk Fakültesinden Ziya Nur” yazıyor, bu yazı size mi ait?” diye sorulduğu zaman, başı ile “Evet” anlamında onaylamıştı. Aynı kitapta, “Demokrat Kardeşlere Tavsiyeler” başlığını taşıyan yazının altında üç kişilik gruptaki “Ziya” ismi de size mi ait? sorusuna da muzip bir gülümseme ile cevap veriyordu. Bu şekilde araştırmanın eksik yanları, O hayattayken tamamlanacaktı, fakat olmadı.

Bu araştırmadaki diğer bir zorluk da, Ziya Nur Aksun’un Marmaratör arkadaşlarına yapmış olduğu konuşmaların makaralı ses bantlarında kayıtlı olmasıdır. Bugün bu bantları çözümleyecek ve dijital ortama aktaracak makaralı teyplerin çok az olması, Onun ses kayıtlarından bu çalışmada yararlanılamaması neticesini doğurmuştur.

I. BÖLÜM

ZİYA NUR AKSUN'UN HAYATI

1. 1. Ziya Nur Aksun'un Ailesi ve Çevresi

Ziya Nur Aksun, 1930 yılının 29 Mayıs gecesinde Konya'da doğar. Şemsi Tebrizi Türbesi'ne komşu Küllükbaşı² mahallesinde, kalabalık bir aile içinde dünyaya gözlerini açan Aksun, dedesi (annesinin babası) Yusuf Ziya Bey'in "Ziya", anneannesi Mahinur Hanım'ın "Nur" isimlerinden oluşan "Ziya Nur" adını alır.

Ziya Nur'un babaannesi Kâniye Hanım Trabzonlu'dur, dedesi Ömer Lütfi Bey ise Kayseri'nin Bakkalbaşı ailesindedir. Evkaf müdürü olan Ömer Lütfi Bey, görevi dolayısıyla Osmanlı coğrafyasında pek çok şehir dolaşmak zorunda kalır ve beş çocuğunun her birisi farklı şehirlerde, hatta bazıları günümüz Türkiye'sinin sınırları dışında doğar. Bu yüzden Aksun'un babası İbrahim Saim Bey 1890 yılında Gümülcine'de, halası Fahriye Hanım Şebinkarahisar'da dünyaya gelmiştir.

1910 Erzincan doğumlu olan annesi Leman Hanım ise, I. Dünya Savaşı sırasında işgalci Ruslar'dan dayısı ve annesi ile birlikte kaçarak, Erzincan'dan Konya'ya gelir. 1. Dünya Savaşı sonrasında Türkiye'de parçalanmış pek çok aile vardır ve bunlardan biri de Ziya Nur'un ailesidir, çünkü savaş nedeniyle ayrı düşen anne ve dayısı, ancak 18 yıl sonra tekrar görüşebilirler.

I. Dünya Savaşı'nı, savaşın yokluğunu ve göçünü yaşayan Aksun ailesinin fertleri, Osmanlı Devleti'nden Cumhuriyet'e geçiş dönemini yaşamış olan bir ailedir. Belma Aksun bu dönemi yaşamış olan annesinin kendisine aktarmış olduğu bir anıyı şöyle anlatıyor:

"Yanlarına yükte hafif pahada ağır pek az şey alarak, evlerini barklarını, kurulu düzenlerini öylece geride bırakıp sadece canlarıyla apar topar Erzincan'dan ayrılıyorlar. Yolda, Sivas'ta anneannem dizanteriden vefat ediyor. Annesini orada toprağa veren annem dayısıyla birlikte, Konya isyanının olduğu dönemde Konya'ya geliyor. Annem o günleri anlatırken: "Reçel tenceresini ocağın üzerinde bıraktık ve yola çıktık. Konya'ya

---

² Aslı Güllükbaşı. Mevlevi dergâhına mensup çelebilerin gül bahçelerine izafeten (Belma Aksun).

geldiğimizde Konya isyanı vardı. Ben sokakta oynarken kurşunlar vızır vızır yanımdan geçiyordu.” derdi.” (B. Aksun ile kişisel iletişim, 22.02.2010).

Kalabalık ve geniş bir aile ortamında yetiştiklerini söyleyen Belma Hanım bu aile ortamını şöyle tasvir ediyor:

“Ailemiz çok kalabalıktı; annem, babam, haminnem, halam, babamı büyüten, artık bizim ailenin bir parçası ve ferdi olan dadımız Ayşe abla³ ile oğlu Recep ağabey.

Kalabalık ama uyumlu, son derece geçimli bir aile ortamında büyüdük (bkz. ek-22). Bizim evde hiç kavga gürültü olmazdı. Hattâ diyebilirim ki, yüksek sesle bile konuşulmazdı. Karşılıklı sevgi ve daha da önemlisi müthiş bir saygı vardı. Şimdi geriye dönüp baktığımda, büyük bir sevgiyle yetiştirildiğimizi fark ediyorum. Sevgi çok önemli bir faktör kişinin yetişmesinde ve kişiliğinin gelişmesinde. Gerçekten sevildiğini bilmek insana müthiş bir güç, kendine güven veriyor. Ve bütün ömrünüzce sürüyor bu” (B. Aksun ile kişisel iletişim, 22.02.2010).

Belma Aksun aile ortamlarını bu şekilde aktarıyor ve ardından ailesinin kitap okuma alışkanlığını ortaya koyan cümleleri ekliyor. Tabii vermiş olduğu bilgiler de, aynı zamanda Ziya Nur Aksun’un bugünkü tarih merakının doğmasına vesile olan ortamın da tasvirini içeriyor. Kitap okuma saatlerinden ileri gelen bir sevgi ile eğer bir kız çocuğu, adını “Yavuz” olarak değiştirecek derecede, tarih yapan Osmanlı Padişahlarını seviyor ise, bu edebiyat saatlerinin Ziya Nur Aksun üzerindeki etkisini tahayyül etmek gerekmektedir.

“Çocukluğumda akşamları bizim evde kitap okunurdu, edebiyat saati gibi bir şeydi. Babam, halam, daha sonraları ağabeyim okur, biz de dinlerdik. Halam, komşu kızlarına, kadınlarına Lâtin harfleri kabul edildiğinde okuma yazma öğretirken Ayşe ablaya da öğretmişti. Müthiş siyasiydi Ayşe ablam. Kafasını gözünü yarararak, her gün muntazam gazete okurdu.

Ben Yavuz Sultan Selim’i çok severim. Bu edebiyat saatlerinde “Yavuz Sultan Selim” den çok bahsedilmiş, ben de bu konuşmalardan çok etkilenmişim herhalde, bu sevgimden olsa gerek, çocuk aklımla kendime “Yavuz” adını koymuşum. Çok

---

³ Ayşe abla, Artvin’in Şavşat ilçesindendi (Belma Aksun).

küçüktüm, ama iyi hatırlıyorum. Annem gür olsun diye saçlarımı kısacık kestiriyordu. Babamla erkek berberine gider “traş” olurum ben de. Berber kısacık kâküllü bir saç traşı yapar, bolca da kolanya döker, “Sıhhatler olsun küçük hanım” derdi. Bir de pembe tulum dikmişti annem bana. Onu giydiğim zaman adımı soranlara adımın “Yavuz” olduğunu söylüyordum, ertesi gün entari giydiğimde adımı soranlara ise “Belma” diyordum. Bir gün komşumuz Macar mühendis eşine: “Bu çocuğun adı ne? Bir soruyorum “Yavuz” diyor, bir soruyorum “Belma” diyor.” diye sormuş.” (B. Aksun ile kişisel iletişim, 22.20. 2010).

Bilgili, kültürlü bir çevre ve aile içinde büyüyen, dolayısıyla bu kültür ortamının da baş aktörlerinden olan babaanne Kâniye Hanım Ziya Nur’u çok sevmektedir. Bu yüzden ziyarete gittiği evlere torunu Ziya’yı da götürmektedir. Babaannesinin vefatından sonra da, bu ziyaretlere annesiyle gittiklerini söyleyen Belma Aksun, bu ziyaretlerde çocuk yaştaki ağabeyinin etrafındaki büyüklerden gördüğü saygıyı şöyle anlatıyor:

“Çelebilerden Sıdika Hanım (Prof. Dr. Nafiz Uzun Bey’in annesi) diye bir komşumuz vardı, kendisi Mevlana soyundan geliyordu. Kendisini ziyarete gittiğimizde, her zaman ağabeyimden “Ziya Bey” diye söz ederdi. Ben de derdim ki: “Allah Allah! bizim evde benim adım kız, Onun adı oğlan, Sıdika Hanım teyze ufacık oğlana niye “Ziya Bey” diyor ki? Daha 13 yaşında olan ağabeyime, Sıdika Hanım teyzenin bu şekilde hitap etmesine bir anlam veremezdim.” (B. Aksun ile kişisel iletişim, 22.02.2010).

1. 2. Eğitimi

Kalabalık bir aile olmasına rağmen, Belma ve Ziya Nur’un eğitimi ile ailede, en çok halası ilgilenmektedir. Bu konuda Belma Hanım şu bilgileri veriyor:

“Ailede bizi en çok etkileyen ve temelimizi atan halam oldu. Bize eski yazıyı ve eski Türkçeyi halam öğretti, şiirler ve manzumeler okuturdu. Düşünsenize, ben üç yaşındayken, öğretmenleri ve müdürü dostumuz olan komşu ilkokulun yılsonu

müsameresine çıkardılar beni. Halamın yanında oturan bir beyefendi: “Rezalet efendim, şu kadorcık çocuk sahneye mi çıkarılırmış?” diyormuş.

Rüştiyeyi aliyülalâ ile bitirmiş olan halam çok mütedeyyin, bilgili ve kültürlü bir Osmanlı kadınıydı. Haminnem de öyleymiş ve ağabeyimi çok seviyormuş. Haminnemin sağlıklı günlerine ben yetişemedim, Onu hep yatakta felçli olarak hatırlıyorum, ama ağabeyim sağlıklı günlerine yetişti” (B. Aksun ile kişisel iletişim, 22.02.2010).

Yetiştigi aile ortamında hiçbir zaman kavga ve dayakla karşılaşmayan, bırakın fiziki güç uygulanmasına, yüksek sesle konuşmaya bile muhatap olmayan Ziya Nur’un, hiçbir zaman birileriyle itişip kakışıp, üstü başı toz içinde eve geldiğini görmediğini söyleyen Belma Hanım: “Ağabeyimin asla eve bu şekilde geldiğini görmedim. Onun gücü; akılda, bilgide ve zekâda en önde olmasından ileri geliyordu” (B. Aksun ile kişisel iletişim, 22.02.2010) diyor.

Arkadaşlarının dürüst bir insan olarak tanıdığı Ziya Nur’un çocukluğunda da aynı karaktere sahip olduğunu söyleyen Belma Aksun, bu konuda ailece yaşadıkları ve hayret içinde kaldıkları bir olayı şöyle anlatıyor:

“Bir gün sokak kapısından gelen yüksek sesli bir tartışmayla yerimizden fırladık. Cümbür cemâat kapıya üşüştük. Ağabeyim, var gücüyle kapıyı itip kapatmaya çalışıyor, orta boylu bir adamsa kapıyı açık tutmak için direniyor, bir yandan da şaşkın, öfkeli söyleniyordu: “Peygamber sülâlesinden misin be çocuk? Bir karpuz rüşvet mi olurmuş?” Sonra iş anlaşıldı. Babam, Belediye Su İşleri Müdürü idi ve su yüzünden anlaşmazlığa düşen iki komşuyu uzlaştırmıştı. Tren kondüktörü olan bu adam da Diyarbakır seferinden dönüşte bir karpuz getirmiş teşekkür için... Evet, bir karpuzu rüşvet sayacak kadar dürüst biridir O” Turinay vd., 2004: 102).

1. 2. 1. İlkokul ve Ortaokul Yılları

İlkokul öğrencisi olduğu yıllarda, ayakkabısını tamire götürten Ziya Nur, ayakkabısını tamir eden yaşlı eskicinin, tamir esnasında dükkânda bulunan arkadaşıyla yapmış olduğu sohbele tanık olur. Ve eskicinin büyük bir hürmetle: “Padişah efendimiz” diyerek Osmanlı döneminden hasret ve övgüyle sözettiğini duyar. Aksun’un, Osmanlı

tarihini araştırma merakının bu olayla başlamış olabileceğini söyleyen Belma Aksun, yaşlı insanlardan bu sözleri duyan çocuk Ziya'nın, tasvirini şu şekilde yapıyor:

“Kafasında bir dolu soru işareti beliren ağabeyim: “Okulda, “Padişahтан, sultandan kurtuldu güzel vatan” diye marşlar söylüyoruz ama bu ihtiyarlar o padişahlara övgü düzüyorlar. Nasıl bir iş bu?” diye düşünmeye başlamış. Sınıfta padişahların kötülüklerini sayıp döken öğretmenine: “Padişahların hepsi mi kötüydü? Fatih de, Yavuz da, Kanuni de mi kötüydüler?” sorusunu sorduran da herhalde kafasındaki bu sorulara bir cevap bulma gayretiydi. Öğretmeni anneme: “Bunca yıllık öğretmenim, şimdiye kadar hiçbir öğrencim bana bu soruyu sormadı” demişti” (Turinay vd., 2004: 101).

Bu düşüncelerin, ağabeyinin tarih merakının başlamasına etken olan faktörlerden biri olabileceğini söyleyen Belma Aksun, bu konudaki diğer faktörü de şöyle ifade ediyor:

“Tarihe ve İslâmi konulara yönelişinde, ona çöpten çelebiler çizdirerek ilk resim dersini veren ve eski yazıyı öğreten, çok kültürlü ve müteyyin bir kadın olan halamın da etkisi vardır kuşkusuz” (B. Aksun ile kişisel iletişim, 22 Şubat 2010).

1942 yılında Konya Tatbikat İlkokulu'ndan üç öğrenci başarı ile mezun olur. Bu başarının mükâfatı olarak, öğrenciler öğretmenleriyle aynı fotoğraf karesinde yer alırlar. Tabî ki bu başarılı öğrencilerden bir tanesi de, Ziya Nur Aksun'dur (bkz ek-23).

Onun, çok zeki ve parlak bir talebe olduğunu söyleyen Belma Hanım: “Ağabeyim bütün ilk, orta öğrenim dönemi boyunca iftihar listesinden hiç inmedi. Ağabeyimin matematik zekâsı kuvvetliydi ve lisedeki matematik hocası Onu, Ziya değil Zeki diye çağırırdı.” diyor ve ekliyor: “Lisede askerlik hocasının tarih konusundaki bir yanlışını düzeltmesi dolayısıyla hocası Ona, “Tarihçi” lâkabını takmıştı” (Turinay vd., 2004: 102).

Bu tarih tutkusundan dolayı daha 17 yaşındayken, sadece beş baskısı yapılmış olan, “Â'mak-ı Hayâl, Râci'nin Hatıraları” adlı seksen sayfalık felsefî ve tasavvufî romana, kısıtlı imkanlarına rağmen elli lira verip almasının, Onun tarihe olan ilgisinin ciddiyetini ortaya koymasından önem taşıdığını söyleyen Belma Hanım'ın: “Düşünün o yaşta, böyle bir kitabın önemini anlamış ve kavramış olmalı ki, ağabeyim

bu kitabı satın almış” (B. Aksun ile kişisel iletişim, 22 Şubat 2010) dediği bu kitap, Ziya Nur Aksun’un kitaplığında hâlâ daha yer almaktadır.

Osman Yüksel Serdengeçti ile aynı lisenin sıralarını paylaşan Ziya Nur, 1949 yılında Konya Lisesi’nden de başarıyla mezun olur (bkz. ek-24).

1. 2. 2. Üniversite Yılları

Konya Lisesi’ni bitiren ve her zaman başarılı bir öğrenci olan Ziya Nur, okulun lise fen bölümünü haziran döneminde bitiren dört kişiden biridir ve İstanbul Teknik Üniversitesi İnşaat Fakültesi’ne imtihansız kabul edilir. Bir yıl bu üniversitede öğrenci olan, fakat teknik bir insan olmayı benimseyemeyen Aksun, içtimai meselelere olan ilgisi, hak ve adalete olan bağlılığı sebebiyle, Ankara Hukuk Fakültesi’ne geçer. (B. Aksun ile kişisel iletişim, 10 Mayıs 2010, Turinay vd., 2004: 14).

Belma Aksun, Ziya Nur’un bu tercihinin aile içindeki yankısını şöyle aktarıyor:

“Bize yaşattığı tek hayal kırıklığı, imtihansız doğrudan kaydolduğu ve çocukluğundan itibaren, sanırım ailecek hedeflenen İ.T.Ü. İnşaat Mühendisliği Fakültesi’nden bir yıl sonra ayrılıp hukuk fakültesine girmesi oldu. Babam: “Sürüyle avukat var, diyordu. Hukuk okuyup da ne olacak?” (Turinay vd., 2004: 102).

Ziya Nur’un, Ankara Hukuk Fakültesi’ne kaydolduğu 1950’li yıllar, Adnan Menderes’in başbakan olduğu yıllardır ve Başbakan’ın büyük oğlu Yüksel Menderes, Ankara Hukuk Fakültesi’nin üst sınıfında okumaktadır. O yılların modası gereği yüksek kolalı yakalı, çift manşetli beyaz gömlek ve kruvaze ceketli takım elbise giyen Ziya Nur (bkz. ek-25 ve ek-26) ablak yüzüyle Menderes’i andırmaktadır. Bu benzerlik yüzünden pek çok kişinin Onu, Başbakan’ın oğlu zannettiğini söyleyen Belma Aksun:

“Çok kalabalık bir fakülte olan Hukuk’ta herkesin birbirini yakından tanınması zor olduğundan olsa gerek, çoğu kişi Onu Başbakan’ın oğlu sanırmış ilk zamanlar. Galiba ağabeyim, oğul Menderes’ten daha çok andırıyordu Başbakan’ı” (B. Aksun ile kişisel iletişim, 10 Mayıs 2010) diyor.

Öğrencilik yıllarında ilk başta yurttan kalan Ziya Nur, daha sonra birkaç arkadaşıyla birlikte fakülte yakınında bir ev kiralarak evde kalmaya başlar. Günlerden bir gün ev

arkadaşlarından bir tanesinin kendisine surat ettiğini, darıldığını fark eder. Arkadaşının bu haline bir anlam veremeyen Aksun, bunun sebebinin sorunca, aldığı cevap karşısında hayretler içinde kalır. Çünkü insanları kırmamaya çok özen gösteren Aksun, ev arkadaşının surat asmasına sebep olan davranışı ne zaman yaptığının farkında bile değildir. İçinde buldukları ay, Ramazan ayıdır ve ev arkadaşı Onu, gece sahura kaldırmak ister. Fakat O, uyku sersemliğiyle arkadaşını fena halde tersler ve kaldığı yerden tekrar uykusuna devam eder.

Lise yıllarında “Â’mak-ı Hayâl”e elli lira verip alan Ziya Nur, üniversite yıllarında da iyi bir kitap okuyucusudur. Devlet Demir Yolları’nda mühendis olan ev arkadaşlarından İsmail Bey bu konuda şöyle demektedir:

“Ziya Nur öyle çok okurdu ki, DDY kütüphanesinin bütün kitaplarını ben getirdim, O okudu” (B. Aksun ile kişisel iletişim, 10.05.2010).

Aksun’un, Hukuk Fakültesi’nde talebe olduğu yıllarda Ankara’da Siyasal Bilgiler Fakültesi’nde okuyan Mehmet Şevket Eygi de, Onun kitap okuma merakı hakkında şu bilgileri vermektedir:

“Ondaki okuma aşkını nasıl anlatsam. Cumhuriyet çocuğu olmasına, Osmanlıca’yı kendi özel gayretleriyle öğrenmiş olmasına rağmen, zengin ve edebi Türkçeyi iyi biliyor ve 19. asırda, 20. asrın ilk çeyreğinde yayınlanmış fikri eserleri iyi anlayarak, manalarına nüfuz ederek okuyordu.

Üzerinde en fazla durduğu fikir adamı Filibeli Şehbenderzâde Ahmet Hilmi Bey’di. Onu tutuyor, fikirlerini beğeniyordu. Celâl Nuri Bey’in kitaplarını da okuyordu. Onlarda tenkit edilmesi gereken hususları, genç yaşına, nihayet bir üniversite talebesi olmasına rağmen büyük bir vukufuyla ortaya koyuyordu. Ziya Gökalp’i de mütâlâa ediyor, Ona da itirazlarda bulunuyordu.

Türkiye’nin tarihine, sosyal yapısına, uğradığı ihanetlere, kurtulup yücelmesi için ortaya konulan çare ve çözümlere dair ne kadar Osmanlıca, yeni Türkçe fikri kitap ve makale varsa Ziya Bey onları görmüş, okumuş, incelemiştir” (Turinay vd., 2004: 169, 170).

Ankara Hukuk Fakültesi'nden de başarıyla mezun olan Ziya Nur, avukatlık stajını tamamladıktan sonra Konya Barosu'na kaydolar (bkz ek-27 ve ek-28).

1. 2. 2. 1. Ziya Nur Aksun'un Etkilendiği Kişiler

Her bireyin yetişmesinde etkisi olan kişiler öncelikle anne ve babasıdır, sonrasında ise bireyin eğitim hayatında yer alan kişiler önemli rol oynamaktadır. Örneğin, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın hocası Yahya Kemal ile derslerden sonra Nuruosmani'yedeki İkbâl Kıraathanesi'nde yapmış oldukları sohbetlerde Tanpınar'ın Yahya Kemal'den etkilenmediği düşünülebilir mi?

Tanpınar ve Yahya Kemal bu sohbetlerine daha sonraki dönemlerde Beyazıt'taki Çınaraltı'nda ve Küllük'te devam ederler, hatta sınıftaki kız arkadaşlarının bu sohbetlere katılamadıkları için çok üzüldüklerini belirten Tanpınar bu aktarımıyla aynı zamanda Marmara'nın da bir sohbet geleneğinin devamı olduğuna da işaret etmektedir.

Küllük yıkıldıktan (1950) sonra, Acem'in kahvesinde bu sohbetlere devam eden müdavimlerden; Tarihçi Mükrimin Halil Yinanç, Prof. Dr. Saip Atademir, İTÜ'lü matematikçi Prof. Dr. Nuri Karahöyükü, Freud'un asistanlığını yapmış olan Psikolog İzzettin Şadan, Sosyoloji Profesörü Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu gibi pek çok ünlü kişi, daha sonra Marmara Kıraathanesi'nin (1957) sohbet ortamında yeni bir oluşuma katılırlar. Osmanlı'dan miras kalan ve Yahya Kemal'in "Sohbet Medeniyeti" dediği bir kültür zevkinin bu son temsilcilerine; Sosyolog Prof. Dr. Erol Güngör, Ekonomist Mehmet Genç ile Tarihçi ve matba sahibi Ziya Nur Aksun, seyrek olarak gelen Necip Fazıl Kısakürek ve yaptığı tasavvuf sohbetleri ile herkesi kendine hayran bırakan Muzaffer Özak, Hilmi Ziya Ülken, Ali Fuad Başgil, Ömer Lütfi Berkan, İstanbul Üniversitesi hukuk, iktisat ve edebiyat fakültelerinin profesör ve doçentleri katılır. Böyle pek çok kişinin katılımıyla sıradan olan kahve, çok seviyeli bir kültür akademisi hüviyetine bürünür (Mustafa Nadir Önay'ın arşivinden alınma tarihi 23.07.2010).

Marmara müdavimleri, "Sohbet Medeniyeti"nin değerli hocaları ile her konuda fikir alışverişinde bulunan Ziya Nur Aksun'un, bu kişilerden etkilenmesinin yanında, çoğunlukla bu kişilerin kendisine fikir danıştığını söylemektedirler. Bu konuda Halil Duruk:

“Kendisinden yaşça çok büyük hocalarımızla; Ord. Prof. Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu, Ord. Prof. Recai Galip Okan’dan, Dr. İzzettin Şadan Bey, Pertev Paşa, Bediüzzaman Said Nursi gibi bir çok zevat ile birlikte olmuş, sohbet etmiştir. Bunlardan bazılarının kendisine danıştıklarına bizzat şahit oldum. Kendisine çok değer verirlerdi. Hasılı Ziya Bey, birikimi derin ve sağlam bir şahsiyeti” (Av. Halil Duruk ile kişisel iletişim, 19.05.2010) bilgisini vermektedir. Ayrıca Mehmet Niyazi ve Üstün İnanç da bu konuda sarfettikleri: “Ziya ağabey, hemen hemen her ay Bediüzzaman Hazretlerini ziyarete giderdi, gelince bize de anlatırdı” sözleriyle ve Ziya Nur Aksun da, Bediüzzaman için yazdığı makaleyle, Marmara Kiraathanesi’nde görülmeyen, fakat İslâmiyet hakkında derin dini bilgiye sahip olmasına ve bu konuda beslenmesine etki eden, bir başka kişinin daha varlığına işaret etmektedir; Bediüzzaman Said Nursi.

Ziya Nur Aksun’un Bediüzzaman ile görüşmesi ve “Aksun” soyadını pek fazla kullanmaması dolayısıyla “Nur” isminin, Bediüzzaman’a olan bağlılığına işaret ettiği rivayetine neden olur. Bu konuda Beşir Ayvazoğlu:

“Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi’nde okuduğu yıllarda sık sık ziyaret ettiği Bediüzzaman ile yakınlığı ise Onun az bilinen bir tarafıdır. Yaz tatillerinde Emirdağ’da Risâle çoğaltmak suretiyle sıkı bir disiplinden geçen Ziya’nın ismindeki Nur, soyadı değil, çok yakınında bulunduğu Bediüzzaman’a bağlılığını gösteren bir nişânedir” (Ayvazoğlu 1999: 90) demektedir.

Bu hususla ilgili olarak bilgisine başvurduğumuz kızkardeşi Belma Aksun ise şu bilgiyi vermektedir:

“Ağabeyim adını, dedemin (annemin babası) “Yusuf Ziya” isminin “Ziya” ve anneannemin “Mahinur” isminin “Nur” isimlerinden almıştır. Ziya Nur isminin doğduğunda kendisine verilen isim olduğu, o tarihli nüfus cüzdanı ile de belgelenmektedir (bkz. ek-29 ve ek-30). Ağabeyim daha sonra meslek hayatında da “Nur”u soyadı gibi kullanmıştır. Avukatlık dönemine ait antetli kâğıtlarında da, “Avukat Ziya Nur” yazılıdır. Aksun soyadını sanırım sadece resmi belgelerde kullanmış. Nur adı Bediüzzaman ile yakınlığı açısından güzel bir tevafuk olsa gerektir.

Abimin derin dînî bilgisi vardı, Bediüzzaman Hazretleri'nin bilgilerinden yararlanmış olabilir. Üstün Bey'in naklettiğine göre, ağabeyimin Bediüzzaman Hazretleri ile görüşmeleri olmuş. Hatta, Bediüzzaman Hazretleri idealindeki devletin Hariciye Nazırı olarak ağabeyimi görüyormuş. Bu bilgiyi de Üstün Bey'den yeni öğrendim. Ağabeyim böyle şeyleri hiç anlatmazdı, zaten kendisinden hiç bahsetmezdi ki..." (B. Aksun ile kişisel iletişim, 03.07.2010).

Türk milleti ve vatani söz konusu olduğunda, kişilerin siyasi görüşlerinden çok ülke bütünlüğünü ön planda tutan, görüş ve değerlendirmelere önem veren ve bunu yaparken de, sadece doğruları yansıtan Aksun, o yıllarda Bediüzzaman Said Nursî⁴ ile

⁴ "Hür Adam" gazetesinin sahibi Sinan Omur, Bediüzzaman'ı ilk defa 1. Dünya Savaşı'nda (24 Temmuz 1332, yani 1916) Süphan Dağı'nda görür. 18 yaşında askere alınan ve 1898 Bolu doğumlu olan Sinan Omur, Bediüzzaman'ı şöyle tarif etmektedir:

"O zaman üstad milis teşkilatı başkumandanıydı. Başında yeşil bir sarık, omuzunda apoletleri vardı. Devamlı at üzerinde dolaşır, orduya cesaret verirdi. Milis teşkilatının kurulmasını Enver Paşa, Vehip Paşa'ya söyler. Vehip Paşa da, bunu Bediüzzaman'a (o zaman ismi Bediüzzaman Said Kürdî idi) teklif eder. Ve böylece Bediüzzaman milis teşkilatını kurar. Enver Paşa, milis kuvvetlerinin hazırlanmasını söylediği zaman, Bediüzzaman da, "milis kuvveti bizden, erzak da sizden" diye cevap verir.

4-5 bin kişilik olan bu milis teşkilatın baş kumandanlığını yapan Said Nursî Miralay rütbesindedir, yani albaylıktan bir derece daha yüksek olan kaymakamlığa karşılık gelmektedir. "Keçe külahlılar" denilen bu milis kuvvetinin adını duyan Ruslar nereye kaçacaklarını şaşırırlardı. Düşmanlar, Keçe Külahlılarla karşılaştıklarında neye uğradıklarını anlamazlardı. "Keçe külahlılar" at üzerinde silah kullanırlardı. Attıklarının mutlaka vururlardı. Üzerlerinde beyaz bir pelerin bulunurdu. Bunun ile fedâiler araziye uyarlar, hele kış günlerindeki karda hiç fark edilmezlerdi. Keçe külahlı bir fedâi atının dizginlerini bir koluna bağlar veya koluna atar, ayaklarını atın karnına sıkı sıkıya sarar, tamamen serbest ve rahat bir şekilde, süratle yol alırken seri olarak ateş ederdi. Çok keskin nişancıydılar, boşa ateş etmezlerdi. Aslında benim bu sizlere anlattığım devletin arşivlerinde de vardır.

Said Nursî için yapılan ve söylenen iftiraların hepsi yalan. Bu kuvvetli adamı imha etmek istiyorlar düşmanları. Bu adam, Türk milletinin imanını kurtarmak istiyor, başka bir şey istemiyor. Müslümanların imanını kurtarmak için elinden ne gelirse yapmış. Din düşmanları da, Onun için ne iftira varsa yapıyorlar. Bu yapılan iftiraların hiç birisi ispat edilemez. Gösterin bana, bu büyük Üstadın dünyada nesi var. Kürdistan kuracakmış. Bunlar yalan, gerçekte, Serbesti gazetesinin sahibi Mevlanzade Rifat Bey, Kürt Teâli Cemiyeti kuruyor. Lazlar "Lazistan", Çerkezler "Çerkez" hükümeti kurmak istiyorlar. Hepsî bir yerde devlet kuruyorlar. Buralar Ermenilere veriliyor.

Milis Albayı Bediüzzaman da diyor ki:

"Madem ki böyle bir kuvvetimiz var, öyle ise Osmanlı Devleti'nin yıkılmış olan durumunu kurtaralım. Kurtaralım devletimizi. Çünkü Osmanlı Devleti İslâmiyete en büyük hizmeti yapmıştır. Bizlere de çok büyük iyilik ve hizmetler etmiştir. Gelin bu büyük devletimizi kurtaralım. Bizler parça parça olursak bir şey yapamayız."

Dediğim gibi, Bediüzzaman'ın siyasi cephesi ve görüşü mükemmel. Daha önceleri Selanik'te filan hep İttihatçılarla beraber bulunmuştu. Onlar da bu zata hürmet ederlerdi. Enver Paşa Bediüzzaman'ın elini öperdi daima. Onun dediğini yapardı."

(<http://www.risale-inur.org/yenisite/moduller/sonshahitler/anasayfa.php>, kaynak: Son Şahitler, Necmettin Şahiner, erişim 29.06.2010).

de görür. Bu görüşmelerde, Türk milletinin menfaati ön plandadır, çünkü büyük bir savaştan, geniş toprak parçaları kaybederek, günümüz Türkiye'sinin sınırları ile çıkan ve henüz toparlanma aşamasında olan Türkiye'nin parçalanmasını, yok olmasını hedefleyen ülkeler, dönemin siyasi karmaşasının artmasına zemin hazırlamakta ve bunun olması için her türlü yolu denemektedirler. I. Dünya Savaşı öncesinde başlayan ve sonrasında da devam eden bu süreç, genç Ziya Nur ile Bediüzzaman'ın yollarının kesişmesinin başlıca nedenidir.

Çok genç olmasına rağmen, okumuş olduğu pek çok kitap sayesinde, Türkiye üzerinde oynanan ve zincirleme bir şekilde birbirini takip eden siyasi oyunların neden ve sonuçlarını çok iyi tahlil eden Aksun'un, Bediüzzaman ile bulunduğu ortak nokta ise; I. Dünya Savaşı'nda Enver Paşa'nın emri ile Vehip Paşa'nın teklifini kabul ederek Milis Albayı olan Bediüzzaman'ın şu paragrafında yer almaktadır:

“Madem ki böyle bir kuvvetimiz var, öyle ise Osmanlı Devleti'nin yıkılmış olan durumunu kurtaralım. Kurtaralım devletimizi. Çünkü Osmanlı Devleti İslâmiyete en büyük hizmeti yapmıştır. Bizlere de çok büyük iyilik ve hizmetler etmiştir. Gelin bu büyük devletimizi kurtaralım. Bizler parça parça olursak bir şey yapamayız.” (www.risale-inur.org, Erişim Tarihi: 29.6.2010.)

“Türk milletinin birlik ve beraberliğinin korunması” şeklinde özetlenebilecek olan bu paragraf, Türk halkının ülkesini düşman işgalinden kurtarıırken yapmış olduğu tarih ve bunun ardındaki gücün, vatanın bütünlüğünün muhafazasında kullanılması anlamını taşımaktadır.

Bu konuda Aksun, Türk milletini yücelten İslâm dininin doğrularının halk tarafından bilinmesi ve bu gücün yazılan tarihte yer alması ile gelecek nesillere yol gösterici olması gerektiğini düşünmektedir.

Bediüzzaman da, aynı şekilde Türk halkını bilinçlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu düşüncesi ve böyle bir girişimin çabası içinde olan Bediüzzaman'ın bu davranışı, Türkiye'nin tekrar parçalanmasını isteyen ülkelerin işine gelmediği için, Onu karalama girişiminde bulunurlar.

Bir hukukçu olması dolayısıyla güçlü bir muhakeme yeteneğine sahip olan, bu yüzden de iyi bir tarihçi olan Ziya Nur, Türkiye şartlarında, bir insanın neden ve niçin karalandığının bilincinde olduğu için, bu güçlerin amacının ve Bediüzzaman'ın da niçin çabaladığının farkındadır. Bu yüzden aynı amacı taşıyan, hemfikir olduğu kişiler arasında yer alarak, Bediüzzaman Said Nursî'ye karşı yürütülen karalama kampanyasına karşılık, "Bediüzzaman Kimdir?" başlığını taşıyan yazıyı kaleme alır:

"Bediüzzaman, mâhud ve mühlik uçurumlarla dolu olan içtimâi seyrimizi, mânevi değerler bakımından bir nûr-u îmânî ve ziyâ-i irşâdî ile taht-ı emniyete almaya çabalayan ve bu hususta, bilmenin kendi kendini idare etmek, bilmemenin körü körüne idare olunmak hakikatine vücud vereceğini halk kütleleri arasında temessül ettiren insandır.

Bediüzzaman, ahlâkî kıymetler ve milli hasletlerin pozitif ilimlerle muvâzi olarak kat'-ı mesâfe edemediğini, bu mânâ ve şekil muvâcehesinde yetişen çöl kadar kuru ve boş ruhlarla bulanmış gençliğin, istikbâlde milletimizin rü'yet ufkunda bir kara belâ olacağı hakikat-i katiyesini gözlere sokan ve çare-i halâsı da gösteren kimsedir.

Bediüzzaman, Şark ve Garb arasındaki azîm müfâratın, şahsiyet mefhumunun daralma ve genişlemesinden neş'et ettiğini gören ve asrın maymun taklitçiliğine varan şahsiyetsizliği önünde şahsiyet mefhumunun İlâhî yüksekliğini gönüllerin mihrak noktasında sembolleştirmeye tevessül eden âlimdir.

Bediüzzaman, hür adamların, hür memleketinin İlâhî kuruluş felsefesini akıllara ve gönüllere nakşeden din adamıdır.

Bu necib millet, Bediüzzaman gibi nefsindeki menfaat putunu deviren insanların hizmetine çok, ama çok muhtaçtır.

Hukuk Fakültesinden Ziya Nur" (Bediüzzaman Said Nursî'nin talebeleri, 1999: 552).

Ziya Nur Aksun ve arkadaşlarının "Demokrat Kardeşlere Tavsiye" başlığı ile kaleme aldıkları bir başka yazıda da, hem tek parti döneminde halkın yaşamış olduğu duruma ışık tutmakta, hem de DP'nin bu konuda daha titiz davranmasına karşı yönetime uyarıda bulunmaktadır.

“Diktatörler ve şefler idaresinde memleketin, dînini, îmânını, canını, hayatını kasıp kavuran merhametsiz eski devrin farmason kullarının şu can çekişme devrinde Demokratlara tevcih ettikleri silâhların en tesirlisi, onu kendilerinden daha dinsiz göstermeye çalışmalarıdır. Bir kısmı dindarlık perdesi bürünerek, Demokratların millete vaad ettikleri din hürriyetini temin etmeyeceklerini propaganda ediyorlar. Bir kısmı da, irticâi himâyeye ediyor ithamıyla Demokratların din hürriyetine taraftarlık etmesini önlemeye, kendileri gibi, Demokratları da dîni, din müesseselerini tahrip etmeye, din ehline karşı şiddet göstermeye sevk ediyorlar.

Demokrat Parti'nin, iktidarı ele alır almaz komünistlere karşı şiddetli davranması, diğer taraftan ezan-ı Muhammedî'nin serbestisini temin etmesi, bu sebeple halkın muhabbetini kazanarak kendi kuvvetinden yirmi defa daha bir kuvvet elde etmesi Halkçıları müthiş endişeye düşürdü.

Eski devrin din ehline ve Kur'ân ehli olan “Nurcular”a karşı takip ettiği zâlimâne siyasetin onları bu hale düşürdüğünü Demokratlar idrâk edecek bir seviyede oldukları için, onların pusularına düşmeyeceklerine îtimadımız vardır.

Eski devrin belli başlı şîârı mâlumdur. Demokratlar, bekalarını temin etmek isterlerse, tamamıyla bu şîâra karşı bir siyaset takip etmeleri icap eder; bir taraftan komünizme karşı şiddet, diğer taraftan dîni ve din ehlini himâyeye. Açıkça ve mertçe bu yolda yürümek mecburiyetindedir. Bu hususta göstereceği en ufak bir zaaf, yahut en ufak bir samimiyetsizlik onu Haçlıların çukuruna düşürür.

Biz Nur Talebeleri, katiyen siyasetle iştiğal etmeyiz. Bizim yegâne emelimiz, memlekette din hürriyetinin hakîki sûrette temini, dîne ve din ehline Kur'ân ehli olan Nurculara karşı çeyrek asırdan beri devam eden zulüm ve tazyikin tamamıyla bertaraf olmasıdır. Demokrat kardeşlere tavsiye ederiz; Devr-i Sâbıkın şeytânkârâne oyunlarına, hilelerine aldanmasınlar, onların düşükleri dalâlete düşmesinler, milletin rûhunu ve irâdesini onlar gibi istihfaf etmesinler, komünizme ve dîne karşı tuttıkları doğru yolda azimle devam etsinler.

Nur talebeleri namına; Sadık, Sungur, Ziya” (Bediüzzaman Said Nursi'nin talebeleri, 1999: 553).

1. 2. 2. 2. Askerlik Yılları

Polatlı Topçu Okulu'nda altı ay eğitim alan Ziya Nur, askerlik hizmetini İstanbul Hadımköy'deki askeri birlikte, askerî hâkim olarak tamamlar.

Birlikteki askerler talime çıktıkları için yüzleri güneşten dolayı esmerdir. Birgün birliği teftişe gelen komutan, askerî birliğin komutanına dönerek, Ziya Nur'un neden beyaz tenli olduğunu ve niçin talime çıkmadığını sorar. Komutan ise: “Efendim, O bizim askerî hâkim.” der.

Askeri hâkim olarak görev yapmasına rağmen Ziya Nur Aksun, 70 yaşındayken askerlik görevini yapmadığı sebebiyle karakoldan aranır. Telefonu açan görevli jandarmaya, ağabeyinin eski nüfusunda, “Askerlik görevini yapmıştır” (bkz. ek-31) yazısının bulunduğunu, bu nüfusun ve askerî hâkimlik cüppesinin halen mevcut olduğunu belirten Belma Aksun: “İsterseniz bu belgeyi gelip görebilirsiniz” diyor. Ve ardından ekliyor: “Yenisi çıkartıldığında iyi ki ağabeyimin eski nüfusunu bana geri vermişler, yoksa 70 yaşındaki felçli ağabeyimi asker kaçağı olarak götürcekler, mantığa bakarmısınız” (B. Aksun ile kişisel iletişim, 10.05. 2010).

1. 3. İş Hayatı

Askerlik vazifesinden terhis olduktan sonra, ailesinin Konya'dan İstanbul'a (1956) taşınması nedeniyle İstanbul'a yerleşen Ziya Nur, genellikle üniversite ders kitaplarının basıldığı “Fakülteler Matbaası”nı kurarak iş hayatına atılır (Turinay vd., 2004: 14).

Kitap okumayı çok seven Aksun, matbaada basılacak kitapları incelemek suretiyle yoğun bir okuma temposu ve fikri atmosfer içine girer. Onun bu konudaki çalışmasını Osman Akkuşak günümüze şöyle aktarmaktadır:

“Ankara Hukuk Fakültesi'ni ikmal ettikten sonra Fakülteler Matbaası'nda ortağı Mehmet Demir'le birlikte yayıncılık yapmış, bu suretle hem geçimini sağlamış, hem de bilhassa sosyal ve manevi ilimlere ait neşriyat yapmışken bu ilimlerin temsilcisi bilginlerle çok sıkı temaslarda bulunmuştur... Fakülteler Matbaası, gerçekten de bastığı bütün kitapları hukuk, ekonomi, sosyoloji ve felsefe gibi disiplinlere ait konulardan seçmiştir... Karaköy'deki matbaa, İstanbul Üniversitesi hocalarının adeta bir karargâhı

olmuş, onların birbirleriyle ilmi müzakere ve sohbetlerde bulunduğu bir mekan vazifesi görmüştür. Bizim Ziya Nur da, hem basacağı kitapları okumak, incelemek mecburiyetinde kalmış, hem de müellif profesörlerin sohbetlerine karışmak suretiyle adeta yoğun bir fikri çalışma atmosferi içinde yaşamaya mahkûm olmuştur. Ve bu çalışma, öğrenme temposu yıllarca devam etmiştir. Ziya'yı ziyarete gittiğimde ben kaç kereler, Sosyoloji Profesörü Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu'nu, Hilmi Ziya Ülken'i, Orhan Tuna'yı, Ali Fuad Başgil'i, Ömer Lütfi Berkan'ı, Nurullah Kunter'i, İstanbul Üniversitesi Hukuk ve İktisat Fakültelerinin diğer doçent ve profesörlerini Fakülteler Matbaası'nda görmüşümdür. Gerçekten de Ziya Nur, matbaada hatırladığım kadarıyla hep ilmi eserler basmıştır. İlmi ve ciddi eserler... Kendisi de ciddi bir adamdı" (Turinay vd., 2004: 196, 197).

Karaköy'de bulunan matbaasında, öğleden sonra ortağından işi devralarak mesaisine başlayan Ziya Nur, gece saat 9'a kadar süren bu mesainin bitiminde matbaadan ayrılarak, Beyazıt'taki Marmara Kırââthanesi'ne gider. Buradaki sohbeti, Kadıköy'e giden son vapurun saatine kadar süren Aksun, son vapurla Kadıköy'e geçerek, Kızıltoprak'taki ahşap köşke varır. Sabah namazı vaktine kadar okuyan, tetkik eden ve yazan Aksun, sabah namazını kılıp yattıktan sonra, birkaç saatlik bir uyku ve istirahat ile yetinir. Öğleye kadar yeniden okuyan, bazen de dinlenmek için resim yapan Ziya Nur, öğle namazını evde veya yoldaki camilerden birinde kıldıktan sonra Karaköy'e geçer ve matbaada çalışmaya başlar (Turinay vd. 2004: 15).

Fakülteler Matbaası'ndaki bu sohbetlerde dahi koyu renk elbise, kravat ve beyaz gömlekle Ziya Nur'un masaya oturduğunu belirten Ahmet İyioldu:

"Onun gecesi de gündüzü de dünya nimetlerine sırtını dönmüş bir halde, beynini ve vicdanını sızlatan bir teccüssle gerçeklere, doğru hükümlere ulaşma arzusu ile dolu ve yoğun bir mesai içerisinde geçmiştir" (Turinay vd. 2004: 15) sözleriyle tarif ettiği Ziya Nur'un matbaadaki sohbetlerini şöyle anlatmaktadır:

"Bazı günler, dizgi ve baskı işlerindeki sıkışıklık sebebiyle Marmara'ya çıkamaz, telefonla arandığında matbaada çalışmakta olduğunu söyler ve cemaati oraya davet ederdi. Böyle günlerde matbaaya gelenler, Onu o yıllardaki teknoloji harikası entertipin

başında, atlet fanila ile kurşun oksit kokuları içerisinde hızlı bir şekilde ve ustalıkla basılacak kitapları dizerken bulurlardı. İlk gelenler üst kata çıkar çayı ocağa koyar, Ziya Bey'in işini bitirip yanlarına çıkmasını beklerlerdi. Sohbeta kiminle başlayacaksa “Anlat bakalım Hazret!” hitabıyla lafi ortaya yuvarlardı. Her kimse o hazret de, bazen günün tartışma konularıyla, bazen mazinin derinliklerinde kalmış bir meseleyle söze başlar birkaç cümle söyledikten sonra mutlaka bir soru halinde sohbeti Ziya Bey'e bırakırdı. Ziya Bey de, günümüzden geçmişe, geçmişten geleceğe konuyla ilgili söylenmesi gereken ne varsa, derli toplu bir şekilde ifade eder, dinleyenlerden gelen soru-cevaplarla iş, tadına doyum olmayan ve gece yarısına kadar devam eden tam bir söz ve bilgi şölenine dönerdi. Matbaaya gelenler daha ziyade üniversiteli veya yeni mezun gençlerden oluşur ve 8-10 kişiyi geçmezdi. Ziya Bey'in hafta sonu veya yaz tatili gibi lüksleri hiç yoktu. Yılda bir-iki defa bir mazeret tahtında gelemediği akşamlar olur, bunun dışında her akşam ya Marmara'da ya da Fakülteler Matbaası'nda gece son vapura kadar sohbette olurdu. Pazar günleri öğleden sonra sohbeta erken başlar veya hastanede, evinde bir gönül dostunu ziyarete giderdi. Sağlığı elden gidip, kader Onu evinde yaşamaya mecbur edinceye kadar hayatı böylece devam etti” (Turinay vd., 2004:16).

Ziya Nur Aksun'un, Marmara sohbetlerinden sonra, Karaköy'deki matbaasında “Osmanlı Tarihi” adlı eserini yazdığını belirten Prof. Dr. Ahmet Nuri Yüksel de, Onun sohbetlerindeki ve kitaplarındaki tarihin, ilkokuldan başlayarak üniversitenin sonuna kadar, bütün bir tahsil boyunca yıllardır okullarda okutulan sıradan tarihten farklı olduğunun altını çizmekte ve “Cumhuriyet tarihçiliği” olarak nitelendirdiği anlayışı benimseyen tarihçileri, Cemil Meriç'in “Batı'nın Yeniçerisi” olarak adlandırdığını söyledikten sonra, Onun bu tarih anlayışının iş hayatını doğrudan yönlendiren bir hedef, daha doğrusu hayatının hedefi haline geldiğini ve bunun için nasıl çabaladığını, gayret sarfettiğini şu sözlerle aktarmaktadır:

“Nuri Karahöyüklü Hoca ve Dünder Taşer gibi, Ziya Bey de bambaşka bir görüş, muhakeme ve üslup ile tarihi anlatıyordu. Osmanlı Tarihini, Marmara sohbetleri bittikten sonra, Karaköy'deki matbaasında, gece birlere kadar yazdığını işitiyorduk. Ama yazdığını bir okuyanı da görmedik, duymadık. Göstermezdi ki... Senelerce

yalvarıldı kendisine, şunu artık yayınlayalım diye. O meşhur tavrı ile elini şöyle bir sallar ve yine kendine mahsus o enteresan tebessümü ile hep “Boşver hazret!...” diye geçiştirirdi. Takdir-i ilâhi, hasta olduktan sonra da senelerce direndi bu ricalarımıza. Bu notları sakladığı yeri ve kolileri bile göstermedi kimseye. Nasıl oldu, kim ikna etti bilmem, nihayet razı edildi ve kurucusu olmakla şeref duyduğum Ötüken Yayınevi tarafından altı cilt halinde yayınlandı” (Turinay vd., 2004: 35).

Marmara müdavimlerinden olan Zaptiye Ahmet’in teklifi ile Ziya Nur’un Karaköy’deki matbaasına giden ve böylece sohbet halkasına dahil olan Sadettin Ökten, gittiği ilk sohbetten sonra birçoklarının birbirini izlediği sohbetlerin tiryakisi olur. Gecenin geç saatlerinde başlayan bu sohbetlerin, ertesi günün erken saatlerine kadar sürdüğünü söyleyen Ökten, gitmiş olduğu ilk sohbeti şu sözlerle aktarmaktadır:

“Güncel bir meselenin konuşulduğu sohbette, Ziya Bey gayet sakin bir tavır içinde o konu hakkında herkesin fikrini soruyor ve görüşlerini alıyordu. Zaman zaman da konuyu biraz daha açmak için bazı sualler ortaya atıyor ve onlara cevap bulmak doğrultusunda fikirler serdedilmesine yardımcı oluyordu. Böylelikle kendi görüşünü ifade eden bir kimsenin bu görüşünün doğruluğu veya sağlamlığı hakkında bir özeleştirme sürecini başlatmasına da imkân veriyordu. Bir müddet sonra koltuğunda biraz geriye doğru yaslanarak derin bir nefes aldı, sohbet kısa bir an için durmuş gibi oldu, aslında hemen hemen herkes görüşünü söylemiş, bütün fikirler ortaya çıkmış gibi idi. Bu vakkuf sanki bir kifâyet-i müzâkere kararı idi. Ondandı sonra Ziya Bey’in, mevzuu, kendi medeniyet ufkumuzdan bakarak ve meselenin hiçbir cihetini eksik bırakmaksızın yaptığı tahlili başladı. Gayet sakin bir üslub içinde ve yeri geldiğinde hadiseyi ifade edebilecek en cesur ve cür’etkâr kelime ve ifadeleri ustalıkla kullanarak yapılan bu tahlil, sonunda vezir bir şekilde ifadesini bulan ve o konuda bizim öz düşüncemizi yansıtan bir hüküm ile noktalanıyordu” (Aksun, 1994: 6/489). Bu tarz bir sohbet usulü ve geleneği içinde Ziya Nur’u kendi matbaasında, Marmara Kıraathanesi’nde ve Milliyetçiler Derneği’nde pek çok kez dinlediğini söyleyen Ökten; seviyeli, kaliteli ve nükte dolu sohbetlerden istifade etmeye çalıştığını belirtmektedir.

İsmet Demir ise, Ziya Nur’un iki konuda hassas olduğunu söylemektedir.

1- İslâmi değerler ve bu değerlere gösterilmesi gereken saygı, ihtiram,

2- Osmanlı sanat eserleri ve Türk-İslam medeniyeti, dolayısıyla da bu medeniyetin ve eserlerin mimarı olan Osmanlı Padişahları.

Bu konulardaki hassasiyeti çok nadir insanlarda gördüğünü söyleyen Demir, Onun, matbaasındaki küçücük bir hücrede, makine gürültüleri içinde yazmış olduğu “İslâm Tarihi” ile “Osmanlı Tarihi” adlı iki eseri, bu konulara ne kadar ihtimam gösterdiğine kanıt olarak göstermektedir. Aksun’un iş hayatının dahi, İslâm ve Osmanlı Medeniyeti’ne karşı olan hassasiyetle dolu olduğunu, bu iki eserin Türk tarihi açısından önemli bir eksiği tamamladığını söyleyen Demir, Aksun için değerli olan bu iki şeye karşı söylenen sözlere fazla tahammül edemediğini ve hemen “Hadi canım” diyerek söze başlayıp, verdiği örneklerle söz sahiplerine ibretli cevaplar verdiğini belirtmekte ve şöyle demektedir:

“O, yukarıda ifade ettiğim birinci hassasiyetinden olacak ki, matbaada ve küçücük bir hücrede, makinelerin gürültüsü içerisinde Filibeli Şehbenderzâde’nin “İslâm Tarihi”ni yeni harflerle ve kısa da olsa “Osmanlı Padişahları, Tarihî Şahsiyetleri ve Hususiyetleri”ni ilâve ederek okuyucularına kazandırmış ve “Bu tarihin böyle bitmesi lâzım, bizim millet olarak İslâm’a hizmetimiz tahminlerinizin de fevkindedir, aksi halde İslâm tarihi eksik olur” demişti.

Bir ikincisi “Osmanlı Tarihi”dir. Bu tarih, zannımca aydınlarımız tarafından üzümlenerek ifade edeyim ki çok iyi okunmamış bir tarihimizdir, özellikle beş ve altıncı cilt. Günümüzde birçok tarihçimizin tartıştığı meseleler ve bu meselelerle ilgili Ziya Bey’in bu bölümlere yerleştirdiği olayların bizâtihi içerisinde olan kişilerin itirafları. Bu yönüyle Osmanlı’ya muhalif ve muvafıkların doğru tespitinde birleşmeleri için bu tarihi, kazandıkları kriterlerden sıyrılarak bir defa daha okumalarını tavsiye ederim” (Turinay vd., 2004: 139).

1. 3. 1. Söğüt Şenlikleri

Ziya Nur’un hiçbir kitabı yayınlanmadan önce, Onunla Osmanlı’nın kuruluş yıldönümlerinden birinde Söğüt ve Bilecik’e gittiklerini söyleyen Mustafa Miyasoğlu,

bu ziyaretin kendisinde unutulmaz izler bıraktığını belirtmektedir. Bir otobüs dolusu Marmara müdavimi ile katıldıkları bu seyahatte, Osmanlı'nın ilk yıllarına ait pek çok cami, türbe ve yapıyı Ziya Nur ve Erol Güngör'ün yorum ve açıklamalarıyla gezmenin bir imtiyaz olduğunu söyleyen Miyasoğlu, bu geziyi şu şekilde tasvir etmektedir:

“O günlerde Bilecik ve çevresi Osmanlı'dan bu yana değişmemiş gibi duruyor, her şey sanki Ziya Nur'un anlattığı tarih dönemlerine tanık oluyordu. Çevredeki metruk hava, binaların içindeki eski eşyalardan yayılan küf kokusu genimizi dolduruyordu. Osman Gazi'nin misafir olduğu gece gördüğü meşhur rüyanın mekânı Şeyh Edebalı'nın dergâhı, cami ve çevresi haraptı, ama orijinaline çok yakındı.

İkinci gün resmi görevlilerin katılmadığı Söğüt Şenlikleri ile kutlanan Osmanlı'nın kuruluş yıldönümü törenleri de unutulur gibi değildi. Sandıklardan çıkarılan eski ve soluk bordo renkli elbiseler içinde yürüyen Söğütlü genç kızlarla cirit oynayan erkekleri görünce benim gözlerimden yaş boşalmıştı. Giyilen elbiseler akciğer rengindeydi. Bir milletin sanki göğsü parçalanmış, yüreği ve ciğerleri sokaklara dökülmüş gibi göründü bana. Gözyaşlarımı yanımdaki arkadaşlara açıklayamıyor, sürekli ağlıyordum. Kıl çadırlarda, yoksul Yörüklerin pişirip dağıttıkları etli pilavın lezzetinde pilav yediğimi hatırlamıyorum. Burada gece yarısından beri anlatılanlara yaşanan şeyleri gönlüme çok yakın bularak Osmanlı'nın ruhuyla ilk defa temasa geldiğimi hissettim” (Turinay vd., 2004: 175).

Söğüt kasabasının, Ziya Nur tarafından kendilerine tanıtılan en önemli an'ane olduğunu söyleyen Sadettin Ökten ise, Osmanlı Devleti'nin temelini atan Ertuğrul Gazi ve bir grup Alperen'in, kasaba dışındaki kabirlerinin, yedi yüz yıldan beri Karakeçili boyunun Yörükleri tarafından, her yılın eylül ayında ziyaret edildiğini, türbelerin temizlenip, yıkandığını, yapılan dua ve niyazlardan sonra pişirilen pilavın gelen misafirlere ikram edildiğini aktarmaktadır. Bu an'aneye ilk kez Ziya Nur'un rehberliğinde katıldıklarını anlatan Ökten, yazısını şöyle sürdürmektedir:

“Yağmurlu bir sonbahar akşamı İstanbul'dan yola çıktık, Bilecik'e vardığımızda vakit gece yarısını geçmişti. Her birimiz gecenin serinliği ve bu تنها Anadolu kentinin garipliği içinde kendimizle baş başa kalarak sabah namazını bekledik. Geçen dakikalarla

birlikte adeta zamanımızdan uzaklaşıyor ve fetih günlerinin kahramanları Alp-erenler'in mütevazı ve asil manevi iklimlerine dahil oluyor gibi idik. Çok sade bir mescitte aynı durulukta eda edilen bir sabah namazı bu tecerrüdü daha da kolaylaştırdı, şimdi Bilecik şehri bizlere tekfurun elinden daha dün alınarak bir İslâm beldesi haline getirilmiş gibi görünüyordu. Şu anda evlerinde dinlenen halkı da sanki dünkü gazânın mes'ud ve muzaffer gazileri idiler” (Aksun, 1994: 6/492).

Bu hissiyat içinde iken, gıcırdayarak dönen her eski kapının kendilerine tarihin meçhul bir sayfasını açtığını söyleyen Ökten, Osmanlı Devleti'nin manevi kurucusu olan Şeyh Edebalı'nın türbesine, sonra da Söğüt'e hareket ettiklerini belirtmekte ve yazısını şu şekilde sürdürmektedir:

“O zamanlarda ne resmi, ne de özel hiçbir kuruluş ve şahsın iltifat etmediği hatta oldukça soğuk baktığı Ertuğrul Gazi ihtifalinde Gazi'nin öz evlatları olan Karakeçililer'den başka kimse yoktu. Kurşuni bulutlarla kaplı gökyüzü, bu yalnızlığa, bu terk edilmişliğe için için gözyaşı döküyor gibi idiler. Yörükler ise gayet vakur, telaşsız bir hareketlilik içinde işlerini görmekte idiler. Türbeyi temizlemişler, ziyarete hazır hâle getirmişlerdi, küçük kabileler halinde Ertuğrul Ata'larının huzuruna giriyorlar, evladın babasına yaklaşması gibi içten ve tabii bir sevgi ile dua ve niyazda bulunuyorlar ve aynı güzellikle yerlerini bir başka kardeşlerine terk ediyorlardı. Türbeden çıkarken Bâcıyân-ı Rûm'un tevazu ve ta'zim sadedinde, tıpkı yedi asır önceki nineleri gibi, üç kere eşik öptüklerine şahit olarak an'anenin ihtişamını bir kere daha hissettik. Biraz ilerdeki çadırda pilav pişirenler, ikram için birbirleri ile yarışıyorlar, Allah'ın kullarına hizmetin şevkini yaşıyorlardı. Az aşağıdaki düzlükte cirit oynayanları, zekâ, hamle ve kıvraklıkları ile seyrine doyulmaz bir manzara içinde ve ecdada layık bir hamasette bulduk. Orta yaşlı, vakur ve etrafının ona gösterdiği itibardan eşraftan olduğu anlaşılan bir Türkmen ile Ziya Bey tanışıyorlarmış, hal hatır sorduktan sonra sohbe başladılar, dahili ve harici siyasetten, memleket meselelerinden ve dünya ahvalinden konuştular. Bizler dinliyorduk, karşımızda batıcı cereyanlardan hiç etkilenmemiş, açık yüreklilikle bu toprağın sesini dile getiren pırıl pırıl bir zekâ ve engin bir gönül bulduk. Bu bilge Türkmen, birkaç cümle ile lafi hiç uzatmadan ve eğip bükmeden ülkemizin içinde

bulunduğu durumu tahlil etti, halimiz ve istibalimiz hakkında kendi kanaat ve tahminlerini söyledi. O tesbitlerin ne kadar isabetli olduğunu anlamak için bu günleri yaşamak ve o gamlı ve yalnız eylül sabahında söylenen o sözleri hiç unutmamak gerekirmiş” (Aksun, 1994: 6/492, 493).

Söğüt kasabasındaki, Sultan Hamid dönemine ait olan Ertuğrul Camii’nde kıldıkları öğle namazı sonrası okutulan mevlit ve hatim dualarına, Ziya Nur ve diğer arkadaşları ile katılan Ökten, bu gezinin kendinde bırakmış olduğu izlenim ile yazısını noktalamaktadır:

“Dönüş yolunda bu büyük hatıranın hazzı ve şuuru ile dolu olarak sanki ecdada daha yakınlaşmış bir ruh hâleti içinde yoğrulan başka insanlar gibi idik. Bu haz ve şuur, her yıl tekrarlanan Söğüt ziyaretleri ile şahsiyetimizde giderek daha derinleşen izler bırakmıştır” (Aksun, 1994: 6/493).

1. 4. Günümüzde Ziya Nur

1976 yılında geçirdiği beyin kanaması sonucunda, vücudunun sağ tarafına çok ağır bir felç (hemipleji) inen Ziya Nur Aksun, bu yüzden; konuşma, yazma ve okuma kabiliyetini tamamen yitirir. 46 yaşında geçirdiği bu rahatsızlık sonucu sağ elini hiç kullanamaz hale gelen Aksun, en verimli çağında yazı hayatından birdenbire kopuvermenin şokuna dayanma gücünü resme yönelerek bulur. İstedikini, düşündüğünü ifade edememenin ruhunda meydana getirdiği gerilimi, resim ile üzerinden atabilen Aksun’un, sanatla meşgul olması Onun için bir tedavi olur. Küçük yaştan itibaren amatörce yaptığı resim çalışmalarını bu kez, daha önce hiç kullanmadığı sol eliyle sürdürür. Hastalıktan önce resimlerinde daha çok koyu tonları tercih eden Aksun, rahatsızlığı sonrasında; daha aydınlık ve sıcak olan renkleri, sarı ve kırmızının türlü tonlarını kullanır. Tablolarında cami, medrese, külliye gibi tarihi Osmanlı eserlerini resmeden Ziya Nur, ayrıca resimlerine, bu mekânlardaki Osmanlı’nın ihtişamını ve büyüklüğünü de yansıtır. Tüm bu çalışmaların meyvesi olarak, 1990 yılında İstanbul’da 100’den fazla tablosunun yer aldığı bir resim sergisi (bkz. ek-38) açar (Aksun, 1994: 6/498; Turinay vd., 2004: 165).

Ziya Nur, 34 yıldır süren bu rahatsızlığı sonucunda Fakülteler Matbaası'ndaki işine ve Marmara Kırââthanesi'ndeki sohbetlerine mecburen son vermek ve evine çekilmek zorunda kalır. Yazan, konuşan ve sohbetlerin üstadı olan Ziya Nur Aksun; artık susmakta, dinlemekte ve yapmış olduğu resimlerle tarihi dile getirmektedir. Ve misafir salonunun tüm duvarlarında (bkz. ek-32 ve 33) asılı olan tablolar haricinde, ayrıca salonun tüm duvar diplerinde de onar adet desteler halinde sıralanmış, tablolar (bkz. ek-34 ve ek-35) bulunmaktadır. Hayatında birçok şey değişmesine rağmen, Türk milletinin yücelmesi ve güçlenmesi için gerekli olduğuna inandığı, tarihi gerçeklerin bilinmesi konusundaki hedefinin değişmediğini ve bu inancından hiçbir şey kaybetmediğini yapmış olduğu resimlerle ortaya koyan Ziya Nur rahatsızlığından sonra, cilt cilt kitaplar yerine, deste deste resimler yapmaktadır.

Osman Akkuşak ise bu konuda şöyle demektedir: “Acı bir imtihan... Yüce Allah, Onu imtihana çektiği zaman yıkılmamış, metanetini kaybetmemiş, eserler vermeye, eserler vücuda getirmeye devam etmiştir. Dostlarını bağrına basmaya devam etmiştir. Nasıl ki gerçek dostları da Onu unutmamışlar, şefkat ve sevgi halesiyle kuşatmışlardır.

Yüce Rabbim, aziz arkadaşşıma uzun ömürler, sağlık ve selâmet içinde yeni yeni hizmet ve başarılar ihsan eylesin! Benim duâm budur” (Turinay vd., 2004: 198).

Yine en yakın arkadaşlarından olan Sadettin Ökten de, Onun rahatsızlığından sonraki profilini şöyle çizmektedir:

“Ziya Bey son yıllarda artık sohbet yapmıyor, gezilere de katılmıyor. Mizacına çok uygun olan ve ruhen pek hoşlandığı uzlet ve inzivayı ihtiyar ediyor. Daha önce yazdıkları ise nicelerinin bir ömür boyu çalışıp didinerek ortaya koyduklarından çok daha derin, şumüllü ve doyurucudur. O, tarihi vekayiden yola çıkarak öz medeniyetimizi mukayeseli bir şekilde tahlil etmiş, Onun evrensel ve ebedi haberini, zamanın dilini ve üslubunu kullanarak, bu haberin hasretini çeken gönüllere sunmuştur. Bu bakımdan vazifesini bihakkın yapmış büyük ruhların engin tevâzuu içinde, kendi köşesinde iç dünyası ile hemhâl olmaktadır. Ancak bu içine kapanışın, bu örtüye bürünüşün dahi dışa akseden bir eseri vardır, Ziya Bey şimdi Osmanlı Medeniyeti'nin o muhteşem mimarisini, yaptığı resimler vasıtası ile dile getirmektedir. Öz kültürümüzün devamı

olarak istikbâlde gelecek nesiller kendisini mümtaz bir fikir adamı, tarihçi ve Osmanlı efendisi olarak bildikten başka kubbe, kemer ve revakların sihirli geometrisini ustalıkla ve duygusal boyutları ile yorumlayan üstad bir ressam olarak da tanıyacak ve seveceklerdir” (Aksun, 1994: 6/495, 496).

Mehmet Şevket Eygi ise, Onun geçirmiş olduğu rahatsızlık nedeniyle ilmi ve fikri çalışmalarının, hizmetlerinin arkasının gelmemesinin Türkiye ve Türk milleti için büyük bir kayıp olduğunu ifade ettikten sonra:

“Cenab-ı Hak’tan Ziya Nur Beyefendi kardeşimize ve dostumuza sıhhat, afiyet, şifa diliyorum. Onun tahtı bizim gönlümüzdedir” (Turinay vd., 2004: 172) demektedir.

1. 4. 1. Vefa Duygusu ile Onu Ziyaret Edenler

Medeniyetleri oluşturan ilmi bilgiyi üreten münevverlerin, gerçek bilim adamlarının, şairlerin, yazarların yazmış oldukları kitaplar, sahafların ve kitaplıkların raflarında tozlar altında beklerken, bu kitapların yazarları da, sadece, kapılarından içeri uzanacak vefalı bir tebessüm beklemektedirler. Bunlardan bir tanesi de Ziya Nur Aksun’dur.

Hem Türk halkını bilinçlendirmek, hem de Türk yazar ve tarihçilerin varlığından Türk toplumunu haberdar etmek amacıyla programlar hazırlayan bazı vakıfların çalışmaları neticesinde, araştırmacı ruha sahip nesillerin yetişmesine katkıda bulunmak ve yol göstermek amacıyla yazılmış olan kitaplar daha fazla okuyucu ile buluşmaktadır. İşte bu konuda Ziya Nur Aksun’un kendisini ve eserlerini tanıtmaya amacıyla anma programı hazırlayan vakıflardan bazılarının yer vermek yerinde olacaktır.

1. 4. 1. 1. Türk Ocakları⁵

Divanyolu'ndaki İstanbul Türkocağı'nın düzenlemiş olduğu anma programına, Ziya Nur Aksun'un kızkardeşi Belma Aksun'un yanı sıra; Prof. Dr. Hayrettin Karaman, Prof. Dr. Saadettin Ökten, yazar Dr. Mehmet Niyazi Özdemir, akademisyenler, öğrenciler ve gazeteciler ile Aksun sevenleri katılır. Ve bu programda, Türk Ocakları İstanbul Şubesi, Türk milletinin tarihine yapmış olduğu hizmeti dolayısıyla Ziya Nur Aksun'a bir şükran ödülü takdim eder (bkz. ek-36).

Ziya Nur Aksun'un hayatından ve kitaplarından önemli kesitlerin sinevizyon gösterimi ile izleyenlere sunulduğu bu programda resmi tarihin dar çerçevesinden dışarı taşan Türk tarihinin bilinmeyen yanlarını kitaplarında anlatan Aksun'un ve Marmaratörlerin, 1960'lı yıllarda ve 70'lerin başında Beyazıt'taki Marmara Kıraathanesi'nde hangi konular hakkında konuştuklarına vurgu yapılır. Sinevizyon gösteriminin ardından Aksun'u tanıyan yakınları ve akademisyenler, izleyicilere Onu anlatırlar.

Bu kişilerin başında gelen Dr. Mehmet Niyazi Özdemir, Ziya Nur Aksun'un ilk milli tarihçiler arasında yer aldığını, tarihin yazmadığı birçok olayı yazan Aksun'un gerçeği aydınlığa kavuşturduğunu ifade eder. Marmara Kıraathanesi'nde yapılan toplantılardaki konuşmanın merkezinde Aksun'un yer aldığını anlatan Özdemir başından geçen bir olayı ise şöyle anlatır:

“Birlon'daki Goethe Enstitüsü'nde doktora yaparken Alexander isminde bir arkadaş, Türklerin barbar olduğunu ve bu nedenle tarihi yazamadığını söyledi. Bunun üzerine ben söz aldım ve şöyle dedim. “Evet, Alexander doğru söylüyor. Osmanlı

---

⁵ İlk olarak 1912 yılında; Dr. Fuat Sabit Ağacık, Mehmet Emin Yurdakul, Ahmet Ferit Tek, Ağaoğlu Ahmet Beylerin öncülüğünde kurulan Türk Ocağı'nın amacı; “Akvam-ı İslâmiye'nin bir rükn-i mühimmi olan Türklerin milli terbiye ve ilmi, içtimai, iktisadi seviyelerinin terakki ve i'lasıyla Türk ırk ve dilinin kemaline çalışmak”tır. 1931 yılında kapatılan Ocak,18 yıl aradan sonra 1949 yılında, Hamdullah Suphi Tanrıöver, Dr. Hasan Ferit Cansever, Burhanettin Develioğlu, Ahmet Mazhar Akifoğlu, Dr. Fethi Erden, Ragıp Nurettin Ege, Tevfik Noyan, Cevat Mustafa Emecan ve Cemil Behçet'in öncülüğünde tekrar kurulur. Faaliyetlerini genişletmek amacıyla1988 yılında “Türk Ocakları ve Kültür Vakfı”nı kurması ile “Tür Yurdu” lisesini açmıştır. Değişik alanlarda hizmeti görülen seçkin kişilere armağanlar vermeye devam eden, pek çok toplantı ve kongreler düzenleyen, birçok öğrenciye burs sağlayan ve akademik çalışma grupları kurarak bu gruplara destek veren Türk Ocaklarının, 59'dan fazla şubesi bulunmaktadır. (www.istanbul-turkocagi.org.tr, Erişim Tarihi: 29.06.2010).

tarihini yazmadı. Büyük devletler tarih yapar. Senin ve benim gibi insanlar ise o yapılan tarihi yazar” dedim” (www.tarihsuuru.com, Erişim Tarihi: 26.05.2010).

1. 4. 1. 2. Edebiyat Sanat ve Kültür Araştırmaları Derneği (ESKADER) ⁶

“Bâbîâli Sohbetleri” ⁷ adı altında, her perşembe akşamı düzenlediği sohbetlere; Türk şair, yazar ve tarihçilerinden bir ismi konuk eden ESKADER, 27 Mayıs 2010’da düzenlediği sohbe ise, Ziya Nur Aksun’u konuk eder (bkz. ek- 37).

2010 senesinde, 80. yaşını kutlayan Ziya Nur Aksun’u tanıma ve yeni nesillere tanıtmaya amacı taşıyan bu sohbet toplantısına; Prof. Dr. Ahmet Nuri Yüksel, Mümin Çevik, Reşat Şen, Halil Duruk, Dursun Gürlek, Olcay Yazıcı, Recep Arslan, Mustafa Nadir Öney, Hüseyin Yılmaz, Dr. Hasan Hüseyin Şenel, Fethi Murat Doğan gibi yazar, sanatkar ve ilim adamı olan Aksun’un yakın dostları ve gazeteci-yazar Belma Aksun katılarak, Ziya Nur Aksun’un hayatından kesitler aktarırlar.

Mümin Çevik:

“Ziya Nur Aksun ile 1953-1954 yıllarında tanıştım. Onu ilk tanıyan benim. Bir camide Risale-i Nur okuyordu. Onu orada tanıdım. O dönemin en yüksek tirajlı gazetelerinden olan Hür Adam gazetesinde makaleleri yayınlanıyordu. Adnan Menderes uçak kazası geçirdiği yolculuktan dönüyordu. Menderes’i karşılamak için Yeşilköy Havalimanı’na Ziya Bey ile beraber gittik. Konuşmayı böyle bir hatırayla açmak istedim. Ziya Nur Aksun’un Hür Adam gazetesinde yayınlanan yazılarını toplayıp kitap haline getireceğiz. 1960 ihtilâlinin ayak seslerini orada göreceksiniz. Marmara Kıraathânesi’nin müdavimlerinden biri de bendim. Kendisinden çok şey öğrendik. Ziya Nur’un çalışmalarını takip etme şansına sahip kişilerden biri olma bahtiyarlığımı yaşadım.”

Prof. Dr. Ahmet Nuri Yüksel:

⁶ ESKADER; Türk edebiyatını, dilini, sanatını ve kültürünü araştırmak ve bu konuda yapılacak çalışmalarını teşvik etmek amacıyla bir araya gelen sanat ve edebiyat dostları tarafından 4 Mart 2008 tarihinde İstanbul Cağaloğlu’nda kurulur. 10 Ağustos 2008 tarihinde de, derneğe ait olan Sanatalemi.net sitesi kurulur. Merkezi Cağaloğlu’nda bulunan derneğin yönetim kurulunda; Mehmet Nuri Yardım (Genel Başkan) Muhterem Yüceyılmaz (Genel Başkan Yardımcısı), Yusuf Dursun (Sekreter), Bestami Yazgan (Muhâsib), Şenay Özkan, Dr. Süleyman Berk, Tuncay Önür, Mahmut Bıyıklı ve bulunmaktadır (www.sanatalemi.net, Erişim Tarihi:14.06.2010).

⁷ “Kitap Kahve” Alayköşkü Caddesi, No. 11 Cağaloğlu- İstanbul

“İstanbul’a gelinceye kadar neydim sonra ne oldum. Memleketimde hiç kimseyi tanıımıyordum. İstanbul Teknik Üniversitesi’ne girdim. Bu dönemde Marmara Kıraathânesi ile tanıştım. Yetişmemizde Nurettin Topçu ve Ziya Nur Aksun önemli rol oynadılar. Tek tip insanlarla bu cemiyetin kurtarılamayacağını gördük. Menderes’in asıldığı gün iki yer doluydu. Biri camiler, diğeri de meyhanelerdi. Menderes ve arkadaşlarına Allah’tan rahmet diliyorum.”

Reşat Şen:

“Ziya Bey’i Marmara Kıraathânesi’nde tanıdım. Toplantılarına devam ettim. Rahatsızlandıktan sonra ise evine gidip geldim. Yayıneline pek gitmezdim. Bana göre, Marmara’dan nasibini almamış kişi demini almamış çaya benzer. O toplulukta bulunmak, nasibini almak bir ayrıcalıktır. Burada Sezai Karakoç, Necip Fazıl, Ragıp Atademir, Sait Atademir gibi daha birçok önemli şahsiyetle tanışma fırsatını yakaladım. Kendisinden elimizden geldiği kadar istifade etmeye çalıştık. Bu kuşağın hemen hemen hepsiyle görüştim. Asla hususi meselelerden dolayı birbirlerinin aleyhinde konuşmadılar ama umumi meselelerde herkese kafa tutabilecek insanlardı.”

Avukat Halil Duruk:

“Ziya Nur Aksun’u 1965’ten sonra yani üniversiteye girdiğimde tanıma şansına sahip oldum. Onu Marmara Kıraathânesi olarak bilinen, kültürümüzde önemli bir yeri olan mahfilde tanıdım. Bu mahfilin öncüsü olan Ziya Bey’in sohbetlerinin tiryakisi oldum. Sohbetlerinden çok istifade ettik. Ziya Bey 1976’da rahatsızlandı. 65’ten 76’ya kadar sıkı takipçilerinden biri oldum. Ziya Bey’in toplantısına herkes katılırdı. Her hafta sahaflardan bir kitap alırdı. Kitapta kimsenin duymadığı bilmediği noktaları tespit eder, bu ayrıntıları bizlere anlatırdı. Akademik seviyede bir toplantıydı bu. Diriliş dergisinde uzun süre makale yazdı. Kendisine has görüşleri vardı. Birtakım hastalıklı yaklaşımlarla yaklaşıldığı için yanlış düşünöldü. Osmanlı dili ile konuşurdu, anlamazdık. Bizlere tarihimize hangi açılardan bakmamız gerektiğini anlatırdı. Orijinal görüşleri vardı, gençlere bu görüşlerini anlatırdı. Bu toplantılara Erol Güngör de gelirdi. Ziya Bey sabahlara kadar çalışırdı. Çok az uyku ile yetinirdi. Ziya Bey’in arzusu, tarihi herkesin daha iyi anlayabilmesi için anahtar bir kitap yazmaktı. Ama sağlığı elvermedi. Erol Kılıç

ve Mehmet Niyazi, Ziya Nur Bey rahatsızlandıktan sonra Sultan Abdülhamit ve Sultan Abdülaziz ile ilgili bir çalışmayı neşrettiler. Bu çok faydalı bir hizmet oldu. Bu toplantıda Ziya Bey'in ressamlığına da değinildi. Sağ eli felç olunca sol eliyle resim çalışmaları yapan Ziya Bey'in 1990'da Birlik Vakfı'nda bir resim sergisi açılmıştı. Ünlü ressam Osman Kavruk tablolarına çok önemli vasıflar yükleyerek, hayranlığını dile getirmişti.”

Dursun Gürlek:

“Dini inancımıza göre ulemalar ellerinden öpülesi insanlardır. Ben Ziya Bey'i görünce Ahmet Cevdet Paşa'yı karşımda görür gibi oluyorum. Ziya Nur demek, Osmanlıca ve Osmanlı Tarihi demektir. Herkesin okuması gerekir. Ziya Bey'in Şehbenderzâde Ahmet Hilmi Efendi'nin İslâm Tarihi isimli eseri ve dört cilt halinde yayınlanan Ötüken Neşriyat'tan çıkan Osmanlı Tarihi adlı eserleri var. Bana göre Ziya Bey bütün özellikleriyle bu iki eserde kendini gösteriyor. Ziya Bey'in “İslâm Tarihi” adlı eseri için Cemil Meriç “İslâm Tarihi böyle yazılır.” diyerek beğenisini ifade etti. Ziya Bey'in kitabını okursak unuttuğumuz Osmanlıca kelimelere tekrar aşına olacağız. Burada Ziya Bey'le aynı havayı teneffüs ediyoruz, bu durumda kendimi bahtiyar addediyorum. Mayıs ayı hayırlı bir aydır. Fatih Sultan Mehmed'i rahmetle anıyorum, Fatih “Ben İstanbul'u aldığıma o kadar sevinmiyorum. Beni asıl sevindiren Akşemsettin Hoca gibi bir zatla aynı mekânı teneffüs etmemdir.” demiştir. Ziya Bey'i seviyoruz ama eserlerinden istifade edemiyoruz, dili ağır. Bugünkü mevcut Türkçeyle Safahat'ı anlayamazsın. Ziya Nur'un eserlerini anlamak için de Osmanlıca bilmek gerekiyor. Bana göre; çok kitap okumaktansa kıymetli kitapları çok okumak lâzımdır.”

Olcay Yazıcı:

“Dursun Bey'e zaman zaman tarih, olmuş bitmiş hikâyelerdir diye takılırım; oysa tarih ciddi bir ilimdir. Dirilerden ziyade ölümler sayesinde ayakta duruyoruz ya da Ziya Nur gibi üstatlar geleneği günümüze taşıdıkları için ayakta duruyoruz. Ya gelenekten besleneceğiz ya da globalleşme üzerinde yok olacağız. Tarih olmuş bitmiş hadiseler değildir. Yahya Kemal'in şiirindeki gibi “Kökü mazide olan atımız” geleneğinden besleneceğiz.”

Hüseyin Yılmaz:

“Ziya Nur Aksun’u Adıyaman Lisesi birinci sınıfta öğrenciyken tanıdım. Marmara Kıraathanesi Avrupa’da olsaydı hakkında kırk kitap yazılırdı. Bizler elimizin altındaki değerlerin kıymetini bilmiyoruz.”

Mustafa Nadir Önay:

“Ziya Nur Bey’in eseriyle tanışmam lise talebesi olduğum döneme rastlar. O günden beri tanışıklığımız gerek kitabı, gerek başka şekilde devam ediyor. Erol Güngör Bey ile Ziya Bey’in gönül dünyaları bir, iki sevgili arkadaş olduklarını gördüm. O nesiller çok kıymetli eserler verdiler. Ziya Bey’in Marmara Kıraathanesi’nde yaydığı ışığından faydalandık. Benim düşüncem Marmara Kıraathanesi ve burada Ziya Bey’le Erol Bey’i öne çıkaran kültür eksenli bir çalışma yapmaktır.”

Recep Arslan:

“Bütün tarihler millidir, kendi milli duygular içerisinde yazıldığını düşünüyorum. Tarihin bilim olduğunu düşünmüyorum. Tarihi yazan insanlara gıpta ediyorum. Ziya Bey’i Risale-i Nur’dan tanıyorum, Ona hürmetlerimi arz ediyorum.”

Belma Aksun:

Toplantının son konuşmacısı olan Belma Aksun ise, Ziya Nur’un çocukluk yıllarını ve Onunla yaşadığı ilginç hatıraları anlatır.

“Mesela biz Onun İslâm Tarihi’ni yazdığını bilmiyorduk, sadece Osmanlı Tarihi ile ilgilendiğini sanıyorduk.” diyen Belma Aksun, Onun tarihi mekânları resmetme özelliğini: “Ağabeyim çocukluğundan beri de resimle ilgiliydi. Öğrenciyken iki ünvanı vardı: “Tarihçi” ve “Ressam”. Hem tarihçi oldu, hem de ressam.” sözleri ile aktarmaktadır (www.medeniyetimiz.com, Erişim Tarihi: 22.12.2010).

1. 4. 1. 3. Kültür Ocağı Vakfı (KOCAV)⁸

Pek çok kültürel faaliyette bulunan KOCAV'ın bu faaliyetlerinden bir tanesi de; bilim adamlarını, bilge kişileri, yazarları, kısacası branşlarında üstad olan kişilere ziyarette bulunmasıdır. Bu programlardan birinde, Levent'teki bir apartmanın birinci katında kızkardeşi Belma Aksun ile birlikte kalan Ziya Nur Aksun da, ziyaret edilir (bkz. ek 28) Bu ziyarete katılanların arasında olan Ümran Ay, ziyaretteki izlenimlerini şöyle aktarmaktadır:

“Gülyüzlü bir hanımefendi bize kapıyı açtı. Sahibinin davetkâr mizacıyla hemhâl olmuş hânenin huzur sesiyle birlikte gülyüzlü ev sahibesi bizi içeri buyur etti. Salonun kapıya yakın tarafında koltukta oturan beyefendi, tebessümle ve hafifçe başını sallayarak bizi selamladı. Salonun başköşesinin misafirlere ayrılmış olduğunu zarif bir şekilde hissettiren bu nazarın refakatinde halkayı tamamladık. Asalet ve zerafetin bizi mesteden atmosferinde bir üstadın evinde olduğumuzu hissediyorduk ama kimdi bu üstad? Rahatsızlığından dolayı sohbeta sadece başını sallayarak mukabele ediyordu.

Üstadın eserleri, hayatı ve hatıraları etrafında, Sadettin Ökten Hoca, Belma Aksun Hanımefendi, Ahmet İyioldu ağabey ve vakıf başkanımız Ali Ürey ağabeyle gençlerin arasında iki saati mütecaviz devam eden sohbeta söylenenler bizde şu kanaati uyandırmıştı: Hoca bir ferîdü'z-zemân, ferîdü'l-asr idi.

Aradan geçen zamanda Ziya Nur hocanın fikrinin çeşitli cephelerini okurken kendisinin medeniyetimizin ve onun teşekkülünü sağlayan zihniyetin hem işçisi hem mimarlarından biri olduğuna dair sezgilerimiz bu abidenin kapılarını aralama

⁸ 1988 yılında, Türk insanının refah ve mutluluğunu sağlamak, devletine ve milletine bağlı nesiller yetiştirilmesine yardımcı olmak, toplumun kültür seviyesini yükseltmek, Toplumun ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunmak üzere her alanda araştırmalar yapmak, yaptırmak, bu yolda yapılanları desteklemek, Yeni nesillere Türk İslam kültürünü gerektiği gibi aktarabilmek için gerekli görülen panel, seminer, konferans ve sair toplantılar tertip etmek, bu konuda ilmi ve edebi çalışmalar yapmak ve yapılan çalışmaları desteklemek amacıyla kurulan Kültür Ocağı Derneği'nin kurucularının kendilerine uygun gördüğü bir başka isim de “Genç Aydınlar”dır.

Büyük bir çoğunluğu akademisyen veya devlet memuru olan dernek kurucuları; Ali Ürey, Atıf Şenel, Ali Kuyu, Ali Çanak, Ali Ünal Demirtaş, Ayhan Görünmez ve Kemal Çapraz'dır.
www.kocav.org.tr/tarihce, Erişim Tarihi: 22.12.2010).

merakımızı artırdı. Üstad hakkında dostlarının ve dinleyenlerinin -ki bugün her birisi tek başına yıldız gibi parlayan şahsiyetlerdir- kıymetli görüşlerini ifade ettikleri yazıların toplandığı Bilge Tarihiçi Ziya Nur Aksun kitabı, Mehmet Niyazi Hoca'nın Dahiler ve Deliler'i, Ahmet Güner Elgin'in Marmara Kitabeleri ise kılavuz kitaplarımız oldu.”

Ziya Nur Aksun'u; “Rikkatli ve duygulu bir kalp, Belma Aksun'un ‘apaydınlık yüzlü ağabeyi’, Mehmed Niyazi'nin ‘sebeb-i feyzi’, Şevket Eygi'nin ‘feyyaz zekâsı’, mürüvvetli bir Türkiyeli, kendisinden söz edilmesini istemeyen, mükrim, mahçup, mahfiyetkâr, mustağni bir hazret.” olarak tarif eden Ümran Ay, bugünkü durumu tarihe, tarihteki bir olayı bugüne taşıyabilen Aksun'un, yaptığı tarih yorumları ile Marmara salonlarına tasavvufî bir neşve yaydığını belirtmektedir. (www.dunyabizim.com, Erişim Tarihi: 26.05.2010).

II. BÖLÜM

ZİYA NUR AKSUN'UN ESERLERİ

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerini yaşamış olan ailesinin ve çevresindeki kişilerin “Osmanlı Devleti ve Padişahları” hakkındaki sözleriyle tarihe olan merakı artan Ziya Nur Aksun, aydın kesim ve bu kesimin düşüncelerine paralel olan eğitim sistemi ile Türk halkının “Osmanlı Devleti” anlayışı arasındaki farklı yanları ve gerçekleri, çocukluğunda başlayan merak ile araştırmaya başlar. İlerleyen zamanlarda, Aksun'un bu çalışmaları, almış olduğu hukuk eğitimi, araştırmaya yönelik okuma ve yazılar ile birleşince, altı ciltlik bir “Osmanlı Tarihi”ne dönüşür, aynı zamanda da bu devletin çöküşünün sebeplerini de tespit etmesini sağlar. Tüm bu birikim ve değerlendirmeler sonucunda da “Büyük bir devlet” olabilmenin mantalitesi, “Dündar Taşer'in Büyük Türkiye'si” olarak gelecek nesillere yol gösterici bir kitap olarak raflardaki yerini alır.

Bu konuda, bir Marmaratör olarak Ahmet İyioğlu'nun değerlendirmelerine yer vermek yerinde olacaktır:

“Ziya Bey, 46 yaşında sağlığını kaybedinceye kadar sadece sohbetlerle yetinmeyip okuyup-öğrendiklerini kağıda döküyor, kitaplar hazırlıyordu. Rahmetli Ahmet Yücel'in (Zaptiye Ahmet) ısrarı üzerine Filibeli Şehbenderzâde Ahmet Hilmi'nin “İslâm Tarihi” isimli eserini yazdığı şerhler ve istirdatlarla genişletmiş ve bu kıymetli eseri daha da kıymetli ve ilgi çekici hale getirip, sadeleştirmiştir. Keza değerli dostu Dündar Taşer'in 46 yaşında vefatı üzerine duyduğu büyük üzüntü ile Onun fikirlerini, şahsiyetini, hayallerini yeni nesillere aktarmak maksadıyla kaleme aldığı “Dündar Taşer'in Büyük Türkiye'si” 30 yıldır gençlerin ellerinden düşüremediği bir kitap olmuştur. Ziya Bey'in en hacimli ve orijinal çalışması, hastalığından uzun zaman sonra ulaşabildiğimiz ve basımı için kendisini zor ikna ettiğimiz 6 ciltlik “Osmanlı Tarihi”dir. Osmanlı Devleti'nin Tahlilli ve Tenkidli Siyasi tarihini ortaya koyan bu eser, bilhassa imparatorluğun son yüz yılını derinliğine anlatması bakımından, kendisinden önce yazılan Osmanlı Tarihlerinden farklı ve onlardaki noksanlığı tamamlayıcı mahiyettedir. Ziya Bey, Vak'a-Nüvis'lerden farklı olarak bize geçmişi iyi ve doğru anlama imkânını

sağlayan, olayları sebepleri, sonuçları ve devam eden tesirleri ile ele alıp inceleyen tahlilli, tenkidli, mukayeseli bir metod geliştirmiştir” (Turinay vd., 2004: 21).

2. 1. Dündar Taşer'in Büyük Türkiyesi

1946 yılında şüpheli bir trafik kazası geçiren Dündar Taşer'in, beklenmedik ölümü karşısında büyük üzüntü duyan Ziya Nur Aksun'un, Onun anısına yazdığı bu kitap ilk olarak 1971 yılında yayınlanır.

Çok iyi arkadaşı olan Taşer'i, Türk insanının son asırda yetiştirdiği en büyük fikir, hareket ve dava insanlarından biri olarak nitelendiren Aksun, milli ve kutsi mücadelesi için Türk siyasi hayatına dâhil olan Taşer'in; zihniyetinin yüksek, fikirlerinin geniş, zekâsının ciyadeti (kuvveti), muhakemesinin güçlü, karakterinin sağlam, siyasete girişinin ani olması gibi ölümünün de ani olduğunu belirtmektedir.

Düşünce ve idrakine dayanan hareketleri, değişmez tarihi verilere dayanan ve Türkiye'deki olayları da bu verilere dayanarak değerlendiren Taşer'in, bu niteliğinin büyük devlet ve millet, idrak ve şuurundan kaynaklandığını söyleyen Aksun, Onu; uzak görüşlü, devlet ve millet mefhumlarındaki büyük ölçü ve sırlara ermiş bir adam, bir devlet ve millet velisi olarak nitelendirmektedir.

Ufku ve idealleri geniş milletlerin büyük millet olduğuna, Türk milletinin de halen bu vasıfları taşıdığına inanan Dündar Taşer'i; idealist, büyük bir fikir ve hareket adamı olarak tarif eden Aksun, Onun içtimai olaylara bakışının ve bu olayları değerlendirişteki metodunun ise; yüksek, azametli devlet ve millet görüşüne ışık tuttuğunun, milli düşüncesinde geniş düşündüğünün bir delili olarak görmekte, Onu “Güçlü ve kudretli devlet” idrakiyle milli şuurun sınırlarına erebilmiş bir adam olarak aktarmaktadır.

Dündar Taşer, tarihte yapılmış olan tüm inkılâp hareketlerinin, kötü olan bir devletin dahi nizamını sarstığına, devletin ve milletin başına yeni belalar getirdiğine inanmaktadır. Katılmış olduğu 27 Mayıs 1960 ihtilâlinde sonra, siyasetin eksiklerinin bir darbeyle aşılamayacağını, eski sistemin bir anda değişmeyeceğinin farkına varan Taşer, son iki asırda meydana gelen ihtilâllerle ülkenin sürekli olarak çalkantıların ortasında kaldığını belirtmektedir. Taşer'in, 1960 darbesinin tarih içindeki yerini,

tenkidini objektif bir şekilde yapabilmesine hayret eden Aksun, bu hareketi hiçbir insanın yapamayacağı bir davranış ve hüküm yürütme olarak değerlendirmekte ve bunu çok yüksek tarih şuuruyla, büyük devlet ve millet idrakiyle açıklamaktadır.

1960 hareketini, Tanzimat ve Islahat Fermanı gibi örneklerin yer aldığı uzun bir tarihi sürecin içinde gören ve son asır tarihin dönüm noktalarından biri olarak değerlendiren Taşer, Türk siyasetinde dönem dönem büyük tarihi olaylara neden olan ve birbirini takip eden bu inkılâp hareketlerinin, “Devlet”i düzene kavuşturacağına inanılan mükemmel bir anayasa için yapıldığını, fakat tüm bunların Türkiye’yi gelişmiş ülkeler seviyesine çıkarmak yerine, yanlışların üst üste yığılmasına, halk ile münevverin ayrılmasına, devlet ile halkın yıpranmasına neden olduğunu savunmaktadır. Türk aydınının bazı mefhumlarda sihirkâr bir kudret tasavvur etmesini, aydınların çok yanlış ve köklü zaaflarından biri olarak gören Taşer, aydınların bu davranışının kendine yabancılaşmasından kaynaklandığına, milli ölçüyü kaybeden bir insanın dış ve iç politika hadiselerini kendi milletin menfaatine uygun mütalââ edemeyeceğine inanmakta, bu tespitin tarihi değerlendirmesine de, I. Dünya Savaş’ındaki aydın ve halk dayanışmasını örnek vermektedir. Halk ve aydının birlikte hareket etmesi ile bu savaşta muvaffak olduğunu, fakat sonrasında başlayan inkılâplarla halk ve münevverin birbirinden kesin olarak ayrıldığını belirten Taşer, siyaset sahnesinde büyük kozları olan Türkiye’nin, millette yaşayan ve Onun her şeyine tesir eden, Ona mâl olmuş milli görüşle hareket eden halk ile arasındaki tezadı kaldıran münevverlere sahip olduğu zaman, iktisadi ve siyasi bir kalkınmayı yapabileceğine eski azametine kavuşabileceğine inanmaktadır.

Dündar Taşer’in tüm bu görüşlerini, büyük ve kudretli devlet inancı ile mütalâa edip değerlendirmek gerektiğini, medeniyet ve siyaset savaşında ancak tarihi zemine basılarak netice alınıp, muvaffakiyete ulaşılabileceğini söyleyen Taşer’in kafasında Osmanlı Devleti gibi kudretli, adil ve haşmetli bir kuruluş olduğunu belirten Aksun, Onun, tarihte bir defa olanın tekrar edeceğine inandığını, Türk’ün devlet kuruculuğundaki ustalığının tarihten sabit olduğunu, Türkiye’nin koca bir imparatorluktan âdi bir Balkan devleti durumuna düşmesini hazmedemediğini ve bunu

aydınların küçüklüğe gönüllü, sefil ve marazi ruh hallerine bağladığını aktarmaktadır (bkz. Aksun (t. y.) Dündar Taşer'in Büyük Türkiye).

Ziya Nur Aksun ve Dündar Taşer'in, "Türk Milleti ve Devleti" hakkındaki ortak düşüncelerinin dile getirildiği bu kitapta, tarihin farklı bir perspektiften değerlendirilmesi yapılmakta ve bunun sonucunda tarihten ders alınarak izlenen bir politika ile gelişen güçlü bir "Türk Devleti" modeli çizilmektedir. Uzun bir okuma ve araştırmanın sonucunda ortaya çıkan bu kitaptaki görüş ve değerlendirmeler, Türkiye ve Türk gençleri için yol gösterici niteliktedir ve günümüzde de halen geçerliliğini korumaktadır.

2. 2. Osmanlı Tarihi- Osmanlı Devleti'nin Tahlili, Tenkidli Siyasi Tarihi

Türk tarihine farklı bir perspektiften bakarak; tahlil, tenkit ve yorumlarla değerlendiren ve kaleme alan Ziya Nur Aksun'un bu çalışmaları, "Osmanlı Tarihi" adlı eser olarak ortaya çıkar. Bu eserine, 500 sayfalık bir "Giriş" yazmayı planlayan Ziya Nur Aksun, rahatsızlığı nedeniyle bu düşüncesini gerçekleştiremez. Yazılarında eksiklerin olduğunu düşünen ve bu şekilde yayınlanmasını istemeyen, dolayısıyla onların bulunduğu kolilerin yerini yıllarca hiç kimseye söylemeyen, bu konudaki ısrarları da geri çeviren Aksun, bir şekilde ikna edilir. Ve Mehmet Niyazi'nin yazmış olduğu önsöz ilave edilerek, Erol Kılınç tarafından yayına hazırlanan, bu yazılar, 1994 yılında "Osmanlı Tarihi" olarak okurları ile buluşur.

Altı ciltlik "Osmanlı Tarihi" adlı eserine, "Rüyalarla Başlayan Zuhur" başlığı altında Osman Gazi'yi anlatarak başlayan Ziya Nur, Onun doğuşunun ve yapacağı işlerin büyüklüğünün babası Ertuğrul Gazi'ye bir rüya ile bildirildiğini aktarmaktadır.

Osman Gazi'nin Bizans ile yaptığı muharebelerin sonuçlarından memnun kalan Anadolu Selçuklu Sultanı Gıyaseddin Mesud, kendisine gönderdiği; tuğ, alem, kılınç ve ferman gönderir. Bu fermanı kabilesine ve Söğüt civarındaki ahaliye okutturan Osman Gazi, Karacahisar kalesinin fethettikten sonra, camiye çevrilen kilisede halka irad edilen hutbede adının okunmasıyla tarihi olay gerçekleşir ve Osman Gazi bir uç beyi olur.

Anadolu'daki siyasi birliğin dağılması ile ortaya çıkan sıkıntılardan bunalan halkın yeni bir bayrak beklentisini, hem yeni bir doğuşun, hem de Selçukoğulları'nın devamı olarak kendisini gösteren Osman Gazi'nin bayrağı karşılar. Anadolu'nun uleması, gazileri, dervişleri ve bütün iman kitlesi açılan bu bayrağın altında yer alması ile Osmanoğulları'nın da, İslâm ve dünya tarihindeki rollerine başladıklarını anlatan Aksun, hayal gibi görünen Anadolu birliğini sağlayan Osman Gazi'yi İslâm dünyasının yetiştirdiği en büyük adamlardan biri olarak nitelendirmekte ve Onun reisliğini yaptığı cemiyetin maddi ve manevi hareket merkezi olması sebebiyle elli sene sonra dahi dünyanın en kudretli devletlerinden birini meydana getirdiğini söylemektedir.

Osman Gazi'den devraldığı devleti iki misli büyüten, aynı zamanda da, devlet müesseselerinin teşkilatlanmasına önem veren, “Yaya” ismiyle dünyadaki ilk daimi ordunun kurucusu olan, Orhan Gazi'nin icat fikrine sahip olduğunu aktaran Aksun, ilk Osmanlı sikkesini bastıran, vezirlik makamını ilk kararlaştıran, Türkçe'nin resmi dil olmasını da ilk gerçekleştiren kişinin Orhan Gazi olduğunu vermiş olduğu izahlarla anlatmaktadır.

Osmanlı Sultanları'nın 14'üncüsü olan, 14 sene hükümdarlık süren, 14 yaşında tahta çıkan Sultan I. Ahmed'in çocuk yaşta olmasına rağmen, çok ciddi bir tahsil gördüğü için zekâ olarak ileri olduğunu, dolayısıyla devlet işlerini hayret edilecek bir kavrayışla takip ettiğini aktaran Aksun, bu özelliğin Osmanlı hanedanının fertlerinde bulunduğunu ifade etmektedir. Saltanatı iç ve dış karışıqlarla geçmesine rağmen devlet işlerini başarılı bir şekilde yürüten Sultan'ın döneminde, Fatih'ten itibaren devam eden, “Kanûn-ı Osmâni” olarak adlandırılan an'enenin kaldırılarak, hanedanın en yaşlı kişinin tahta çıkmaya başladığını kaydetmektedir.

Sultan Mahmud, döneminin en önemlilerinden olan ve tarihte, “Vak'ay-ı Hayriye” halk arasında ise “Vak'ay-ı Şerriye” olarak bilinen Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılması ile çok kısa zamanda ard arda gelen felaketlerin yaşandığını ve bunun sonucunun günümüze kadar uzanan siyasi ve içtimai felaketleri doğurduğunu söyleyen Aksun, bundan sonraki doksan yıllık süreç içinde Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünü ve gücünü; Sultan

Abdülaziz ve Abdülhamid gibi hükümdarların çabaları sayesinde muhafaza ettiğini belirtmektedir.

Ziya Nur, Mısır meselesinin halledilmesi için bir araya gelen; Avusturya, İngiltere, Almanya, Fransa ve Rusya'nın çıkarlarını koruma maksadıyla destekledikleri için içeriğinde zıtlıkları barındıran Tanzimat Fermanı'nın kabul edilmesinin Müslüman ahaliyi huzursuz ettiğini, gayrimüslimlerin ise bu durum karşısında şımardığını belirtmektedir. Çünkü Osmanlı Devleti'nde Müslüman olan çeşitli kavimler arasında hiç bir fark yoktur ve Türkler'in vazifesi ise, bütün İslâmlar'ın maddi ve manevi huzur içinde yaşamalarını temin etmektir. Ve bunun ardından gelen Islahat Fermanı'nı; "içteki tatbiki bir felaket, dıştaki tatbiki ise ölüm" olarak nitelendiren Aksun, Sultan Abdülmecid'in bu davranışının Batılıları tatmin ederken, halk nezdindeki sevgisinin ise sarsılmasına sebep olduğunu, Sultan'ın bunu fark etmesine rağmen etrafındaki devlet ricalinin tesirinden bir türlü kurtulamadığını söylemektedir.

Saltanat dönemi çeşitli iç ve dış gailelerle geçen Sultan II. Abdülhamid'in diplomatik sahada son derece mahir olduğunu ve devletin bekâsını düşünerek Batı hükümetleri arasındaki ihtilaflardan yararlandığını söyleyen Aksun, ayrıca bu dönemde Jön Türkler'in de yurt dışında yayınladıkları; gazete, dergi ve kitaplar ile devlete karşı muhalefet halinde olduklarını belirtmektedir.

Bütün batılı devletlerin Arap yarımadasındaki ticari ve iktisadi menfaatleri için Osmanlıyı; Tanzimat, ıslahat, meşrutiyet hareketleri ile zayıflatmaya ve dağılmaya ittiğini söyleyen Aksun, çok yüksek zekaya sahip ve siyasi mevzularda kesin tavır takınmayacak kadar politik olarak nitelendirdiği Sultan'ın ise tüm bunlara karşılık hilâfet siyasetini kullanarak muvaffak olmaya çalıştığını, Osmanlı toprakları üzerindeki bu projelere göre kısa ve uzun vadeli tedbirler aldığını, hatta politika sahnesindeki ihtimallerin bile hesabını yaptığını, 33 senelik saltanatının da, bu politik kişiliği ile açıklanabileceğini belirtmektedir.

Onu, dış politikadaki mücadelesinde her zaman medeni usulleri kullanan, çok ince ve karışık bir zekânın mahsulü olan yollardan hareket ederek, yeni zamanların en büyük mücadele vasıtası olan propaganda silahını en iyi tarzda kullanan hükümdar olarak

nitelendiren Aksun, Onun ecdadları gibi, maddi ve manevi halkının istediği bir hükümdar olduğunu, kuvvetini de halkın sevgi ve muhabbetinden aldığını söylemektedir. Aksun, Şir Ali Han'ın isimli dostunun, Pakistan'ın bazı yerlerinde hutbenin hâlâ daha Abdülhamid Han namına okunduğunu aktardığını; Kenyalı Şeyh Ali Senega'nın da hutbenin Abdülhamid Han adına okunduğunu anlattığını, Cezayirli bir dostunun ise, İslâm memleketlerinde Abdülhamid'in büyüklüğünün tartışma konusu dahi yapılamayacağını ifade ettiğini belirtmektedir (bkz. Aksun, 1994. Osmanlı Tarihi).

Osmanlı Tarihi'ni; Hammer'in 1774'e, Cevdet Paşa'nın 1774'ten 1826'ya kadar getirdiğini, bundan sonrası için teferruatlı bir tarih yazılmadığını belirten Mehmet Niyazi Özdemir, Osmanlı Devleti'nin başlangıcından 1826'ya kadar olan önemli olaylarda gerekli düzeltmeleri yaparak ilk iki ciltte özet veren, diğer ciltlerde ise, 650 yıllık Osmanlı tarihinin son yüz yılını teferruatlı bir şekilde kaleme alan Ziya Nur Aksun'un Türk tarihinin büyük bir eksiğini kapattığını ifade etmektedir (M. Niyazi ile kişisel iletişim, 22.02.2010).

2. 3. İslam Tarihi 1- Dinî Düşünce ve İslâm

(Doğuşu, Yayılışı, İlk Halifeler, İlk İhtilâflar, Emevîler ve Abbâsîler)

Dârülfünun Felsefe hocası Filibeli Şehbenderzâde Ahmet Hilmi Efendi'nin "İslam Tarihi" adlı kitabına, yarım asır sonra; açıklama, düzeltme ve eklemelerle yeni bir boyut kazandıran, İslâm tarihinin ilk devirlerindeki ihtilafları, en kritik konuları ele alan ve bunları bir tenkit süzgecinden geçiren Ziya Nur Aksun'un bu kitabı ilk kez 1974 yılında tek cilt halinde yayınlanır.

2006 yılında üçüncü baskısı yapılan kitabın daha rahat okunabilmesi ve anlaşılabilmesi için, üç cilde ayrıldığını, günümüz Türkçesine uyarlamasının yapıldığını, Arapça ve Farsça olan çoğul eklerinin yerine Türkçe çoğul eklerinin kullanıldığını, Ötüken Neşriyat adına ifade eden Erol Kılınç, bu konuda her iki yazarın üslup özelliklerine dikkat edildiğinin altını çizmektedir.

Kitapta öncelikle; tarih, din ve felsefe kavramlarının tanımını yapan ve manevi kıymetlerine göre dinlerin tasnifini yapan Şehbenderzâde'nin bilgilerine ilave olarak

Ziya Nur, dini tenkit eden filozofların, bu davranışlarıyla maneviyata ve dinlere vermiş olduğu zararlarını ele almakta ve mensupları tarafından yeni bir din sayılan “Bahailik” hakkında bilgi vermekte, toplama ve karma bir inanış olarak nitelendirdiği “Bahailik”in tenkidini de vermiş olduğu izahatlarla okuyuculara bırakmaktadır.

İslâm’ın doğuşundan evvel dünya devletleri, medeniyetleri ve Arap kavimlerinin durumları ve inançları hakkındaki bilgilere yer veren, Hazret-i Muhammed’in doğumunu, risâletini, hicret yıllarını, Mi’rac’a çıkmasını, hayatını ve vefatını anlatan Şehbenderzâde, Mi’rac’ın cismani mi, yoksa rüya olarak mı gerçekleştiğine dair iki farklı fikre bir açıklık getirmeye çalışan Şehbenderzade’nin anlatımına ilave olarak Ziya Nur da, İslâm âleminin umumi inancının Mi’rac’ın maddi ve manevi olduğu yönündeki değerlendirmesini okuyuculara sunmaktadır.

Dört halifenin İslâm’a yapmış olduğu hizmetlerin ve bu dönemde meydana gelen ihtilafların, vakaların, isyanların ve günümüze kadar süregelen mezhep tartışmalarının irdelendiği kitabın ek kısmında Ziya Nur Aksun, “Şi’alılık ve Şi’a mezhepleri”, “Hâricîlik” ve “Mu’tezile” hakkında en ince ayrıntısına kadar önemli bilgilere yer vermektedir. Şi’a ve Hâricîlik mezheplerinin İslâmiyet’in yayılmasından sonra hâkimiyet ve üstünlüğünü kaybeden milletler tarafından rağbet gördüğünü belirten Aksun, bu mezheplerin firkalarını, hem birbirleri arasında, hem de Avrupa’daki felsefi düşüncelerle kıyaslamaktadır. Mu’tezile’nin düşünüş şeklinin Aristo’nun söyledikleriyle aynı olduğunu belirten Ziya Nur, Mu’tezile âlimlerinin, Yunan felsefesini incelemeye dini meseleler ile başlamasına rağmen, son kararlarını felsefi bir şekilde verdiklerini ve bunun sonucunda Mu’tezile’nin de, akılcı protestan tenkitçilerin Hristiyanlığı tahrip etmesi gibi, İslâmi akîdeleri yıpratmış görüşünü belirtmekte ve ayrıca Mürcie, Neccâriye, Cebriye, Hulûlîye, Müşebbehe mezheplerini de irdelemektedir.

Abbasiler dönemindeki din ve ahlâk anlayışının Emevileri aratmayacak nitelikte olduğunu ifade eden Şehbenderzâde, büyük mezheplerin imamlarından İmam-ı Âzam Ebu Hanife’nin hapisanede kırbaç darbeleriyle şehit edilmesini, Müslümanlara yapılan davranışlara örnek olarak vermektedir. Abbasilerin bir kısmının dine karşı lakayt kaldığını, bir kısmının şüpheli olan mezhepleri desteklediğini söyleyen

Şehbenderzâde'nin bu bilgilerine ilave olarak Aksun, varolan dalâlet mezheplerine bu dönemde “Mukanniye fırkası” adında bir yenisinin daha eklendiğini ve bu grupta namazın, orucun olmadığını, leş ve domuz eti yemenin, zinanın mübâh olduğunu ifade etmektedir (bkz. Şehbenderzade ve Aksun, 2006b. İslam Tarihi-1).

Geçmişten günümüze kadar uzanan, İslâm âlemini yıpratıcı boyutlarda olan, insanların inançlarını saptırma amaçlı olarak ortaya atılan pek çok mezhep ve fırkaların İslâm diniyle bağdaşmayan inanışlarını, bu çalışması ile gözler önüne seren bu kitap günümüz Türkiye'si için önem arz etmektedir.

2. 4. İslam Tarihi 2- Türkler ve İslâm (Selçuklular, Haçlı Seferleri, Moğollar ve Sonrası)

Ziya Nur Aksun, kitabın bu cildinde Şehbenderzâde'nin, Türklerin İslâm dini ile tanışmalarını ve bu dine girmeleri sonucunda İslâm tarihindeki rollerini ele aldığı konuları eklerle zenginleştirerek, bunu 20. yüzyıla kadar getirmektedir.

İlk kez, Haccâc'ın Irak emirliği zamanında, Suğd şehrini kuşatan İslâm ordusuna karşı Suğd hükümdarının Türklerden yardım istemesiyle, Türklerle karşılaşan İslâm ordusu, ordu kumandanının bir siyaseti sayesinde Türklerin kılıçlarından kurtulurlar.

Doğru, samimi ve kadirşinas olarak tanınan Türklerin, etraflarındaki hükümdarların asker ihtiyacını karşıladıklarını ve İslâm âlemi ile münasebetlerinin böylece başladığını belirten Şehbenderzâde'nin bu bilgilerine ilave olarak Aksun, harplerde alınan Türk kölelerin idaredeki kabiliyetleri ve sadâkâtları sayesinde, Abbasi devletinin vazgeçilmez unsuru haline geldiklerini, annesi Türk olan Abbasi Halifesi Mu'tasım zamanında Türklerin İslâmiyete girmeye başladığını, Mu'tasım'ın devletin istikbali için Türk kumandan ve askerlerden oluşan bir hassa ordusu ve bu ordudan da bir şehir kurduğunu, hatta bu askerlerin diğer kavimlerle karışmaması için önlemler aldığını, askerlerin başka milletlerden bir kızla evlenmesini ve bir Türk'ün nikahı altındaki Türk haremını boşamasını şiddetle yasakladığını, ırkın bütün vasıflarıyla seciyelerini toplayan fertleri çoğaltmak için Türk kızlarına belirli maaşlar tahsis ettiğini ve bunun evlendikten sonra da devam ettiğini söylemektedir.

Türklerin Kılıç bin Arslan Han ile İlik Hanları devletinin hükümdarı Satuk Buğra Han döneminde İslâm dinine girdiğini söyleyen Ziya Nur, Müslümanlığı Türklerin öz dini yapan bu hadisenin İslâm ve cihan tarihinin en büyük vakalarından sayıldığını, 1040 Dandanakan muharebesinden sonra da Türkleri İslâm'ın fiili reisliğine çıkardığını aktarmaktadır. Türk milletinin, İslâmiyet'i seçmesi ile asırlar boyu sürecek olan tarihi bir rolü üstlendiğinin altını çizen Aksun, İslâmiyet'in; Cehmiye, Kerramiye, Karamita, Marika gibi mezheplerin döktükleri hurafe enkazları altında kaybolmaya, İslâm'a aykırı akide ve fikirlerin Kur'ani esasları unutturmaya başladığını belirtmektedir.

Dışarıdan Hristiyan dünyasının, içeriden de dalâlet mezheplerinin tehditi altındaki İslâm'ın idaresini üstlenen Türklerin, bu dini müdafaa ettiğini söyleyen Ziya Nur, İslâm dini ile "İman ve kültür" prensibine sahip olan Türklerin, en parlak dönemlerini yaşadığını belirtmektedir. Türkler yükseldikçe İslâmiyet'in yükseldiğini, Türkler zayıf düştükçe İslâmiyet'in de gücünü kaybettiğini söyleyen Ziya Nur, bu görevle yücelen Türk milletinin, aynı zamanda dünya üzerinde tek bir Müslüman bırakmamak amacıyla Avrupalılarca düzenlenen haçlı seferlerinin de ilk hedefi haline gelerek insanlık dışı muamelelere maruz kaldığını ifade etmektedir. Hristiyan Avrupa'nın bu amacına mani olan Türklere karşı sönmez bir kin beslediğini, bu yüzden de Avrupalıların en büyük vahşeti Osmanlı Türklerine karşı gösterdiklerini aktaran Aksun, bu ırkı mahvetmeye uğraşan Hristiyanların, Nasrâniyetle İslâm arasında koruyucu bir set teşkil eden bu ırkı idam cezasına mahkûm ettiğini söylemektedir.

Osmanlı Tarihçisi Hammer, Herodot'un "Tarjjanus", Tevrat'ın "Togarima" olarak andığı Türkleri; tahakküm kabul etmeyen, yiğitlik ve alabildiğine geniş bir fütuhât aşkı ile sonsuz bir teşebbüs kabiliyeti içinde bulunan, çevreye uymaktansa, bu çevreleri kendine uydurma zevk ve tutkunluğu yaşayan, devlet yıkmakta ve kurmakta birinci sınıf üstat olan, ülkeleri ve kıtaları altüst eden hâkimiyetler yaratan bir millet olarak tarif etmektedir. Aksun, Hammer'in bu görüşlerini, asırlardır tanınan Türklerden tarihin çok şey öğrendiğini söyleyerek tamamladığını aktarmaktadır.

Osmanlı'nın fetihlerini sadece "Din ve Ahlâk"a dayandıran, düşüşünün sebebinin de "Din ve Ahlâk" olarak gören Şehbenderzâde'nin bu görüşüne katılmayan Ziya Nur, fetihleri

dine dayandıran inancın, Türk milletinde umumi bir kanaat olduğunu, bunun Türk insanını dindarlığa ve müşterek manevi ölçülere sevkettiğini belirtmektedir. Avrupa'yı asırlarca yenen Osmanlı ordusunun gücünü ise sadece iman ve ahlâka dayandırmanın çok noksan bir anlayış olduğunu, bunun da Türk milletini yanlış görmeğe neden olabileceğini söyleyen Aksun bu gücün, iman üzerine dayandırılan ilim ve teknik ile büyük teşkilâtçılığının eseri olduğunu anlatmaktadır. Aynı zamanda Osmanlı'nın "düşüşünü" de, dine dayandırmanın bir hata olduğunu ifade eden Aksun, Türk aydınlarında varolan bu görüşün maksatlı bir zihniyet olduğunun altını çizmekte, dünyanın hiçbir yerinde içtimai ve siyasi düşüşe dini açıdan bakılmadığını, bunun iki kelime ve birkaç sayfa ile anlatılamayacak kadar güç ve karışık olduğunu; siyasi, içtimai, iktisadi, kavmi, muhiti bir sürü sebepleri olduğunu dile getirmektedir (bkz. Şehbenderzade ve Aksun, 2006c. İslam Tarihi-2).

2. 5. İslam Tarihi 3- Osmanlı Padişahları ve 20. Yüzyılda İslâm Dünyası

Osmanlı Padişahlarının hayatlarından bölümler ve önemli kesitler aktaran Ziya Nur Aksun kitabın bu cildinde, öncesinde "Beylik", sonrasında bir "Devlet" olan Osmanlı Devleti'nin, "Beylik"ten "İmparatorluk"a dönüşmesinin temel noktasını; Osmanoğulları'nın yapmış olduğu her şeyi, kanun ve edebe göre, töreye dayanarak yapmasına isnat etmektedir.

Osmangazi'nin, Bizanslılara karşı kazandığı zaferlerden memnun kalan Sultan II. Gıyâseddin Mesud, Osmangazi'ye beylik alâmeti olarak bir ak sancak, tuğ, mehterhane ve "Osman Şah" diye başlayan bir menşur gönderir. Fermanın gelişi, fakirler ve misafirler için geleneklere uygun olarak daima verilen yemek vaktine rastladığı için mehterin nevbet vurmasını emreden Osman Gazi de, saygı maksadıyla ellerini göğsüne kavuşturup ayakta durur. Osmanoğullarının bu anlayış ve davranışı ile devletin devamlılığı esasının idraki içinde olduklarını ve bunu yaşattıklarını, bu suretle tarihin en büyük devlet kurucuları olduklarını gösterdiklerini ifade eden Aksun, Osmanlıların uzak görüşlü davranışlarının, hiç olmayacakmış gibi görünen Anadolu birliğini sağladığını, bu

birlik ve Hakk'ı yüceltmek maksadıyla açılan bayrağın tevhidin âlemi haline geldiğini söylemektedir.

Osmanlıların, mukaddes ve yüksek bir dava uğruna hareket ettiklerinin altını çizen Ziya Nur, Fransız yazar Lamartin'in, Osman Gâzi'yi; doğru, adil, akıl ve zekasını Allah'ın birliğine hasrederek, yeryüzünde Allah'ın birliği inancını gerçekleştirmeye ve bu inancın aleyhinde bulunan bâtil itikadları ve putperestliği yok etmeye çalışan, büyük fatihlerin siyasetini takip ettiği için, yavaş ilerleyen ve hiçbir zaman geri dönmeyen, zaptettiği ülkelere yerleşen, büyük devlet kurucularının vasıflarını taşıyan biri olarak tarif ettiğini aktarmaktadır.

Orhan Gâzi'yi; tedbirli, fırsatlardan yararlanmasını bilen, derin bir siyasi nazara sahip olduğu için devleti iki kat büyüten, milletine hizmeti dini bir vecibe kabul eden, hakşinas bir devlet adamı olarak tarif eden Ziya Nur, Gibbons'ın Onu; âdi bir akıncı gibi katliam ve eziyet etmeyen, Hıristiyanlara dinlerini değiştirtmek teşebbüsünde bulunmayacak kadar akıllı biri olarak nitelendirdiğini ve Osmanlıları da, Bizans'taki unsurlara göre daha üstün, taze ruhlu, tefessüh etmemiş insanlar olarak tarif ettiğini söylemektedir.

Batılı yazarların bu değerlendirmeleri ile Osmanlıların dünyada, dini hürriyet ve inanç serbestisini temel taşı olarak koymuş ilk millet olduğunu kaydettiklerini ve Onları yüceltiklerini belirten Aksun bu davranışın, Osmanlı Devleti'nin sonuna kadar sadâkat gösterilen İslâmi ve insanî prensip olarak kaldığını söylemektedir.

Timur sonrası fetret dönemindeki devleti sekiz sene içinde toparladığı için devletin ikinci kurucusu olarak adlandırılan Çelebi Sultan Mehmed'in ölüm döşegindeyken, memleketin tekrar karışmasını önlemek amacıyla, oğlu yerine geçesiye kadar ölümünün saklanması istediğini söyleyen Aksun bu hareketi, Osmanogulları'nın "Devlet" anlayışını ve maiyetleri altındaki ahalinin refahını düşünen bir idareci olduklarının göstergesi olarak yorumlamaktadır.

Osmanlıların halk adamı olduğunu ve halkın da Onlara derin bir hürmetle bağlı olduğunu, küçük bir vilayet emiri olan Orhan Gazi'nin davranışı ve zihniyeti ile cihan hükümdarlığına adım atan, 100 sene sonraki Osmanlı hükümdarının zihniyetinin de aynı

olduğunu ifade eden Ziya Nur, kazanılan zaferlerin, alınan toprakların, zenginlik ve dünya saltanatının Osmanlı Sultanlarını; Hak'tan, halktan, milletten asla ayırmadığını vurgulamakta ve bunu dünya tarihinde az rastlanan bir vak'a olarak değerlendirmektedir.

Askerlik, idarecilik, siyaset ve devlet adamlığı konularında rakipleri karşısında üstün ve keskin görüşlü oldukları için devleti kısa sürede büyüterek genişleten ve geliştiren, halkını ve etrafındakileri mukaddes gayelerine sevk etme kabiliyeti ve açtıkları bayrak ile bütün Anadolu'nun, İslâm beldelerinin en idealist insanlarını toplayıp, bunları yerinde kullanarak hayal zannedilen bir işi hakikât yapan Osmanoğulları'nın çoğunun bu vasıfları taşıdığını aktarmaktadır.

İstanbul'un fethini dünya tarihinin en büyük olaylarından sayan ve bunu Avrupa'nın kaderi üzerinde, Türkler'e, asırlarca üstünlük kazandırdığını söyleyen G. Schlumberger'in, bu olayı, Fatih Sultan Mehmed'in dehasının ve askerlerinin yiğitliğinin açık bir delili olarak gördüğünü söyleyen Aksun, devlet anlayışı ile İstanbul'a, Asya ve Avrupa'nın kaderine şekil veren en büyük merkez hüviyeti kazandıran Fatih'in, merkezi devleti kuvvetlendirmedeki ve insanları idaredeki başarısı ve fiili davranışları ile kendisini modern devirlerin habercisi olarak tanıttığını aktarmaktadır. Ziya Nur tüm bunları, İslâm hukukunun zamanları ve mekânları kuşatıcı olan üstün karakteri ve Osmanlı devlet teşkilatçılığının büyük bir meyvesi olarak değerlendirmektedir.

Aksun, asırlarca çeşitli ırk ve kavimdeki, türlü mezhep ve inaniştaki insanların bu prensiplerin, adalet ve huzur veren hükümleriyle idare olmaktan memnun olduğunu belirtmekte, hatta bu memnuniyetin büyüklüğünü, Osmanlı idaresinin, terk edildiği bütün yerlerde, bugün dahi hasreti çekilen bir nizam haline getirmesiyle ifade etmektedir.

Osmanlı Devleti'nin doğuşuyla tüm dünyanın İslâm Doğu- Hristiyan Batı olarak ikiye ayrıldığını belirten Aksun, bu doğuşun tarihin en büyük olaylarından sayıldığını aktarmaktadır. I. Dünya Savaşı'ndan sonra bu devletin yıkılması neticesinde Doğu kaynaklarının sömürülmesi amacıyla ortaya atılan; içtimai, iktisadi ve siyasi etkilerin, koyu bir batı düşmanlığını meydana getirdiğini, II. Dünya Savaşı sonrasında;

demokrasi-komünist rejim cephelerinin dünyayı ikiye ayırdığını, günümüze kadar da bu durumun devam ettiğini söyleyen Ziya Nur Aksun, 20. yüzyıl İslâm ve Türk dünyasının genel bir değerlendirmesini de yapmaktadır (bkz. Aksun, 2006d. İslam Tarihi-3).

2. 6. Siyasi ve Sosyal Açıdan Mezhepler Tarikâtler

Ziya Nur Aksun'un bu çalışması, Şehbenderzâde Ahmet Hilmi Efendi'nin "İslam Tarihi" adlı kitabını bir tenkit süzgecinden geçirmesi sonucunda, ortaya çıkmış olan ilavelerden oluşmaktadır. Bu kitap, 2000'li yılların Türkiye'sinde ortaya atılan tarikat ve mezhepler konusundaki karmaşalara cevap olabilecek gerçek bilgileri içermesi sebebiyle Aksun'un isteği üzerine hazırlanarak 1997 yılında yayınlanır.

İslâm tarihinde öncelikle ameli ve fıkhi mezheplerin, sonrasında itikadi mezheplerin doğduğunu anlatan Aksun, bunların başında da; Eş'arilik ve Mâturidilik mezheplerinin geldiğini söylemektedir.

İslâm âleminin dört büyük mezhebi; Hanefilik, Mâlikilik, Şafîlik ve Hanbelilik hakkında en ince ayrıntısına kadar bilgi veren Aksun, ayrıca Vahhabilik adı altında var olan mezhebin esasında Müslümanlar arasına nifak sokmak amacını taşıdığını belirtmekte ve bu mezheb üzerinde önemle durmaktadır.

19. asrın başında çıkardıkları isyan ile Medine'yi zapteden Vahhabiler'in, şehri yağma ederek ahaliyi katlettiklerini, masum çocukları dahi öldürdüklerini, Osmanlı memurlarını kovduklarını anlatan Aksun, Mısır valisinin gönderdiği ordu ile şehrin Vahhabiler'in elinden geri alındığını aktarmaktadır.

Ziya Nur, Abdülhamid'in Hilafet siyasetine karşı, İngiliz emperyalizminin desteğiyle tekrar ortaya çıkan Vahhabilik'in, Mekke ve Medine şehirlerinde, Hacca gelen adaylara kendi mezhebinin propagandasını yaparak İngilizlerin İslâm dünyasındaki hâkimiyetlerine hizmet ettiğini ifade etmektedir.

Vahhabiliğe dini bir mezheb olarak bakılamayacağını belirten Aksun, Suudi devleti olarak ortaya çıkan bu mezhebin, bugün itibariyle eski mensuplarından daha kötü bir şekilde şirk ve küfür içinde bulunmaları dolayısıyla mahvolup gideceğini söylemektedir.

İslâm dinindeki yaygın tarikatleri; Nakşîlik, Mevlevîlik, Bayramîlik, Kâdirîlik, Rûfâîlik, Sa'dîye, Bektaşîlik şeklinde sıralayan Aksun, bu tarikatlerin kurucularından başlayarak en ince ayrıntılarına kadar bilgi vermektedir. Tarikatlerden de, özellikle Bektaşîliğin Osmanlı askeri teşkilatında çok tutulduğunu söyleyen Aksun, Hacı Bektaş'ın Yeniçeri Ocağı'nın manevi pîri olduğunu belirtmekte ve bu konuda tahlil, tenkid ve münakaşalara yer vermektedir (bkz. Aksun, 2004b. Siyasi ve Sosyal Açından Mezhepler Tarikâtler).

2. 7. Gayr-ı Resmi Tarihimiz – Osmanlı Padişahları

Ömer Ziya Belviranlı tarafından 1997 yılında yayınlanan bu kitapta, bütün Osmanlı padişahlarının tarihi şahsiyetleri ve hususiyetleri ile hayat hikâyeleri tek tek ele alınmaktadır. Eserin sunuşunu Sadettin Ökten hazırlamış, kitabın sonunda yer alan tamamlayıcı bir değerlendirmeyi de, Mehmed Niyazi yazmıştır.

Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan, yıkılışına kadar olan zaman içinde görev almış olan 36 padişahın saltanat hayatını, yapmış oldukları savaşları, devleti ve milleti yükseltme amacı güden çalışmalarını ele alan Aksun'un bu kitabı, Osmanlı Tarihi adlı eserinin el kitabı niteliğini taşımaktadır (bkz. Aksun (2004a) Gayr-ı Resmi Tarihimiz–Osmanlı Padişahları).

2. 8. Enver Paşa ve Sarıkamış Harekâtı

Erol Kılınç'ın yayıma hazırladığı bu kitap, Ziya Nur Aksun'un, “Osmanlı Tarihi” isimli eserinin Enver Paşa ile ilgili olan ve Sarıkamış harekâtının sebeplerini, neticelerini izah eden kısımlarından oluşturularak, 2005 yılında yayınlanmıştır.

Ziya Nur, yüce ideallere sahip, fakat tecrübe ve bilgi azlığı olan bir vatanperver olarak tanımladığı Enver Paşa'nın hızla, kaymakamlıktan Harbiye Nâzırlığı'na getirilmesini, İttihat ve Terakki'nin devlet içinde mevki sahibi olmak istemesinden ve Doğuya ait emelleri bulunan Almanya'nın kuvvetinden ileri geldiğini söylemektedir.

Bazı İttihatçıların Alman ajanı suçlamalarına karşılık, Onun sadece Alman emellerine alet olduğunu ve bazı siyasi tenkitler haricinde Enver Paşa'nın iyi bir asker olduğunu ifade eden Aksun bu konuda, Paşa'nın maiyetinde bulunan akrabalarının ve

pederinin; Anadolu harekâtında sınırdan çevrilen, fakat Türkistan'a giderek orada ölecek kadar Türkleri ve İslâmları uyandırma gayreti içinde olan, emrinin icrasını takip ve temin eden kuvvetli, cesur ve doğru bir kumandan olduğu yönündeki kanaatini aktarmakta, Onun elli sene sonra dahi maiyetindeki askere olan tesirini sürdürmesini, büyüklüğünün ve yüksek cevherinin delili olarak yorumlamaktadır.

Almanların Enver Paşa hakkındaki değerlendirmelerine, Alman askeri heyetinin Türkiye'ye gelişine, siyasi ve askeri faaliyetlerine, Alman ıslah heyeti ile Enver Paşa arasındaki ihtilaflara, I. Dünya Savaşı öncesi Avrupa ülkelerinin durumuna, Osmanlı Devleti'nin ittifaka ve savaşa girmesine değinen Aksun, savaşa girdikten sonra ilk büyük hareketin Kafkas Cephesinde meydana geldiğini belirtmektedir. Sınırları aşarak Osmanlı topraklarında elverişli mevzileri ele geçiren Ruslara karşı başlatılan Sarıkamış harekâtının tatbikinde; ilk başta kötüye dönen ağır hava şartları, askerin gıda yönünden yetersiz kalması, takviye askeri kuvvetlerin gecikmesi gibi bazı olumsuz sebepler yüzünden başarıya ulaşamadığını belirten Aksun, Sarıkamış ihata planını çok cesur ve cür'etli bir harekât olarak bulan Rusların korkuya kapıldıklarını ifade etmektedir.

İttihat ve Terakki'nin çetecilikten hükümete; aynı şekilde Enver Paşanın da, komitacılıktan nazırlığa yükseldiğini, devlet idareciliğinde tecrübesiz olan İttihatçıların devlet işlerini karmakarışık ettiklerini ve sonucunda memleketin parçalanmasına neden olduklarını kimsenin inkâr edemeyeceğini belirten Aksun, tüm bunlara rağmen Enver Paşa'nın hakiki büyüklüğünün, teşkilatçı olarak başarılı olmasının ve ülkenin kuvvetlerini savaşa toplayabilmesinin, üstün imanından ileri geldiğini, bu meziyetinin etrafındaki kişilere ve askere tesir etmesi sonucunda halkı bir merkez etrafında toplayabildiğini söyleyen Ziya Nur, yüksek bir ideal ve gaye için hareket eden Paşanın, bu samimiyeti olmasa idi, emrindeki kuvvetlere tesir edemeyeceğini aktarmakta ve bir milletin, kendisine hizmet aşkıyla dolu olan bu çeşit milli kahramanları, hataları ve sevaplarıyla takdir etmesi ve değerlendirmesi gerektiğini ifade etmektedir (bkz. Aksun, 2006a. Enver Paşa ve Sarıkamış Harekâtı).

2. 9. Darbe Kurbanı Abdülaziz Han

Ziya Nur Aksun'un tasvip ve tasdiki alınarak, Erol Kılınc tarafından yayıma hazırlanan bu kitap, Onun "Osmanlı Tarihi" isimli eserinin Sultan Abdülaziz Han devrini anlatan kısmından oluşturularak 2009 yılında yayınlanmıştır.

Abdülaziz Han devri ve Onun tahta çıkışı, fikirleri, şahsiyeti, hedefleri, şehit edilişi ve sonrasında yaşanan artçı darbeler, yıldız mahkemesinin anlatıldığı bu kitapta; ülkeyi yöneten Padişah'a karşı kurulan cuntanın zihniyet ve çalışmalarına, Onun ülkeyi tehdit eden içerideki ve dışarıdaki siyasetçilerle olan mücadelesine, Türkiye'nin diğer devletlerle olan ilişkilerine ve bu ülkelerin tutumuna değinilmekte, tarihin bir dönemi Aksun tarafından farklı bir bakış açısıyla yorumlanmakta ve günümüze yansıtılmaktadır.

Sultan Abdülaziz'i; güzel yüzlü, yumuşak sözlü, kıvrak zekâya sahip, azametli olmakla beraber nazik tavırlı bir padişah olarak nitelendiren Ziya Nur, itinalı bir tahsil gören Abdülaziz'in edebi ve milli kültürünün, yazma kabiliyetinin çok kuvvetli olduğunu, hat yazısında maharetli olan Sultan'ın, Arap edebiyatına dair bir risale yazacak kadar Arapça ve Farsça da bildiğini söylemektedir.

Aksun, Abdülaziz'in hedefinin; idari, iktisadi ve askeri olarak güçlü bir "Osmanlı Devleti" olduğu için sürekli devlet işleriyle meşgul olduğunu, bir gün Babıâli'ye uğrayıp memurları taltif ettiğini, başka bir gün kışlalardaki askerleri teftiş ettiğini ve böylece tersanede, silah imalathanelerinde, tophanede yapılacak yeniliklerle güçlenen kara ve deniz orduları ile değişen dünya siyasetindeki yerini güçlendiren Rusya'nın en az elli sene engelleneceğine ve Tanzimat ile devletin içişlerine karışmaya başlayan yabancı devletlerin de engellenebileceğine inandığını söylemektedir. Bu görüşü ile Sultan'ın, Avrupa'nın istediği ıslahat yapıldığı, kanun ve kıyafette onlara uyulduğu takdirde Türkiye'yi himaye edeceğine inanan, sırtları yabancı sefaretlere dayalı olan vezirleri karşısına aldığı, hatta Onu zorda bırakmak için ittifak halindeki vezirlerin istifaya kalkıştıklarını belirten Ziya Nur, Sultan'ı, cüce adamlar arasına düşmüş abide bir şahsiyet, günümüze kadar uzanan çöküş devriminin en büyük devlet reisi olarak nitelendirmekte, halkın da böyle bir Padişah'ı beklediğini söylemektedir.

Yabancıların etkisindeki paşalarla, milli fikri benimseyen Sultan arasında yaşanan bu ilk hareket, sonrasında paşaların darbesiyle sonuçlanır. Bunun, milli idealin sembolü olan Makam-ı Saltanat ve Hilafet'in maddi ve manevi nüfuzunun sarsılmasına neden olduğunu ifade eden Aksun, inkılâp-felâket kavramlarının sebep-sonuç şeklinde birbirini takip ettiğini, her devrimin bir trajedi, her trajedinin bir devrimle sonuçlandığını ve birbirini takip eden felaketler zincirinin günümüze kadar uzayıp geldiğini aktarmaktadır.

Osmanlı tarihindeki diğer hal'lerden, “vezirler komplosu” ve “katl” olayı olarak ayrılan, bir “rejim meselesi”ne dönüşerek, Türkiye'yi seri rejim çalkantılarına iten Sultan Aziz'in hal'inin; askeri hiyerarşinin bozulmasıyla ordunun harp gücünün azalmasına, subayların siyaset batağına saplanıp kalmasına, komitacılığa özenen paşaların devleti kumar masasına koyarak hesapsız bir şekilde savaşa sürüklemesine neden olduğunu söyleyen Aksun, komplocu paşa ve subayların hayalperest siyasetleri sonucunda Türkiye'ye feci bir felaket hazırlamış oldukları yorumunu yapmaktadır.

Topkapı'dan Fer'ie Sarayı'na getirildiği sırada, rıhtımdaki yollarda süngülü askerler gören Sultan'ın, hal'in tebliğinden itibaren kendisini bekleyen felaketin farkında olduğunu, fakat ülkenin felakete sürüklenmesine ve kan dökülmesine sebep olmamak için kendini müdafaa etmediğini söyleyen Aksun, son anlarını ibadetle geçiren Sultan'ın bileklerini keserek intihar ettiği yönündeki ilânı inandırıcı bulmayan halkın, Onun öldürüldüğüne inandığını söylemektedir.

Abdülaziz'in katlinden beş sene sonra, katl olayının araştırılması ve hükümet devirmeğe teşebbüs edenlerin cezalandırılmaları için “Yıldız Mahkemesi”ni kurduran Abdülhamid'in 33 senelik saltanatında, sadece birkaç idam cezasını onayladığına dikkat çeken Ziya Nur, mahkeme sonunda suçlu bulunan paşaların idam cezalarının, müebbet hapse çevrilerek sürgüne gönderildiğini aktarmakta, devletin varlığı ve geleceği için bu mahkemenin lüzumlu olduğunu belirtmektedir.

Sultan Aziz'in, devleti an'anevi ve manevi köklere dayanarak kuvvetlendirme hamlesinin türlü baskılarla büyük darbe yemesi, Doğu'ya sağlamca yerleşmiş; ağır sanayiye malik, kuvvetli bir ordu ve donanmaya sahip, büyük ve kudretli Türkiye idealinin de sarsıntıya uğraması sonucunda, Türkiye'deki yönetimin, tüm dünyada

güçlenen yönetimlerin tersine, yabancı etkisindeki birkaç paşa sayesinde zayıfladığını söyleyen Aksun, Osmanlı'nın devlet reisliğini, maddi ve manevi otoritesini kısıtlama gayretleri içinde olan paşaların; çeşitli kavimlere, din gruplarına ve büyük ülkelere sahip koca devletin parçalanacağını hiç düşünmediğini, otuza yakın Osmanlı padişahının gayretleri ve adil davranışlarıyla gaza meydanlarında çarpışarak, hanedanlarından kan fedakârlıkları yaparak kurdukları devletin, yenilikçilik çılgınlıklarıyla vezirler tarafından baltalandığı yönünde bir değerlendirmede bulunmaktadır.

Kitabın yazıldığı dönemi, kötü rehberlerin musallat olduğu bir Türkiye olarak değerlendiren Ziya Nur, böyle yönetilen milletin akıbetinin daima karanlık olacağını, Türkiye'nin kendi öz benliğine dönmesi gerektiğini ve Türk tarihinin, her biri insanlığa şeref verecek derecede yüksek, kaybolmaya yüz tutmuş kavimleri bile diriltebilecek kadar yüce ve sihirkâr şahsiyetlerle dolu olduğunu ve milli rehberler olarak da, Onları tanımak gerektiğini belirtmekte, Türk siyasetçisinin darbeler yerine, geçmişi kendine örnek alması gerektiğinin altını ısrarla çizmektedir (bkz. Aksun, 2009. Darbe Kurbanı Abdülaziz Han).

2. 10. II. Abdülhamit Han

Ziya Nur Aksun hayatta iken, Onun “Osmanlı tarihi” adlı eserindeki II. Abdülhamid Han bölümünün, Erol Kılınç tarafından yayına hazırlanması ile ortaya çıkan bu eser, Ziya Nur Aksun'un onayı ile yayınlanan son eseridir.

Osmanlı hükümdarlarının otuzdördüncüsü olan Abdülhamid Han'ın 34 yaşında tahta çıkmasını güzel bir tevafuk olarak gören Ziya Nur, III. Selim Han'ın 28 yaşında yirmisekizinci padişah olarak tahta çıkmasını da bir tevafuk olarak aktarmakta ve altı ciltlik “Osmanlı Tarihi” adlı eserinde buna benzer tevafuklara özellikle dikkat çekmekte ve böyle şeylerin üzerinde itinayla durmaktadır.

Şehzadeliği zamanında; Türkçe, Farsça, Arapça ve Fransızca eğitimi alan Sultanın, vak'anüvis Lütü Efendi'den Osmanlı tarihi dersi aldığını belirten Aksun, Onun Sultan Aziz gibi, milli kanaat ve inançlara dayanmadan devletin mevcudiyetinin dahi korunamayacağını bildiğini bu yüzden yabancı devletlerin türlü siyasi ve iktisadi

faydalar için telkin ettikleri Tanzimat oyunlarını büyük politik zekasıyla tesirsiz hale getirmeye çalıştığını ifade etmektedir.

Sultan Hamid aleyhinde; “Koca Kaatil” (Gladstone), “Yıldız Canavarı” (Clemenceau) gibi tabirleri kullanan bazı Batılıların bu ifadelerini, mesleklerindeki cüceliklerinin delili olarak gören Aksun, bunlara karşılık Onun siyasi zekasını, “Avrupa’da sulhu muhafaza eden adam” (O’Connor), “Kendisi asla cani ve zalim değildi; tarih birgün Onun, daima milletin saadeti için çalıştığını yazacak” (John Haslip) sözleriyle takdir eden pek çok Batılının da olduğunu söylemektedir.

Padişahın 15 yıl başmabeyncisi olan Tahsin Paşa’nın, Sultanın dış politikasını; Rusya’yı idare etmek, İngiltere ile asla mesele çıkarmamak, Almanya’ya istinad etmek, Avusturya’nın gözünün Makedonya’da olduğunu unutmamak, diğer devletlerle mümkün mertebe iyi geçinmek, Balkanları birbirine karıştırıp, Bulgarlar, Sırlar, Yunanlılar arasında nifak ve ihtilaf yaratmak, Rusya’nın Türkiye’nin en yakınındaki büyük ve korkunç düşmanı olduğunu asla unutmamak sözleri ile aktardığını ifade eden Aksun, Abdülhamid’in ecdadının hükümdarı bulunduğu devleti, dünyanın en büyük kudreti haline getiren milli zihniyetin sembol şahsiyeti ve reisi haline geldiğini, milleti ve manevi tebeası nasıl bir hükümdar istiyorsa öyle olduğunu ve manevi tebeasının hayalindeki “Halife” idesini sihirkâr ve esrarlı şahsiyetiyle tamamen doldurduğunu ifade etmektedir.

Sultan’ın sahip olduğu kuvvetleri ve bunların zaaflarını çok iyi bilen hesabi ve ölçülü bir hükümdar olduğunu, siyaset sahnesinde çok medenice ve kansız çıkışlar yaparak, rakibinin de teklifine uygun kararlar aldığını belirten Aksun, tüm bunlara rağmen; Ermeni, Rum, Bulgar, Sırp ve Makedonyalı komitacıların emellerine set çeken, Jöntürklerin “hürriyetin tek haili” olarak gördükleri, hatta “Arz-ı Mev’ud”u isteyen Yahudi’yi engelleyen adamı yıkmak için müşterek hareket ettiklerini belirtmektedir.

Abdülhamid Han’a düzenlenen bombalı suikastın müslüman tebeanın arasında üzüntüye neden olmasına karşılık, Aksun’un; milli iman ve inanıştan uzak, milli duygu ve telakkilere sırt çevirmiş kimseler olarak adlandırdığı, sayıları gittikçe artan bir kısım Türk münevverin ise bu olaya sevindiğini Ermeni komitacıları alkışladığını aktaran Ziya

Nur, aydın geçinen insanların bu durumunun, Osmanlı Devleti'nin belini büken, milli birliği yok eden, devleti ve milleti korkunç badirelere sürükleyen, halk-aydın tezadını oluşturan başlıca sebep olduğu tespitinde bulunmaktadır.

Onun indirilmesine vücut verenlerin sonlarının, hemen hepsinin feci bir şekilde bittiğini ve Osmanlı ulemasının, “Hal’de şêâmet vardır” sözünün silsile olarak birbirini takip eden felaketler ile teyit edildiğini söyleyen Ziya Nur, Osmanlı mirası meselesinin yeni faktörlerin karışmasına rağmen halen daha dünyayı meşgul eden en mühim problemlerden biri olarak görmekte ve Abdülhamid’in 33 yıllık idaresinde ektiği birleştirici tohumların hâlâ daha mevcut olduğunu söylemekte ve istikbalin bilinmemesine rağmen, eski Osmanlı camiasına dahil olan milletlerin kaderi ve geleceğinin Osmanlı’ya benzer bir topluluk olduğunu ve böyle bir devlet meydana getirebilecekleri yönündeki tezini ileri sürmektedir (bkz. Aksun, 2010. II. Abdülhamid).

2. 11. Hür Adam Gazetesinde Yayınlanan Makaleleri

Türk tarihini akıp giden bir tarih olarak gören ve bu özelliğinden dolayı da, yön tayini açısından Türk tarihinin geleceğini de kapsayan tespitler, Ziya Nur Aksun’un çok geniş bir perspektiften tarihi değerlendirdiğini göstermektedir. 1958 ve 1959 yıllarında Hür Adam⁹ gazetesinde “Ziya Nur” imzasıyla yazmış olduğu baş yazılar (bkz. ek-1’den ek-6’ya kadar) eserlerinde yer alan görüşlerini bir kez daha perçinlemekte, Onun bir entelektüel ve tarihçi olarak farklı olan yönünü ortaya çıkarmakta, aynı zamanda da 1960’lı yılların gerçeklerine ışık tutmakta ve ihtilâlinin ayak seslerini haber vermektedir.

2. 11. 1. İctimaî Islâhat

Yükselmenin ilk şartı olarak hürriyeti ve adaleti düşünen islâhat ve inkılâpçılar tarafından Türk halkına; Tanzimat (1831) ve Islâhat (1856) Fermanı ile hukuk bahşedildiğini, 1876 ve 1908 Kanun-i Esasisi ile hak verildiğini, 1923 ve 1928 anayasası ile hürriyetin teminat altına alındığını belirten Aksun, tüm bunlara rağmen bazı

⁹ “Siyasi, içtimai, müstakil gazete”, sloganı ve “Gazetemiz Salı-Cuma günleri çıkar” notu ile İstanbul’daki Sinan Matbaası’nda basılan bu gazetenin sahibi Sinan Omur’dur. Gazetenin Yazı İşleri Müdürü Cevat Rifat Atilhan ve İdare İşleri Müdürü; Kemal Sürel’dir. İki sayfa olan bu gazete, 1958 yılında haftada bir kez, 1959 yılının Şubat ayından itibaren de haftada iki kere çıkarılmaya başlanmıştır.

sultanların keyfî hareketlerine, ittihatçılara ve C.H.P'nin totaliter şef saltanatına mani olunamadığını belirttiği bu makalesinde, kanunî ve hukukî olarak, halka verilen selâhiyet ile hürriyete kavuşulamadığını söylemektedir.

Cemiyetin realitesine uygun hukuk kuralları meydana getirmek yerine, kolay olanın seçilerek, Batıdan olduğu gibi alınan hukuk kurallarının meclise kabul ettirildiğini belirten Aksun, meselenin içtimai ve ilmi açıdan ele alınmadığı tespitinde bulunmaktadır.

CHP rejiminin. Türkiye'ye ise "Cumhuriyet" olarak kabul ettirildiğini, kanunların topluma hürriyet verdiği söyleyen idarecilerin, tatbikatta canlarının istediği şekilde kanunları uyguladığını belirten Aksun, konu sosyal olarak ele alınmadığı için demokrasinin zemininin de kurulamadığını ve ferde tesir ederek onu yükseltecek bir içtimai islâhatın düşünülmediğini ifade etmektedir.

Batı kültürünün sadece şekil meselesinden ibaret kabul edildiği ve insanların kanunlarla anında değişerek yepyeni bir insan profilinin ortaya çıkacağı sanıldığı için yanlışların birbirini takip ettiğini, esasında meselenin sosyolojik olarak ele alınması gerektiğini belirten Ziya Nur yazısını şu tespitlerle noktalamaktadır:

"Velhasıl bütün bu iddialar ve tatbikat ne cemiyeti, ne de onu kanunlarla ıslaha çalışan zihniyeti bir karış ileri götürmedi.

Çünkü içtimaî hadiselere hakim olan kanunlardan habersizdik. Ne sosyal gerçeği biliyorduk, ne de doğrudur diye yaptıklarımızın yanlış çıkacağını kabul edebiliyorduk.

İçtimaî araştırmalar yapmadıkça, bu araştırmalardan çıkacak ilmi görüşlere istinat eden ciddi ıslahata girişmedikçe olduğumuzdan fazla ve başka bir tekamüle kavuşacağımızı zannetmeyelim" (bkz. ek-7) (5 Aralık 1958).

2. 11. 2. CHP'nin Lâikliği

1942 yılından itibaren 1943 ve 1946 yıllarında, gerek hükümetin, gerek ise CHP'li vekillerin konuşmalarından İslâm dini ile ilgili olarak sarfedilmiş olan yazılardan ve 1946 CHP kurultayındaki raporda, maddelerle ifade edilen görüşlerden alıntılar yaparak CHP'nin din konusundaki tutumunu eleştiren Aksun, tüm bunlara arapça ezan ve kamet

getirmenin yasaklandığının, okuyanların zindana atılacağına dair kanun çıkarıldığının, camilerden birçoğunun ibadethane olarak kullanılmayarak; deri, odun, çuval deposu, marangozhane yapıldığının ve kiraya verildiğinin eklenmesi gerektiğini ifade eden Aksun, Tevhidi Tedrisat Kanunu ile hususi din eğitiminin kaldırıldığını Kur'an okuyan ve okutanların takip edildiğini belirtmekte ve şöyle demektedir:

“Bütün bunları CHP programının 15. maddesindeki “Partimiz din fikirlerinin devlet işlerinden ve siyasetten ayrı tutulmasını ilerlemenin başlıca amili görür. Din anlayışı vicdan işi olduğundan her türlü taarruz ve müdahaleden masundur.” maddesindeki seyyal mânâ ile karşılaştırın. Ne çıkardınız: “Mücerret din ve dinsizlik bir vicdan işi olmakla beraber, İslâm dini her türlü taarruz ve müdahaleye lâyıktır.” tarzında bir ifade ve tatbikat telâkkisi değil mi? İşte bu tenakuz CHP'nin lâiklik anlayışıdır.

Dün CHP'nin totaliter idaresindeki din devlete bağlı bir dindi. Bugün de idari olarak öyle. Fakat bugün hükümet Reisinin tutumu, sabık idaredeki gibi din düşmanlığı tarzında tecelli etmiyor. Lâiklik prensibinin tam tatbiki ile Diyanet makamına dini telâkkisinden dolayı karışılmıyor.

CHP hâlâ devri sabıktaki telâkkisini muhalefette de devam ettirmekte.

İnanmayabilirsiniz, inanmamakta hürsünüz, CHP'nin kodamanları, fakat bu milletin dini telâkkisine, dini içtihadına karışamazsınız.

Milleti manevi köklerinden ve nihayet kendi öz benliğinden bile utandırmaya giden bu lâiklik anlayışınız bir dış işgal rejimine ait değilse nerenize bağlanabilir?

Birleşmiş Milletler beyanamesine muhalif olan bu telâkkiniz hürriyet anlayışına da değil midir?

Hürriyet diye bağırınlar neyin hürriyetini istiyorsunuz? Vicdanların hürriyetini kabul etmeyenler, keyfe mayeşa hareket etme hürriyetini mi arzuluyorsunuz?

Dünyada milletin dini telâkkisine devrinizdeki gibi müdahale eden Rusya'dan başka bir devlet gösterebilir misiniz?

Eski telâkkilerinizi şeflik devrinden arta kalmış ön fikirlerinizi, tefekkürü sapıklıklarınızı atın artık. Bu kadar basitlik; bu kadar iptidaî telâkki ancak hurunu tiranlarında görülür.

20. asırda iktidara namzet bir parti içerisindeki bu iptidailik bizce hoş karşılanmıyor. Sizin lâiklik anlayışını da maalesef kabul edemiyoruz” (bkz. ek-8) (26 Aralık 1958).

2. 11. 3. Açış Nutku

İktidar (DP) ve muhalefet (CHP) arasında gittikçe şiddetlenen atışmalar karşısında, ortamın yatışması için herkesin Cumhurbaşkanı’ndan olumlu bir adım beklediğini ve Cumhurbaşkanı’nın hükümetin icraatını tasvip ettiğini ifade eden açıklaması, hatta demokrasinin zedelenmemesi için Meclis’in tedbir alması gerektiği yönünde fikir beyan etmesi ile bu beklentinin karşılandığını söyleyen Aksun:

“Memlekette gayet garip ve maksatlı olarak profesyonel bir politikacı gürûhu tarafından tehlikeli bir sariş ve ihtilâl havası estirilmekteydi.

CHP lideri İnönü Polatlı’da yaptığı bir konuşmada iktidardakilere hitap ediyor ve bağıırıyordu: “Akılları varsa benim zamanımda iktidardan inerler. Aksi halde halleri fenadır.” diyordu. Kendi zamanında bunu söyleyen insan velev bir parti lideri dahi olsa bu sözün ağzından çıktığına pişman ettirirdi. Hürriyet yoktur diye avaz avaz bağırdıkları devirde bu tehdide karşı hiç bir şey yapılmadı. Hatta cevap vermek tenezzülünde dahi bulunulmadı.” tespitinde bulunmaktadır.

İsmet İnönü’nün, 1922’lerde kalan kumandanlık vazifesinin birtakım kişiler tarafından gündeme getirilerek askeri gücü kendi yanına çekmeye çalışıldığını belirten Aksun, askeri kuvvetin dahile çevrilmesini en büyük felaket olarak nitelendirmekte ve “Vatanı kurtardık yoktan var ettik diyenler kendi saltanat hırsları için onu yok mu edeceklerdi?” öngörüsünü ifade ederek bir kez daha olayları çok iyi tahlil ettiğini ortaya koymaktadır. Ziya Nur, yazısının devamında geleceğin tahlilini, yani 1960 ihtilalini düşünenlerin varolduğu uyarısında bulunmaktadır:

“Başka bir fıkra muharriri: “Dünyayı generaller idare ediyor. Amerika’da General Eisenhower, Fransa’da General De Gaulle, İspanya’da General Franco iş başında: Sararmayın ve korkmayın DP’liler! İnönü de General” diye kalem sallıyordu.

Anlaşılan bir şeyler düşünülüyor, bir şeyler kuruluyordu. Fıkra'yı yazan hasta muharrir şunu bilmeliydi ki: Türkiye asker idaresi altında hamurlaşmıştı. Kendisini idare değil murakabe kabiliyetinden bile mahrum bırakılmıştı.

Hareket ordusunun eğik fesli idaresinde, İttihat Terakkinin kalpaklı deliliğinde, Halk Partisi'nin radikal zaptı raptında hep militarist koku hakimdi.

Devlet idaresi ve sosyal felâh, ne halk fırkası taburunu susta durdurmaya benzerdi, ne de bir adayı harp nizamına sokmağa.

Tarih göstermişti: “Bırakınız cihan tarihini, yakın tarihimiz bile asker kafasının sosyal idarede bir felâket olduğunu göstermiştir.

Halk Partisi muhalefetinin sapık fikirli zihniyetine karşı tedbir, Milli vahdet için zaruri bir mevzuu. Şunu bilmeliyiz ki: “Meşru muhalefetin vücudu ne kadar zaruret ise, gayri meşru muhalefetin ademi vücudu da o kadar zarurettir.

Muhalefetin gayri meşru ölçüsüzlüğe kaydıranlar buldukları yerde mihlanmazsa tarih hükümet reisini asla affetmeyecektir (bkz. ek-9) (14 Kasım 1958).

2. 11. 4. İlk Def'a Anlayış

Tanzimattan itibaren ihmal edilen din eğitiminin modern esaslar çerçevesinde ele alındığını belirten Ziya Nur Aksun, bu konuda önemli tespitlerde bulunmaktadır:

“Cumhuriyet devrinde ilk defa bir Başvekil müslüman halkımızın inanışlarına hürmetle: “Türkiye müslümandır ve müslüman kalacaktır.” demiştir.

Cumhuriyet devrinde ilk defa bir Başvekil kendisini ziyaret eden bir heyet “İslâmi inanışın minareleri komünizme karşı metin birer burçtur.” demiştir. Eski devrin başvekilleri meclis kürsülerinde tıpkı bolşevik Lenin gibi.” “Din bir zehirdir. Bir zehiri, diğer bir zehirle tedavi edemem.” derlerdi.

Eskiden lâiklik din düşmanlığına doğru kaydırıldı. Ancak Bolşevik Rusya'da görülen bir din düşmanlığı terörüne kadar gidilirdi. Bugün lâikliğin din hürriyetine kavuşmuş bulunuyoruz. Vicdanlar hürdür. Müslümanlar ve diğer sahipleri inanışlarında hürdür.

Eskiden Heybeliada Papaz mektebi Yunanistan'a papaz ihraç ederken ve hristiyan vatandaşlarımız dini tedrisatlarını yaparken, müslüman vatandaşlarımız din eğitiminden mahrum edilirdi. Bugün iki cemaata da dini eğitim tanınmıştır. Türkiye 8 senedir tarihinde ender gördüğü bir din ve itikat hürriyeti içindedir.”

CHP döneminde, orta tahsilde bırakılan din eğitiminin, Adnan Menderes'in "Yüksek İlahiyat Enstitüleri"ni açması ile yüksek ihtisas haline geldiğini vurgulayan Aksun:

“Halk Başvekilimizin dediği gibi din mevzuunda çok sindirilmişti. En basit inançları, en samimi dinî hisleri irtica töhmeti ile verilmişti. Bazı çok basit vakalar, polis takibine sebep olan hâdiseler dinî bilememekten, İslâmî mevzudaki cehaletten neşet etmekteydi. Bunun mesuliyeti sevgili Başvekilin dediği gibi onlarda değil, halkı dinde cahil bırakanlardaydı.

Cehaleti kaldırmak isteyen, dinî ve lâdini yobazlıkla mücadele eden insan, kalbimiz ve mevcudiyetimiz seninledir.

Sana kalplerden gelen binlerce selam ve ihtiram...” sözleri ile hem dinini yaşaması konusunda Türk insanının nasıl bir baskı altında olduğunu belirtmekte, hem de yapılan bu yeniliklere karşı halkın beklenti içinde olduğunu altını önemle çizmektedir. (bkz. ek-10) (21 Kasım 1958).

2. 11. 5. Yanlış Yol

İttihat Terakki'nin gayesi yalnızca Abdülhamid'in tahttan indirilmesine yönelik olduğunu, Onun vazifesinden uzaklaştırılması ile memleketin kurtulacağı kanaatını taşıyan İttihatçıların İmparatorluğu idare için hazırlanmamış olduklarını aktaran Ziya Nur, memleketin Onun zamanından daha kötü bir karışıklığa düşerek İmparatorluğun parçalandığını belirtmektedir.

Sonrasında memleketin, milli mücadelede muvaffak olan Halk Fırkası'nın içinden çıkan CHP'nin eline düştüğünü, fakat bu rejimden de 1950'de kurtulduğunu söyleyen Aksun, CHP'nin cemiyetin sosyal realitesinden bîhaber olduğu için, cemiyeti sosyal bir nizama sokamayacağını ifade ettikten sonra şu tespitte bulunmaktadır:

“DP erkânı da milleti milli şef İnönü’nün istibdadından kurtarmak ve memlekette demokrasiyi kökleştirmek için mücadele etmişlerdi. Muvaffak oldular, İnönü yıkıldı. Fakat...

Bugün mekanizma aynı tarzda çalışmakta, dünün şefi istibdadından milletin bıkip başından attığı İnönü halâskâr rolünde. Menderes’in baskı idaresinden söz ediliyor.

Basit bir zihniyet ile eğer Menderes düşerse her şey düzelir zannediliyor. Hâlâ mani olarak şahıslar görülüyor. Ve bunların zevali ile istediğimizin gerçekleşeceğine inanılıyor. Bu gaflettir, bu basitliktir ve nihayet iptidaî bir sathiliktir.

Sosyal ıstıraplardan tek şahsı mesul gördükçe cemiyete uzanan sebeplere nüfuz etmedikçe içtimaî davayı kavrayamayacağız. Davayı sosyal olarak kavramadıkça ve bunu hal için hazırlanmadıkça da başımızda daima bir müstebit göreceğiz ve onun cehaletimize kurban olmasını en büyük kurtuluş addedeceğiz...” (bkz. ek-11) (9 Ocak 1958).

2. 12. Müstear İsimle Yayınlanan Makaleleri

Müstear isimle, gerek daktiloda, gerek elle yazılmış olan bu müsvedde makaleler, Belma Aksun tarafından ağabeyinin kitapları arasında tesadüfen bulunmuştur. Böylece Onun, sadece “Z. N.” olarak değil, “Sabahaddin Nur”, “M. Safa Nur”, “Şahap Metin”, “Safâ Nur” müstear isimlerini kullanarak da, makalelerinin yayınlandığı görülmektedir.

“Geçen defa da yazdığımız gibi...” , “Bu hususları ayrı ayrı gelecek yazılarımızda inceleyeceğiz” cümleleriyle bu makalelerin yayınlandığı bilgisine ulaşılmakta, fakat hangi dergi veya gazetede neşredildiği ve kesin tarihleri konusunda bir bilgiye ulaşılamamaktadır. Her ne kadar üzerlerinde kesin tarih bulunmasa da, konuları dolayısıyla bu makalelerin içerikleri, yayınlandıkları dönem hakkında ip uçları vermekte, önemli tespit ve değerlendirmeleri içeriğinde barındırmaktadır (bkz. ek-12 ve ek-13).

2. 12. 1. Sağ ve Sol Diktacılar

27 Mayıs hareketinin sonrasında iktisadi ve sosyal hayattaki yaşanan olumsuzlukların Türk münevverlerini milletin ve rejimin dayadığı temellerin güvenilir

olmadığı düşüncesine sevkettiğini belirten Aksun, yüz sene içinde yapılan ihtilâl ve inkılâpların sosyal değerlerde bir keşmeşeke sebep olduğunu bunun sonucunda, her şeyi yapabilecek güçlü bir rejim tasavvur eden diktacıların ortaya çıkmasını neden olduğunu söylemektedir. Aksun, Türkiye’de dikta isteyenleri ikiye ayırmaktadır:

- 1- Sağ dikta taraflıları, yani Faşizm, Nazizm ve Falanizm tarzında bir rejim ve Hitler, Mussolini, Franko tipinde diktatör isteyenler,
- 2- Sol dikta taraflıları, sosyalistlerimiz, yani Stalin yahut Kruçef, Mao-Çe-Çung, Tito, Nasır, Fidel Kastro tipindeki diktatörlere hayranlık duyanlar.

Sağ dikta taraflılarını tehlike teşkil etmeyen grup olarak nitelendiren Aksun, buna delil olarak tüm dünyada sağ dikta taraftarlarının karşı grubun faaliyetlerini anarşizme ilerlettikleri zaman ortaya çıkmalarını göstermekte, buna rağmen sağ dikta taraftarlarının demokratik rejim için tehlike oluşturduklarını ifade etmektedir.

Türkiye’deki sol dikta taraflıların ise, içlerinde çeşitli fikirleri ve kendi içlerinde dahi ne istediklerini bilmeyen kişileri barındıran grup olmalarına dikkat çekmektedir (bkz. ek-14) (Sabahaddin Nur).

2. 12. 2. Üç Devir ve Üç Hayal Kırıklığı

Abdülhamid döneminde “Hürriyet” istemiyle yönetimi ele geçiren İttihat ve Terakki, hem sosyal olarak, hem de maddiyat olarak güçsüzleşmesine neden olur. Hemen akabinde nasıl ve ne şekilde girildiği belli olmayan 1. Dünya Savaşı ile halk iyice fakirleşir ve üstelik bir devleti de artık yoktur.

Türk milletinin büyük güçlükler içinde kazandığı İstiklâl Harbi ile yeni bir Cumhuriyet kurduğunu, fakat ortaya çıkan; İzmir suikastı, İstiklâl Mahkemeleri, Takrir’i Sükûn Kanunları’nın neticesi olarak ortaya bir dikta idaresinin çıktığını belirten Aksun, 1946’ya kadar koyu bir şef idaresi altında olan halkın hürriyetin “H”si için zindanı boylaması gerektiğini belirtmektedir. Fikirlerin prangalandığını, söyleyen Aksun, Sanfransisko’da Birleşmiş Milletler Beyannamesi’ne atılan bir imza ile çok partili Cumhuriyet rejimine girildiğini, bunun sonucunda Türk insanının düşündüğünü söyleyemediğini, fakat dikta rejiminin sindirdiği halkın uzun bir süre düşündüklerini söyleyemediğini aktardıktan sonra şöyle demektedir:

“Gidenin azameti karşısında, geleni düşünemiyorduk. CHP zihniyetini beğenmemiştik; fakat DP’yi de bilmiyorduk. Beğenmeme idrakini kazanmıştık; fakat doğruyu intihap hassasına malik mi idik? Burası cayi sual bir mesele olmakta devam ediyordu...

Nihayet 27 Mayıs 1960... Radyoda davudi bir sada: “Dikkat, dikkat, bugün saat üçten itibaren Türk ordusu memleketin idaresini eline almıştı” diyordu. Birinci Cumhuriyet yıkılmıştı. İkinci Cumhuriyeti idrak ediyorduk. Yeni cumhuriyet millete demokrasiyi vaad ediyordu. Tarih askeri ihtilâlin demokrasi getirdiğini ender kaydediyordu. Herkeste bir şüphe vardı. Fakat siyasi faaliyet yavaşça açılıyordu...

Demokrasi yolunda yapılan üç hareket ve açılan üç devir, sosyal bakımdan bizi hayal kırıklığına uğrattı. Milli arzularımızın, okyanuslar kadar geniş menfaat girdaplarında kaybolduğunu gördük.

Temenni edelim ki, sonuncusu böyle olmasın ve bir istisna teşkil etsin” (bkz. ek-15) (Şahap Metin).

2. 12. 3. Demokrasi Düşmanlığı ve Sebebi

Türkiye’nin, I. Dünya Savaşı’ndan sonra, fikri manada cumhuriyetçi, fiili manada totaliter bir rejim içinde olduğunu, ancak II. Dünya Savaşı’ndan sonra demokratik nizama girebildiğini söyleyen Aksun, geçmişte inkılâplar için hürriyetler kısılmasından sonra, 27 Mayıs hareketinden sonra da kalkınma için hürriyetlerin yok edilmesinin istendiğini söylemektedir. Ve bunları savunan kişilerin kendilerini, düşünen, tefekkür eden elit insanlar olarak gösterdiklerini; muhaliflerini ise haybeci, beleşçi, ağa kuyruğu, kapitalist köpeği olarak vasıflandırdıklarını ifade eden Ziya Nur, tüm bunların sonucunda esasen Türk insanının ezildiğini söylemekte ve yazısını bu konudaki tespitleri ile noktalamaktadır:

“Sosyalizm ferdi mülkiyete riayetkâr olmadığı için ferdi hürriyetlere de düşmandır. Sosyalizmde hususi hukuka taalluk eden işler tamamen siyasi bir mahiyet almıştır. Piyasa serbest olmayıp resmi bir daire halindedir.

Sosyalizm devletle fert arasında korkunç bir mücadeleden ibarettir. Fertler rakam halindedir ve robotlaşmıştır. İnsana adeta bir ham madde nazarı ile bakılmaktadır.

Sosyalizm, bu tipi ile hâkim olduğu milletleri hiçbir kapitalistin yapamayacağı kadar korkunç bir tarzda istismar etmektedir.

Sosyalizm ferdi hürriyetle de muaraza ettiği için, ayakta durabilmesi polis rejimine mütevakkıftır.

Şahsiyeti geliştiren, ferde kendisini hissettiren her şey sosyalizmin düşmanıdır. Bunun için dine, söz hürriyetine vs. ye düşmandırlar.

Burada bir sual hatıra gelebilir: “Pek iyi bizdeki sosyalistler böyle bir rejimi getireceklerine göre bunu niçin istemektedirler? ” Çünkü, sosyalist devlette idare eden veya edenler, idare edilenlere nisbetle, hiç bir aristokratın sahip olamadığı imkânlarla sahiptirler. İşte bizde sosyalizm dirijanlarını hırsıyla bu ideale sürükleyen sebep budur” (bkz. ek-16) (Safâ Nur).

2. 13. Fetih Gazetesinde Yayınlanan Yazıları

Belma Aksun’un yeni öğrenmiş olduğu bir bilgiyi iletmesi sonucunda, Fetih¹⁰ gazetesinin 1957’den 1960 yılına kadar olan sayılarına ulaşılabilmiş ve bu yıllara ait sayılar taramadan geçirilmiştir. Dönemin sağ görüşlü muhafazakâr yazarlarının makaleleri, eleştirel yazıları vb. yazıların yer aldığı bu gazetede, Ziya Nur Aksun’un da iki tane kendi ismiyle bir tane de “Şahap Metin” (bkz. ek-17) müstear ismiyle yazısı bulunmaktadır. Ayrıca Ayasofya ile ilgili yazıda kullanılan ve kara kalem olarak çalışılmış olan Ayasofya çiziminin de Ziya Nur Aksun’a ait olduğu Belma Aksun tarafından onaylanmıştır.

2. 13. 1. Fatih Ahfadının Fikir ve İman Timsali Türk’ün Sembolü: Ayasofya

“Fatih Ahfadının Fikir ve İman Timsali Türk’ün Hükümrânlık Sembolü: Ayasofya” başlığı ve “Ey mukaddes mabedlerin etrafındaki, kara ve kesif binaları yerle bir edip camilerimizi bütün asalet ve necabetiyle nazarlarıma açan eller! Ayasofya camiini de cemaatına açacaksınız. Bunu bekliyoruz ve ümit ediyoruz...” alt başlığı ile

¹⁰ Fetih gazetesi, “Siyasette, Fikirde, Sanatta Hak ölçülere bağlı, haftalık siyasi, edebi gazete” sloganı ile Cuma günleri çıkarılmıştır. Gazetenin sahibi Abdullah Işıklar, yazı işleri idarecisi de Reşid Dericioğlu’dur. Sultanahmet’te, Şahid Mehmed Paşa yokuşunda idarehanesi bulunan gazetede, makaleleri, eleştirel yazıları vb. yazıları bulunan kişilerden bazıları şunlardır: Hasan Basri Çantay, Necip Fazıl Kısakürek, Ord. Prof. Ali Fuat Başgil, Peyami Safa, Ziya Nur Aksun, Mustafa Demir.

yayınlanan bu yazıda Ziya Nur Aksun Ayasofya'nın, Büyük Roma İmparatoru Jüstinyen zamanında yapıldığına ve yapılırken yaşanan zorluklara, masalsı açılışına değinmektedir. Hristiyan aleml için önemli olan bu mabedin, İstanbul'un fethinden sonra artık İslâm alemine ait önemli bir mabed olduğuna işaret etmekte ve restorasyonu bittikten sonra hâlâ daha ibadete kapalı olan Ayasofya için şöyle demektedir:

“Ayasofya 1453'ten 1934'de kadar tam 479 sene müslümanların derdi ile ağladı, sevarlarındaki Mısır'ın, Numidya'nın, Yunanistan ve Anadolu'nun en güzel ve renkli mermerleri İslâm imanının salah ve kurtuluşa çağırın mukaddes sadasını aksettirdiler. Diana mabedinin kırmızı porfin direkleri, Roma, Delf, Baalbek mabetlerinin altın değerindeki kıymetli taşları ve sütunları müslümanların tehlil ve tekbir seslerinin; ilâhi ve sermedi heyecanlarının makesi oldular. Ayasofya tam 479 sene Allahuekber sadaları ile doldu. Asil heyecanların; ruhani titreyişlerin; milli ve dini tahassüs ihtisasatın penahı ve makarrı oldu. Jüstinyen'in mabedi artık maddeten ve taşlarındaki zerreleri ile de kelime-i tevhidi haykırıyordu...

Ayasofya Türk'ün manası ve Anadolu'nun ruh muhtevasının remzi idi...

Rumelihisarı restore edildi... ayasofya manevi bir restore beklemektedir.

Ayasofya'da tarihi incelemeler artık bitmiştir. Onun cami olarak açılması Türk'ün hâkimiyet ve hükümranlık alametidir.

Ayasofya zelzelelere dayandı. Ayasofya tahriplere dayandı. Ayasofya zaman ve tarihin tozlarına ve ağırlığına da dayandı... Halen manevi ihmalmimize de dayanıyor.

Ey mukaddes mabetlerin etrafındaki kara ve kesif binaları yerle bir edip camilerimizi bütün asalet ve necabeti ile nazarlarıma açın eller! Ayasofya camiine de, cemaate açacaksınız...

Bunu bekliyoruz ve ümit ediyoruz...” (bkz. ek-18) (18 Temmuz 1958).

2. 13. 2. Müslüman Türk'ün Mukaddes Kitabına Gayeli Taarruz!..

Ziya Nur'un yukarıdaki başlığını taşıyan yazısı, Kur'anı Kerim'in Türkçe yazılmasının gündeme getirilmesi dolayısıyla kaleme alınmıştır. Daha doğrusu 10 Ekim 1958 tarihli gazetenin (Fetih) birinci sayfasında yer alan sekiz tane yazının tümünde aynı yönde tepkiler yer almaktadır. Örneğin, Hasan Basri Çantay'a, Ord. Prof. Ali Fuat

Başgil'e ait olan yazılar da, Kur'anı Kerim'in Türkçe yazılmasını farklı yönleriyle ele alarak, olumsuz yanlarını irdeledikleri yazılarında, Ziya Nur ile hem fikir oldukları görülmektedir.

“Müslüman Türk'ün Mukaddes Kitabına Karşı Gayeli Taarruz!..” başlığını kullanan Aksun, “*Patrik Atenegoros'a bile hitap edilemeyecek tarzda müslüman Türk milletinin diyanet işleri reisine cübbeni topla defol git diyenler kimlerdir?*” sorusunu alt başlık olarak kullandığı bu yazısında, Gümilcineli bir öğretmenin Batı Trakya'daki müslüman Türk azınlığı arasında münakaşa sebebi olan, Kur'anın yeni harflerle tam ve doğru harflerle yazılıp yazılmadığı hususunun izahı ve bunun dinen caiz olup olmadığı yönündeki sorusunu, Diyanet İşlerine bir mektupla sorması sonucunda ortaya çıktığını belirtmektedir.

Bu mektubu fırsat bilen bazı çevrelerin bunu büyütmesi ve kendi çıkarları doğrultusunda kullanmasının doğru olmadığını ifade eden Aksun Kur'an'ın, Arapça olarak inzal edildiğinin mükerrer ayetlerle sabit olduğunu ve 24 tane yeni Türkçe harfin Arap harfleriyle uyumlu olmadığını, bunun da okuma ile telaffuzda eksiklere neden olacağını aktarmaktadır. Bu insanların maksatlarını da şöyle ifade etmektedir:

“Kur'anı Kerim'i öğretmekten çok uzak bir kasıtle hareket ediyorlar. 1300 seneden beri (resmi osmaniye) muhafaza eden Kur'anı asli hurufla yazılmış kelimullahı belki bir kanun teklifiyle ortadan kaldırmak ne şekil verecekleri bilinmeyen işaret ve harflerle de yeni ezhanı tağşiş etmektir.”

Bu teklifin icrasının mümkün olmadığını, Kur'an'ın 29 harfle yazılmasının imkansız olduğunu, 29 harfe konulacak özel işaretlerle, 50-60 işaret ve şekilli harflerin ortaya çıkacağını, bunu da yönetimin kanunla Kur'an olarak kabul ettireceklerini belirten Ziya Nur, karışıklığa sebep olacak olan bu uygulamanın yerine Kur'anı Kerim'in Arap harfleriyle öğrenilmesinin daha kolay olacağını altını ısrarla çizmektedir.

Olayı hukuki yönüyle de açıklayan Aksun şöyle demektedir:

“Tezleri ve iddialarını kanunla kabul ettiriş din hürriyetine bir baskı ve tazyik manzarası arzedecektir. Hatta bugün için Diyanet İşleri'ne yaptıkları baskı efkârı

umumiyece üzerinde dikkatle durulacak bir noktadır. Ne dediği belirsiz bir derneğin ilmi selahiyeti meçhul natika perdazı Türk müslümanlarının din işlerini tedvir eden bir zata “hoca al cübbeni çekil git...” diyebilecek kadar hafifleşebilmekte ve hükümet din işlerine zorlanmaktadır. Bu husus laiklikle bağdaşmayacak kadar garip bir tezat ortaya koymaktadır.

Hadise Dinayet İşleri reisini istifa ettirebilir. Fakat bizce istifa etmemesi lazımdır. Hükümet Dinayet İşleri reisini azledinceye kadar makamında kalmalıdır. Hükümetin azli din mevzuuna bir baskı manzarası verebilir. Bu halk psikooljisindek D.P. prestijini sarsabilecektir. Hadise politik bir taktik müşahade edilebilmektedir.

Arap radyolarının bu hareketi mevzubahis ederek Türkiye aleyhinde neşriyatta bulunmaları da ayrıca dikkate değer. Bu hadise dış müslüman dünyasında da derin neticler hasıl edebilir.”

Endonezya, Cava, Hindistan, İran gibi müslüman ülkelerinin de lisanları başka olduğu halde Kur’anlarının aynı olduğunu ifade eden Ziya Nur, Kur’an’ın asli hurufu ile okunmasında icma olduğunu ve bunu ihlal etmeye dinen kimsenin selahiyeti olmadığını, Kur’an’ın Türkçe harflerle yazmak isteyenlerin maksatlarının hayırlı olmadığını altını çizerek şöyle demektedir:

“Gazeteler açtıkları kampanyada zahiden Kur’anın geniş kütle tarafından öğrenilmesini hedef tutmaktadırlar. Böyle bir maksat için sayfalarını Kur’anın ta’limine ayırmaları icap ederdi. Halbuki baldır bacak resmi basmaktan ve polemik yapmaktan başka bir gaye gütmemektedirler. Bu sebeple gayeleri halkın fazlaca ehemmiyet verdiği din mevzuunda garip tezler ileri sürmekle tiraj sağlamak ve siyasi bir bulanıklık vücuda getirmektedir. D. P. az çok din mevzuunda normal davranmaktadır. Halk partisinin din düşmanlığı devirleri çok gerilere atılmıştır. Fakat iktidarın yüksek uzvunun din mevzuundaki bu normal tarzını bile kabul edemiyen muhalif ve muvafık partiye mensup bir kısım şahıslar dine karşı düşmanca bir tavır almaktadırlar. Fakat netice kendileri için hiç de iyi olmayacaktır. Çünkü Allah Kur’anı Kerim’de: “Onu biz inzal ettik ve biz muhafaza edeceğiz” buyurmaktadır. Bu vaat aynı zamanda muaraza edenler için bir vaidir de.

O ecdattan intikal ettiği ve bütün dünya müslümanları kabul ettiği tarzda kalacak ve Onu kimse değiştirmeye kadertiyab olamayacaktır...” (10 Ekim 1958).

2. 14. Diriliş Dergisinde Yayınlanan Yazıları

Ziya Nur Aksun’un, “Diriliş” dergisinde yayınlanan ve yakın çevresi tarafından bilinen yazıları daha sonra, “İslâm Tarihi” olarak kitaplaşmıştı, hatta “Osmanlı Tarihi”nin III. Selim Devri bu dergide yayınlanmıştı.

Diriliş dergisinin ulaşılan sayılarından derlenen, Ziya Nur Aksun’a ait yazıların kısa kısa özetlerine değinmek yerinde olacaktır. İslâmiyet ve Osmanlı Devletine bakış açısını ortaya koyan bu yazılar, aynı zamanda Onun düşünce dünyasının da yansımalarıdır.

2. 14. 1. Mevlevilik ve Hz. Mevlana

Hazreti Mevlana’nın nesebinin Hz. Ebubekir’e dayandığını ve Mevlana Hazretleri tarafından kurulan Mevlevilik’in bir Türk tarikatı olduğunu anlatan Aksun, bu tarikat sayesinde Anadolu’nun huzura kavuştuğunu ve Selçuklular’ın altın dönemini yaşadığına değinmekte, Mevlana’nın Türk kültürüne ve İslâm inancına hizmet eden en büyük fikir, vecd ve hamle adamı olduğunu ifade etmektedir (Aksun, 1969, 1, s. 17-23).

Mevlananın vefatından sonra oğlu Veled ile Mevlevilik’in teşkilatlandığını aktaran Aksun, Anadolu’yu istila eden Moğollara karşı dahi bu teşkilatın sağlam bir şekilde sürdüğünü belirtmektedir.

Hazreti Mevlana’nın; Mesnevi, Divan-ı Kebir, Divan-ı Şemsül Hakayık gibi manzum ve Fih-i Mâ’fif, Mektubat gibi mensur eserlerinin olduğunu, bu eserlerin hem havasa, hem avama hitap ettiğini söyleyen Aksun, Osmanlı döneminde bu tarikatın daha da yükseldiğini anlatmaktadır.

Batıda ise; Goethe’den başlayarak birçok şair ve alimlerin arasında Mevlana hayranlığının olduğunu ve birçok eser yazdıklarını belirten Aksun, bunlardan R. A. Nicholson’un Mesnevi tercümesini önemli bulmaktadır (Aksun, 1969, 2, s.10- 17).

2. 14. 2. Nakşilik, Doğuşu ve Gelişmesi

Türk tarikatlarının en büyüğü olan bu sünni tarikatın, Hoca Bahaeddin Nakşîbend tarafından kurulduğunu aktaran Aksun, bu tarikatın esasen II. Asrın müceddi olarak anılan İmam-ı Rabbani Şeyh Ahmed Faruki'nin psikolojik esaslara istinad ettiği “vahdeti şühud” nazarıyla makul bir hüviyet kazandığını söylemektedir. İmam-ı Rabbani'nin Mektubat adlı eserinin defalarca Türkçeye çevrildiğini söyleyen Ziya Nur, Nakşilik tarikatının; Türk kültürüne, halk maarifine, Anadolu birliğine büyük hizmetler ettiğini belirtmektedir (Aksun, 1969, 3, s. 10-12).

2. 14. 3. İtikadde ve Amelde Doğru Mezhepler

İslâm tarihinde önce ameli ve fihki mezhepler doğduğunu, daha sonra itikadi mezheplerin ortaya çıktığını söyleyen Aksun, bu yazısında Eşarilik ve Mâturidilik mezheplerini anlatmaktadır. Selçuklu Sultanı Melikşah tarafından Nizamiye Medresesi'nin başına getirilen Gazali'nin, felsefecilere ve eski kelamcılara açtığı mücadele ile Eşarilik'in sağlaştığını belirten Aksun, bunu Gazali'nin en büyük işin, akıl ve imanını hudutlarını ayırması olduğunu ifade etmektedir.

Hristiyan kavimlerinin her birinin hukukunun kendi adları ile anıldığını, fakat farklı farklı olan hukukun, İslâm hukuku ve kanunun mutlak bir şekilde müslüman milletlerin hiçbirine nisbet edilemediğini, bunun ise İslâm hukukunun en büyük özelliği olduğuna değinen Aksun (Aksun, 1970, 1, s. 18-28) derginin bir sonraki sayısında Hanefi, Maliki, Şafi ve Hanbeli olmak üzere İslâm dinindeki dört büyük mezhebi ele almaktadır (Aksun, 1970, 5, s. 15-27).

Hanefî mezhebinin, akdem, akvem, esah, evzah, Kitap ve Sünnetin ruh ve manasına muvafık, sahabelerin mezhebine mutabık olması dolayısıyla, Türklerin bu mezhebi benimsediğini ve İslâm dünyasının üçte ikisinin bu mezhebe bağlı olduğunu ifade etmektedir.

Ayrıca Mecelle'nin hususi bazı ihtiyaç ve sebepler dolayısıyla oluşturulduğunu ayrıntılı bir şekilde dipnot olarak veren Aksun, tarih boyunca İstanbul'un, iki büyük Mecelle'nin meydana getirilmesine şahit olduğunu ifade etmektedir.

2. 14. 4. III. Selim Devri

28 yaşında ve 28. Sultan olarak Osmanlı yönetimine geçen Sultan Selim'in cülusu ve fikirlerini anlatan Aksun, genç padişahın ordunun ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için, saraydaki altın ve gümüş olan tüm eşyaların sikke haline getirilmesi için darphaneye gönderdiğini, diğer devlet ricalinin de buna iştirak ettiğini belirtmektedir.

Devleti şahıslarından yüksek gören padişahların, din-ü devlete hıyanet edenler evlatları dahi olsa cezası konusunda asla taviz vermediğini ve devlet riyasetini, hizmette, mükellefiyette ve mes'uliyette reislik olarak gördükleri belirten Aksun, bu anlayışı taşıyan Sultan Selim'in ve ricalinin saraylardaki altın ve gümüşe kadar her şeyleri din ve devlet yolunda harcadıklarını aktarmaktadır.

Ziya Nur Aksun bu yazısında; Tuna Cephesindeki Rus taarruzunu, İsveç ve Prusya ile yapılan ittifak akdini, Ruslarla yapılan deniz muharebelerini ve Osmanlı bahriyesinin durumunu en ince ayrıntıları ile ele almaktadır.

Kaynarca Anlaşması ile yüksek siyasi haklara sahip olun Rusya'nın bununla yetinmediğini ve müslüman ahaliye yapmış olduğu eziyete karşılık Çeçenlerin başlattığı harekete İslam riyasetini temsil ettiğin için destek veren Osmanlı'nın Rusya ile Kafkaslarda bir başka cephe olarak savaşmaya başlamasının, diğer Kafkas kabilelerinin Osmanlı'dan yardım istemesine neden olduğunu, bunun da Osmanlı'nın büyüklüğüne ve azametine işaret ettiğini aktaran Aksun, manevi temsil vazifesine büyük önem veren Sultan Selim'in ecdadı gibi bu isteğe olumlu cevap verdiğini, bir vezir kumandasında 10 bin asker gönderdiğini, vezirin işin üstesinden gelememesinden dolayı kaybedilen bu savaşın, Osmanlı'nın el altından yardımıyla Kafkas halkının 70 sene daha sürdürdüğünü ifade etmektedir (Aksun, 1970, 7-8, s. 25-66).

Uzun süren harplerden sonra merkezi otoritenin eyaletler üzerindeki nüfuzunu gevşettiğini, devletin dış gailelerle meşgul olmasından dolayı, dahili işlerin aksadığını ifade eden Aksun, bu yüzden dahili olarak bazı yöneticilerin keyfi hareket ettiklerini belirtmektedir.

Savaşlarda kazanılan yerlerin muhafazasında başarılı olunamayınca Yeniçerilere yüklenilerek Nizam-ı Cedid'in kurulmasına karar verildiğini, Yeniçeri Ocağının

kaldırılması üzerinde önemle durulması gerektiğini ifade eden Aksun, Ocağın o günün şartlarına göre yenilenmesinin yerine yeni bir askeri gücün kurulmasının içtimai olarak çalkantılarının uzun süre devam ettiğini söylemektedir (Aksun, 1970, 9-10, s. 93-126).

Hac yolu üzerinde bulunan Mısır'ı Fransızların işgal etmesi ve Fransız tebeaanın yaydığı havadisler ile halkın tedirgin olduğunu bu yüzden Osmanlı Devleti Fransa'ya karşı savaş açtığını söyleyen Ziya Nur, karadan Mısır'a gönderilen Yusuf Ziya Paşa'nın, Mısırlıları Fransızlar aleyhinde kıyama çağırması ile korkan Napolyon Bonapart'ın generallerini yanına çağırması sonucunda bazı muvaffakiyetler kazansa da, Akka'da mağlup olduğunun ve büyük bir Türk birliğinin geldiğini haber alınca da kaçtığını aktarmaktadır. Osmanlı-Fransa sulhun çok kısa sürdüğünü, tarafların bir yıl sonra kara ve denizde tekrar savaşmaya başladığını anlatmaktadır (Aksun, 1970, 11-12, s. 74-96).

Osmanlı ordularının uzun süre cephelerde savaşmasıyla, merkezde uygulamalarda meydana gelen keyfi hareketler yüzünden İstanbul'da, basit bir hadiseyle isyanların meydana geldiğini söyleyen Aksun, 18. asrın son çeyreğinde yapılan savaşlarda Osmanlı ordularının yenilmesi neticesinde, rical ve münevverlerin iki gruba ayrılmasının neden olduğunu, bir grubun; asırlardır oluşmuş olan devlet ve cemiyet an'anelere, dini ve milli hususiyetlere sadık kalınarak, mevcudun muhafaza edilebileceğine inandığını, diğer küçük grubun ise; mevcudiyetin muhafazasında Batıyı her sahada taklit etmeyi gerekli gördüğünü belirtmekte, bu konuda da Rusya'nın örnek alındığını ifade etmektedir.

Aksun, Sultanın saltanatının başındaki büyük gayretinin sonraları biraz azaldığı ve çeşitli gaileler sebebiyle duyduğu üzüntülerin, Sultan'da tereddütler meydana getirdiği yönündeki beyanlara rağmen, emelleri ve gayeleri büyük, ecdadının tarihine ve kudretine hayran, bunun için her fedekârlığa hazır, çok hassas ve sanatkar tab' a malik, şahsi ve ufak kusurlarla malül bir Osmanlı hükümdarı olarak görüldüğünü söylemektedir (Aksun, 1970, 13, s. 49-64).

2. 14. 5. Yeni Osmanlılar Cemiyeti Hakkında

Osmanlı'nın, 19 asrın başlarından itibaren başlayan inkılaplar memleketi olması neticesinde bazen bölgesel olarak muharebelerin ve karışıkların yaşandığını, bunların halk üzerinde meydana getirdiği olumsuz tesirler, yabancı devletlerin içişlerine

müdahale etmesi gibi birçok sebeplerden dolayı bazı münevverler üzerinde garip tesirler meydana geldiğini söyleyen Aksun, yabancı devletlerin arzu ve politikalarına uygun bir şekilde “hürriyet” hastalığına yakalanan gençlerin, Avrupa’da moda olan, Osmanlı Rumelisi’nde de Ruslar tarafından yıllardır uygulanan komitelere özenerek gizli bir cemiyet halinde teşkilatlandıklarını belirtmektedir. “Yeni Osmanlılar Cemiyeti”ni kuran bu kişilerin Avrupa’dan yaptıkları yayınlar ile memleketlerinde görmek istedikleri değişikliğin oluşmasına zemin hazırladıklarını belirten Ziya Nur, önce İstanbul’da oluşan bu gizli cemiyetin çeşitli yerlerde toplantılar yaptığına değinmektedir.

Jöntürk olan Ebuuzziya’nın ifadesine dayanarak, Jöntürk mensuplarının İstanbul’daki Fransız sefaretinden yardım görmesinde ve Fransa’da iyi karşılanmasında Napolyon hükümetinin rolü olduğunu belirten Aksun, aralarında ayrılık olmasına rağmen, “Muhbir” ve “Hürriyet” gazetelerinin Fransa ve İngiltere’de neşredilerek Türkiye’de dağıtıldığını aktarıyor.

Jöntürklerin hemen hepsinin mason olduğunu, ciddi bir idealist olmadıkları için ortaya attıkları siyasi fikirlerin de fanteziden ibaret olduğunu hayatlarıyla sabit olduğunu belirten Ziya Nur, bu kişilerin ciddi kanaat adamı olmadıklarını ve tam milli şura sahip olmadıklarını söylemektedir. Şöhret, mevki, para için başlayan hareketin Mısır meselesine de bağlı olduğunu, yabancı desteğinden mahrum kalınca söndüğünü ve yabancıların da Jöntürkleri kendi arzularına ulaşmak için maşa olarak kullandığını ifade eden Aksun, Jöntürklerin gayretlerini, devleti kuvvetlendirmek ve kudretli bir Türkiye meydana getirmek için sarfedecekleri yerde, Osmanlı’yı zayıflatacak, parçalanmasına sebep olacak hürriyet ve parlamenter rejim isteğiyle hareket ettiklerini söylemekte ve Jöntürklerin faaliyetlerini gayri milli bir hareket olarak görmek gerektiğini ifade etmektedir.

Jöntürklerin hürriyet istemine karşı, yabancı muharrirlerden Panait İstrati’nin: “Osmanlı ülkesi dünyanın en hür diyarındır; İslâmı ve Padişahı tenkit etmemek şartıyla, Türkiye’de her şeyi yapmak serbesttir” sözlerini ve Türkiye mütehassısı olarak tanınan M. Urquarthi’nin, İngiliz ve protestan olmasaydı, müslüman ve Türk olmayı tercih eder olduğunu, Türklerin her bakımdan dünyanın en mükemmel milleti olduğunu İngiltere ve

Türkiye'nin ise dini ve medeni hürriyete sahip yegâne iki ülke olduğunu söylediğini aktaran Aksun, bu görüşleri örnek vererek, Türkiye'de istibdatın olmadığını ve Türkiye'nin makul ve tabii hürriyetin bulunduğu bir diyar olduğunu belirtmektedir.

Ülkesini ve milletini seven bir kişinin dikkat edeceği ön önemli şeyin, “devletin sarsılmasına neden olacak bir harekette bulunmamak” olduğunu belirten Aksun, bu yüzden Jöntürk faaliyetinin vatanperverlikle nitelendirmeye imkan olmadığını ifade etmektedir. Bu faaliyeti 19. yüzyılın en büyük hükümdarları olan ve yabancı nüfuzunun Türkiye'den def'i ve devletin an'anevi prensiplere istinaden kudretlendirilmesi için çalışan, Aziz ve Hamid Han zamanlarında, yabancıların da desteğini alarak arttığını aktaran Ziya Nur, bu faaliyetin neden olduğu siyasi değişikliklerin devleti temelinden sarsarak, Türkiye'nin uzayıp giden zavallılığının da başlıca amillerinden birini teşkil ettiğini söylemektedir (Aksun, 1970, 14, s. 55-64).

2. 15. Türk Dünyasının Kültür Problemi - Alfabe

Ziya Nur Aksun, “İslâm Tarihi” adlı eserinde, Türklerin alfabe değişimi sebebiyle yaşadığı kültür problemi konusunda önemli bir tespitte bulunmaktadır.

Sovyetler Birliği, Türk ve müslüman dünyasında müşterek olarak kullanılan, arap alfabesini 1926 yılında zorla yasaklar. Bu yasak, Türklerin kültüründe önemli bir tahribata neden olur.

Aksun, bu yasaktan önce; Özbek, Kazak ve Kırgızların kullanmış olduğu ıslah edilmiş arap alfabesi kullandığını, bu ıslah işinin de Türkler arasına yabancı telkinleriyle sokulmuş bir mesele olduğunu belirttikten sonra şöyle demektedir:

“Bir Jön Türk olan, fakat bazı hususlarda kıymetli bir adam olan Hüseyin-zade Ali, buna şiddetle çatmış, “Fonetik esasa istinâd eden bir yazının dünyada mevcut olmadığını, arap yazısının Türkçe'nin lehçe ve şivelerine çok uygun bulunduğunu, mesela, “be”, “sağır kef”, “elif” ile yazılan “bana” kelimesinin, İstanbul Türk'ü tarafından “bana”, Kazan Türk'ü tarafından “ban-ga”, Tatar tarafından “minga”, Azeri tarafından “mene” diye okunduğunu, bu yazı şeklinin çeşitli Türk gruplarını göz ve kültürce birleştirdiğini, yeni teşebbüsün Türk kültürüne ihanet olduğunu” yazmıştır.

Nitekim Paul A. Henze, bu hususta yazdığı bir makalede:

“Arap alfabesi, müslümanlarla, bilhassa Yakın Şark Türkiye ile doğrudan doğruya bir temasi ve bağı temsil ediyordu. Bunun terki, Sovyetler’deki müslüman milletleri eski kültürlerinden, eski edebiyatlarından ve bunun yazılı kaynaklarından mahrum edecekti. Bu hususta en büyük adım, 7 Ağustos 1925’te atıldı ve alınan bir kararla, arap hurufatıyla yazılan her türlü neşriyatın Sovyetler Birliği’ne girmesi yasak edildi. 1 Mayıs 1925’te, Sovyet baskısı ile Azarbeycan’da Latin alfabesi kabul edildi. 1926’da Bakü’de bir Türkoloji Kongresi toplandı. Türkçe’nin latin harfleriyle yazılması münakaşa ve kabul edildi. 1928’de Türkiye’de de aynı şey yapıldı. Bu latin hurufatının kabulü bile Türkler arasında bir yazı birliği vücuda getirebilirdi. Bunun üzerine her cumhuriyet için ayrı alfabeler kabul ettirildi. Sonra ise Krill alfabesi tamim edildi.” demektedir.

Bugün Türklük, maalesef üç alfabeli bir kavimdir. Türk dünyasının en büyük meselesi, müşterek kültür problemidir. Bu işle, Türkiye’de dahi meşgul olan, ciddi bir grup ve müessese yoktur. Milliyetçilik’in, ancak, çok iptidai ve düşük cinsten edebiyatı yapılmaktadır. Kimse, haberleşme ve neşir vasıtalarının alabildiğine fazlalaştığı, dünyayı küçülttüğü bir devrede, Türk topluluklarının kültür itibariyle birbirinden gittikçe ayrılmasına, bunun başlıca sebebinin, ayrı veya yasaklanmış yazılar ile bir cinnet halinde seyreden uydurma dilcilik olduğuna ehemmiyet vermemektedir. Ayırıcı değil, birleştirici, birliğe sevkedici bir kültür siyasetine muhtacız ve bunu en kısa zamanda yapmak mecburiyetindeyiz. Kültür karışıklığının, keşmekeşinin, yani ihtilâlinin ve kopukluğunun ıslâhı çarelerine bakmalıyız. Bu hususta atılacak en mâkul, en tabii ve zaruri adım, eski alfabeye, Krill alfabesi kadar olsun, serbestiyet vermektir. Türk topluluklarının müşterek kültürü için bu bir zarurettir. Dikkat edilsin, Lâtin alfabesi gibi resmiyet değil, sadece serbestiyet, yani eski harflerle, kitap ve gazete neşredilebilsin o kadar. Aksi takdirde Türkiye, eskiden burada basılan Türkçe kitapları bile dışarıdan ithal eden bir memleket olacaktır ki, bugün öyledir.” (Aksun, 2006: 3/204, 205).

Bu tespitin yer aldığı “İslâm Tarihi” adlı eserin yayınlanmasından ve Ziya Nur’un hastalanmasından yıllar sonra Cumhuriyet gazetesinde bu düşünce aleyhinde kaleme alınan bir makale ihbar sayılarak dava açılır. Belma Hanım bu olayı şöyle aktarıyor:

“İş mahkemeye düşmüş ve bilirkişi olarak da, Prof. Dr. Sulhi Dönmezer’i tayin etmişler. Dönmezer raporunda: “Bunda zararlı bir fikir yok” demiş. Dönmezer’in bilirkişi olarak yazdığı rapor sonucunda mahkeme, iddianın aksi bir şekilde sonuçlandı.

Ağabeyimin ekleri ile oldukça hacimli bir hale gelen, yaklaşık olarak 800 sayfaya ulaşan Filibeli Şehbenderzâde Ahmet Hilmi Efendi’nin “İslâm Tarihi” adlı eseri, öyle çok satan romanlar gibi herkesin okuyup anlayabileceği bir kitap olmadığı için, bu olaydan sonra bir anda aranılan bir kitap haline gelmiş. Bu durum, Ötüken yayınevi baş editörü olan Erol Kılınç’ın dikkatini çekmiş ve sonrasını bana şöyle nakletti:

“Bir baktım “İslâm Tarihi” aranmaya başladı. Hayret ettim. Gelen öğrencilere: “Niye arıyorsunuz, nereden çıktı bu? diye sordum: “Biz hukuk talebesiyiz, hocamız Sulhi Dönmezer: “Okumanız gereken 10 kitaptan bir tanesi de, Ziya Nur’un “İslâm Tarihi” adlı eseridir” dedi, onun için bu kitabı arıyoruz” (B. Aksun ile kişisel iletişim, 04.07.2010).

III. BÖLÜM

ZİYA NUR AKSUN'UN SOHBET HALKASI

Dünya tarihinde hüküm sürmüş olan her ülke, zaman zaman siyasi buhranlarla geçen bazı dönemler atlatmıştır. Tarihi süreç içerisinde, bu buhranlı dönemlerin atlatılmasında önemli rol oynayan pek çok mekân, bazen gizli, bazen aleni olarak, değişik isimler altında ve bir silsile şeklinde yer almıştır. Bu mekânlar, bazen tek bir fikri savunan insanlardan oluşurken, bazen de farklı fikirdeki insanların buluşma noktası olmuştur. İnsanların düşüncelerini ifade etme ve tartışma ihtiyaçlarını karşılayan bu mekânlar, özellikle de halkın inisiyatifinin dışında gelişen ve siyasi karmaşanın çok fazla olduğu dönemlerde insanları, bir nebze olsun rahat düşüncelere kavuşturan, politik oyunların kararttığı geleceğe ümitle bakmayı öğreten yerler olmuştur.

Bu bağlamda Marmara Kıraathanesi de, hangi meslekten ve fikirden olursa olsun, her zaman gerekli olan, tartışma ve paylaşma ortamı olmuş, insanların bu ihtiyacını karşılamıştır. Özellikle de 1950 yılına kadar süren 27 yıllık tek parti döneminin (CHP) ve ardından halkın seçimiyle iktidar olan AP'nin 27 Mayıs 1960 ihtilâliyle alaşağı edilmesi sonucunda yaşanan siyasi bunalımın sıkıntıları... Tüm bunların yoğurulduğu yer olan Marmara, halkın, Türkiye'nin geleceği hakkındaki fikirlerini; birlik, beraberlik ve saygı çerçevesinde tartışma ihtiyacını karşılar. Kendi içlerinde kopan fırtınaları paylaşarak rahatlayan veya yaptıkları fikir alışverişi ile düşüncelerinde yalnız olmadıklarının farkına varan Marmaratörler bu mekânda, özgürlükler açısından sancılı geçen bir dönemi, bu "Sohbet halkası" ile atlatırlar. Ve o yılların sohbetlerini, suya atılan bir taşın etrafındaki ilk halka, o yıllara göre günümüzün rahat ve özgür sohbet ortamlarını da, bu taşın etrafında gittikçe genişleyen en geniş halka olarak değerlendirebilir ve bu sohbetlerin günümüz Türkiye'si için bir atlama taşı olduğunu, bugün için bir zemin oluşturduğunu söyleyebiliriz.

3. 1. Adnan Menderes, 1960 İhtilâl Sabahı ve Ziya Nur Aksun

14 Mayıs 1950 yılına kadar yapılan siyasi baskı sonucunda büyük bir bunalım ve buhran dolu yıllar geçiren Türk halkı için Adnan Menderes, bir kurtarıcı olmaktadır, çünkü halk kendi içinde yer alan, kendisi gibi düşünen kişileri yönetici olarak görmek istemektedir ki, halkın bu görüşü Osmanlı döneminde de, Cumhuriyet döneminde aynı şekilde olmuştur.

Türkiye'nin 1950'lere kadar olan dönemdeki siyasi çerçevesinin dışında, bir insanın Aydın'dan gelerek Başbakan olması imkânsız bir şeydir. Üniversite tahsilli olmasına, 1931'de CHP'den milletvekili seçilip, uzun süre milletvekili olarak Meclis'te bulunmasına rağmen; çiftçilikten ve halkın içinden gelen bir insan olduğu, memleketin siyasi geleneğine uymadığı için, Adnan Menderes'in Başbakanlık'a kadar yükselmesi kolay kolay kabul edilemez. Menderes'in, kendisini o noktaya getiren özelliklerin kişisel örgüsünü Başbakanlık'ta da devam ettireceği, inancını ve hedefini gerçekleştirmeye çalışacağı, halkı devlet yönetiminde söz sahibi yapacağı su götürmez bir gerçektir (Bostancı, 1987: 148, 149).

14 Mayıs 1950'de Türkiye'de ilk defa millet oyu ile iktidara gelen Demokrat Parti, yine halkın oyu ile iktidardan gidecektir. Konu bu kadar basittir, fakat muhalefet partisi, 1950'den sonraki siyasi değişimi kabullenememektedir. Bu değişim sonucunda halk, devlet yönetiminde söz sahibi olmaya, karar verme yetkisini elinde bulundurmaya başlayınca, devlet için şu görevi yapıyorum sözü ile halkı sindirerek ve korkutarak bu görevi yapan kadrolar, bu gücün ellerinden gitmesinden endişelenirler ve muhalefetin yanında yer alırlar. Dolayısıyla Demokrat Parti'nin iktidar olması ile başlayan ve 1960 yılına kadar yaşanan iktidar-muhalefet arasındaki mücadele; halkı önde tutan iktidardaki Demokrat Parti ile toplumdaki mevkilerini kaybetmek istemeyen kadroları arkasına almış olan muhalefetteki Cumhuriyet Halk Partisi arasında yaşanmaktadır (Bostancı, 1987: 149, 150).

Sonuç itibarıyla unutulmayacak bir şekilde biten bu çekiştirmece, Başbakan Adnan Menderes'in hayatına son verirken, aynı zamanda Türk milletine de pahalı bir bedel ödetir, "Demokrasi".

Adnan Menderes'in küçük oğlu Aydın Menderes, gazeteci Muammer Yaşar Bostancı¹¹ ile yapmış olduğu görüşmede, Türk halkının babasını benimsemesinin nedenlerine değinmektedir. Bu paragraflardan birkaç tanesine yer vermek yerinde olacaktır.

“1960 senesi yılbaşı bir kandil gecesine tesadüf etmişti, üç ayların içerisindeydi. Babamın bana gülerek yaklaştığını, elimden tuttuğunu ve “Aydın gel bakalım, şu camileri gezelim. İstanbulluların camilere, kandil de olması dolayısıyla rağbeti nedir bir beraber görelim.” dediğini bugün gibi hatırlıyorum.

Park otelden beraber çıktık. O akşam İstanbul'un büyük camilerinde kış günü olmasına rağmen kalabalık cemaatin bulunmuş olmasından çok büyük bir haz duyduğunu, yüzünün güldüğünü gördüm. Camileri dolaştıktan sonra birlikte tekrar Park otele döndük” (Bostancı, 1987: 10).

“24 Ekim 1957 senesinin ertesi günü, babamla birlikte İstanbul Vilayeti'nin kendisine tahsis ettiği arabaya bindik, rahmetli Kemal Aygün Bey de vardı. Saraçhane civarında yol yapılıyordu, araba orada battı. Şoför uğraşırken seksen-yüz kişi toplandı. Rahmetli babama övücü sözler söylediler. Babam bundan çok duygulandı. Çok alçak gönüllü bir insan olan babam adeta bir mahcubiyet içinde kendisine sevgi gösterenlere teşekkür etti. Sanki, tatil günü arabasının orada kalması bir kusurmuş, çevresinde toplananların vakitlerini alıyormuş, sanki rahatsız ediyormuş gibi bir duygu içerisindeydi” (Bostancı, 1987: 28).

“Ben rahmetlinin konfor diyebileceğimiz rahatlığa, lükse düşkünlüğünü de görmedim. Hiçbir lüksü yoktu. Tek lüksü bir duş. Kızılçullu Amerikan Koleji'nde, İzmir'de talebe iken soğuk suyla yıkanmaya alışmış. Devamlı soğuk suyla yıkanır. Onun için sıcak su gibi bir ihtiyacı yoktu. Hatta eğer, bir yerde soğuk su akıyorsa, o büyük bir sıkıntı olabilirdi, kendisine.

Babam çok az uyuyan bir insandı. Bölük pörçük bir uyku ile yetinirdi. Aynı odada yattığımız zaman olmuştur. Çocukluk hafızamda canlanıyor. Geceleri kalkıp göge

---

¹¹ Bu görüşme daha sonra 1987 yılında, “1960 Acılı Günler” adıyla yayınlanmıştır.

baktığını hatırlıyorum. Kurak yıllardı, acaba bir damla yağmur yağdı mı, düştü mü diye kalkar havaya bakardı. Böyle bölük pörçük uykusu vardı” (Bostancı, 1987: 31).

“Babamın kendi arazisinden dağıttığı toprak 30 bin dönümden fazladır. Her ne kadar kendisi 1945’te Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu’nda aksi istikamette bir hareketin içinde bulunmuş ise de kendi hayatında tatbikatı toprak reformu diyebileceğim istikamette olmuştur. Buna başladığı vakit çiftçiyi topraklandırma diye bir şey de sözkonusu değildir. Toprak reformu bu kadar sene Türkiye’nin gündeminde kaldı, çözüm getirilemedi. Böyle bir tatbikatı kendisi yıllarca önce düşünmüş ve kendi arazisinde yapmış” (Bostancı, 1987: 99).

“Aydınlılara karşı, köylüsüne karşı değişik bir bakışı olmasının, münasebetlerinin hep sıcak bulunmasının derin sebepleri var. 1945’e kadar çok çalışmış, toprakla adeta mücadele etmiş, yörenin en başarılı çiftçisi durumuna gelmiş. Toprakla uğraştığı yıllarda yaşadığı şartları benimsemiş, sevmiş, insanları benimsemiş. Yürümeyi çok seven bir insan. Çiftliğini yürüyerek dolaşüyor, köylülerin arasına giriyor. Küçük bir çocuktan yaşlı bir insana, tarlada çalışandan, malının başına giden çiftçiye hepsi ile yıllarca hemhal olmuş. Eğer onlar oturup bir lokma yemek yiyorlarsa mutlaka bağdaş kurup onların bir lokmasını almadan da geçmemiş. O insan köylü mü, dışarıdan mı gelmiş, yabancı mıdır, değil midir, yerli midir, esmer vatandaş mıdır hiç tefrik etmemiş.

Bunları rahmetli babamın nasıl bir hayatın içinde bulunduğunu, ana çizgileri belirterek anlatmak için söyledim. Siyasete girdiği zaman, bizzat görüp yaşadığı o köylü hayatını düzeltmek, köylüyü kaderin elinden kurtarmak ve memleketi imar etmek fikri herhalde başlıca amaçları arasındaydı. Temel politikasını Türkiye’nin kalkınması üzerinde yoğunlaştırmıştı” (Bostancı, 1987: 12, 100).

Bu kadar kendilerinden olan bir Başbakan’a, uzun süren tek parti yönetiminden sonra kavuşan Türk halkının büyük bir çoğunluğu, Başbakan Adnan Menderes’in geçirmiş olduğu uçak kazası sonrası çok büyük bir üzüntü yaşar, fakat halkın sevindiği tek nokta, kaza sonrasında bir mucize eseri Menderes’in yaşamasıdır.

Türk halkının yaşadığı; sevinç, üzüntü, hüznün, keder gibi hislerine, düşüncelerine, hareketlerine, adeta bir refleks gibi tercüman olan Marmara Kıraathânesi müdavimleri

de, yaşanan sevinci paylaşmak ve Menderes'i karşılamak üzere havaalanına doğru yola çıkar. Mümin Çevik, yaşananları Belma Aksun'a şöyle aktarır:

“Menderes uçak kazasından sonra, Türkiye'ye döndüğünde, Ziya Bey ile birlikte arabaya bindik, Menderes'i karşılamaya gidiyorduk. Yollar o kadar kapalıydı ki, anlatılamaz. Tüm bu kalabalığa rağmen, yine de Menderes'i karşılamaya gitmeye kalktık, fakat gidemedik.”

“Mümin Bey, bunu ben hiç bilmiyorum. Ağabeyim hiç anlatmadı ki! ” sözleri ile şaşkınlığını dile getiren Belma Aksun, bu bilgilere ilave olarak annesinin ilginç bir öngörüsünü de aktarıyor:

“Annem bir şey demişti o zamanlar. Annem de çok arif bir kadındı. Kaza sonrası Menderes Türkiye'ye geldiği zaman, yer yerinden oynadı o gün. Adım başında kurbanlar kesildi. Annem dedi ki: “Bu adamın ya bir göreceği var, ya bir süreceği var.” Ben de kendi kendime dedim ki: “Ya bu kadın da ne kadar karamsar.” Ama annemin dediği doğru çıktı” (B. Aksun ile kişisel iletişim, 04 Temmuz 2010).

Türk milletinin büyük bir çoğunluğunun sevdiği Başbakan Adnan Menderes'in, yapılan darbe ile iktidardan indirildiği haberini TRT, 27 Mayıs 1960 sabahında radyodan tüm yurda yaptığı yayın ile duyurunca, Onu sevenlerin verdiği tepki her yerde aynıdır: “İyi olmadı! ”

Ziya Nur Aksun'un tepkisi de aynı yöndedir. Çünkü O, Türk halkının; duygu, inanç, an'ane ve siyasi görüşlerini, onların arasına daha çok katılmak suretiyle yakından öğrenen bir entelektüel olarak halkına güvenmekte, onların seçmiş olduğu iktidarın Türkiye'yi yönetmesi gerektiğine inanmaktadır. Bu yüzden ihtilâl sabahı halktan farklı bir tepki vermeyen Ziya Nur'u, Belma Aksun şöyle anlatıyor:

“1960 ihtilâli olduğu gün, babamın ve bizim dadımız olan Ayşe ablamız, sabah erkenden kalkmış gazete almaya gitmiş. Gazeteyi alıp geldi, “Kalkın ne duruyorsunuz, açın radyoyu dinleyin, ihtilâl olmuş memlekette” dedi.

Radyoyu açtık, hakikaten Türkes konuşuyor: “Ordu el koydu” filan... Ağabeyim geç yatmıştı. Uyandığı zaman ihtilâl olduğunu söylediğimizde ağabeyim kafeste bir

arslan gibiydi, dört dönüyordu odanın içinde: “Ah mahvettiler memleketi, mahvettiler. Bunlar şimdi geldi gitmezler de” diyordu. O kadar üzüldü ki anlatamam...

O tarihte radyodan başka hiçbir şey yok. Zaten Ankara Radyosu’nu (TRT) ele geçiren Türkiye’ye hâkim oluyor. Çünkü başka haber kaynağı yok. Herkesin evinde telefon yok. Sokağa çıkma yasağı var. O günü hiç unutmuyorum, ağabeyim akşama kadar çok üzölmüşü” (B. Aksun ile kişisel iletişim, 04.07. 2010).

3. 1. 1. 1960’lı Yıllar ve Marmara Kıraathânesi

Türk halkı, I. Dünya Savaşı’nda vermiş olduğu mücadele sonucunda, sınırları üç kıta üzerinde bulunan çok büyük bir devlete nispeten, daha küçük olan Türkiye’ye sahip olabilmıştır. Kısa bir süre önce tüm topraklarını istila eden diğer devletlere karşı koyabilmek ve yaşama hakkını koruyabilmek için, iktisadi ve siyasi konularda bir hamle yapmak zorunda olan Türkiye, 1950 yılına kadar bunu gerçekleştiremez. Çünkü Türk milleti tek parti döneminin baskısı altındadır ve kendi ülkesinin sınırları içerisinde öncelikle devletinden insanca yaşama hakkını alabilmelidir. Bu yüzden 1950 seçimlerinde halkın iradesi ile iktidar olan AP, Türkiye’nin demokrasi ortamına kavuşmasını, iktisadi ve siyasi konularda kalkınmasını hedefler ve bu yönde çalışmalar yapmaya başlar. Böyle bir süreç içinde olan ülkeyi 27 Mayıs 1960 ihtilâli, uzun süren bir siyasi kaosa sürükler ve Türk halkını da, askeri rejimin ardına saklanan, daha sonrasında iktidar olan muhalefetin siyasi baskısının altına tekrar geri sokar.

1950 öncesindeki yıllarda, çeşitli şehirlerin meydanlarında sabaha karşı bazı infazlar yapılır. İdamı seyretmek için meydana doluşan insanlar, mahkûmun sehpaye çıkışı, ilmiğin boynuna dolanışı, cellâdın işini gördüğü dakikalarda garip bir sessizlik içindedirler. Hiçbir ses, hiçbir hareket, hatta hiçbir düşünce olmadan birbirini takip eden dakikalar... Bu durum, 27 Mayıs darbesiyle birlikte geri döner. Basında ve siyasette yer alan birkaç kişi haricinde Türkiye, tekrar sessizliğe bürünür. Başbakan Adnan Menderes, Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ve Maliye Bakanı Hasan Polatkan’ın uzun bir tutuklanma sürecinden sonra da tüm Türkiye bu durumdadır. Hatta bu üç kişinin idam edildiği; 15, 16 ve 17 Eylül günlerinde de aynı tablo oluşur ve Türk milleti hiçbir şey

konusamaz, hiçbir harekette bulunamaz. Gazete bayileri önünde toplanan insanlar, idam haberini okurlar ve asla tepkilerini dışarıya vurmadan sessizce dağılırlar. O gün bu sessiz grup Türkiye’de sadece iki yeri doldurur; camiler ve meyhaneler (Elgin, 2003: 25).

Halkın yaşadığı baskıya örnek teşkil etmesi açısından, Adnan Menderes ve arkadaşlarının tutuklandığı günü yaşayan ve o zaman 16 yaşında olan Karatekeli Yörüklerinden Ümmü Hanım’ın, o gün yaşananlara dair anlattığı bir paragrafta yer vermek yerinde olacaktır. 27 Mayıs gündüzünde yaşanan bu olay hakkında Ümmü Hanım’ın vermiş olduğu bilgiler, darbenin Türk halkından taraftaki yüzünü gözler önüne sermektedir. Bu bilgiler ışığında, değil şehirdeki insanların, yüzyıllardır ev bildikleri kıl çadırlarında yaşayan Yörüklerin dahi nasıl takip edildiği, insanların neredeyse birebir markaja alındığı görülmektedir. Ümmü Hanım, 1960 ihtilâl gününde ve sonraki yıllarda yaşadıklarını “İnsanlığa sığmayacak hareketler” olarak nitelendirmektedir. 1960 darbesinin sabahını ve sonrasındaki günleri; huzurun ve özgürce konuşma hakkının kalmadığı bir dönem olarak tasvir etmektedir:

“Biz Yörükler, her sene Mayıs ayı gelince, Kütahya’ya yaylaya göçeriz. Çünkü hayvanlarımız sığağa dayanamaz hastalanıp ölürler, bu yüzden onları serin yere, yaylaya götürürüz. O sene de, her sene olduğu gibi; 700 keçi, 100 koyun, 80 sığır ve 10 devemizle Manisa ovasında göç gidiyorduk. Deniz gibi giden hayvanlarımızla yol alıyorduk ki, hiç susmayan bir korna sesiyle irkildik. Bu kalabalık içine dalan atlı askerler silahın dipçikleri ile insanlara, hayvanlara vurarak önden gidiyor ve ardı sıra gelen, siyah makam arabalarına yol açıyordu. Konvoy hiç durmadan geçerken pek çok hayvanımızı bağırtarak ezdi geçti. Eğer kenara çekilmeseydik bizi bile ezeceklerdi, canımızı zor attık dere yatağına. Babam yolda denk geldiği insanlara soruyordu: “Bu araba konvoyu nereye gidiyor?” Herkes eliyle sus işareti yapıyordu, ama hiç kimse korkusundan konuşmıyordu. Ne kadar zaman sonra, nasıl oldu bilmem babam, Başbakan Adnan Menderes’in tutuklandığını öğrendi ve “Eyvah! İyi olmadı.” dedi. Üzüntüsünden ve sıkıntısından o gece sabaha kadar ağladı, hiç uyumadı. Dere yatağında hem hayvanlarımız, hem de biz dizimize kadar çıkan suyun içinde sabaha kadar bekledik. Yirmi dört saat İzmir-Ankara yolunu işgal eden jandarma, Kütahya’daki

yaylaya doğru yola çıkmamızı yasakladı. Ne kendimizi, ne de hayvanlarımızı bir toprak parçasına çıkaramadığımız için perişan olduk ve aç kaldık, tabii hayvanlarımız da aç kaldı” (Ümmü Özer ile kişisel iletişim, 15.05.2010).

Bu olaydan sonra Yörükler, kıl keçi men edildiği için mecburi iskâna zorlanırlar, hayvanlarını az bir ücretle kasaplara verirler, hatta kasaplar, çok fazla olduğu için artık kesimlik hayvan almazlar. Fakat bu insanlar gidecek yer ve mera bulamadıkları için tek geçim kaynağı olan hayvanlarını “Ne olursun bu hayvanımı da al” diye yalvararak ücret almadan kasaplara verirler.

Yörüklerle eziyet olsun diye, kıl çadırlarının iplerini keserek bu insanların başlarına yıkan, kocaman bulgur kazanlarındaki süt, yoğurt ve peynirleri devirerek döken orman askerlerinin; küfür, hakaret ve eziyetlerinden, hatta gelin ve kızlarının namuslarına dikilen gözlerden, dağın kayalıklarına kaçarak saklanan ve bu eziyete dayanamayan insanlar, hırslarını bir orman askerini vurup öldürerek alırlar.

Ümmü Hanım, I. Dünya Savaşı’ni yaşamış olan babasının bu durumdan çok korktuğunu hatta, “Bu orman askerleri, bizim gelin ve kızlarımıza gözümüzün önünde tecavüz ederler.” dediğini ve bu korkuyu taşıdığını belirterek şöyle demektedir:

“Orman askerleri geldiği zaman babam bizi çadıra sokmazdı, ecemlerle (ağabeylerimle) beraber ormanın içinde yatar, kalkardık. Onlar geldiği zaman eve yanaşamazdık, bu yüzden ormanda çok aç ve susuz kaldık. Ormancılardan içki sofrasını kurduktan sonra, ecem bize su ve yemek getirecek diye ormanda bekleştirdik.

Kırbaçlarını körüklü çizmelerine vurarak bize gözdağı veren bu insanlar, at üstünde oldukları için, atı üstümüze sürer, bizi ata çiğnetirler ve kırbaçlardı. Bizi böyle çok kırbaçladılar” (Ümmü Özer ile kişisel iletişim, 15.05.2010).

Askeri rejim, görevlendirdiği subay kıyafetli, atlı orman askerleri ile çadırlarında yaşayan Yörükleri bile siyasi düşünceleri yüzünden susturur, kılık kıyafetleri nedeniyle bu insanları sürekli denetler, şapka takmayıp poşu taktığı için 15 yaşındaki Yörük

delikanlısını¹² elleri kelepçeli olarak atın önünde koşturarak kırbaçlar, dayak ve hapisle cezalandırır.

Zulüm ve baskının yaşandığı tek parti döneminde, siyasi baskı altındaki Türk insanının ızdıraplarına bir çözüm üretebilmek ve onlara bir ümit kaynağı olabilmek için, Ziya Nur ve arkadaşları Beyazıt'taki Karaağaç İş Hanı'nın en üst katında Aydınlar Kulübü'nü kurarlar. Bunun dışında, dönemin yönetimi tarafından uygulanan siyasi baskılara karşı direnme hareketi yürüten bu insanların da içinde olduğu pek çok ilim, fikir, siyaset ve din adamı ile gazetecinin bir araya gelerek sabahlara kadar sohbet ettikleri bir yer daha vardır: "Marmara Kıraathânesi". Dr. Erdinç Beylem Marmara'yı; Türkiye'de bir örneği olmayan, ünü ise tüm ülkeye yayılan bir ilim ve kültür merkezi olarak nitelendirmektedir.

Demokrat Parti döneminde; Bediüzzaman Said Nursi'nin "Risâle-i Nur", Eşref Edip'in "Sebîlürreşat" ve Necip Fazıl'ın "Büyük Doğu" gibi dini ve siyasi direnme hareketlerinin mevcut olduğunu söyleyen Beylem, 27 Mayıs sonrasında bunlara; Nurettin Topçu'nun "Hareket" mecmuası, Mehmet Şevket Eygi'nin "Yeni İstiklâl" gazetesi, Sezâi Karakoç'un "Diriliş" dergisi ve daha sonra yayın hayatına giren Kadir Mısırlıoğlu'nun "Sebil" mecmuası gibi yenilerinin eklendiğini ve o yılların özgürlük mücadelelerinin nasıl başladığını şu sözlerle aktarmaktadır:

"O günkü ifadesiyle Milliyetçi ve Muhafazakâr kişilerin oluşturduğu ve her biri başlı başına bir ekol hüviyeti kazanan bu teşebbüsler, ciddi mânâda bir İslami direniş hareketi olarak karşımıza çıkmıştır. Onlar zor dönemlerin insanları ve büyük dâvâ adamı olan gerçek kahramanlardı. "Dava Adamı" kavramı, kudsiyet ifade eden bir tabirdir. Ziya Nur ağabey de bir tarih adamı ve bir uzman kişi olarak bu davada yer almış müstesna bir kişilik ve dava adamıdır.

Benim yeni yeni Marmara'ya gitmeye başladığım ilk dönemlerde ortak sohbet konusu, hiç şüphesiz, 27 Mayıs cuntasının müslümanlar üzerinde uyguladığı siyasi baskılardan nasıl az zayıat verilerek kurtulunması idi. Konuşmalar mümkün olduğunca

---

¹² 1961 senesinde meydana gelen bu olayı, Ümmü Hanım'ın erkek kardeşi İbrahim Şınık (1946) yaşamıştır.

dikkatli ve kontrollü yapılırdı. Zira her an aramızda bir muhbirin bulunması ihtimali yüzde yüzdü. Bütün mesele kurt kapanına düşmeden davaya yönelik ne hizmetler yapılabileceğinin çarelerini aramak ve o günler içinde en önemli çarenin müslümanların birleşmesi, çeşitli teşkilatlar kurarak cunta zulmüne karşı daha güçlü bir mukavemet hareketinin gösterilmesi idi” (Turinay vd., 2004: 129, 130, 131).

Bu rejim, köy muhtarından kiraladığı merasında hayvanlarını otlatan Yörüklerden, şehirde yaşayan, bir o kadar da okuyan ve mürekkep yalamış olan insanlara kadar herkesi izlemeye almıştır. Dolayısıyla tüm Türk milletinin ortak ızdırabı; düşüncelerini ne söz, ne de yazı ile dile getirememeleri, insanca yaşayamamalarıdır. Bu yüzden olmayacak şeyler yüzünden cezalandırılmaktadırlar.

Bu bağlamda, Marmaratör’lerin de almış olduğu pek çok cezalar vardır. Örneğin, 1960 ihtilâli sonrasında gazetesinde Şükûfe Nihal’e ait bir şiir yayınladığı için sorgulanan ve sonra tevkif talebiyle sorgu hâkimliğine sevk edilerek Sultanahmet Cezaevine gönderilen Mahmut Şevket Eygi bunlardan bir tanesidir. Ve bu olayı birkaç gün sonra, en ince ayrıntısına kadar Yeni İstiklâl’de yayınlayan Ahmet Güner Elgin ile başyazı yazmış olan Ziya Nur Aksun, dönemin askeri rejimi tarafından suç addedilen bu yazıları yüzünden savcı tarafından sorgulanırlar. Hukukçu olan Ziya Nur’un, yazının suç olmadığını savunması sonucunda, savcının isteğine uymayan hâkim, tutuklama kararı vermez. Dolayısıyla hem Elgin, hem de Ziya Nur, her ay birkaç tutuklama olayı sonucunda Balmumcu’ya sevk edilen Marmatörlere katılmaktan son anda kurtulmuş olurlar (Elgin, 2003: 106, 109).

Yassıada’da tutulan Menderes ve arkadaşlarının, Yenikapı’dan başlayarak denizaltından kazılacak bir tünel ile kurtarılmasını tartışan bir grubun, bu düşüncelerinin aynı zamanda İstanbul’un trafik sorununa da çözüm olacağını söylemelerine, Marmaratörler gülerken cevap verirler. Fakat M. Şevket Eygi: “Etrafınız sivil polis dolu, bu adamlar sizi ihbar eder, konuşmalarınızın şaka olduğunu anlatıncaya kadar çok sıkıntı çekersiniz.” uyarısında bulunur. Kimsenin dikkate almadığı bu konuşma ertesi akşam Marmara’ya, “Tünelciler tevkif edildi. Yenikapı’dan Yassıada’ya deniz altından tünel

projesiyle işbaşındaki askeri yönetim aleyhinde bulunanlar tutuklanarak cezaevine konuldu” şeklinde düşer (Elgin, 2003: 15).

Marmara müdavimlerinin bu durumlarına ışık tutması açısından Elgin’in o yıllar hakkında vermiş olduğu bilgilere değinmek yerinde olacaktır:

“Marmara Kıraathanesi’ndeki büyük masanın farklılığı, seçtikleri konulardan değil, o konuların dile getiriliş şekillerinden dolayı da çok kere söyleyen ve dinleyenler için bazı resmi rahatsızlıklara, soruşturmalara sebep olur, bir sonraki akşam hazır bulunamayan Marmaratör’ün akıbetinden endişe edilip hemen durumu soruşturulurdu. Dolayısıyla, 1960’ların Marmara müdavimlerinin askeri rejimce derdest edilmeleri “Tünelciler”le bitmiyordu. Beyazıt’ın bu mimlenmiş kahvesinde, her masanın civarında bir polis oturur, konuşulanların hepsini, kendi idraki ölçüsünde büyüklerine rapor eder ve esprili birkaç sohbetle ağır siyasi baskıyı üzerlerinden atmak isteyenleri, rejim ve devrim düşmanları durumuna sokardı. Bu masalardan Balmumcu’ya kapatılanlar oldu, siyasi şubede itilip kakılanlar oldu, memuriyetlerinden kovulanlar, üniversitedeki görevlerinden atılanlar oldu” (Elgin, 2003: 17).

Bu konudaki bir başka olaya da, 1960 ihtilâlinin 14’ler olayından sonra Hindistan’a sürgüne gönderdiği Alpaslan Türkeş’in, Marmaratörler’den Ahmet Güner Elgin’e gönderdiği bir mektup neden olur. Kendisine bir zarar gelmemesi için Marmaratörler tarafından adı “Ali Bey”e çevrilen Alpaslan Türkeş gönderdiği mektup sayesinde, Türkiye’deki bu grup ile ilk ciddi irtibatını kurar.

Darbelerin, ihtilâllerin, yeni oluşumların, tasfiyelerin üst üste geldiği, Ankara’nın Bizans oyunları ile altüst olduğu ve halkın sindiği bu siyasi karmaşa günlerinde, askerlerin arasındaki diğer hareketleri, darbe hazırlıklarını dikkatle izleyen Marmaratörler bu hareketlerinde, darbeye hazırlananlar ne kadar Türkeş yanlısı veya karşıtı olduğu ölçüsünü kullanmaktadırlar. Türkeş’in sadece Marmaratörler için değil, halkın da ümit kapısı olduğunu söyleyen Elgin, bu olayı şöyle aktarmaktadır:

“Ziya Nur Aksun Bey’in birkaç kez uyarısı ile masada sesler kesildi. Bazıları hafif hafif öksürdüler. Sandalyelere iyice yerleşildi. Ben de sesime ciddi bir ton vererek mektubu okumaya başladım:

“Muhterem Kardeşim Ahmet Bey,

Vatanperver duygularla dolu ve hakkımda sitayişkâr sözler de ekleyerek gönderdiğiniz mektup beni çok sevindirdi. Sizler gibi milliyetçi, devlet ve millet aşkıyla dolu kardeşlerimizin mevcudiyeti bize büyük güç olmaktadır...”

Masada tam bir sessizlik hâkimdi. Nasıl olmasın ki, Ali Bey’den gelen bir mektup okunuyordu. Taa Hindistan’lardan geliyordu. Belli ki kırk elden geçmiş, sahibine ulaştırılmasında bir sakınca görülmediği için Marmaratörlerin masasına kadar gelebilmişti. Marmara Kıraathânesi’ndeki masada ismi en çok geçen, fakat orada ancak mânen hazır bulunan kimse Ali Bey’di. Çok uzak bir ihtimal veya söylenti bile olsa Onunla ilgili her şey dikkatle dinlenir, not edilir, yeni yeni yorumlar çıkartılırdı. Mektubun her satırı adeta yutuldu. Sık sık kesiliyor ve ne demek istediği tartışılıyordu (Elgin, 2003: 88, 89).

Mektup bitince, genel bir görüşme açan Ziya Nur’un, herkesin mektuptan çıkardığı anlamları ve yorumları sorduğu bir sırada mektubu dikkatle cebine yerleştiren Elgin ilgiyle izlenir. Türkeş hayranı bir Hukuk öğrencisinin mektubun kopyasını çıkarma önerisi şiddetle reddedilse de, ertesi gün Elgin ve M. Şevket Eygi mektubun yayınlanacağı nüshanın hazırlıklarına başlarlar, fakat mektubu bulamazlar. Tüm masalar, dosyalar karıştırılsa da, mektup kaybolmuştur, bulunamaz. Şüphelendikleri kişileri gözden geçiren Elgin ve Eygi, polis ajanı olabilme ihtimali bulunan sessiz bir genci sorguya çekerler. Ağlayarak yaptığı her şeyi itiraf eden genci, Yeni İstiklâl yazıhanesine ajan olarak sokan polis, hem konuşulanları rapor olarak almakta, hem de belge olabilecek şeyleri elde etmektedir (Elgin, 2003: 89, 90).

Marmara’daki münevverlerin ve bunların içinde yer alan Ziya Nur’un, 1960 yılında pek çok ölümle birlikte geri dönen tek parti rejiminin Türkiye’ye yaşattıklarını engelleyebilmek için önemli çalışmalar yaptıklarını söyleyen Ahmet Güner Elgin, geriye dönük bir değerlendirmeye o günleri şu şekilde anlatmaktadır:

“Aradan yıllar geçtikten sonra şimdi o günlerin halk ve özellikle muhafazakâr münevverler üzerinde nasıl olumsuz etkiler doğurduğunu daha iyi anlıyorum. 27 Mayıs gece baskınından sonra tüm ülke bir hapishaneye dönmüştü. 1961, 62, 63... ve

sonrasının demokratik girişimleri, yasalardan kaynaklanan biraz hürriyet de bu beklenmedik şokun etkilerini silememiştir.

Muhafazakâr münevverlerin Türkiye'deki maddi-manevi tüm olumsuzlukların sebebi saydıkları CHP geri dönmüştü. Hem de bu defa üniforma yardımıyla. Yanında olağanüstü mahkemeler, cezaevine tıkılan bir meclis, çiğnenen milli irade ve idamlarla... (Elgin, 2003: 27).

3. 2. Sohbet Yeri ve Arkadaşları

Ahmet Hamdi Tanpınar dersten sonra, hocası Yahya Kemal ile Nuruosmaniye'deki İkbâl kıraathanesinde yapmış oldukları sohbetlere, sonraki dönemlerde Beyazıt'taki Çınaraltı'nda ve Küllük'te devam ettiklerini anlatmaktadır.

Küllük 1950 yılında yıkılınca buranın müdavimleri de, Marmara Kıraathanesi'nde veya Acem'in kahvesinde bu sohbetlere devam ederler. Mükrimin Halil Yinanç, Saip Atademir, Nuri Karahöyükü, İzzettin Şadan gibi pek çok ünlü kişi 1957'de kurulan Marmara Kıraathanesi'nin sohbet ortamında yeni bir oluşuma katılırlar.

Kısacası bu kıraathaneye gelenler, Osmanlı'dan miras kalan ve Yahya Kemal'in "Sohbet Medeniyeti" dediği bir kültür zevkinin son temsilcileridirler. Marmara Kıraathanesi'nde geçen uzun saatler ve Psikolog İzzettin Şadan, Prof. Dr. Saip Ragıp Atademir ve İTÜ'lü matematikçi Nuri Karahöyükü, Sosyolog Erol Güngör, Ekonomist Mehmet Genç ile Tarihçi ve matba sahibi Ziya Nur Aksun, seyrek olarak gelen ve yaptığı tasavvuf sohbetleri ile herkesi kendine hayran bırakan Muzaffer Özak Hocaefendi... Böyle kişiler sayesinde sıradan olan kahve, çok seviyeli bir kültür akademisi hüviyetine bürünür (Mustafa Nadir Önay'ın arşivindeki Ziya Nur Aksun için hazırladığı belgesel filminin metninden alıntılanmıştır).

Tarihten yararlanılarak, ülkenin siyasi gidişatının masaya yatırıldığı ve irdelendiği bir halk meclisi olan ve belli bir silsilenin devamı niteliğindeki Marmara Kıraathanesi'ndeki sohbetlerde, genellikle Ziya Nur Aksun'un tarih bilgisine başvurulmaktadır. Aksun bu sohbetlerde, tarihi olayları yaşanmış olduğu zamanın gerçeklerini göz önünde bulundurarak ele almakta ve yorumlamaktadır. Dinleyenlerin katılımı ve Aksun'un en aktüel konuları, geniş tarih bilgisi ve medeniyet perspektifinden

yorumlamasıyla da bu sohbetler zamanla Marmara'nın vazgeçilmezi haline gelir. Bu sohbetlerin müdavimlerinin tasviriyle Marmara Kıraathanesi...

3. 2. 1. Ahmet Güner Elgin

1960'lı yıllarda önemli bir misyonu yüklenen Marmara; muhafazakâr münevverlerin, üniversiteli milliyetçi gençlerin, halkın temsilcilerinin deşarj olduğu, birbirlerine güç verdiği ve entelektüel açıklıklarını giderdikleri bir ortama sahiptir. Dönemin Türkiye'sindeki siyasi çalkantıların yaratmış olduğu karmaşanın sıkıntısını çeken insanlar için bir sığınma ve ümit arama yeri ve her türlü karamsarlığa karşı bir arınma yeri olan Marmara'yı, "Manevi güçlenme üssü" olarak nitelendiren Ahmet Güner Elgin:

"Laleli'den Beyazıt'a çıkan yokuşun düzlüğe kavuştuğu yerde, yanındaki Marmara Sineması ile birlikte meydanın ünlü mekânlarından biriydi. Küllük'ten sonra kıraathane kültürünün semtteki son temsilcisi olarak bir grup insana yoldaşlık etmiş, 27 Mayıs 1960 sonrasında karanlık günlerinde adeta bir milli muhalefet merkezi gibi siyasi ve entelektüel tartışmalara, haberleşme ve sohbetlere vesile olmuştu.

Beyazıt Meydanına bakan pencere önündeki o büyük masanın çevresinde toplananlar, üniversite profesörü veya Gürün Han'da bir esnaf, Aksaray-Taksim arası çalışan bir dolmuş şoförü veya bir avukat olsun, kişisel farklılıklardan soyunur, ülke insanının, geleceği hep başkalarının elinden bekleyen mazlumiyeti içinde, küçük ümitlerin etrafında birleşir, gönüllerini bir nebze rahatlatıp evlerine memnun dönerlerdi" (Elgin, 2003: 5) sözleriyle bu mekânın önemine değinmektedir.

Birlikte güzel günler ve saatler geçiren Marmaralıların, ülkeleri ve toplumları için kötü, sıkıntılı günler ve saatler de yaşadığını, kişisel hiddetlerinin ve üzüntülerinin hiçbir zaman ön planda olmadığını, heyecanlarını, telaşlarını, manevi ve maddi koşuşturmalarını hep başka insanlar için, bu ülke ve milli ülküler için yaşadıklarını belirten Elgin, bu birlikteliğin oluşmasına her zaman şaşırdığını şu şekilde kelimelere dökmektedir:

"Yıllar sonra hâlâ, aralarındaki kesin fikir ayrılığına, siyasi ve sosyal farklılıklara rağmen bu insanlar nasıl oldu da aynı masa etrafında böylesine seviyeli ve tatlı bir dünya

kurdular, diye düşünür dururum. Demek ki Onlar, bizim toplumumuzu, tüm insanlarımızı pekâlâ yan yana yaşatan, her çeşit fikri ve düşünceyi aynı masa etrafında konuşup görüşebilen ve ertesi akşam aynı dostluk duygularıyla yine Onları oraya çeken müşterekliği, ortaklığı, hoşgörüyü keşfetmişlerdi.

Marmara Kıraathanesi başlıbaşına bir olaydır. O yıllara damgasını vuran tüm siyasi, sosyal ve kültürel dalgalanmaların, değişmelerin ve çatışmaların en akıllı, en esprili kesitidir. O insanları ben, aradan yıllar geçtikten sonra şimdi, birer kişi değil, büyük anlamları olan, büyük mesajları ve uyarıları olan kurumlar gibi görüyorum. Belki de bilmeden ülkeye, birbirlerini yiyen, saldıran, birbirlerini köpekler gibi hasım gören tüm çirkeflilere “Biz başardık, pekâlâ oluyormuş, siz de öyle yapın” diye mesajlar gönderiyorlar hâlâ... ” (Elgin, 2003: 118).

Ahmet Güner, bu meclisin katılımcılarını; maddi farklılıklardan ziyade, geniş bir çerçeveden baktıkları için, fikri farklılıkları bir zenginlik olarak gören insanlar olarak tarif etmektedir. O dönemin Türkiye’inde, sokaklara hizipleşme ve kavga şeklinde yansıyan siyasi fikir farklılıklarının, Marmara’da belli bir saygı çerçevesinde, fikir alışverişine dönüştürüldüğünü ifade eden Elgin:

“Marmara Kıraathanesi’nin o geniş grubu İstanbul’da mukim insanlarımızın kesiti gibiydi. Kültür, tahsil, ekonomik ve sosyal durum olarak tam bir çeşitlilik gösterirlerdi. Artık çok uzaklarda kalan İstanbul terbiyesinin gereklerine dikkat ettiği sürece bir üniversiteli genç, bir profesörün yanına oturup sohbetini dinler ve sorulduğunda katılır, bir esnaf bir gazeteci ile konuşup günlük meraklarını giderirdi.

Akşamları buluşup bilgi ve fikir alışverişi yaptığımız, sivil-asker siyasetçileri tartıştığımız masalarda, ilkokul mezunu bile olmayan filozoflar, Jung ve Adler’den psikiyatrideki büyük devrimi tedarik etmiş ruhbilimciler, Teknik Üniversite’de matematik okutan profesörler, İstanbul’un son beyefendileri, sadece yabancı gazete okuyan ekzantirikler, Türkeş’in bir işaretine bakan milliyetçiler, Marksizmin felsefesini yapmışlar, tarikat şeyhleri, paşazadeler, evinde ekmeği olmayan okur-yazarlar, şoförler, han-hamam sahipleri, hukuk ve tıp talebeleri, Marmara’ya akşamları özel arabası ve şoförü ile gelenler, küçük memurlar, esnaftan kişiler vardı. Marmara müdavimleri (bkz.

ek-19) arasında herhangi bir protokol, sıralama veya öncelik zaten yoktu. Karşılıklı sevgi ve saygıdan başka...” (Elgin, 2003: 6, 9, 18) cümleleriyle bu mekânın katılımcılarının tasvirini yapmaktadır.

Marmara'nın 1959-71 yılları arasında en yoğun günlerini yaşadığını söyleyen Elgin, giyim kuşamdan, konuşma üsluplarına, diğer insanlarla ilişkilerinden, oturdukları cumbalı ahşap evlerden oluşan mahallelerine, dünya görüşlerine ve yaşama biçimlerine kadar 1900'lerin ilk çeyreğinde yaşamış hemşehrileri ile aynı olan bu mekânın müdavimlerini “İstanbul'un son Osmanlılar”ı olarak nitelendirmekte ve çoğu milliyetçi düşüncede olan bu vatanperver insanların, doğrularından vazgeçmeyerek, birlik ve beraberlik içinde sohbet ettiklerinin altını çizmektedir.

Dönemin karanlık siyasi atmosferinin ve iktidardaki siyasetçilerin halk üzerindeki baskısının üstesinden, manevi alışveriş ve güçlü bir yakınlık ile gelen bu topluluğun ortak yılgınlığı maruz kalınan adaletsizliklerdir. Madden ve manen bu uygulamaları yaşayan Marmaratörlerin akşam beraberliklerinin bir bakıma protesto olduğunu söyleyen Elgin, o günlerin Marmaratör ekibini şöyle aktarmaktadır:

“Tarihin binbir süzgecinden geçmiş, onurlu ve itibarlı bir kültürü, bir sosyal beraberliği temsil ediyorlardı. Geçmişin ve geleceğin farkındaydılar. Hiçbir siyaset bezirgânı, hiç bir siyasi slogan onları doğrularından ayıramazdı. Dostluklarını sürdürdüler, birbirlerinden güç aldılar, bunalan gönüllerini, daralan ruhlarını bir kara mizahın yardımıyla teselli ettiler.

Birkaç istisna dışında hepsi yüksek eğitim almış kimselerdi. Ülkenin tüm meseleleri o masalarda tartışılıyordu. İlgisiz kalmaları imkânsızdı. Bu sebeple sık sık sıkıyönetimle, askeri mahkemelerle, Sultanahmet Adliyesi'nde çeşitli sorgulamalarla karşılaşıyorlardı. Marmara'nın akşam ziyaretçilerinin mübalağasız yarısı 27 Mayıs'tan sonra ve ardı ardına gelen sıkıyönetimler sırasında polisçe gözaltına alınmış, tutuklanmış, nezaretlerde bekletilmişlerdi. Bu itilip kakılma sırasında üniversite tahsili yarım kalanlar, psikolojik rahatsızlığa düşenler, evlerinden, çevrelerinden, işlerinden kopanlar oldu.

Marmara Kırathanesi'nin büyük masasının müdavimlerinden hemen yarısına yakını çeşitli vesilelerle az veya çok Balmumcu'da bulunmuştur” (Elgin, 2003: 7, 27, 110).

Marmaratörlerin bu büyük masasında, ilk müşteriler birbirlerini kemal-i nezaketle selamlayıp, birbirlerine hürmetle yer göstermektedirler. Sürekli çay içilen ve sadece kabak çekirdeği yenilen kırathanenin bu en hatırlı masasına, bizzat şef garson Hulusi Efendi hizmet etmektedir. Tek bir düşüncenin, ideoloji veya siyasi cephenin tekelinde olmayan ve şöhretini, her meselenin rahatça konuşulmasından, çeşitli fikir ve görüşte insanların düşüncelerini tartışıp savunabilmesinden alan bu büyük masanın özgür ortamını, Ahmet Güner şu şekilde aktarmaktadır:

“Hatta bazı akşamlar, daha önce görmediğimiz birkaç genç üniversitelinin, o zamanın moda solcu fikirleri ile masaya katıldıklarını, gençliklerinin verdiği ataklıkla ileri geri konuşup masadakileri tahrik etmeye çalıştıklarına şahit olmuşumdur.

Masanın sözcüleri vardı. Bunların çoğu da İstanbul Üniversitesi, Teknik Üniversite ve bazı yüksek okul öğretim görevlileri idi. Siyasi ve ideolojik düşünce ayrılıklarının büyük çatışmalara dönebildiği o günlerde, bu sözcüler masanın itibarını, hoşgörüsünü, efendiliğini dikkatle korumuşlar, hiçbir kavga ve çatışmaya fırsat vermemişlerdir.

Büyük masada, dinleyen veya sohbete katılanlar arasında, iflah olmaz CHP'liler de, kendini Marksist veya komünist sanan hızlı militanlar da olmuştur. Aralarında beş vakit namazını hiç aksatmamış olanlar da vardı, caminin önünden geçmemişler de. Marmara müdavimleri bunu mesele yapmazlar, fakat tartışmalar sırasında herhangi biri bilmediği, haddine düşmeyen bir konuda ahkâm kesmeye kalktığında da sertçe uyarılırdı. Tartışmalarda, bilgiye ve akla saygı beklenir, birisi cahilce bir şey söylediğinde, eğer masada Profesör Saip Bey de varsa, bu haddini bilmezi öylesine haşlardık ki, hayatı boyunca unutamazdı” (Elgin, 2003: 100, 101).

Marmara'nın bu masalarının, 1990'larda, “Herkes düşüncesini söylemeli, demokrasi çok seslilik demektir, tahammül demektir, hoşgörü demektir. Türkiye birçok çeşitlilik yelpazesidir, konuşalım, dinleyelim, anlaşalım...” sloganlarına öncülük ettiğini

belirten Elgin, Marmara'yı: "Bunu kendiliğinden yapan, ama çok pahalı ödeyen dostlar, fikirler, kişilikler" akademisi olarak tarif etmekte ve:

"Karmaşık, hepsi kendine özgü, çoğu düşünce ve tavırları ile sıradan olmayan bu insanların konuşmalarındaki konu çeşitliliği, hatta garipliği onları dinlemeden, onları seyretmeden anlaşılmaz. Bu masadaki konuşmacılar, bir yandan Osmanlının sohbet merak ve kabiliyetini aksettirirken, öte yandan en kıytırık teferruatı unutmayan, keyif ve lezzetle vurgulayan, hemen her konuda şaşırtıcı dipnotlarına sahip disiplinli bir bilimler akademisinin üyelerini andırırlardı" (Elgin, 2003: 19) demektedir.

3. 2. 2. Mehmet Niyazi Özdemir

Mehmed Niyazi Özdemir, bu ilim merkezinin özelliği olan hoşgörüyü ve böyle bir ortamın oluşması için gösterilen itinaı aktardığı satırlarında, bu mekâna olan özlemine yansıtarken, burayı herkesin hayalinde bir silüet canlanacak şekilde en ince ayrıntısına kadar anlatmaktadır:

"Caddeden biraz yüksekte olan kahveye sekiz on basamak bir merdivenle çıkılırdı. Bayezid Meydanı'na bakan ön tarafında balkonu andıran bir yer vardı; havanın müsait olduğu günler, buraya iki üç masa konulurdu. Kahvenin bu yönü tamamen camdı. Kahveyle balkonu ayıran veya birleştiren bu camın batı tarafından duvara bitiştiği yerdeki kapıdan içeriye girilirdi. Girişteki, on kadar masaya oyun kağıdı, tavla, okey takımı verilmezdi; bu bölüm sohbet için ayrılmıştı. Kahvenin sahibi Mustafa Bey, müşterileriyle gurur duyar, onlara lâykıyla hizmet etmeye çalışırdı. Kahve genellikle temiz ve düzenliydi, bilhassa sohbet bölümündeki masaların yeşil örtüleri sık sık değiştirilirdi" (Niyazi, 2007: 14).

Buranın müdavimleri arasında her yaştan ve her meslekten insan yer almaktadır. Öğrenciler, öğretim üyeleri, gazeteciler, sanatçılar, imamlar, esnaf, tüccar ve sanayici iş adamları, edebiyatçılar, şairler, yazarlar, öğretmenler, emekli askerler, belediyeciler, sivil polisler, şoförler, hâkimler, doktorlar, şeyhler, dervişler... "Marmara'nın renkli misafirleri" olarak adlandırdığı bu kişileri Mehmed Niyazi:

"Buraya kimler gelmezdi ki!... Uluslararası üne kavuşmuş bilim insanlarından, dünyada en ciddi, en güvenilir kabul edilen ansiklopedilerde yer almış sanatkârlara

kadar çok değişik, renkli kişiler gelirdi” sözleriyle tanıttıktan sonra, Marmara’nın sohbet kriterlerini şu cümleler ile izah etmektedir:

Buradaki yakın dostluklarda fikirlerin aynılığı değil, yaş, seviye önemli rol oynardı. Emekli profesörlerden, yaşlı yazarlardan gençlere doğru inerken birbirinden farklı gruplar oluşurdu. Gençlerin yaşlılara ilgisi fazlaydı; nerede okuduklarını, hangi üniversitede okuduklarını ve doktora yaptıklarını, neler yazdıklarını bilirlerdi. Onlar ise gençlerin dünyalarına fazla girmezlerdi; nereli olduklarını, öğrenim durumlarını önemsemezlerdi. Ama Marmara’nın havası sadece bu iki grubu değil, memurları, işçileri, meczupları da kuşatırdı. Herkes haddini bilir, büyüklere saygısızlık yapmayı kimse aklının ucundan geçirmezdi. Kimse kimseyi hor görmezdi; bazen dünya bilim literatürüne girmiş emekli bir öğretim üyesi veya ünlü bir şair, bir gençle, hatta kahvenin sakini bir meczupla saatlerce sohbet ederdi” (Niyazi, 2007: 14).

Bu sohbetlerde her şey söz konusu edilebildiği ve tartışılabil-diği için Marmara’yı, “Bütün ülkenin en büyük kahvesi” olarak nitelendiren Niyazi, aynı zamanda buranın sınırlarını İstanbul dışına taşırmaktadır:

“Bayezid, üniversite muhiti olduğu için çoğunlukla öğretim üyelerinin bu civarda oturmaları, emekliye ayrılanların da alışkanlıklarından dolayı bu semti tercih etmeleri, öğrenci yurtlarının bu çevrede toplanmaları, basın merkezi Babıâli yakınında bulunduğundan gazetecilerin her fırsatta buraya uğramaları kahvenin müşterilerini diğer kahvelerinkinden farklı hale getirmişti. Ankara’dan, İzmir’den, yurt dışından herhangi bir sebeple İstanbul’a gelen bir bilim insanı, politikacı, gazeteci, romancı, şair Marmara Kahvesi’nde sohbet olduğunu bilir, dostlarını görmek, yurttan ve dünyada neler olup bittiğini anlamak için mutlaka oraya uğramaya çalışırdı. Müdavimlerinin arasında her fikirden insan vardı; dindarlar, ateistler, milliyetçiler, batıcılar, demokratlar, komünistler, faşistler aynı masada otururlar, rahatça tartışırlardı. Bazen öyle konular ele alınırdı ki, uzman olmayanların bir şey söylemeleri mümkün değildi. Mesela Çar I. Nikola’nın kaynanası Çek mi, yoksa Slovak mıydı?... Kahvenin müdavimi olmak, adeta bir cemiyete dahil olmaktı; resmi dairelerde çalışanların, hangi fikirden olurlarsa

olsunlar, kahvede aynı masada sohbet etmemiş olsalar bile, işi düşünlere yardımda bulunmaları için göz aşinalıkları yeterdi” (Niyazi, 2007: 13)

3. 2. 3. Ahmet Nuri Yüksel

Marmara Kırathanesi’ndeki bu sohbetlere katılanlara, yine sohbetlerin müdavimlerinden olan Ahmet Nuri Yüksel tarafından “Marmaratör” ismi verilir. Zamanla çok tutulan bu ismin fikir babası olan Yüksel, Marmara müdavimlerinin “Marmaratör”e dönüşmesini şöyle anlatmaktadır:

“İstanbul Üniversitesi gibi, bizimkine nazaran çok daha gevşek, devam mecburiyeti olmayan bir üniversitede okuyup Bayezid’de kalanlar, şahsen benden çok daha sık, hemen her gün Marmara sohbetlerine devam ederlerdi. Bizimle beraber aynı yurttaki kalanlar, gece yarısından sonra yurda gelirler, sabah namazına uyandırmada bizi epey yorarlardı. Bunlardan biri, Hukuk Fakültesinde okuyan Necip Kunt, diğeri de Edebiyat Fakültesinde okuyan Mehmed Çavuşoğlu idi. Her ikisine de, “Neden böyle geç gelip sabah kalkamıyorsunuz?” diye serzenişte bulunurduk. Bilhassa Necip Kunt, “Sorma ağabey, danayı yüzdük, kuyruğuna getirdik; memleket kurtardık hep; tadına doyum olmadığı için kalkıp gidemiyor insan” diye ballandıra ballandıra bu sohbetleri anlatırdı.

Doğru idi söyledikleri. Bizden epey büyük, Osmanlı’dan kalma, hatta kendilerini “Son Osmanlı” olarak isimlendirenlerin taktıkları isimle “Esâfil-i Şark-Doğunun Sefilleri” de denen, Ziya Bey’den öğrendiğimiz kelime ile sayılı “Obsesyonların” bıkmadan, usanmadan takip ettikleri sohbetlerdi bu sohbetler. İşte, Mehmed Çavuşoğlu ve Necip Kunt’un bu halleri karşısında ben onlara “Marmaratör” lakabını takmış idim. Bu söz tuttu ve sonradan bütün Marmara sohbetleri müdavimleri için kullanılmaya başlandı. Enterasan insanlardı bunlar, sonraları gazetecilik mesleğine girip de meşhur olanlar vardı içlerinde. Başka cemaat mensuplarına nazaran daha bir hür düşünceli idiler. Biz de takip ettiğimiz ölçüde buralardan nasibimizi almış idik” (Turinay vd., 2004: 32).

3. 2. 4. Beşir Ayvazoğlu

1960’larda ve 70’li yılların başlarında, Beyazıt’taki Küllük’ün yerini alan Marmara Kırâathanesi’ne yolları düşenlerin, akşamları, meydana bakan camın önünde, birleştirilmiş birkaç masada, bazı aydınları koyu bir sohbeta gömülmüş halde gördüğünü ifade eden Ayvazoğlu, bu sohbetleri ve Marmara’nın sohbet ortamını:

“Çeşitli fakültelerden üniversite öğrencileri ilişkileri sandalyelerde, uzaktan sohbetin daima merkezinde yer alan Ziya Nur’un duyulur duyulmaz bir sesle anlattıklarını dinlemeye çalışırlardı. İkisi de beklenmedik bir biçimde aramızdan ayrılan Dünder Taşer ve Erol Güngör’ün bulunduğu günlerde Marmara sohbetleri, zaman zaman şimşek gibi çakan esprilerle tadına doyum olmaz ve ayrı bir revnak kazanır, geç vakitlere kadar devam ederdi. Çaylar ve sigaralar sürekli tazelenirken, günün meselelerini enine boyuna tahlil eden Ziya Nur ve arkadaşları her meseleye tarihi arka planını açarak bakar, tarihin mucizesi olarak gördükleri Osmanlı’ya her vesileyle atıfta bulunurlardı. Hiçbir izahı alışılmış izahlara benzemez, yaptıkları her tahlil, beyninizin bir köşesine yerleşmiş resmi doğrulardan birini mutlaka yıkardı. Saatler ilerledikçe genişleyen sohbet halkası, Ziya Bey adeta fıslıtyla konuştuğu için, neler konuşulduğunu anlamak isteyenlerin sıkıştırması ile daralırdı. Bu sohbetler müdavimlerine her meseleye Osmanlı tarihinin adesesinden bakabilme ve Osmanlı tarihini bir Osmanlı gibi görüp değerlendirme alışkanlığı kazandırmıştı” (Ayvazoğlu 1999: 90, 91) şeklinde anlattıktan sonra bu sohbetlerin, üniversite öğrencileri için ikinci bir üniversite olduğunu belirtmektedir.

Dünder Taşer’in şüpheli bir trafik kazası sonucu ölmesinin ardından Ziya Nur’un çok sarsıldığını ve sohbetlerin de eski havasının kalmadığını söyleyen Ayvazoğlu, seyrek de olsa, bir süre Karaköy’deki Fakülteler Matbaası’nda devam eden sohbetlerin, Onun felç geçirmesiyle son bulduğunu aktarmakta ve: “Marmaratörler değişik kahvelerde mekân tutmaya çalışırlarsa da, artık Dünder Taşer’siz ve Ziya Nur’suz sohbetin tadı mı olur?” demektedir (Ayvazoğlu 1999: 92).

3. 2. 5. Ahmet İyioldu

Marmara'nın müdavimlerinden olan Ahmet İyioldu, Marmara Kırathanesi'nin geçmişte pek çok isim altında yer alan mekânların devamı olduğunu belirttikten sonra dönemin şartları çerçevesinde bu mekânı, “ana kucağı” olarak tabir etmektedir:

“66, 67 ve 68’lerden, 70’li yıllara uzanan, özellikle 75’lerden sonra başlayan o kavga dövüş ortamlarında; kaldığımız öğrenci yurdu, Marmara Kırathanesi ve Milliyetçiler Derneği İstanbul Şubesi, bizim için ikinci bir ana kucağı idi. Buralar, biz üniversitelilerin arkadaşlarımızla bulduğumuz, oturduğumuz, sohbet ettiğimiz, memleket meselelerini konuştuğumuz yerlerdi.

Umutlar, ümitler, sıkıntılar... O dönemin kavga dövüş ortamında, bir yandan cenazeler kalkıyordu, bir yandan da kavga dövüş bitmiyor, devam ediyordu... İnsanlar zor şartlar altında idi, yani hayatlar namlunun ucunda, öyle diyeyim, Allah o günleri bir daha göstermesin Türkiye’ye. Şimdi biraz tatlı su milliyetçiliği yaygın Türkiye’de, o zamanlar biraz daha zordu. Cenab-ı Allah kimleri yaşattıysa, onlar yaşadı, ama pek çok değerli kardeşimizi de maalesef kaybettik, insanımızı kaybettik” (A. İyioldu ile kişisel iletişim, 22.07.2010).

Bu şartlar altında Marmara'nın işlevinin ve öneminin daha da arttığını, burada başlayan dostlukların uzun yıllardır bir ağabey-kardeş anlayışı içinde sürdüğünü söyleyen İyioldu, bu birliktelikte hiçbir ticari menfaat olmadığını belirterek şöyle demektedir:

“Ziya Bey’in çevresinde gördüğümüz tanıdığımız o insanların bir çoğu 40-45 yıllık bir dostluk, ağabey-kardeş münasebeti, yani bu birliktelikte bir ticari menfaat yok, başka herhangi bir şey yok, sadece menfaatimiz nedir? Olayların doğru yorumlanması, değerlendirilmesi, tahlil edilmesi... Yirmili yaşlarda üniversiteli bir genç olarak, Marmara’da üstadları dinlerdik. Olayları tarihi perspektiften tahlil eden üstaplardan dinlemek ve samimi olduğuna kâni olduğumuz insanlardan almak bize ikinci bir eğitim verdi. Bu yüzden Marmara’ya, “ikinci bir üniversite” derler” (A. İyioldu ile kişisel iletişim, 22.07.2010).

Her ne kadar muhafazakâr ve dindar bir aile ortamında yetişse de pek çok eksiklerle İstanbul'a geldiğini söyleyen İyioğlu, buradaki sohbetlerin; edebiyat, şiir, mûsikî, tasavvuf, ekonomi, sosyoloji, felsefe, din, tarih, Araplar, Türkler, Selçuklular, Osmanlılar, Cumhuriyet, Doğu-Batı Medeniyetleri, siyaset, siyasî partiler, liderler, insan hakları, hristiyanlar-müslümanlar gibi pek çok konuyu kapsamı dolayısıyla pek çok konuda bilgi sahibi olduğunu anlatmaktadır. Bir ders, seminer veya açık oturum tarzında olan bu sohbetlerin, seviyeli, özgür ve demokrat bir ortamda tartışıldığını ve herkesin fikrini serbestçe ifade edebildiğini söyleyen İyioğlu, sohbetlerin odağında yer alan Ziya Nur Aksun'un bu sohbetlerdeki yerinin altını çizmekte ve Marmara Kırâathanesi'ni günümüze şu sözlerle taşımaktadır:

“Marmara'daki sohbetlerde, gelenin cam kenarındaki masaya oturmasıyla veya bir sandalye çekip halkaya katılmasıyla dinleyenlerin sayısı bazen 30-40 kişiye çıkardı. Her gece böyle devam eden bu sohbetler, bazen son vapura kadar sürerdi.

Bu sohbetlerde yanlış bilgiler, haksız hükümler, heyecanlı tutum ve beyanlar da olur, masada gürültüler çoğalırdı. Böyle anlarda Ziya Bey hiddetini gizlemeye çalışarak ve kulaklarına kadar kızarak: “Azizim, bu meselenin aslı şudur, gerisi uydurmadır, ecdat bu işleri çok iyi bilir ve hallederdi. Her türlü yanlışa ve haksızlıklara rağmen yine de her şey iyi olacaktır. Çünkü bu memlekette ahali sağlamdır, ümitsizliğe gerek yoktur.” mealindeki sözleriyle tartışılan konuya dört dörtlük bir izahla ve herkesi derinden etkileyen bir vukufu son noktayı koyar ve “Hulusi bey çayları tazele” diyerek masada birlik, beraberlik ve neşeyi temin ederdi. Mesela o günkü tartışma rahmetli Cahit Atasoy Hoca'nın Batı mûsikisi ve çok seslilikle ilgili iddiaları ise, sohbetin sonunda Ziya Bey, Emin Işık'a döner: “Hoca patlat, bir gazel” diyerek o güzel ses, nağme ve şiiriyet dolu uygulama ile son hükümlerin verilmesini sağladı. Neticede Osmanlı sevgisi ve hayranlığı artmış olarak masalardan kalkılırdı” (Turinay vd., 2004: 16, 17).

İstanbul'da Çınaraltı, Küllük, Acemin Kahvesi, Koska, Marmara Kırâathanesi, Milliyetçiler Derneği gibi dostların buluşup, dertleştiği dünya ve Türkiye meselelerinin konuşulduğu mekânların artık İstanbul'da kalmadığını belirten İyioğlu, yeni oluşan cafe, dernek, lokâl ve çayhanelerde de, nesil farklılığından ve Ziya Nur gibi insanların

olmamasından dolayı, sohbetlerin, dostlukların, vatan kurtarmaların da dağıldığını söylemekte ve “İnsanlar, eski mekânlar ve gönül dostlarını hasretle arar ama bulamaz hale geldiler” demektedir.

3. 2. 6. Dursun Gürlek

Ellili, altmışlı ve yetmişli yıllarda İstanbul’un muhtelif yerlerinde fikir loncaları bulunduğunu söyleyen Dursun Gürlek, Marmara Kırâathanesi’nin o dönemde fikir sohbetlerinin yapıldığı bir zincirin devamı olduğunu ifade etmekte ve o günleri satırlarına şöyle taşımaktadır:

“Buralarda tarih ve edebiyat goncaları açılır, etrafa ilim ve irfan nurları saçılırdı. Uzun yıllar Bâyezıt Camii’nin hemen yanı başında bulunan ve devrin şairleri, yazarları için tam bir câzibe merkezi haline gelen Küllük, daha sonraki yıllarda “Marmara Kırâathanesi”ne dönüştü. Buraya devam edenlere “Marmaratör” denilmeye başlandı. Gerçekten de Marmara Kırâathanesi bir nev’i serbest akademiydi. Bundan dolayıdır ki, ön tarafında oyun oynanmıyor, gürültü patırtı edilmiyor; tadına doyum olmayan sohbetler yapılıyor, tartışmalar oluyordu. Marmara Kırâathanesi’nin müdavimleri arasında Muzaffer Ozak, Erol Güngör, Mehmet Genç, Mehmet Şevket Eygi, Sezai Karakoç Filozof Cemal, Hilmi Oflaz gibi isimler başı çekiyordu. Müşterilerinin büyük bölümünü ise, bu zevât-ı kiramı dinlemek isteyen meraklı kimseler oluşturuyordu. İtiraf edeyim ki, ben bu ilim meclisinin son günlerine yetiştim ve tam anlamıyla istifade edemedim” (Turinay vd., 2004: 120, 121).

3. 2. 7. Dr. Necmettin Turinay

Doktor Necmettin Turinay da, Marmara ekolünü; Tanzimat’tan, yeniçeriliğin lağvından ya da Yahya Kemal’in Dârülfünûn talebeleri ile Çamlar Altında yaptığı sohbetlerden itibaren, süre gelen bir geleneğin devamı olarak görmektedir. Turinay, 1930’lu yıllarda gerçekleştirilen Dârülfünûn tasfiyesinden sonra, cemaati zamanla artan Küllük, Çınaraltı ve 1960’lardan itibaren de Marmara Kırâathanesi’nin, Türklerin yazılmayan derin, siyasi tarihinin hikayesi olduğunu belirtmektedir. Batılı hava taşıyan

bazı yerlere göre, biraz şarklı, biraz muhafazakâr bir havanın hâkim olduğu bu mekânların, resmi kamuoyunun dışında yaşayan emekli ve statülerin dışında kalmış sınıflarla, Anadolu çocuklarına ev sahipliği yaptığını söyleyen Türinay, Marmara'yı ve o dönemi şöyle anlatmaktadır:

“Tek parti yıllarından beri devam edip duran, resmi kamuoyunun tamamen dışında, bambaşka fikir ve hisler yaşayan bu sınıfların, o yıllarda, ruhlarını ve beyinlerini besleyecek yeteri kadar kitapları neşredilmez, arada bir yayınlanan dergileri sık sık kapanır, bilhassa 1952 tevkifatlarından sonra, dernek ve cemiyet kurmalarına da asla izin verilmezdi. 1950-60 arasında böyle olan şartları, bir de siz tek parti despotizmi ile bir arada mütâlaa etmeye çalışın!.. Kendi inzivâlarında yapayalnız yaşayan bu sınıfların; duydukları bir haberin, okudukları bir havadisın ne manaya geldiğini öğrenebilecekleri ya da yıllar boyu içlerinde bastıra geldikleri bir bilgiyi, hissi ve hatırayı paylaşabilecekleri emin bir muhite olan ihtiyaçlarının karşılığı değil de neydi buralar?

Başlangıç yıllarında devam edenleri için biraz bir sığınak ve bir nevi mülteciler yığına dönüşen “Küllük ve Marmara geleneği”, özellikle Demokrat Parti'nin son yıllarına doğru ve bilhassa da 27 Mayıs 1960 darbesini takip eden dönemlerde yepyeni bir hüviyete bürünmeye başlamıştı. 1952 tutuklama ve tasfiyelerinin üzerinden hayli zamanlar geçtiği için mi nedir, her türlü baskı ve yıldırmaya karşı 27 Mayıs şartlarında “Marmara” daha bir canlı, daha bir heyecanlı havalara bürünüp çıkmıştı” (Turinay vd., 2004: 190, 191).

Küllük ve Marmara gibi yerlerde, tarihi yorgunluğun yerini, yeni heyecanlar ve ümitler almakta, kapalı atmosferlerin dışında, ülke kamuoyuna söz söyleyebilecek yeni bir medeni cesaret üretilmektedir. Marmara'dan beslenen müdavimlerin yazmış oldukları deneme akislerinin, tekrar Marmara'ya döndüğünü söyleyen Türinay, burayı “Bir fikir, his ve heyecan galaksisi olarak” tasvir etmekte ve bu mekânda, hem yeni fikirlerin üretildiğini, hem de her türlü fikrin zıtlarıyla yüzleşmesine izin verildiğini aktarmaktadır.

“Eleştirinin ve sağduyulu yaklaşımların gerçekleştirildiği bir platform” olarak nitelediği Marmara'yı, “Bereketli havuza ve katkı yapıldıkça dolmak bilmeyen ve

paylaştıkça boşalmayan bir ummana” benzeten Türinay, ülkenin çocuklarını besleyen bir kaynak olarak gördüğü bu yer için şu sözleri sarfetmektedir:

“Gece yarılarında, İstanbul sokaklarına, içlerinde duydukları bir muştu ile dağılan bu kabile; basının yazdıkları, ihtilâl baskı ve fikirlerinin kol gezdiği o devrin şartlarında, ruhları doymuş ve pusatlanmış olarak yürür de yürürlerdi. Nice Anadolu çocuğu kadar, belki yarım asırdır içlerindeki fikirleri, esrarı ve mahrem hatıraları paylaşacak muhataplar arayan eski hocalar, gazeteciler, birtakım ulema veya meşâyih, ma'lul askerler de onlardan farklı değildir. İşte böyle böyle, yıllar birbirinin üstüne bine bine, millet olarak geçirdiğimiz binbir tecrübe, Marmara'nın kuytu köşelerinde üst üste yığılır, ciltlere sığmayan bir kitap olup çıkardı. Neticede herhangi bir kişiyle veya fikirle ifadesi zor terkipler doğar, bu terkinin içinde herkesin bir katkısı bulunur ve her geçen gün daha bir kıvama eren bu fikir ve irfan havuzundan, herkes dilediği kadar bakracını doldurabilirdi” (Turinay vd., 2004: 189).

3. 2. 8. Mustafa Miyasoğlu

1960'lı ve 70'li yıllarda Marmara Kırâathanesi'nin, Türk fikir hayatında çok önemli bir yere sahip olduğunu belirten Mustafa Miyasoğlu ise, pek çok değişik kesimden gelerek, akşamüzerleri bu mekânda toplanan; gazeteci, aydın, akademisyen ve üniversiteli gençlerin, memleketin meseleleriyle ilgili siyasi gelişmeleri ve fikir hayatını ilgilendiren hususları tartıştıklarını söylemekte ve:

“Her görüşten insan, gazetelerin akşam baskılarından öğrendikleriyle gazetecilerden ele geçirdikleri birbirine aktarır, memleketin ahvaline ait görüş alışverişinde bulunurdu. Siyasette yirmidört saatin çok önemli olduğunu bilenlerdeki telaşla felsefî hikmet açısından hadiselerle bakanların sükuneti arasındaki uyumsuzluk, bazen tam bir kaos oluştururdu. Bazıları bir siyasi partinin taraftarı üslubuyla konuşur ve dertleşeceği dost ararken, birçokları soğukkanlı bir akademisyen tavrını benimseyerek pek çok gelişmeye dudak bükerdi” (Turinay vd., 2004: 173) diyerek Marmara'nın ortamını, buradaki insanları tasvir etmektedir.

3. 2. 9. Mehmet Şevket Eygi

Bir kuşağın belleğinde yer eden bu mekânı Mehmet Şevket Eygi de, şöyle anlatmaktadır:

“Marmara Kırâathanesi, gerçekten bir akademi bir Encümen-i Dâniş gibiydi. İsmi hâlâ unutmamışım, yaşlı bir garson vardı; Hulusi Bey, bize nefis çaylar getirirdi. Sigaralardan derin nefesler çekilir, çaylar yudumlanır ve memleketin hali, bilhassa yakın tarih, başımıza gelenler, olup bitenlerin mahiyeti, gelecekte neler olacağı konusunda derin mübâhaseler yapılırdı” (Turinay vd., 2004: 171).

3. 2. 10. Prof. Sadettin Ökten

Marmara’daki bu masada bir başka gün, milli düşünceyi yok sayan aydınların, Türk klasik sanatını tamamen inkâr etmelerinin masaya yatırıldığını söyleyen Sadettin Ökten bu sohbeti şöyle aktarmaktadır:

“Ziya Bey’in öz medeniyetimizin sağlam kıstasları ile olaya bakışı, hadiseleri ve insanları değerlendirilişi, dinleyenlere milli düşünce ufkunun kapılarını açıyor ve onları ümitsizliğin karanlık dehlizlerinden ümidin ışıklı bahçelerine çıkarıyordu. Ziya Bey, zihinlerimizde ve ruhlarımızda okulların ve toplumun eksik bıraktığı ciheti tamamlıyordu, buralarda aldığımız bilgileri ve kazandığımız tecrübeleri kullanarak, bizi öz medeniyetimizin gösterdiği istikamette, fikren yeniden inşâ ediyordu. Bu özgün yapılanma sırf sohbetlerle de sınırlı kalmıyor, anlattıklarını birlikte yaşamak ve tatmak maksadı ile Ziya Bey’in “Mekteb İnsan” şahsiyeti, geleneğimizdeki şerefli mevkiini alıyordu” (Aksun, 1994: 6/489).

3. 2. 11. Emin Işık

Emin Işık ise, Marmara Kırâathanesi’nin sohbet kişilerini ve bu mekânın atmosferini hafızalarda şöyle resmetmektedir:

“Kapıdan girince hemen solda cam kenarında sıra ile üç tane masa vardır. Duvar dibindeki büyük masada Adli Tıp Başkanı Prof. Dr. Saip Atademir, Prof. Dr. Nuri Karahöyüklü, Maliyecî İbrahim Bey ve emsâli yaşlılar oturur. O birinci masadaki sohbet

siyâset ağırlıklıdır. Orada devlet işleri iç ve dış siyaset konuları doğrularıyla, yanlışlarıyla tartışılır, yorumlar yapılır, hatta teklifler ve tavsiyeler öne sürülür. İkinci masa Kitapçı Muzaffer Hoca'nın sayılır. Hoca henüz gelmemişse, onu bekleyenlerin işgalindedir. Akşam yemeğinden sonra biraz uyku kestirir, dinlenir, yatsı namazını kılar da öyle gelir. O zamana kadar da saat onbire yaklaşır. Zaten sohbet de ancak o saatlerde koyulaşır. Kapı girişinin solundaki üçüncü masa da Ziya Bey'in masasıdır. Her masada bazen dört beş, bazen on onbeş kişi olur. Dinleyiciler genellikle üniversite öğrencisidir. Masalar arasında seçim yapmak serbesttir. İsteyen istediği masadaki sohbete katılabilir. Merak ettiği konu hakkında soru sorabilir, aklına yatmazsa itiraz edip, daha ikna edici geniş malumat talep edebilir veya kendisi o konuda bilgi sunarak sohbete katkıda bulunabilir. Açık büfe gibi herkese açık bilgi sofrası kurulur. Masalar arasında inanılmaz bir iletişim ve bilgi alış verişine vardır. İhtisas alanları başka başka olduğu için, bir masadan öbürüne soru sorulur. Nuri Karahöyükü Hoca, "Müsadenizle, bu mesele iyice tebeyyün etmedi. Bunu bir de Ziya Bey'e soralım" der ve yan taraftaki masaya dönerek, "Azizim, I. Abdülhamit devri ricalinden saray kethüdası ağanın ismi, hani şu valide sultan tarafından vezâret rütbesiyle taltif edilmesi istenen ağa?" Siz artık seyreyleyin Ziya Bey'i, o ağanın adını vermekle kalmaz, daha önceki görevlerini, sarayda çevirdiği dolapları, varsa önemli hizmetlerini sayar, döker..." (Turinay vd., 2004: 125).

3. 2. 12. Osman Akkuşak

"Matbaadan çıktıktan ve akşam yemeğini yedikten sonra, hem de zamanın tarihçi, felsefeci, siyasetçi, edebiyatçı hocalarını konuşturur, zaman zaman etrafına toplanan aydın ve talebe gruplarına hem sohbetin lezzetini tattırır, hem de onların yetişmesine katkıda bulunurdu. İkramı pek severdi, sohbetin çayları ve kahveleri hep Ziya Bey'den olmuştur" (13 Eylül 2010) diyen Osman Akkuşak, Ziya Nur'un 1960'lı yıllarda hemen hemen her gece edebi veya ilmi bir sohbet meclisi kurulmasına önyak olduğu bu mekânı günümüze şöyle tanıtmaktadır:

"Oturduğu masanın etrafında daima ulemeden, talebe ve meraklılardan ibaret kalabalık bir cemaat teşekkül etmiştir.

Marmara Kıraathanesi'nin pencere camına yakın köşesinde, yaz olursa balkon bölümünde fikir ve siyasete meraklı bir grup ve bir hocalar grubu daima mevcut bulunmuştur. Bazen ayrı ayrı iki grup teşekkül ederdi. Ziya'nın bulunduğu gruba merhum Prof. Erol Güngör, Prof. Dr. Saip Atademir, Prof. Nuri Karahöyükü, Hilmi Oflaz, Filozof Cemal (Cemal Hatipoğlu) edebiyat fakültesinden bazı profesörler, şair Mehmet Bakır, şair Uluğ Turanlıoğlu, şair Abdurrahim Balcıoğlu, zaman zaman Mükrimin Halil Yinanç, Adapazarlı Salih, doktor İlhami Kaya, Almanya'da bulunmadığı zamanlar Mehmet Niyazi Özdemir, Erol Kılıç gibi Beyazıt ve üniversite muhitinin tanınmış isimleri bulunurdu.

Umumiyetle Ziya Nur, Saip Atademir, Erol Güngör, Nuri Karahöyükü, Mükrimin Halil Yinanç konuşur, diğerleri dinlerdi... Zaman zaman onlar da lafa karışır, ortaya sualler atılır, sohbet karşılıklı konuşmalarla devam edip giderdi.

Romancı ve gazeteci Üstün İnanç, fikir, siyaset ve eğitim adamı Abdullah Özcan, meteorolog ve bibliyografyacı Refik Demir, belediyece Köse Zeki, şoför Kamil, merhum Fikri Aksoy Hoca, meclisin her gün hazır üyelerindendir. Dişçi Mustafa zaman zaman da MBK üyesi Dünder Taşer, Ahmet Er, Osman Yüksel Serdengeçti, Orhan Şaik Gökyay'ın sohbetlere katıldığını hatırlıyorum” (Turinay vd., 2004: 197).

3. 3. Sohbet Halkasına Devam Edenler

Belma Hanım ile ağabeyi Ziya Nur Aksun hakkında görüşme yapabilmek için, İstanbul Akatlar'daki evlerinde kendilerini ziyaret ettiğimde küçük bir Marmaratör grubu ile karşılaşacağımdan habersizdim. Ben heyecanla kapıyı çaldıktan sonra, beni güleryüzle içeri buyur eden Belma Hanım'ın, Ziya Nur Aksun ile ilgilenmesi gerekiyordu. Ben salonda Onu, beklerken odanın bütün duvarlarında asılı olan, Ziya Nur'un yapmış olduğu tabloları inceliyordum, fakat daha dikkatli bakınca, sadece duvarların değil, odanın bütün duvar diplerinde de, çerçevenmek için bekleyen tablolar olduğunu gördüm.

Belma Hanım ve ben tüm hazırlıklarımızı yaptıktan sonra sohbe başlamıştık ki, beklenen misafirler kapıyı çaldılar, Belma Hanım “Geldiler” dediği zaman bir anlam

verememiştim, çünkü ben sadece Mehmet Niyazi Bey'i bekliyordum. Belma Hanım gelen misafirleri karşılarken ben, Ziya Nur'u ziyarete gelen; Mehmet Niyazi, avukat Halil Duruk, Cemal Aydın, Reşat Şen, Özer Revanoğlu'ndan oluşan küçük bir Marmaratör ekibi (bkz. ek-40, ek-41) ile karşılaşmanın şaşkınlığı içindeydim. Aynı zamanda o günlerin özlemi içinde olan Ziya Nur ve küçük Marmaratör grubunun, zaman zaman bir araya gelerek yâd ettikleri o sohbetlerin bir mizansenine tanık olacağım için de çok heyecanlıydım.

Arkadaşları geldikten sonra Ziya Nur Aksun, Belma Hanım'dan çok az bir yardım alarak odaya geldi ki, Belma Hanım Onun bu davranışını: "Ağabeyim her zaman arkadaşlarının karşısına kendi gayretiyle gelmek ister" cümlesiyle açıklıyor. Arkadaşlarının hepsini görebileceği şekilde hazırlanan sandalyeye oturan Ziya Nur, küçük Marmaratör grubu ile tek tek el sıkıştı.

Türk insanında yüzyıllardır süren bir gelenek vardır, akrabası olsun veya olmasın, başka bir eve ziyarete gidildiği zaman, büyüklere saygının ve hürmetin bir ifadesi olarak o evin büyüklerinin elleri öpülür, ben de Ziya Nur Aksun'un elini öpme davranışında bulundum, gerçekten de dostlarının anlattığı gibi, bana elini vermedi. Oysa ki bu ziyaretten önce ben Onun hakkında yayınlanmış olan kitabı okuduğum zaman şöyle düşünmüştüm:

"O dostlarına hürmetinden elini vermiyordur. Ben yaşça Ziya Bey'den çok daha küçük olduğum için bana öyle davranmaz." bu düşüncem tamamen bir yanılğı imiş. Ziya Nur Aksun; karşısındaki kişiyi ister tanısin, ister tanımasın, ister kendinden yaşça küçük olsun, isterse kendi yaşına yakın biri olsun, hiç fark etmiyor, gerçekten de kimseye elini vermiyor. Hatta sol eliyle sağ elini tutuyor ve "Hayır" anlamına gelecek bir ses ile de bu hareketini destekliyor. Ve böylece elini öpmek isteyenlere mani oluyor, gerçekten çok mütevazı bir insan.

Onu ziyarete gelen arkadaşlarından Özer Bey arkadaşlarını kastederek: "Bunların el öpmeye hakkı yok, benim var, ben çok uzaklardan taa Kırgızistan'dan geliyorum, sen bana izin vereceksin" diyor. Onun ısrarlarını geri çeviren Ziya Nur ile Özer Bey arasında yaşanan ve çok hoş bir mütevazılık örneğine dönüşen bu "el öpme" merasimini

mütebessim bir çehreyle izleyen Belma Hanım'ın "Hadi ver şu elini öpsün" sözleri de, Onun bu prensibinden ödün vermesinde pek etkili olmayınca, Belma Hanım Onun rahatsızlığından dolayı felçli olan sağ elini kastederek: "Ziya ağabeyimin sağ elini öpebilirsiniz." diyor. Fakat Ziya Nur, bu ısrarları da geri çevirince, Özer Bey: "Peki peki, demek ki Ziya abi beni çok sevmiyor." serzenişinde bulunuyor.

Her ne kadar Aksun'a serzenişte bulunsa da, Özer Bey, hem Onun, hem de oradaki Marmaratör'lerin hoşuna giden, aynı zamanda eski günlere olan özlemi de yansıtan bir haberi vermekten kendini alamıyor:

"Marmara çok mukaddes bir yer oldu abi şimdi, gençler gelip soruyorlar: "Sen Marmara'yı biliyor musun?" Ben de, "Marmara'da eskiden oturanlardandım" diyorum. Beni mukaddes bir adam kabul ediyorlar, orada oturanlardan diye, biz orada çömezdik. Çocuklar çok güzel bir dergi çıkarmışlar, adı "Küllük". "Sizin "Küllük"le ne alâkanız var?" diyorum. "Babanız amcanız filan orda mıydı?" Yok, Niyazi'nin kitabını okumuşlar, "Küllük"e hayran olmuşlar, "Küllük" diye dergi çıkarıyorlar, bir şey bildikleri yok." diyerek gençlerin davranışlarını anlatan Özer Bey'in bu sözlerine, Reşat Şen de, "Bilenlerden daha iyi" yorumunu getiriyor. (Ö. Revanoğlu ile kişisel iletişim, 22.02.2010)

Dostlarıyla buluşmanın hoşnutluğu içinde olan Ziya Nur, rahatsızlığına rağmen, beş saat boyunca oturmuş olduğu sandalyeden hiç kalkmadı. Onların gerek yurt içinden, gerekse yurt dışından vermiş oldukları haberleri ilgiyle dinleyen, bazen de "Allah, Allah" diyerek şaşkınlığını ifade eden, bazen de vefat eden ya da hayatta olan arkadaşlarına ait hikâyecikleri, Belma Hanımın aktarımıyla, kâh hüznlenerek, kâh gülümseyerek dinleyen Ziya Nur, rahatsızlığından dolayı konuşamasa da; mimikleri, hareketleri, jestleri ve gülümsemesi ile sohbete dâhil oluyordu.

Yakın çevresi için Ramazan ve Kurban Bayramları'nın ikinci gününün Ziya Nur'un bayram ziyaret günü olduğunu söyleyen Belma Aksun, uzak yakın tüm dostlarının, birbirlerinden habersiz olsalar dahi o gün orada buluştuklarını ifade ediyor.

Hastalığına rağmen, Onun dostlarıyla buluşmasının 34 yıldır sürdüğünü, sık sık dostları ve arkadaşları tarafından ziyaret edildiğini söyleyen Belma Aksun, bu kişilerden

bazılarını şöyle sıralıyor: Mehmet Niyazi Özdemir, Prof. Sadettin Ökten, Prof. Ahmet Nuri Yüksel, Ömer Ziya Belviranlı, Ahmet İyioldu, Cemal Aydın, Av. Halil Duruk, Dursun Gürlek, Mehmet Nuri Yardım, Osman Akkuşak, Özer Revanoğlu, Üstün İnanç, Refik Demir, Hasan Semerkant, Prof. Hayrettin Karaman...

3.3.1. Mehmet Niyazi Özdemir

“Tarihimizi millî bir idrakle ele almak isteyenler çok azdır. Bir elin parmaklarını geçmeyen bu bilim adamlarının başında Ziya Nur Aksun gelmektedir.

Tarihçi, “hamaset” gerekçesiyle duyguyu bir tarafa itip sadece olayların soğuk gerçek yüzüyle ilgilenemez; çünkü olayların altında bu duygu dünyasının yattığını bilir; ama duygunun coşkun seline kapılıp olayları da göz ardı edemez. İşte Ziya Nur Aksun’un tarih anlayışını bu iki temel unsur örmektedir” (Bahçeci, 2010: 53) diyen Mehmet Niyazi, Onun iyi bir tarihçi olmasının temelini, “Devlet” kavramını iyi analiz etmesinden ve bunun da bir hukukçu olmasından kaynaklandığını söylemektedir:

“Ziya ağabeyin annesi de söylerdi, ilkokulda okurken öğretmenleri padişahları kötüleyince bu da soru sormuş. Bütün padişahlar mı kötüydü, aralarında hiç iyileri yok muydu? Bazı insanlar vicdanlı doğuyor. Şimdi Osmanlı kötü de, kötü olan Osmanlı bu kadar büyük bir medeniyeti nasıl kurar. Selimiye’yi nasıl yapar? Bunu o zaman bir elekten geçirmek lazım. Her cemiyette kötü de vardır, iyi de vardır. Ama sen bunu bir değerlendirme yapacaksın. Ziya ağabey çok küçük yaştan itibaren bu tarihi konulara merak etmiş. Tarih Fakültesi’nden “Tarihçi” yetişmez, niye yetişmez? Tarihi yapan “Devlettir, devlet”. Eğer siz “Devlet”i analiz edemezseniz, sizden ciddi, büyük bir tarihçi olmaz. Ziya Bey’in bence hiç kimsenin görmediği bir tarafı, bence hukukçu olmasıdır, yani “Devlet”i tanımasıdır.” (M. Niyazi ile kişisel iletişim, 22.02.2010).

Osmanlının geri kalmasının birinci sebebi olarak; ilmi konularda geri kalmasını, ikinci olarak da; tüm gayretlere rağmen, Osmanlı topraklarında ekonominin itici gücü olan demir ve kömürün çıkarılamamasını gösteren Mehmet Niyazi, bu gibi ana sebeplerin görülmemesi için, ufak tefek olayların Osmanlının geri kalmasına sebep

olarak gösterildiğini ve böylece Türkiye'nin, tarihini analiz etmesine engel çıkarıldığını söylemektedir:

“Mesela biz bütün tarihleri hep Batı kaynaklarını biz esas alarak yazarız. Yani biz hep deriz, ilimde hasbilik vardır. İlim yapan insan belli bir gaye gütmmez, Onun tek gayesi vardır, ilimdir. Şimdi bu hem doğrudur, hem yanlıştır. Almanya, Fransa, İtalya'da bir insan ilim yapıyorsa, tamam, bir merakla sonu tatmin içindir. Ama bir Alman kalkıp, bizim tarihimize ömrünü veriyorsa, bu tatminden öte bir hedef gütmektir. Şimdi bizim bütün tarihimizin hepsi kopyadır, hepsi yanlıştır. İlk dönem tarihimizi De Graf, iki ciltlik kitap yazmıştır “The Hunun” diye. Bu kitabı yazmak için adam 40 sene Çin'de yaşamıştır. Çince ve Türkçe öğrenmiştir. Arkasından gelen yakın dönem tarihimizi Yahudi asıllı bir Alman Huriştayn yazmıştır. Selçuklu son dönem ve Osmanlı döneminde, Hammer, Yorgo Kaiser yazmıştır.

Arthur Scharaton, “Mimar Sinan Biyogrofisi” adlı eserinde diyor ki: “Avrupalı olup da Türk tarihiyle uğraşanların biricik niyeti, Türkleri tarihinden koparmak ve hafızasız hâle getirmektir.” 1877 Balkan Harbi'nden sonra Türklerin öldürülmesini emreden Renan'a, “Bunlar yarın intikam alırlar.” İtirazı yapılıncaya karşılık olarak diyor ki: “Öldürün, Türklerin tarihi teşekkül etmemiş, hafızaları yoktur, unuturlar, öldürün!” ” (M. Niyazi ile kişisel iletişim, 22.02.2010).

Bir milleti etki altına alabilmek için öncelikle o milletin tarihiyle oynanması gerektiğini belirten Niyazi:

“Milletlerin vicdanı vardır ve gücünü metafizikten alır. Milletinin dinini, meşrep ve tarikatlerini bildikçe, bir tarihçi milletin mantığı ve bakış açısı ile tarihi olayları değerlendirir.” demekte ve Türk tarihinin tüm yönleri ile iyi değerlendirilmesi gerektiğini belirterek şöyle demektedir: “Hıristiyanlar en ince ayrıntısına kadar Türklerin ihtilaflarını biliyor, fakat biz Avrupa'nın ihtilaflarını bilmiyoruz.”

Ziya Nur'da bulunan iki özelliğin; ıstılahların ve kaynakçanın eleştirildiğini belirterek:

“Ziya Nur, Avrupalı kaynaklara itibar etmez, bu Onun güçlü tarafıdır. Ve ıstılahlar bilinmeden bir millet bilinemez. Onun tarihi, biz de bir millettir. Bu bir şamandır, bir

etrafını derinleştirmemiz gerekir.” demekte ve Türk tarihçilerinin tarih anlayışını şu şekilde açıklamaktadır:

“Dünyayı zihniyet kurar; ortaya çıkan medeniyetin altında o zihniyet yatar. Osmanlı Medeniyeti’ni anlayabilmek için, Osmanlı insanının bilinmesi lazımdır, yoksa yazılan tarih mekanik kalır. Bu yüzden Türk tarihçileri mekaniktir” (M. Niyazi ile kişisel iletişim, 22.02.2010).

3. 3. 2. Ahmet İyioldu

“Ziya ağabey, son yıllarda özlemini çektiğimiz gerçek bir müslüman Türk münevveridir. Dini inançları sağlam, milli bütün gelenekleri sağlam, bakış açısı sağlam, kendisini çok iyi yetiştirmiş, çocukluğundan başlayan bir tarih sevgisi var ve Ona lisede “tarihçi” diyorlar, fen öğrencisi olmasına rağmen.

Ziya ağabey, gerçek bir münevver olarak telkin edici hiçbir uslûp kullanmamıştır bizlere. Bizler serbest bir cemaattik sanki kendi aramızda. Ama şu oldu, bana ve benim neslime sağlam bir bakış açısı kazandırdı. Milliyetçi muhafazakâr bir kesimden gelmemize rağmen, Osmanlıya ve tarihe bakışımız, olayları değerlendirmemiz, onun tahlilini yapmamız konusunda bize bir bakış açısı kazandırdı Ziya ağabey, yani maziye bakarak hali yorumlayabilme yeteneğini kazandı. Üniversiteyle birlikte klasik olarak 15 yıl okuduk, fakat tarih hocalarımız da dahil, hiçbir hocamız bize böyle bir bakış açısı kazandırmadı.

Örneğin, şu an emekli olan Samsunlu avukat bir arkadaşımız var. Ben İstanbul’dayım veya bir başka şehir farketmez, bir olay olduğu zaman hepimiz aynı bakış açısı ile o olaya bakabiliyoruz. Olayları beraber ele alıyoruz, aynen tahlil edip, değerlendiriyoruz. Bu bir eğitim sonucu olur. Bu eğitimi; Ziya ağabey, Erol Güngör ve ilave edebileceğimiz birkaç isimden aldık.

Ayrıca Ziya ağabey adam gibi bir adamdı. Kimseye zararı olmayan, kimsenin dedikodusunda bulunmayan, tarihle ve gençlikle meşgul olan, doğruları anlatmaya ve yorumlamaya çalışan, gerçekten o şartlar altında “Osmanlı Tarihi”ni yazan biriydi.

Biz yazdığını biliyorduk, ama hastalığının onuncu yılında ele geçirebildik” (A. İyioğlu ile kişisel iletişim, 22.07.2010) diyen Ahmet İyioğlu, öncesinde Marmara’da, sonrasında ise rahatsızlığından dolayı, Aksun’un evinde Onu ziyarete devam eder. Bu sohbetlerin müdavimlerinden olan İyioğlu, sohbetlerle bütünleşen Ziya Nur’un arkadaşları tarafından ziyaret edilmesinin ve süreklilik arzeden bu sohbetlerin sebebini şöyle açıklamaktadır:

“Sağlık problemleri hariç 34 yıldır evinden dışarı adım atmayan Ziya Nur Aksun, her hafta sonu dostları tarafından ziyaret edilir, çıkarabildiği “Eeee” hitabıyla sohbetleri başlatır ve dostlarını büyük bir dikkat ve ciddiyetle dinler. Bu arada gösterdiği tepkiler, hayret, şaşkınlık ya da sevinç dolu bakışları ve mimikleriyle, hastalığın bile dilinden alamadığı “Allah Allah!...” nidalarıyla konuşma ve yazma dışında bütün melekelerinin, hafıza, şûûr, bilgi, duygu, milli-dini asabiyet ve hassasiyetlerinin sağlam bir şekilde devrede olduğunu gösterir. Artık O konuşmasa da, Onu ziyaret edenler keyifli bir sohbetin ardından, en kısa zamanda tekrar görüşmek arzusuyla yanından ayrılırlar. Peki hiçbir menfaate dayanmayan, sağlığında da, hastalığında da muntazam bir şekilde devam eden bu itibarın, etrafındaki sevgi ve bağlılığın, hatta meydanını zaman zaman Onunla ilgili programlar yapmasının sebebi ne ola ki? Bununu cevabını bulabilmek için Onun yıllarca ibadet titizliğiyle sürdürdüğü, çalışma, okuma, yazma, anlatma gayretlerine, toplumu daha yakından tanımak, gözlemlerde bulunmak, yeni şeyler öğrenmek, dinlenmek, araştırmak çabalarına, kısaca günlük hayatına bir göz atmak gerekecektir. Onun gecesi de gündüzü de dünya nimetlerine sırtını dönmüş bir halde, beynini ve vicdanını sızlatan bir tecessüsle gerçeklere, doğru hükümlere ulaşma arzusu ile dolu ve yoğun mesai içerisinde geçmiştir” (Turinay vd., 2004:15).

3. 3. 3. Avukat Halil Duruk

İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğrencisiyken Ziya Nur’u tanıdığını söyleyen Halil Duruk, Onun; 1965 sonrası Marmara Kıraathanesi’ndeki, İstanbul Milliyetçiler Derneği’ndeki ve Fakülteler Matbaası’ndaki sohbetlerine katılır, bir konferanstan çok sohbet havası içerisinde geçen bu konuşmaların; tarih, düşünce hayatı,

günlük siyasi ve sosyal olaylar gibi konulardan oluştuğunu söylemekte ve bu konuşmalardan birini şöyle aktarmaktadır.

“Aziz ve muhterem Ziya Nur ağabeyimizin sohbetlerinin o derece tiryakisi olmuştum ki, neredeyse her akşam Karaköy’deki işyerine giderdim. Başka arkadaşlarımızda gelirlerdi. Çeşitli konularda sohbet eder, bazen Osmanlı döneminde yayımlanmış kitaplardan bölümler okur, yorumlar yapardı.

1969-70 yıllarında bir gece matbaasında sohbet esnasında bize şöyle bir soru yöneltti:

İleride Türkiye’nin tarihini yazanlar, ülkenin, Anayasa’da belirtildiği gibi yasama, yürütme, yargı şeklinde kuvvetler ayrılığı sistemine dayalı bir rejimle idare edildiğini mi yazacaklar? Yani ülkede, hükümetin temsil ettiği bir icra (yürütme) kuvveti; kanunları çıkaran millet meclisi, parlamentonun temsil ettiği bir yasama kuvveti ve adliyenin temsil ettiği bir yargı kuvveti mevcuttur. Ve de devlet, bu üç kuvvetin oluşturduğu, Anayasa’da belirtilen kuvvetler ayrılığı sistemine dayanmaktadır, öyle mi?

Hazır bulunanların hepsi Devlet’in sisteminin Anayasa’da belirtilen kuvvetler ayrılığı prensibine dayalı olduğunu söylediler.

Ziya Bey ise: “Yanıyorsunuz” dedi. “İleride tarihçiler Türkiye’nin siyasi rejiminden söz ederken bunun “Askeri Şefler Rejimi” olduğunu söyleyecek.”

Tabii o gün herkes onun bu tesbitine itiraz etmişti. Ancak aradan 40 yıl geçtikten sonra bugün geldiğimiz nokta, ülkemizdeki rejim konusunda gerçekten de Ziya Bey’in haklı olduğunu gösterdi” (Av. Halil Duruk ile kişisel iletişim, 19.05.2010).

Ziya Nur’un her hafta sahaflara gittiğini, Osmanlı ile ilgili kitapları alıp okuduğunu ve bu konularda arkadaşlarını da bilgilendirirdiğini anlatan Duruk, Onun öğrencilik yıllarından itibaren sahaflardan kitap aldığı için çok geniş bir tarihi birikime sahip olduğunu ifade ederek, Onun “Osmanlı Tarihi” adlı eserini nasıl kaleme aldığını şöyle aktarmaktadır:

“Zihninde Tanzimat, Meşrutiyet vs. gibi peşin hükümleri yoktu. Zaten yazdığı Osmanlı Tarihi’ni de tam ve gerçek bir Osmanlı Müverrihi hüviyetiyle yazmıştır. Diğer tarihçilerden farkı da budur. Tam ve gerçek bir Osmanlı Tarihçisi’dir. Son Osmanlı

tarihçisi Ahmet Cevdet Paşa'nın takipçisi de Cumhuriyet döneminde Ziya Nur Aksun'dur.

Her zaman, gerçekte bu ülkenin özellikle okumuş insanların tarihlerine kendi tarihleri gibi bakma özelliklerini kaybettiklerini, esas problemin de bu olduğunu, bu sebeple tarihimizi kendi kaynaklarımızdan beslenerek, kendi mecrasından yazılması gerektiğini ifade ederdi.

Kendisi eski metinlerimizi, gerek tarihi, gerek çeşitli menkıbeleri, sosyal hayatı ve dini hayatımızı kavramış, bunları hem okuyarak, hem de o devirleri yaşamış insanlarla sohbet ederek, adeta el yordamıyla arayarak bu nitelikleri edinmişti.

Kendisinden yaşça çok büyük hocalarımızın; Ord. Prof. Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu, Ord. Prof. Recai Galip Okan'dan, Dr. İzzettin Şadan Bey¹³, Pertev Paşa¹⁴, Bediüzzaman Said Nursi gibi bir çok zevat ile birlikte olmuş, sohbet etmiştir. Bunlardan bazılarının kendisine danıştıklarına bizzat şahit oldum. Kendisine çok değer verirdi. Hasılı Ziya Bey, birikimi derin ve sağlam bir şahsiyet idi. Ayrıca ailesinden de bir çok kazanımları olmuş. İlkokul çağında eski yazıyı halasından, yeni yazı ile birlikte öğrenmiştir" (Av. Halil Duruk ile kişisel iletişim, 19.05.2010).

Ziya Nur'un, çoğu aydınların yanlış fikirlerle akıllarının çelindiği, fakat "ahalinin sağlam" olduğu yönündeki fikrini her zaman ifade ettiğini aktaran Duruk: "Bu fikrinin doğru olduğunu, bunca dezenformasyona, ihanete, iftiraya rağmen, Türkiye'deki seçim sonuçları göstermektedir" dedikten sonra bu konuda sözlerini şöyle sürdürmektedir:

"Ziya Bey'in Osmanlı Tarihi, geçirdiği ani beyin kanaması nedeniyle tekrar gözden geçirilemeden, adeta müsvette haliyle yayımlandı. Hastalanmadan önce bana, bu tarihe 400-500 sayfa bir medhal yazacağını; bu medhalin Osmanlı Devleti'nin teşkilâtını, işleyişini, fonksiyonlarını izah eden bir anahtar mahiyetinde olacağını ve yazdığı Osmanlı Tarihi'nin daha iyi anlaşılmasını sağlayacağını söylemişti. Fakat hastalığı bu medhali yazmasını da, tarihini tamamlamasını da engelledi. Ziya Bey'in

¹³ Freud'un tek Türk asistanı idi.

¹⁴ 1920'de ordudan emekli olan Pertev Demirhan, Japon-Rus Savaşı'nda Osmanlı Murahhası'dır.

natamam tarihini sevenleri, takipçileri yayımladı” (Av. Halil Duruk ile kişisel iletişim, 19.05.2010).

Halil Duruk, Ziya Nur’un, Osmanlı Tarihi ve Medeniyetiyle ilgili sohbetlerini yaptığı yıllarda Türkiye’de gençlik çevrelerinde ve kamuoyunda tamamen sol bir anlayışın ülkeye hâkim olduğunu böyle bir ortamda, geçerli görüşlerin ve eğilimin tamamen zıddı fikirleri ortaya koymasının cesaret gerektiren bir davranış olduğunu söylemektedir. Ona özgü olan bu davranışın aynı zamanda, kaynağını Türk tarihinden ve kültüründen alan sağlam, isabetli fikirlerin gün yüzüne çıkmasını sağladığını ifade eden Duruk, Onu şöyle nitelendirmektedir:

“O, bu ülkenin insanlarına rehber olacak fikir ve düşünceleri vazedenden âbide bir şahsiyettir.

Ziya Bey, tarihinden ve çeşitli makalelerinden ayrı olarak “Dündar Taşer’in Büyük Türkiyesi-Osmanlı Devlet Anlayışı” adı altında, gençlere kendi tarih ve kültürlerini anlatan ve onlara milli bir bakış açısı kazandıran bir kitap kaleme almıştır. Kitap, her ne kadar Dündar Taşer’in fikirleri olarak söylene de o dönemde ülkemizde tarihine yabancı ve onu reddeden bir zümre ile tarihini öğrenmek isteyen ülkücü kitleye bu fikirleri ikinci adam Dündar Bey’in fikirleriymiş gibi anlatmıştır. Ziya Bey’in ifadesiyle “Mesele, eşhas-ı salise ağzı ile anlatılır” yani mesele üçüncü şahıs ağzıyla anlatılır” (Av. Halil Duruk ile kişisel iletişim, 19.05.2010).

Ziya Nur’u bu kadar çok seven Duruk, savcılık sınavlarını kazanmasına rağmen, sürekli olarak Onun yanında olabilmek ve Ona yardımcı olabilmek amacıyla bir vefa örneği sergileyerek, İstanbulda kalır ve avukatlık mesleğini icra eder.

3. 3. 4. Üstün İnanç

Aksun’un kendisinin de her zaman öğrenmeye çalışan bir kişi olduğunu ve etrafındaki değerli insanlardan istifade ettiğini aktaran İnanç, Freud’un talebesi Yung’un ilk öğrencilerinden ve Bakırköy Akıl Hastanesi’nin ilk başhekimisi olan İzzettin Şadan ile sohbet ettiğini, hatta Ziya Nur’da bu konuşmaların bantları olduğunu söylüyor.

Çok mütevazı bir adam ve anlatılamayacak kadar olağanüstü alçak gönüllü biri olarak nitelendiren Üstün İnanç, herkes gibi Onu Marmara’da tanıdığını belirttiikten sonra Marmara’yı ve oranın “mıknatısı” olarak tabir ettiği Ziya Nur’u şöyle anlatıyor:

“Şimdi Marmara’nın özelliğini vermek lazım ki, Ziya Bey’i dekupe edebilelim. Çeşitli kıraathaneler filan vardı İstanbul’da, ama Marmara’nın farkı; Batılıların “sujeneri” dedikleri gibi, kendine mahsus bir özelliği vardı, neydi o, her türlü insan gelirdi. Kağıt, tavla, bilardo, satranç ve dama oynamaya... Ama öte yandan buranın bir bölümü vardı, orada bu oyunların hiçbiri olmazdı. Burada sadece fikir ve özgürlük konuşulurdu, çünkü burada entellektüel bir kadro vardı ve Ziya Bey de, oranın mıknatısı idi.

Ziya Bey hukukçuydu, fakat bu özelliğinin ötesinde, büyük bir tarihçiydi. Ama sıradan bir tarihçi değildi. Diğer tarihçilerden farkı; konuşmalarında ve eserlerin bir çeşit tarih felsefesini işlemesiydi. Bilhassa Osmanlı Tarihi’ni, daha doğrusu Osmanlı Tarihi’nin allamesi diyebiliriz, kendisine. Onda şu yoktu, ilim şeyi gibi, soğuk suratlı değildi, sıcaktı, Onu romantiksel yapan bir yapısı vardı. Ve Ondaki ahlâk ve tarih şuuru beni etkileyen diğer bir özellik idi.

Ziya Nur böyle bir zattı. Onun sayesinde biz çok şuur kazandık. Bu bir şansı yani, önemli bir şansı. Bir de benim öbür arkadaşlara nazaran bir şansım ve artı bir noktam daha vardı. Ben Kızıltopraklıyım ve orada oturuyordum. Ordan evimize giderdim, bekar zamanımızdı. Ziya Bey de, yoğurtçu parkının orada kurbağalı dereye otururdu. Onun için birlikte vapura binerdik. O daha çok yürümeyi tercih ederdi, ordan yoğurtçuya kadar beraber yürürdük. Bir de işin tuhafı, yağmur sırsıklam yağarken de aynı şey idi: “Yürü Hazret bir şey olmaz” derdi, yürürdük. Bu yürüyüşler sonrasında çok grip olduğumu hatırlarım.

Yoğurtçu parkının orada Kurbağalıdere köprüsü vardı. O köprünün taşında, diyelim ki gece saat 01’de oraya geldik, saat 03’e kadar sohbet ederdik. Zaten Marmara kalabalık olduğu için, herkesin sorularına cevap olunca bazı konular karambole gidebilirdi. Bu yüzden ben sorardım, O cevaplardı.”

Marmara'nın fikir ve özgürlük ortamına örnek teşkil etmesine, Abidin Nesimi Bey'i örnek veren İnanç, Nazım Hikmet vb. kişilerin, yani sol kesimin, eski tüfek diye büyük saygı gösterdiğini söylüyor. Nesimi Bey'in Marmara'ya gelince, önce satranççılara uğrayıp, satranç oynadığını, sonra da Ziya Bey ile sohbet ettiğini aktaran İnanç: “Bu adam sırlısklam komünistti. Buna benzer bir sürü insan vardı. Doktor Bahar vardı. “Soyut” diye dergi çıkarırdı. Aşırı solcuydu, ama Marmara'ya gelir, giderdi” diyor ve Marmara'nın tasfiye olmasını şöyle anlatıyor:

“Bu parti şeyi filan sonra girdi, yani baştan çok lezzetli bir kadro vardı. Marmara'nın bitiş dönemi, politize olduğu dönemdir, yani bir siyasi görüşün tamamen egemenliğine girdiği dönemdir. O zaman zaten tasfiye etmişti kendini, pek çok insan gelmez olmuştu. Ziya Bey de zaten hastalanmıştı. Zaten Ziya Bey gittikten sonra o iş bitti. Mesela ben gitmez oldum, benim gibi pek çok arkadaş da, ayağını kesti, soğudu. Çünkü ekol özelliğini kaybetti Marmara, orası bir okul idi” (Üstün İnanç ile kişisel iletişim, 24.07.2010).

3.3.5. Mustafa Nadir Önay

Lise yıllarında eserleri ile tanıştığı Ziya Nur Aksun ile yıllar sonrasında tanışan Mustafa Nadir Önay, Onun belgesel filmini yapar. Aksun için, 2005 yılında düzenlenen anma toplantısında ve değişik kuruluşlarda yayınlanan belgeselin yanısıra, Ömer Ziya Belviranlı ve Mehmet Nuri Yardım ile birlikte, değişik yazarların makalelerinin bulunduğu bir de kitap hazırlarlar. 2010 yılında da, Ziya Nur ve Belma Aksun'un ile yakın çevresinin, tanıdıklarının katıldığı ve Aksun hakkında konuşmaların yapıldığı iki toplantıyı tertipleyenler arasında yer alan Mustafa Bey, Onu şöyle anlatıyor:

“Ziya Bey bizim medeniyetimizin inkıza uğradığı bir dönemde, sanki bir müceddit gibi tarihimizi yeniden yorumlayan yeni bir bakış açısı getiren, adeta aşağılık kompleksi içine yuvarlanmış aydınlarımızı sarsarak “Kendinize dönün” diyen bir uyarıcı gibi ortaya çıktı.

1960 sonrası oluşan fikir atmosferinde aydınların yetişmesinde birinci derecede etkili olan birkaç isimden birisidir, Ziya Nur Aksun Bey. Özellikle 1970'lerin başında yayınladığı “Dündar Taşer'in Büyük Türkiye'si” adlı eserinin bende çok büyük tesiri

vardır, ben onu okuyunca, adeta sarsıldım. Ve bu eseri şöyle değerlendiriyorum. İbn-i Haldun'un tarihi çok büyük bir eserdir, fakat günümüzden yüzyıllar önce yaşamış bu büyük tarihçinin tarihi geri kalmış, bu tarihe yazdığı "Mukaddime" eserini aşmıştır. Biz bugün "Mukaddime" deyince İbn-i Haldun'u hatırlarız, İbn-i Haldun deyince "Mukaddime"yi biliriz. Aynı şeyi Ziya Nur için de diyebiliriz. İbn-i Haldun'un, tarihine yazdığı "Mukaddime"si ne ise, Ziya Bey'in, "Dündar Taşer'in Büyük Türkiyesi" adlı eseri de öyle büyük bir eserdir. Adeta, Onun Osmanlı Tarihi'nin bir önsözü ve mukaddimesi, hatta bütün yazdıklarının bir mukaddimesi gibidir. Ziya Nur Bey'in tarih görüşünü bu küçük eserde süzölmüş bir şekilde görürüz. Bunun için Aksun'un diğer eserlerini aşan bir hüviyeti vardır bu kitabın.

Ziya Bey bu eserinde özellikle şuna vurgu yapar: "Bizim tarihimizde "Devlet" önemlidir. Ve devletimizdeki yöneticiler devletlerine sadık oldukları müddetçe, Onun kendi tabiri var: "Fena fil devle ve mille" diye. " "Fena fil devle ve mille" olmuş yöneticilerin elinde ve onu düşünen halkın elinde biz büyük bir medeniyet kurduk" der. Buna dair değişik örneklemeler yapar. Mesela Merzifonlu Karamustafa Paşa'nın kendisine idam fermanı geldiğinde devletin hükmü karşısında "boynumuz kıldan incedir" deyişini ve bunu tevekkülle karşılayışını bir örnek olarak verir. Ve daha çok muazzam örnekler vardır kitapta. Bizim adeta yeni bir medeniyet merhalesinde oluşumuzu müjdeleyen bir eserdir, Dündar Taşer'in Büyük Türkiyesi. Bu açıdan benim çok önemli gördüğüm bir kitap."

Ziya Nur Aksun'un sohbetlerinden beslenen büyük bir aydın kitlelerinin bu fikirleri ve düşünceleri Anadolu'nun en ücra noktalarına kadar yayması ve yapılan çalışmalar neticesinde de: "Yeni bir medeniyetin doğuşunu görür gibi oluyoruz" diyen Önay bunda da Ziya Nur'un, büyük emeği olduğunu dile getiriyor.

Çok küçük yaşta tarihî konuları merak eden, daha sonra kendi kendini yetiştiren ve üniversite öğrencisiyken Bediüzzaman Hazretleri ile irtibata geçen Aksun'un, devrin büyük fikir adamlarıyla görüşüğünü belirten Önay, İstanbul'a gelen Ziya Nur'un Marmara Kıraathânesi'nde çevresinde halkalanan aydınlarla birlikte yepyeni bir dünya kurmasını, büyük müridlerin kendi dergâhını kurmasına benzetiyor ve: "Büyük

mürşitler, büyük fikir adamları böyledir, Ziya Bey de onlardan birisidir. Tarihimizde ender görülen ama yüzyıllarca hep karşılaştığımız büyük isimlerden birisidir, O” diyor.

Tarihin belgeye ve bilgiye dayandığını ve olmuş bitmiş bir şey olmadığını, yekpare bir anın, bir kesiti olduğunu söyleyen Önay, Ziya Nur’un da, İslâm Tarihi’ni ve Osmanlı Tarihi’ni, diğer tarihçilerden farklı bir şekilde ele aldığını, olmuş bitmiş bir tarih ve dondurulmuş bir yapı olarak değil, sürekli akıp giden ve yaşayan bir bünyenin bir parçası olarak incelediğini belirtiyor ve ekliyor:

“Ziya Bey’in büyüklüğü buradadır. O, bu tarihin yeniden canlanacağına, yeniden filizleneceğine inanır. Tabii bu ölmüş bir şeyi diriltmek anlamında değil, yenilenerek devam etmeyi ifade eden bir şey, yenilenerek devam edeceğine iman etmiş bir aydının bakış açısını görürüz biz orda. Ve bunlardan da önemlisi, tarih eğer bir tarih felsefesine dayanırsa büyük tarihtir. Ziya Bey, bu tarih felsefesini kendisi oluşturmuş ve yepyeni bir bakış açısı getirmiştir, yani eserlerini bir tarih felsefesiyle birlikte yazmıştır. Bugüne kadar olan tarihlerden farkı ve diğer tarihçilerden üstün olan yanı budur. Tarih felsefesine verdiği değer, Ziya Bey’in eserlerini üstün kılar. Bu tarih felsefesi bakışını da, “Dündar Taşer’in Büyük Türkiyesi” eserinde ana hatlarıyla görebiliriz. Ben kendisine yaptığı bu hizmetlerden dolayı teşekkür ediyorum. Onun bir okuyucusu var. Kardeşine de saygı ve hürmetlerimi sunuyorum. Onun gösterdiği yoldan, sohbetlerinden istifade ederek halkasını devam ettirenlere de sağlık sıhhat diliyorum.

İnşallah Ziya Bey’in fikirleri gençlerle, daha geniş coğrafyalara yayılacaktır, medeniyetimiz tekrar yeşerecektir diye düşünüyorum. Ziya Bey’e de Allah’tan sağlık sıhhat diliyorum.” (Mustafa Nadir Önay ile kişisel iletişim, 23.07.2010).

3. 3. 6. Dursun Gürlek

Ziya Nur’u önce gıyaben, yani kitapları ile tanıdığını, daha sonra da kendisinden bu kadar bahsedilen bir insanı ve eserleri bu kadar ilgi gören bir yazarı, tarihçiyi yüzyüze tanımak için bir grup arkadaşı ile birlikte Etiler’deki evine giderek, ziyaret ettiklerini söyleyen Gürlek, bu olayın 10 sene önce meydana geldiğini belirtiyor. Bu karşılaşmadan sonra, hemen hemen her bayram, Ramazan Bayramı’nda olsun, Kurban

Bayramı'nda olsun, genellikle bayramın 2. Günü Ziya Nur'un evine giderek, grup halinde kendisini ziyaret ettiklerini şu şekilde anlatıyor:

“Mehmet Nuri Yardım, Mehmet Niyazi, Muhsin Karabay ve diğer birtakım yazar arkadaşlarla bu mutad ziyaretlerimizi her zaman yaparız. En az bir iki saat, bazen üç saat orada sohbetler olur. Ziya Bey'in kızkardeşi Belma Hanım da olur. Belma Hanım zaten Ziya Bey'in her şeyidir, Onun da iştirakiyle bu sohbetler Ziya Bey'in evinde gerçekleşir.

Tabii Ziya Bey; konuşma, yazma kabiliyetlerini uzun zamandan beri yitirmiş olduğu için bu türlü sohbetlere ancak jest ve mimikleri, gülümsemesi ile katılır. Biz de Onun o halini bildiğimiz için, jest ve mimiklerinden de doğrusu büyük bir zevk alırız. Diğer arkadaşları bilemem, fakat ben Ziya Nur'un evine gittiğim zaman, karşımda Ziya Nur değil de, sanki Ahmet Cevdet Paşa oturuyormuş gibi kendimi hissederim. Ve bu hissimde de yanılmadığımı söyleyebilirim, yani rahatça ifade edebilirim ki, Ziya Nur Bey, yaşayan bir Ahmet Cevdet Paşa'dır.

İyi bir tarihçidir. Şimdi ben çok Osmanlı Tarihi ve Osmanlı Padişahları'nı anlatan kitaplar okudum. Elbette ki bu okuduğum kitaplardan da bilgi sahibi oldum, ama hiçbirisi bana Ziya Nur Bey'in altı ciltlik Osmanlı Tarihi'nin verdiği zevki vermedi.

Farkı şu; her tarihçi tarih kitabı yazar, ama bir söz vardır; “Her kadın sakız çiğner, fakat Türkmen kızı tadını çıkarır.” İşte, biz buna tarz ve üslûp diyoruz. Ziya Nur, değişik bir açıdan anlatıyor. Bir kere öteden beri bu memlekette meydana gelen olumsuz değişikliklerin etkisiyle Osmanlı Padişahlarının aleyhinde çok konuşuldu. İftira edildi. Birtakım aslı astarı olmayan sözler bu padişahlara isnad edildi. Ziya Nur Bey'in “Osmanlı Tarihi” Onları temize çıkarıyor, yani Onları olduğu gibi gösteriyor. Yoksa bu padişahların kötü huyları vardı da, bu onları yok sayıyor manasında söylemiyorum. Hayır! Doğrusunu ve aslını söylüyor. Bunu söylerken de, vesikalara, belgelere dayanıyor. Kendine mahsus bir üslûp kullanıyor. Ziya Nur Bey, işini severek yapıyor ve Osmanlıyı seven bir insandır. Samimi ve bilgili bir insandır ve eski deyimle söylemek gerekirse, kelimenin tam manasıyla müverrihtir, yani tarihçidir.

Peki, Ziya Nur'dan önce Osmanlı Padişahları ve Tarihi hakkında pozitif bakıp da değerlendiren hiç mi kimse olmadı, böyle bir çalışma yazılmadı mı? Tabii ki yazıldı.

Fakat bunu ikiye ayırmak gerekir. Osmanlılar döneminde yazılan kitaplar, Cumhuriyet döneminde yazılan kitaplar. Bir iki tarihçimizi hariç tutarsak, Cumhuriyet döneminde yazılan kitaplarda, genellikle Osmanlı Padişahlarına hakaret demesek bile iftira vardır, hakaretler de vardır. Olumsuz şeyler fazladır. Fatih Sultan Mehmet'e bile sataşılmıştır bu memlekette. Ziya Nur Bey bir müdafidir. Onları temize çıkarmak için çırpınan bir insandır” (Dursun Gürlek ile kişisel iletişim, 23.07. 2010).

3. 4. Aksun Dostlarının Hakkındaki Görüşleri

Onu tanıyan tüm dostları Ziya Nur Aksun'un; çalışkan, mütevazı, sevimli, hoşsohbet, kimseyi kırmayan ve çok ince düşünerek karşısındaki insanı incitmemeye çalışan ve aynı zamanda da ciddiyeti elden bırakmayan bir insan olarak tarif etmektedirler. Çünkü O, arkadaşları ile yapacağı sohbetlerde daima giyimine ve kuşamına dikkat eden titiz biridir, hatta işyerindeki sohbetlerinde bile takım elbise ve kravat ile arkadaşlarının karşısına çıkacak kadar ciddi bir kişidir.

3. 4. 1. Ziya Nur Ağabeyimize Dair

“Ziya Bey’i, 1972 yılının sıcak bir yaz gecesi, o günlerde müdavimi olduğu Beyazıt’taki Marmara Kıraathanesi’nin caddeye bakan pencerelerin gerisindeki masalarda baş başa vermiş bir dost meclisi içinde tanıdım. Ağır ağır, en pest perdeden konuşması, ciddiyeti ve vakarı, yerine göre kendine mahsus tebessümü; daha da önemlisi tavır ve hareketlerindeki cana yakınlıkla karşısındakinin kalbini kucaklayıveren samimiyeti ile çevresini saran topluluğun saygısını kazandığını hissettiriyordu. Osmanlı Devleti’nin kuruluş yıldönümlerinden birine rastlayan o aylarda bir Söğüt, birkaç hafta sonra da bir Bursa gezisi sırasında Ziya Bey’in daha da yakınına yaklaşma fırsatını buldum.” (Turinay vd., 2004: 9) diyen Prof. Dr. Abdullah Uçman, Ziya Nur Aksun’u, şahsen tanımadan önce de ismini duyduğunu, “Diriliş” dergisinde çıkan çalışmalarını ilgi ve merakla takip ettiğini söylemekte ve herbiri kitaplık çaptaki bu incelemelerin büyük bir emek sonucu ortaya çıktığını ifade etmektedir.

Cemil Meriç’in, Onu “Sâdık bir vak’a-nüvis ve bir kalb-i ra’şe-dâr” sözleriyle tarif ettiğini aktaran Uçman:

“Ziya Bey Osmanlı, tarih ve medeniyeti hakkındaki bilgisi, günlük politikadan genel anlamda devlet felsefesine kadar sahip olduğu kültürden ziyade, insani münasebetleri açısından gönlümüzde çok önemli bir yer etmişti. Kendisinden yaşlılara veya küçüklere “Üstad veya hazret!” gibi hitapları biz ondan öğrendik. Özellikle kendisinden küçük yaştakilere hitap ederken, mutlaka kendine has çelebiliğini gösterir; mesela “Mustafa Bey biraderimiz... derdi” (Turinay vd., 2004: 9) demekte ve Ziya Nur Aksun’u son derece mütevazı bir insan olarak nitelendirmektedir.

Ziya Nur Aksun’un, en uzun süre ayakta kalan Türk devleti olarak gördüğü Osmanlı Devleti’ne olan bakış açısını ve bu konudaki araştırmaları sonucunda kendisinde oluşan fikri; Türk halkının sağlam, buna karşılık aydınlarının bozuk olduğu, fakat millet olarak Türk halkının kendisine güvenmesi gerektiği şeklinde belirttiğini, bu düşüncesini Çemberlitaş’taki Milliyetçiler Derneği’nin küçük odasında devamlı olarak tekrarladığını söyleyen Abdullah Uçman, Onun konuşmalarından hafızasında kalan birkaç paragrafa yer vermektedir.

“İşte, tarih önümüzde duruyor; Osmanlıya benzer, o güç ve azamette, o büyüklükte bir devlet kaydetmiş mi? Öyle bir devlet de kurulamaz artık! O güç, o iman, o enerji mevcut değil ki bugün...

Aslında bir devleti 600 sene ayakta tutan sebepler araştırılmalı ve ortaya konmalı. Eğer onların dayandıkları prensipler faydalı ise yine onlar uygulanmalı. Menfi şeyler üzerinde hüküm yürütmek kolaydır; asıl önemli olan olumlu şeyler yapabilmektir...” (bkz. ek-20).

Şeklinde bir yığın düşünce ve değerlendirmelerde bulunan Aksun’dan, kendi nesillerinin ve sonraki nesillerin öğreneceği çok şey olduğunu belirten Uçman, yazısını şu cümlelerle noktalamaktadır:

“Bir nesil olarak onun çevresinde bulunanlar, kendi medeniyetimizin, milli kültürümüzün büyüklüğünü onun konuşmalarından öğrendik dersem, hiç de mübalağa etmiş olmam.

Bizim neslimizin ve bizden sonrakilerin Ziya Bey’den öğreneceği daha çok şey var. Ancak ne yazık ki Ziya Bey 1976’da geçirdiği ağır bir hastalık yüzünden artık ne

konusabiliyor, ne de herhangi bir şey yazabiliyor. Yıllardır üzerinde çalıştığı muazzam eseri, Erol Kılınç'ın himmet ve gayretiyle 1994 yılında Ötüken Yayınevi tarafından Osmanlı Tarihi adıyla her biri 500'er sayfalık altı büyük cilt halinde yayımlandı. Fakat ne acıdır ki, o günden bugüne ne üniversitelerdeki ne de üniversite dışındaki tarihçilerden bu eserle ilgili herhangi bir ses çıkmadı” (Turinay vd., 2004: 12).

3. 4. 2. Ziya Bey

Ziya Nur Aksun'un, o dönemin gençlerine yol büyüklüğü yaptığını, fikirlerine ciddi katkıları olduğunu ve etrafına faydalı, müessir bir münevver, tarihi ve bugünü birlikte yaşayan takdire şayan bir şahsiyet olduğunu söyleyen Ahmet İyioldu, “Ziya Bey” başlığını verdiği yazısında, Aksun'u ve Onun Marmara Kırâathanesi'ndeki yerini ve önemini şu şekilde anlatmaktadır:

“Bu başlık Onu tanımayanlar için fazla bir şey ifade etmeyebilir; ancak İstanbul'da 1960'lı yıllardan itibaren Küllük'te, Marmara Kırâathanesi'nde, Koska'da, Milliyetçiler Derneği'nde, Fakülteler Matbaası'nda, Bilecik'te, Söğüt'te Onunla beraber olmak, sohbetlerinde bulunmak, son 30 yıldır da meflûç haliyle evinde ziyaret etmek bahtiyarlığına eren nesiller için eksiksiz her şeyi ifade eder. İki kelimelik bu başlık; ahlâklı, mütevazi, edeb sahibi, mahcûb mizaçlı, aynı zamanda çok kültürlü, sözü sohbeti dinlenir, devlet, millet ve tarih şuûruna sahip, içinden yetiştiği toplumu inancıyla, an'anesiyle, vekâriyle, yiğitliğiyle, fedakârlığıyla hasılı bütün sağlam unsurlarıyla derinden tanımış, çocuk yaşından itibaren Konya'da, Ankara'da, İstanbul'da gördüklerini, dinlediklerini, okuyup öğrendiklerini şaşmaz ölçülerle bir iman halinde benimsemiş, bu ölçülerle yaşamış, tavizsiz, müstağni bir hayat sürmüş, bildiklerini etrafındaki genç-yaşlı insanlarla paylaşmış, kitaplara aktarmış bir kavi, bir rehber, bir adam gibi adamı özetlemektedir.

Ziya Bey, bizlere yol büyüklüğü yapmış, fikri muhtevamıza ciddi katkıları olmuş, etrafına faydalı ve müesser bir münevver, tarihi ve günümüzü birlikte yaşayan takdire şayan bir şahsiyettir” (Turinay vd., 2004: 13, 14).

Ziya Nur'un, en orijinal çalışmasının, hastalığından çok uzun zaman sonra ulaşılan altı ciltlik “Osmanlı Tarihi” adlı eser olduğunu söyleyen İyioldu, kitabın basımı için

Aksun'un zor ikna edildiğini belirtmektedir. Osmanlı Devleti'nin tahlilli ve tenkidli siyasi tarihini ortaya koyan ve imparatorluğun son yüz yılını derinlemesine anlatması açısından önem arzeden bu eserin, daha önce yazılan Osmanlı Tarihlerinden farklı olduğunu ve onlarda varolan eksikliği tamamladığını belirten Ahmet İyioldu:

“Ziya Bey, Vak'a-Nüvis'lerden yani zamanın olaylarını kayıt altına alan tarihçilerden farklı olarak bize geçmişi iyi ve doğru anlama imkânını sağlayan, olayları sebepleri, sonuçları ve devam eden tesirleri ile ele alıp, inceleyen tahlillî, tenkîdlî, mukayeseli bir metod geliştirmiştir.

Bu eser, “Tarih Beşeriyetin tercüme-i halidir” tarifine uyan, beşeriyetin geçmişi bugünü ve geleceği arasında bağlar kurarak; çok karmaşık gibi görünen konularda hayret verici doğru yorum ve hükümler ortaya koyarak yayımlandığı zaman “Tarihimiz yeniden yazıldı” şeklinde takdimleri haklı çıkarmıştır. Mesela Ortadoğu'daki buhranlarla Irak dahil günümüzde de devam eden meselelerle ilgili tespitleri, insanı şaşırtacak derecededir” (Turinay vd., 2004: 21) demektedir.

Ziya Nur'un; evde, mahallede, halkın arasında konuşulan tarih ile okullarda öğretilen tarih arasındaki farklılık ve çelişkiler sebebiyle daha ilkokul yıllarından itibaren tarihe ilgi duymaya ve araştırmaya başladığını, doğru tarihe ulaşma çabasıyla yıllarca okuduğunu, Resmî tarih dâhil Türk, İslâm, Asya, Avrupa, Afrika, Doğu-Batı tarih ve medeniyetlerini araştırdığını, mukayeseler yapıp notlar aldığını, öğrendiklerini bir imbikten geçirip önemli bir bilgi birikimine ulaştığını söyleyen Ahmet İyioldu, Aksun'un bu birikimine toplumdaki müşâhadelerini ve yaşadığı tecrübeleri de ekleyerek sağlam ölçülerle mücehhez hale geldiğini, tarihin ışığında geçmişi de, geleceği de iyi ve doğru yorumlamaya başlayan sağlam bir bakış açısı kazandığını ve etrafına çok faydalı olduğunu ifade etmektedir.

3. 4. 3. Ziya Nur Aksun Hakkında Birkaç Söz

Tarih bilgisinin, Ziya Nur Aksun'u tanıdıktan sonra değiştiğini söyleyen Prof. Dr. Ahmet Nuri Yüksel, ortaokul yıllarındaki bir anısını aktararak, eğitim sisteminde anlatılan tarih ile gerçek tarihin bir karşılaştırmasını yapmakta ve Ziya Nur Aksun'un, tarihi gerçekleri kaleme alarak, birtakım yalanlardan oluşun, masal gibi anlatılan tarih

yerine, Türk insanında oluşturmaya çalıştığı gerçek tarih şuurunun önemine değindiği bir değerlendirmede bulunmaktadır:

“80 yıldır, sonraları biraz sulandırılmış olsa da, Türk çocukları, aklın ve mantığın kabul etmediği yalan üzerine kurulu bir tâlim ve terbiye bombardımanı ile yetiştirilmektedir. Ancak, açık bir şekilde görülmektedir ki, asfalt üzerine dökülen suyun içeriye, alttaki kesime nüfuz etmeyip akıp gitmesi gibi, tozlu duvara vurulan harcın tutmayıp yere düşmesi gibi, bütün bu telkinler kafalardan, gönüllerden silinip gitmektedir. Eğer bu telkinler tutsa idi, siyasi ve içtimâî açıdan Türkiye'nin manzarası bugünkü gibi olmazdı. Düşünebiliyor musunuz, bir devlet, 80 sene durmadan aynı şeyi telkin ediyor; telkinden de öte dayatıyor; ama o telkini alanların % 80'den fazlası aykırı istikamete meylediyor. Bu dehşetli-müzmin başarısızlığa rağmen, sanki doğru yolda imiş gibi, aynı sakat öğretiler devam etmektedir. Bu kadar yılda, artık durumu idrâk ile bu gidişe dur diyecek akli başında yetkililer çıkmadı. Hayret!...” (Turinay vd., 2004: 29).

Üniversiteyi İstanbul'da okuyan ve Türk tarihi hakkındaki gerçekleri öğrendiği sohbet kültürüne katıldığı için kendini şanslı gören Yüksel, bunun önemini satırlarına şu sözlerle taşımaktadır:

“İstanbul'da esas yetişme yerimiz, -beni oraya meylettiren Allah'a binlerce şükür olsun- Milliyetçiler Derneği, onun mânevi kurucusu ve başkanı Nureddin Topçu, tabii Üstad Necip Fâzıl... Meşhur, ama benim için düzensiz Marmara Kıraathanesi'ndeki sohbetlerde tanıdığımız; Dündar Taşer, Nuri Karahöyükü (İTÜ'den hocamız) ile Ziya Nur ağabeyimizden daha çok nasip aldık. Bütün bu saydıklarım bizim ruh ve kafamızı yoğuranların başında gelir. Onlar neyi nasıl verdiler, biz neyi nasıl aldık bunu anlatmak ve izah etmek mümkün değildir. Bu bir oluşmadır; ne şekli tarif edilebilir, ne de oluş biçimi, prosesi-vetiresi. Bu atmosfer içinde, kendimle beraber arkadaşlarım için de söylüyorum, geldiğimiz yerle vardığımız yerin, artı-eksi sonsuz kadar birbirinden zıt olması sonucunda, mensubu olduğumuz Türk milleti ve varisi olduğumuz Türk tarihi ve İslâm medeniyeti içinde, başkası yok diyebileceğimiz kişilerin alelâde birer insan olduğunu bilmiş ve anlamış olduk. Beynimiz, düşüncemiz ve idrakimizde sessiz bir ihtilal olmuş, hür düşünce ve fikir hürriyetine sahip olmuşuk.

Biz, bu büyüklerin, nev'i şahsına münhasır bir açık öğretim diyebileceğim Sohbet Mektebi'nden feyz aldık. Hiç tereddüt etmeden ifade edebilirim ki, bizim esas yetişme mektebimiz bu sohbet meclisleridir; sohbet kültürünün çocuklarıyız biz. Bu mazhariyetle iftihar ederim” (Turinay vd., 2004: 31, 36).

Ziya Nur Aksun'un, tarihi olayları değerlendirirken ve yazarken izlemiş olduğu perspektifin, Onun bir özelliği olduğunu belirten Yüksel, Onda dikkatini çeken bir başka özelliği de şöyle dile getirmektedir:

“Kendisi, bildiğim kadarı ile milliyetçi; ama bağınaz cinsinden kavmiyetçi değil; dindar-muhafazakâr, müsbet milliyetçi. Böyle olduğu için olsa gerek, Osmanlı'da şu hususlara dikkat ediyor ve yeri geldikçe bunların üzerinde duruyor; Osmanoğlunun Türklüğü-Müslümanlığı-Sünniliği, soyunun Oğuzhan'a, onun ekber evlâdına dayandırması, sair Oğuzhan evlâdı arasında kıdemi, ağa olması ve meşruluğu.

Rahmetli Nuri Hoca da aynı düşüncede idi. “Selçuklu Devleti bir oğuz boyu, ama Sünni-Hanefi-Şâfî mezhebi. Osmanlı Devleti ise bir Sünni İslâm-Türk Oğuz terkididir, sentezidir” derdi. Ziya Bey'in tarihinden şu alıntılar ne demek istediğimi yeterince anlatıyor:

“Peygamber aleyhisselâm zamanına yakın bir zamanda Bayat boyundan Korkut Ata koptu. Oğuz kavminin bilgesi idi. her ne derse olurdu. Gâibden haberler söylerdi. Dedi: “Ahir zamanda gerû hanlık Oğuz'a değe, dahi kimse ellerinden almaya.” dediği Osman rahmetullah neslidir.” ” (Turinay vd., 2004: 47, 48).

Ahmet Nuri Yüksel, Ziya Nur Aksun'u, Dîvân-ı Lûgat'it-Türk'teki bir dörtlüğe atıfta bulunarak, Türk bayrağının rengini kadim Türk an'anesine bağlayacak kadar müsbet milliyetçi bir kişi ve hassas bir araştırmacı tarihçi olarak tarif etmektedir.

3. 4. 4. Kardeş Gözüyle...

Ziya Nur Aksun'u çok yakından tanıyan, ama bu kadar yakın olmasına karşın, ağabeyinin yazmış olduğu “İslâm Tarihi, Dünder Taşer'in Büyük Türkiyesi” adlı eserlerinden, tüm aile bireyleri gibi habersiz olan Belma Aksun:

“Osmanlı Tarihi yazdığını biliyorduk. Sabahlara kadar yanan ışığı, tepeleme dolan sigara tablaları, cetvelle çizilmiş benzeyen düzgün satırlı elyazısıyla doldurduğu büyük

boy teksir kâğıtları bunun deliliydi. Ama O'nun "Dündar Taşer'in Büyük Türkiye'si", "Filibeli Ahmed Hilmi'nin İslâm Tarihi" kitaplarından haberimiz bile yoktu. Taa ki 1976 yılı 1 Nisan günü, Osmanlı Tarihi'ni yazarken, sağ tarafına bir sille gibi inen, konuşma, yazma, okuma yeteneklerini bir anda alıp götüren felç oluncaya kadar...

Hasta yatağı başında ilk defa gördüğüm arkadaşları O'nun İslâm Tarihi'nden söz ediyorlardı. "Osmanlı Tarihi" diye düzeltiyordum, için için gülerek... "İşte siz o kadar biliyorsunuz" diyordum içimden... "Ne İslâm Tarihi? Çocuk, harıl harıl Osmanlı Tarihi yazıyor!... Öyle ya, ben O'nunla doğduğu günden beri bir çatı altında yaşayan, kırk yıllık kardeşiydim... Benden iyi kim bilebilirdi O'nun ne yazıp, ne çizdiğini?"

Meğer asıl yanılan benmişim, daha doğrusu aile olarak biz hepimiz O'nun hakkında ne kadar az şey bilirmişiz. Öyle ya, matbaadaki gece sohbetlerinden, ne Marmara Kıraâthanesi'ndeki fikir tartışmalarından, ne de gelenek haline getirdiği Söğüt Ertuğrul Gazi kutlamalarından haberimiz vardı." (Turinay vd., 2004: 103) dediği ağabeyinin kişiliğini ve özelliklerini şu şekilde anlatmaktadır:

"Benim için O, beşiğimin üstünden objektife kocaman gülümseyen, apaydınlık yüzlü ağabeyimdir. Belki de bütün kardeşler gibi, ben de çocukluğumda ağabeyime hayrandım. "O" her şeyi bilirdi, "O" en akıllı, en zeki ve en yetenekliydi. En güçlü... Hayır. Onu öyle fiziki anlamda en güçlü, önüne geleni bir yumrukla devirecek, herkesi "dövecek" anlamda güçlü olarak hiç düşünmedim. Zaten bizim dünyamızda fiziki güç, dayak, kötek, kavga vb. hiçbir zaman olmadı. Hatta diyebilirim ki, bizim evde yüksek sesle bile konuşulmadı. Onun hiçbir zaman birileriyle itişip kakıştığını, üstü başı toz içinde eve geldiğini görmedim. O, akılda, zekâda, bilgide en öndeydi. Bütün ilk, orta öğrenim dönemi iftihar listesinden hiç inmedi. Lisede tarih konusunda bir yanlısını çıkardığı asker hocası ona "Tarihçi" adını takmıştı. Matematik hocası "Ziya değil Zeki" diye çağırırdı, Onu" (Turinay vd., 2004: 100).

Ağabeyinin kendisine her zaman, her konuda destek ve yardımcı olduğunu belirten Belma Aksun, aynı zamanda Onun, hayatı boyunca karşılaştığı her soruna ve sorduğu her soruya doğru cevap verdiğini, bu konuda Ona güvendiğini söylemekte ve sözlerini şöyle sürdürmektedir:

“Sorduğum her soruya, doğru, kapsamlı cevap alabildiğim tek insan. 1960’larda sol yayınlar furyası başlamıştı. Marxizm, sosyalizm vb. lafları, sloganlardan ortalık toz dumandı. Neyin ne olduğunu okuyup anlamakta güçlük çekiyordum. Ağabeyim sol eğilimli değildi, o taraklarda bezi olmadığını biliyordum. Solcu geçinen arkadaşlarımsa ağızdan dolma tüfek gibiydiler. Sonunda gene ona gittim:

“Bırak kızım bunları, filan diyeceğini sanıyordum. Ama O, gitti odasından birkaç tane kitap seçti getirdi. Hiç unutmuyorum, bir tanesi Prof. Fındıkoğlu’nun kitabıydı ve: “Şundan başla sırayla oku” dedi” (Turinay vd., 2004: 102).

Ağabeyinin tarihi olayları tahlil etmesi dolayısıyla iyi bir tarihçi olduğunu söyleyen Belma Aksun:

“Ağabeyim tahlillerini gerekçe ve sonuçlarına göre yapar. Mesela, Yeniçeriler kaldırıldıktan sonra ne geliyor başımıza, devletin bir valisi Kütahya’ya kadar geliyor. Ondan kurtulmak için gidip Ruslarla işbirliği yapmaya kalkıyorsunuz, yani denize düşen yılanı sarılıyor. Ondan sonra bütün o yeniçerilerin etrafı çok kalabalık bir şey, o insanlar sefil oluyor, ardından celâli isyanları çıkıyor. O zaman bu vakaya “Vaka-ı Hayriye” denilebilir mi? denilemez. Ağabeyim gerekçelerini de söylüyor, işte tahlil buradan geliyor. Başka tarihlere bakarsak, bu olayı hep “Vaka-ı Hayriye” diye anlatırlar. Ben okuyorum, hâlâ bazı köşe yazarları ve profesörler, “Efendim Sultan Mahmud çok iyi bir şey yaptı. Yeniçeriler azmıştı, onları topa tuttu ve toptan ortadan kaldırdı. Yeni bir ordu kurdu, fakat yeni ordu yenilgiden yenilgiye düştü” diyorlar. Ancak, bu olayın “Vaka-ı Hayriye” olması için sonucuna bakılması lazım. Sen bir eyaletin valisine yenik düştün, adamlar Kütahya’ya kadar geldiler. Kısacası bu nasıl Vaka-i Hayriye’dir düşünmek lazım” (Belma Aksun ile kişisel iletişim, 04.07.2010) şeklinde bir örnek ile ağabeyinin diğer tarihçilerden farkını belirtmektedir. Onun; petrol sayesinde modern silahlara sahip olsa dahi İran’ın askeri harb gücünün çok noksan ve Şi’a mezhebi sebebiyle Ortadoğu’da hükmetmesinin imkânsız olduğu, Arapların ise; kendi kabileleri arasında üstün olmayı tercih ettiği, İsrail’in ise; dünyanın ticaret muhitlerine yayılan ve Amerika’daki iktisadi ve siyasi bazı güçleri elinde bulunduran Yahudi cemaati sayesinde ayakta olduğu ve Amerika’nın, Ortadoğu’daki menfaetlerine tamamen zıt bir politika

takip ederek, Amerika başkanlık seçimlerinde dahi İsrail'i desteklediği yönündeki değerlendirmelerini, 1974'lerde yaptığını belirten Belma Aksun ağabeyinin İsrail hakkında:

“Yahudiler'in büyük bir devlet kurdukları, çeşitli kavimleri idare ettikleri, hattâ herhangi bir kavim tarafından sevildikleri de tarihen mevsuk değildir. Yahudi ne asimile edilir, ne de asimile edebilir. Tevrat büyük bir devlet kurdurmaz; ama fert olarak Yahudi'yi yaşatır ve muhafaza eder. Onun kanunları çok serttir. İdaresindeki veya işgalindeki kavme, hayat hakkı tanımaz. Yahudiler, işgal ettikleri topraklardaki Arablar'ı, kudretleri yettiği nisbette, taretmektedirler. Eğer Tevrat kanununu tatbik etselerdi -ki etmek isterler- o zaman, hudutları dâhilinde canlı Arap kalmazdı” (Turinay vd., 2004: 107) dediğini söyledikten sonra ağabeyinin bu görüşü için:

“Ne dersiniz, Ziya ağabeyim, Sharon ve şürekasını taa o günlerde anlatmıyor mu?” sorusunu yöneltmektedir.

Aynı şekilde Ziya Nur'un, 1974'lerde Sovyetler Birliği'nin dünyanın iki süper gücünden biri olduğu günlerde yazdığı görüşlerini bir kehanet olarak yorumlayan Belma Hanım:

“Bugünkü İslâm dünyasının bir kısmı yabancı işgali altındadır. Avrupa, istilâsı, tıpkı eski kervanların bir yerde kısa müddet konup göçmesi gibi geçip gitmiştir. Yalnız, oldukça mühim dertler ve problemler bırakmıştır. Bugünkü Mısır çocuğu, Ehramlar'ın tepesinden İngiliz ordusunun çekilip gittiğini görmüştür. Yarın Türkistan-ı Rusi ve Çînî'deki Türk çocukları da, Tanrı Dağları'ndan Rus ve Çin ordularının çekildiklerini göreceklerdir” (Turinay vd., 2004: 107) cümlelerine yer vererek şöyle demektedir:

“Yine Ziya ağabeyim bir kehanette mi bulunuyordu? Asla! O, sadece geniş bir açıdan, tarihî perspektiften bakıyordu olaylara ve geleceğe. Enver Sedat'ın İsrail'le barış antlaşması imzalamasının ardından yapılan kutlamalar sırasında O'nun, konuşmadığı için eliyle, “devrilir” işaretini yaptığını hatırlıyorum. Bana anlamsız gelmişti o gün. Ama haklı çıktı. Günümüzde Büyük Ortadoğu Projesi'nin tartışıldığı, Nil'den Fırat'a Büyük İsrail, bağımsız Kürt Devleti hayallerinden sözedilirken, O taa 1974'lerde yaptığı bir öngörüde bakalım gene haklı çıkacak mı?” (Turinay vd., 2004: 107, 108).

Belma Aksun tüm bu değerlendirmelerden sonra Ziya Nur'un Ortadoğu konusunda öngörmüş olduğu çözümü içeren şu tespitini de dile getirmektedir:

“Ne iktisadi, ne maddi kaynakları itibariyle kendi kendine yetmeyen eski eyaletlerimiz, petrol kuyuları ve sâir sebeplerle birer devlet haline getirilmiştir. Bu harita, tarihin gösterdiği açık tecrübelerle istinâden, devamlı bir harita olmamıştır. Buradaki insanların, kavimlerin ihtiyacı olan Roma, Bizans, Emevi, Abbasi, Selçuk ve Osmanlı asırlarındaki gibi bir bütün olmaktadır. Buradaki Yahudi devletinin istikbali de, haçlı orduları vasıtasıyla kurulan Kudüs Krallığı'nın âkıbetine müşâbih olsa gerektir. Bu krallık, başta Fransa olmak üzere, bütün bir Hristiyan Avrupa tarafından desteklenmiş olmasına rağmen yaşamamıştır. Dünyadaki Yahudi cemaati ne derece zengin olursa olsun, büyük siyasi güçler üzerinde ne kadar müessir bulunursa bulunsun, netice aynıdır. Etrafını çeviren 100 milyon civarında insanın feci nefret dalgası arasında, mevcudiyetini idame ettirmesi mümkün değildir. Çekişme dışında kalmış üçüncü bir kuvvetin Ortadoğu'ya şâmil yüksek hâkimiyeti altında, silahtan tecrit edilmiş Yahudi cemaatinin rahat ve huzur içinde yaşaması, yani federe yahut konfedere devlet haline girmesi en makûl çare olarak görünmektedir. Ortadoğu'daki Yahudi probleminin çözülmesi ve bölgenin rahata kavuşması ancak böyle mümkündür.

Osmanlı camiasının dağılması, yalnız Ortadoğu'daki milletleri değil, bu devlete tâbi bütün insanları derin bir huzursuzluk ve felaket içine atmış bulunmaktadır. Dünyanın güçlü devletlerinin bu ihtilâfın devamında çeşitli menfaatleri vardır ve bunlara rağmen vücuda gelecek bir birleşme şimdilik mümkün addedilemez” (Turinay vd., 2004: 108).

3. 4. 5. Ziya Nur Aksun

Ziya Nur'un, Yahya Kemâl, Mükrimin Halil Yınanç ve Emin Âli Çavlı gibi, hakiki bir sohbet adamı olduğunu belirten Beşir Ayvazoğlu Onu, frenklerin “erudit” dedikleri cinsten benzersiz bir mütebahhir” olarak tanımlamakta ve şöyle aktarmaktadır:

“Adı Ziya Nur'du; asıl soyadını pek kimse bilmez, Nur'u soyadı zannederlerdi. Ne inhitat devri Osmanlı aydınlarına benzerdi, ne Cumhuriyet aydınlarına. Konuşmaya başladığı zaman fütuhât devirlerinden çıkıp gelen su katılmamış bir Osmanlı'nın

konuştüğünü zannederdiniz. Zekâsı ve erüdisyonuyla Osmanlı tarihine çok farklı yorumlar getirirdi ve bu yorumlar, genelgeçer görüşleri altüst ederdi.

Onu 1970'lerin başında tanıdım, fakat sanki asırlardan beri tanışıyorduk. Galiba sıcak bir sonbahar akşamıydı ve Marmara Kırâathanesi'nde, Yahya Kemâl'in bir gazeline yazdığım tahmisi benim titrek sesimden dinlerken yüzünde memnuniyet ifade eden hoş bir tebessüm geziniyordu. İstanbul'a yeni düşmüş çocuk yaştaki taşralı, hasretini çektiği bir ortamda, uyanır uyanmaz unutacağı bir rüya gibiydi” (Ayvazoğlu, 1999: 89).

Ziya Nur Aksun'un, sadece Marmara sohbetleriyle yetinmediğini ve her yıl Ertuğrul Gazi Şenlikleri'ne katılmak üzere Söğüt'e gitmeyi bir gelenek haline getirdiğini ifade eden Ayvazoğlu, “Osmanlı Devleti'nin kuruluş yıllarına derin bir romantizmle bağlıydı” dediği Aksun'un, bu bağlılığa rağmen Devletin, inhitat ve inkıraz yıllarını da gerçekçi bir biçimde tahlil ettiğinin altını çizmektedir.

Marmara sohbetlerinin müdavimlerinden olan Dünder Taşer'in şüpheli bir trafik kazası sonucunda ölmesinin ardından, 1976 yılında Ziya Nur Aksun'un sağ tarafına inen bir felçle, sohbetlere katılamadığını ifade eden Ayvazoğlu, Aksun'un tarihi bir başka yolla, resimle anlattığını söylemektedir:

“Ziya Nur, tam on dokuz yıldır, yazmaktan, okumaktan, sohbet etmekten, yani en sevdiği şeylerden mahrum bir halde, derin bir yalnızlığı yaşıyor. Fakat denediği yeni bir dil var: Resim. Duygularını, düşüncelerini, daha önce hiç kullanmadığı sol eliyle resim diline aktararak paylaşmaya çalışıyor. Sarının hâkim olduğu, uzaktan uzağa Van Gogh'u hatırlatan sıcak renkler, içindeki ateşi dışarı vurmak için özellikle seçilmiş gibi. İlk resimlerindeki koyu ve soğuk renklerin zamanla yerlerini bu sıcak renklere bırakmış olması, şüphesiz, O'nun inanılmaz direncini ve yaşama azmini gösteriyor.

Tarihçi, hukukçu, matbaacı, yayıncı ve sohbet adamı Ziya Nur'un şimdi konuşabildiği tek dil, resim dili. Ve onunla da Osmanlı'yı anlatıyor” (Ayvazoğlu 1999: 92).

3. 4. 6. Geleceği Vaat Eden Tarihçi

İlkokuldan üniversiteye, akademik çalışmalardan halk için yazılmış tarih kitaplarına, yani günümüze kadar yazılagelen ve anlatılagelen, tüm kitaplarda zihinlere sokulan tarih anlayışını, “Emin Oktay Tarihçiliği” olarak nitelendiren Cemal Aydın, bu tarih anlayışının, Türk gençlerinin ve halkının düşüncesini, “Yükselme, Gelişme, Genişleme, Duraksama ve Çökme” gibi basit, ilkel ve milli hamleler yapmayı önleyici tezlerle doldurduğunu ve körelttiğini, gizli veya açık bir şekilde Türk aydınlarına aşağılık kompleksi zerkettiğini belirtmektedir. Bu yüzden, Ziya Nur Aksun’dan önceki Cumhuriyet dönemi tarihçilerini, “Mezar tarihçileri” olarak adlandırmakta ve bu tarih anlayışını da şöyle tarif etmektedir:

“Onlara göre Türkler tarihte büyük devletler kurmuşlar, İstanbul’u fethedip Viyana’lara kadar gitmişler, sonra da bitmişler ve sanki mezara girmişlerdir. Evvelce dünyayı yönetmişlerdir, ama bundan böyle bu tür bir iddiaları olamaz, sadece dünyayı yönetenleri seyretmekle yetinmeleri gerekir. Aksun, bu tarihi yanlış ve bu korkunç ayıbı ortadan kaldıran tarihçidir. Türk tarihimizde böylesine kalıplaşmış bölünmelerin olmadığını, duraklama ve gerileme iddialarının geçersiz ve tarihi hakikatlerle asla bağdaşmayan görüşler olduğunu ispat etmiştir. Askerî fetihler sona ererken, medeniyet ve kültür sahasında o zamana kadar görülmedik ilerlemelerin kaydedildiğini dikkatlerimize sunmuştur” (Turinay vd., 2004: 114).

Aydın, Aksun’un 1960’lı 70’li yıllarda ortaya attığı bu gerçek tarih bilincinin, ancak 2000’li yılların başlarında, yeni, seçkin tarihçiler ve Osmanlı araştırmacıları tarafından fark edildiğini, desteklenip savunulmaya başlandığını söylemektedir. “Aksun tarihçiliği” olarak adlandırdığı bu tarih bilincinin, zihinlerde umutlu geleceklere yönelen güçlü bir inkılâp meydana getirdiğini belirten Aydın, bu tarih anlayışını şu sözlerle ifade etmektedir:

“Aksun tarihçiliği; zihinlerde umutlu geleceklere yönelen güçlü bir inkılâp meydana getirmiştir. Bu yönüyle de, geçmişin kuru, yavan ve bize bir hareket ve hamle kazandırmayan ölü tarihçiliği veya kısır hikâyeciliği yerine, milletin istikbale güvenle ve

iddia ile bakmasını sağlayan dinamik ve diri bir tarihçilik olmuştur. Bu tarihçilik, dünden çok yarının, geçmişten ziyade geleceğin tarihçiliğidir.

Aksun, tarihteki zaferlerle şişinmenin, mağlubiyetlerle yerinmenin gereksizliğini gösterip, asıl önemli olanın o zafer ve yenilgilerden alınacak dersler veya ibretlerle geleceğimizin nasıl hazırlanması gerektiğini zihinlerimize nakşeden kişidir. Masal okur gibi, efsane dinler gibi, destan anlatır gibi tarih yazıcılığı yerine, köklü bir geçmişten alınacak hızla geleceğe nasıl kanat açılacağını öğreten, şuur verici, istikbale güvenle baktırıcı bir tarihçidir, O” (Turinay vd., 2004: 115).

Cemal Aydın, Ziya Nur Aksun’un, “Osmanlı Tarihi” ve “İslâm Tarihi” adlı eserlerini okuyanların; Türklerin sadece tarihte kalmış büyük bir millet olmadığını bilincinde olacağını, Türklerin dünyaya istikbalde yön verebilecek ve gelecekte de ağırlığını koyabilecek, cihanşümûl hükümlanlığa aday tarih yapıcılar olduğunu görüp, anlayacağını ve bu düşüncenin bir temenni ve idealden ziyade tarihi bir zaruret olduğunu, bu hasletin de Türklerde mevcut bulunduğunun idrakinde olacaklarını belirtmektedir.

Bu şuurun, Aksun’un satır aralarında olduğunu ifade eden Aydın, böyle bir şuurdan, yanlış okumalar ve yanlış yönlendirmeler sebebiyle kopup uzaklaşmış olan Türk aydınlarının, Onun yazmış olduğu tarihi tekrar tekrar ve düşünce düşünce okumaları gerektiğini ve Onu okumayan aydınların kabilecilikle milliyetçiliği, tarih yazan milletle, o milletin destekçisi olması gereken milletleri birbirinden ayırt edemeyeceğini, bu yüzden de yanıltıcı bilgilere sahip olarak, okurlarını kötü bilgilendireceğini ve Türk tarihini hatalı değerlendireceklerini söylemektedir.

Ziya Nur’un tarih şuuruna, tüm Türk insanının sahip olması gerektiğini düşünen Aydın, sözlerini şöyle noktalamaktadır:

“Günümüz gençlerinin ve aydınlarının geçmişin tarihine, günümüzün hadiselerine ve geleceğin dünyasına Ziya Nur Aksun’un tarih şuuruyla bakmaya ihtiyacı vardır. Ancak o zaman dünün, bugünün ve yarının meselelerini daha büyük açıdan görebilecek, daha tepeden bakabilecek, daha geniş perspektiften değerlendirebilecek ve daha büyük

fikirlerin kendilerinde ve toplumumuzda kök salmasına katkıda bulunabileceklerdir” (Turinay vd., 2004: 117).

3. 4. 7. Aramızda Yaşayan Osmanlı Vak’anüvisi Ziya Nur Aksun

Ziya Nur Aksun’u “Sadık bir vak’anüvis ve kalb-i râşedar” olarak tarif eden Dursun Gürlek, 70’li yıllarda Cemil Meriç’in sekreterliğini yapmaktadır. Meriç, bir gün masasının üstünde duran bir kitabı göstererek: “Bugünden itibaren bunu okumaya başlayacağız” der. Böylece Ziya Nur Aksunla tanışan Gürlek, bu kitaptan her gün 30-40 sayfa Cemil Meriç’e okur. Okuduklarını dinleyen Meriç’in durumunu: “Dinlemek ne kelime, adeta kulak kesiliyordu.” şeklinde ifade eden Gürlek, Meriç’in zaman zaman araya girerek, “Evlâdım! İşte İslâm tarihi böyle yazılır!” dediğini ifade etmekte ve Meriç’in tarih anlayışını da şöyle anlatmaktadır:

“Hayatımın en renkli ve zevkli günlerini teşkil eden bu okuma ve dinleme fasılları bir müddet devam ettikten sonra, Cemil Meriç’in de Osmanlı tarihine Ziya Nur gibi baktığını gördüm. Mesela yeniçeri teşkilatının kaldırılmasını ve II. Mahmud’un şekilperestlikten ibaret olan icraatı, sözüm ona ıslâhatı hakkında ikisinin de aynı kanaati taşıdığına şahit oldum. 1826 harekâtının, “Vak’a-i Hayriyye değil, Vak’a-i Şerriyye” olduğunu setre pantolon giyerek, devlet dairelerine resimlerini astırarak ilerleyeceğimizi zanneden II. Mahmud’a halk arasında “Gâvur Padişah” denildiğini yine Ziya Nur Bey’den öğrendik. Evet, Devlet-i ebed müddetin ihtişamı Ziya Nur kadar, Cemil Meriç’in de gözlerini kamaştırıyor: “Müptezel bir halde, muhteşem bir maziye kanatlanmak gericiликse, ben bir gericiyim!” diye haykırmasına vesile oluyordu” (Turinay vd., 2004: 120).

O dönemde, yani ellili ve altmışlı yıllarda İstanbul’un çeşitli yerlerinde fikir loncalarından birinin, Bâyezıt Camii’nin hemen yanı başında bulunduğunu, devrin şairleri ve yazarları için bir câzibe merkezi haline gelen buranın daha sonraki yıllarda “Marmara Kırâathanesi”ne dönüştüğünü söyleyen Gürlek, burayı ve buranın sürekli müdavimi olan Ziya Nur’u şöyle anlatmaktadır:

“İşte bu Marmara Kırâathanesi’ni şereflendiren en gözde şahsiyetlerden biri de, Ziya Nur Aksun’du. Onun oturduğu masanın etrafını çevirenler, yavaş sesle konuştuğu

sözlerini dinlemek ve anlamak için âdeta kulak kesiliyorlardı. Adı “Deli Mustafa”ya çıkan Sultan Mustafa’nın deli meli olmadığını tam aksine, İstanbul fırıncılarının ekmek çıkarmaması üzerine gece boyunca uyumayıp, çare arayacak kadar akli başında bulunduğunu, Osman Gazi’nin nasıl “Gazi Hazretleri” olduğunu, Yavuz Sultan Selim’in İttihad-ı İslâm idealini ve Türk cihan hâkimiyeti mefkûresini, II. Abdülhamid’in siyasi dehasını, şehzâde katlinin uyuşuk beyinlerin sığ düşüncelilerin anlayamayacağı bir fedakârlık örneği olduğunu, Osmanlı fetih ordularının gittikleri yerleri Hıristiyan çapulcular gibi yakıp yıkmadıklarını, aksine imar ve ihya ederek “Medeniyet” götürdüklerini, Ondan öğreniyorlardı. Sözün burasında itiraf etmek gerekir ki, bizim nesil Ziya Bey’e çok şey borçludur, bizim nesle tarih şuuru aşıl原因an çağdaş bir müverrih olan Ziya Nur sayesinde Osmanlı’ya bakış açımızı değiştirdik” (Turinay vd., 2004: 120, 121).

Ziya Nur Aksun’un Osmanlı tarihini sevmesinin yanında, bu medeniyete hayran olanlara da ilgi duyduğunu, bu yüzden dostlarının ve hayranlarının Osmanlı âşıkları ile tarih meraklılarından oluştuğunu ifade eden Gürlek, Onu “Günümüzün Evliya Çelebi”si olarak tanımlamaktadır. Gürlek, Aksun’un, İstanbul’u karış karış dolaştığını, adım adım gezdiğini, bu tarihi şehrin camilerini, çeşmelerini, hanlarını, hamamlarını, tekkelerini, dergâhlarını anlattığını belirtmekte ve Aksun’un dünle bugün arasında köprü kurmaya çalıştığını ifade etmektedir:

“Ziya Nur, bazen tarihi kabristanlarda sabahlıyor, mezar kitabelerinin arasından geçmiş zamanın dağlarına ve bağlarına seyahate çıkıyordu. Zaman zaman ilk Osmanlı başkentlerinden biri olan Bursa’ya gidiyor, oradaki ecdat eserleriyle de ülfet ve ünsiyet tazeliyordu. Her yıl düzenlenen Söğüt şenliklerine katılıyor, Yörük çadırlarına misafir oluyor, bir Yörük vatandaşımızın konuşurken “Abdülhamit Efendimiz!” demesi Ona en büyük zevki veriyordu” (Turinay vd., 2004: 121).

Ziya Nur’un, geçirmiş olduğu ağır bir felç sonrasında, sağ elini kullanamamasına, konuşma ve yazma yeteneklerini tamamen yitirmesine rağmen, azmini ve metanetini hiçbir zaman kaybetmediğini söyleyen Gürlek, hastalığından sonra sadece sol elini kullanabilen Aksun’un, bir zamanlar sözle ve yazıyla dile getirdiği Osmanlı ihtişamını,

tablolaştırmaya başladığını aktarmaktadır. Bu tablolar sonucunda, Onun bir ressam olduğunun da ortaya çıktığını ifade eden Gürlek:

“Bizim nesle tarih şuurunu aşıl原因 bu çağdaş müverrihe daha nice nurlu ve ziyâlı yıllar diliyor, saygılarımı ve hürmetlerimi sunuyorum” diyerek sözlerini noktalamaktadır (Turinay vd., 2004: 123).

3. 4. 8. Matbaacı Ziya Bey

Uzun yıllar Marmara Kırâathanesi’ndeki sohbetlerde bulunduğunu söyleyen Emin Işık, matbaacılık işiyle meşgul olan Ziya Nur Aksu’nun, Marmara sohbetlerinde matbaacılıktan, baskı tekniklerinden ya da harf karakterlerinden asla söz etmediğini, böyle bir şeye hiçbir zaman şahit olmadığını ifade etmektedir.

“Matbaacı” sözünün, ilk bakışta, terzi, berber, kunduracı gibi sıradan bir esnafi çağrıştırabileceğini söyleyen Işık, Ziya Nur’u yakından tanıyanların ve sohbetinde bulunanların böyle bir çağrışımı akıllarına bile getirmeyeceğini, Onu tanıyanların Aksun’un iyi bir tarihçi olduğunu gayet iyi bildiklerini ve Onun tarihi olayları sadece anlatmakla kalmayıp, yeri geldikçe tenkitler ve tahliller yaptığını, geçmişin olaylarından günümüze ait ibretli sonuçlar çıkardığını belirtmekte ve sözlerini şöyle sürdürmektedir:

“O hep tarih konuşur, Türk tarihinin, özellikle Osmanlı Dönemi Türk tarihinin bilinmeyen veya çok az bilinen yanlarını anlatır. Öyle canlı ve duygulu anlatır ki, sanırsınız kendi çocukluk yıllarından ve yaşadığı olaylardan bahsediyor. Çünkü devrin sadece birinci dereceden devlet ricalini değil, aynı zamanda ikinci, üçüncü dereceden bürokratlarını da yakından tanır. İsimlerini, daha önceki ve halen buldukları göreve nasıl ve hangi paşanın himmetiyle geldiklerini en ince ayrıntılarıyla size aktarır. Siz de hayretler içinde kalarak ve imrenerek dinlersiniz” (Turinay vd., 2004: 124).

Aksun’u, “Türk kültürüne ilgi duyan gerçek bir Türk aydını” olarak nitelendiren Işık, “Aydın” olmanın “Alim” olmaktan daha zor bir iş olduğunu belirterek, “Aydın” olmak için, binbir güçlüğe katlanmak, birçok engeli aşmak, okuyup bir şeyler öğrenmek gerektiğini söylemektedir. “Aydın; millî kültürün bütün dallarına ilgi duyan, milleti ilgilendiren her meseleyle yakından ilgilenen ve bu ilgiyi kendine dert edinen adamdır.” sözleriyle bu kavramı tanımlayan Işık:

“Ziya Bey, yalnızca tarih bilgini değil, aynı zamanda şiir zevki olan, mimari ve mûsiki başta olmak üzere Türk sanatlarına ve bütünüyle Türk kültürüne ilgi duyan gerçek bir aydıdı. Cumartesi akşamları Gemlik’ten gelen Dr. Abdullah Öztemiz (Hacıtahiroğlu) ile birlikte Ziya Bey’in masası, bütünüyle divan şiirine tahsis edilirdi” (Turinay vd., 2004: 126) diyerek sözlerini sürdürmekte ve:

“Bana, “Ziya Bey kimdir? Tek kelimeyle cevap ver!” dersiniz. Ben de, “Bize tarihimizi sevdiren adamdır” derim” (Turinay vd., 2004: 128) cümlesiyle yazısını bitirmektedir.

3. 4. 9. Dâvâ Adamı

Dr. Erdinç Beylem; zarif giyimli, nazik tavırlı, ifadelerindeki belağat ve fesahati, ve umumi halindeki nezâket ve asaleti ile bugün nesli tükenmeye yüz tutmuş bulunan gerçek bir “İstanbul Beyefendisi” ve “Tarih adamı” olarak nitelendirdiği Ziya Nur’u:

“Ziya Nur Ağabeyi bugün için anlatmanın ve anlamanın zor olacağı kanaatindeyim. Onu 27 Mayıs ihtilâli sonrasında Başbakan Menderes ve iki bakan arkadaşının haksız bir biçimde idam edildiği zulüm ve baskı döneminin bunaltıcı günlerinde tanıdım. Kendisiyle ilk karşılaşmam, dönemin Müslüman aydınları tarafından, Beyazıt’taki Karaağaç İş Hanının en üst katında kurulan “Aydınlar Kulübü”nde Prens Sabahattin üzerine verdiği bir konferansta olmuştur. Ziya Ağabey ve bu kulübü kuran diğer arkadaşları o dönemin şekavet yönetimi tarafından uygulanan siyasi baskılara karşı direnme hareketini yürüten, zor dönemlerin insanları ve büyük dâvâ adamı olan gerçek kahramanlardı” (Turinay vd., 2004: 129) şeklinde tarif etmekte ve Onun, bir uzman kişi olarak bu davada yer almış müstesna bir kişilik olduğunu ifade etmektedir.

Marmara’nın müdavimlerinden olan; Necip Fazıl, Prof. Saip Atademir, Prof. Nuri Karahöyüklü, ünlü psikanalist Freud’un asistanı Dr. İzzettin Şâdan, Prof. Erol Güngör, İktisat Tarihçisi Mehmet Genç, Sezai Karakoç, Ziya Nur, Mehmet Şevket Eygi, Kadir Mısıroğlu, Cerrâhi Dergâhı’nın ünlü şeyhi merhum Muzaffer Ozak Hoca, çok nadiren gelen Prof. Necmettin Erbakan ve kıymet arzeden pek çok kişinin, dünyada eşi olmayan bu akademinin Ordünyüs pâyesine ermiş öğretim üyeleri olduğunu söyleyen Beylem:

“Benim akademisyen olarak İstanbul Üniversitesinde göreve başlamamın temelinde de bu hocaların katkısı çok büyüktür.

Gerçekten bendeniz açısından kayda değer çok önemli bir husus da şudur. 1960’lı yılların başında birkaç genç arkadaşım ile beraber bu yüksek zevat arasında bulunmuş ve uzun yıllar bu kıraathânedeki pek çok sohbetlerde bunların fikirlerinden istifade etmiş olmam, gelecekteki hayatım için önemli bir dönüm noktası olmuştur” (Turinay vd., 2004: 130, 131) demektedir.

Marmara’ya gittiği zamanlarda, genellikle Ziya Nur’un yanına oturduğunu belirten Beylem, bu sohbetleri bazı akşamlar gece yarısına kadar takip ettiğini, özellikle Nuri Karahöyük ile Ziya Nur’un yapmış olduğu tarih sohbetlerini büyük bir dikkat ve alâka ile dinlediğini belirtmekte ve tarihe olan bugünkü düşkünlüğünün temelini, o günkü sohbetleri ciddi bir şekilde dinlemesinden kaynaklandığını söylemektedir.

3. 4. 10. Ziya Nur Ağabey

1960’lı ve 70’li yılların İstanbul’unda, Beyazıt’taki Marmara Kıraâthanesi ile Karaköy’deki Fakülteler Matbaası’nda, Bilecik, Söğüt ve Edirne gibi tarihi şehir ve beldelere yapılan toplu seyahatlerde, Ziya Nur Aksun’un sohbetlerinden istifade ettiğini belirten Prof. Dr. Fehim Üçışık, bu sohbetleri “Ufuk açıcı” sohbetler olarak nitelendirmekte ve:

“Sohbetler, günün olayları ve katılanların sorularına göre, siyaset, medeniyet, edebiyat, sosyoloji gibi çeşitli alanlardaki konularda geç saatlere kadar sürer, hemen hiç kimse vaktin nasıl geçtiğini fark edemezdi” (Turinay vd., 2004: 134) demektedir.

Ziya Nur Aksun’a, “Değerli Ağabeyim” sözleriyle hitap eden Üçışık, Aksun’un sohbetlerinin, pek çok üniversite öğrencisinin ve öğretim üyelerinin, aydınların, çeşitli meslek mensuplarının fikri gelişimine önemli katkıları olduğunu ifade etmektedir. Türk milleti için dönüm noktası olan tarihi hadiseler, bunların sebep ve sonuçları ile ilgili şahıs, teşekkül ve devletlerin gayeleri hakkında geniş bilgiye sahip olan Aksun’un tarih tahlillerinin, hem Türk gençlerinin tarih şuuru kazanmasına, hem de tarihin aydınlatılmasına katkı sağladığını, aynı zamanda da, benzer olaylar için doğru bakış

açısı elde etme ve tutarlı değerlendirme becerisini geliştirme yönünden de yararlı olduğunu ifade ederek şöyle demektedir:

“Bütün dünya devletlerinin Osmanlı’yı örnek alması gereğinin çok çeşitli ve üzücü olaylarda daha da iyi anlaşıldığı bu dönemde, Ziya Nur ağabey’in derin vukufıyla yazdığı “Osmanlı Tarihi” adlı eseri, fikir hayatımıza önemli bir katkı ve gelecek nesillere büyük bir hizmet olduğu gibi, meclislerinde az veya çok bulunup da devşirdiklerini yeterli bulmayan biz dostlarına ayrıca, geçmişteki olaylar ve günümüzdeki tekerrür veya uzantıları olan gelişmeleri hakkında zevkli ve feyz kaynağı sohbetlerinin sürüp gitmesi fırsatını da vermektedir.

Değerli Ağabeyime, sağlıklı ve milletimiz için temenni ettiği nice hayırlı gelişmeleri gösterecek uzun bir ömür niyaz ediyorum” (Turinay vd., 2004: 135).

3. 4. 11. Ziya Nur Beyefendi

İnsanların sosyal hayatına yön göstermesi için Allah’ın; evliyalar, enbiyalar, alimler gönderdiğini belirten Hekimoğlu İsmail, Ziya Nur Aksun’u yön gösteren bir yıldızla benzetmekte ve Onu şöyle anlatmaktadır:

“Ziya Nur Ağabeyimiz bir yıldızdı. Yazılarıyla, yaşayışıyla gençlere yol gösterirdi. Eğer onlar gibi kıymetli insanlar olmasaydı, insanlık büyük felaketlere sürüklenebilirdi. Çıkan mecmuaların ekserisinde Ziya Nur Ağabey’in yazıları vardı. Onu görmedim, fakat Onu sevmiştim, beğenmiştim. Çünkü Ziya Nur Ağabey yazarsa doğru yazar, konuşursa doğru konuşur, yaşayışı da güzeldir. Bu sebeple O da bir kutup yıldızıydı. Ona bakıp pek çok genç, yönünü, kiblesini tayin etti. Meyhanelerin, kumarhanelerin, barların yaygınlaştığı devirlerde Ziya Nur gibi ağabeylere çok ihtiyaç vardı. Onlar bilinmeyen kahramanlardır.

Yaşım ve sosyal hayatım Ziya Nur Ağabey’in yanında bulunmaya müsait olmadığından Onu her zaman buzlu cam ardından seyrettim. Ama O bizim için büyük bir kıymetti. Ben şöyle düşünürdüm: Evet, benim bilmediğim çok şeyler var, fakat bilmediğim konuları danışacak çok insanlar da vardır. Bu düşünce beni rahatlatırdı.

Ziya Nur Ağabey’e sıhhat ve afiyetler dilerim. İyileşip de hatıralarını yazarsa çok kıymetli bir eser meydana gelir” (Turinay vd., 2004: 136, 137).

3. 4. 12. Sarığımı Kirlendirmeyin

Yüksek İslâm Enstitüsü'nde öğrenci olan, aynı zamanda da Dârulacaze Camii'nde İmamlık yapan İsmet Demir, Ziya Nur ile 1964-65 yılında tanıştığını söylemekte ve sonrasını şöyle aktarmaktadır:

“Konya Kütüphaneler Müdürü Mehmed Lütfü İkiz Bey müessese müdürü rahmeti rahmana kavuşan Hilmi Şener'i ziyarete gelmiş, beni de birlikte sohbet edelim diye çağırılmışlardı. Uzun bir sohbetten sonra söz Ziya Bey'in sohbetlerine intikal etti ve hep beraber akşamüzeri Fakülteler Matbaası'na gitmeyi kararlaştırdık. Bu iki dost vasıtası ile hayatımda büyük değişiklikler yapan Ziya Bey'le tanışmış oldum.

Ziya Nur Bey'le o gün bugün hemen hemen irtibatımı kesmedim sayılabilir. O bana ve tüm sohbetini dinleyenlere hemen her yönüyle diyebilirim ki örnek biri olmuştur. Tarihe nasıl bakılması lâzım, tarihimize nasıl bakmalıyız. İslâm ve Türk medeniyetinin diğer milletler medeniyeti ile mukayesesi, âsâr-ı atıklarımızın taşıdığı değerler, insanımızın itikat, inanç, örf ve âdetleri ile bunları nasıl ve hangi şartlar altında nasıl yaşattıkları Onun sohbetinde görülebilirdi. Onun en çok üzüldüğü, özellikle insanımızın taşıdığı hasletleri, devletimizi idare eden sözde birçok aydınımızın keşiften aciz oluşları idi. Dolayısı ile onlara nasıl ters düşerek idari sıkıntıya girişlerini anlata anlata bitiremediğine Beyazıt Çınaraltı, Küllük ve Emirgân Çınaraltı şahittir” (Turinay vd., 2004: 138).

Geçmişten günümüze kadar, iktisadi, siyasi ve idari açıdan Türkiye'de oynanan oyunlar yüzünden, Türk insanının geçirmiş olduğu badireleri doğru tespitlerle ortaya koyan Aksun'un, bunun ölçülerini sohbet halkasındaki insanlara da öğrettiğini söyleyen İsmet Demir, Onun sohbetleri sayesinde doğru düşünen, tespit ve teşhisleri yerinde olan insanları da tanıdıklarını ifade etmekte ve Erol Güngör, Dündar Taşer, Ali İhsan Yurt gibi isimlerle birlikte olmanın mutluluğunu hâlâ hayalinde yaşadığını anlatmaktadır.

Çok nadir insanlarda gördüğü iki şeye karşı Ziya Nur'un hassasiyet gösterdiğini söyleyen Demir, birinci kuralın; “İslâmi değerler ve bu değerlere gösterilmesi gereken saygı ve ihtimam” olduğunu, ikincisinin ise; Müslüman olduktan sonra Türk devletleri ve milletinin dini duygularla meydana getirdiği estetik değerine paha biçilmeyen “Sanat

eserleri ve Türk-İslam medeniyeti ile bunlara öncülük yapan Osmanlı Padişahları” olduğunu söylemektedir. Aksun için değerli olan bu iki şeye karşı söylenen sözlere fazla tahammül edemediğini ve hemen “Hadi canım” diyerek söze başladıktan sonra, örneklerle söz sahiplerine ibretli cevaplar verdiğini belirtmektedir.

İlahiyatçı olan İsmet Demir, askerde iken yaşamış olduğu bir olayın Ziya Nur’un çok hoşuna gittiğini ve Türk milletinin hassas olduğu meselelere daha bir ihtimam gösterdiğini belirtmektedir. Kilis’in Cilvegözü’nde 69-70’li yıllarda asker olduğu tabura 3-5 gün arayla verilen brifinglerde, askerin halk ile irtibat kurmaması yönünde tavsiyeler verilmektedir. Fakat bu konudaki tavsiyeleri dinlemeyen Demir, Cuma günleri sınıra yakın köylerde hutbe vermeye başlar ve hutbe sonunda: “Cemaat, bana bağlı hudut taşları arasında yapacağınız kaçakçılıkta, diğer asteğmenleri suçladıkları gibi beni de sizinle ortak diye suçlar ve küfrederler, “Sarığımı kirlendirmeyin” ” der.

Jiple, gece karakol ve nöbetçileri kontrole çıktığı birgün, geçmekte olduğu köyden, Demir’in önüne bir adam çıkar ve: “Allah’u alem oğlum senin sarığını kirletecek. 96-97 hudut taşları arasından kaçakçılık yapacak, Ona engel ol ” der.

Ziya Nur’un, Türk insanının böyle konularda göstermiş olduğu hassasiyete özellikle dikkat ettiğini ve bu konuda çok titiz davrandığını söyleyen Demir:

“Milletimizin bu konudaki hassasiyeti üzerine titredüğünü bildiğim için olayı, Ziya Bey’e anlatmışım, bu olayı bana defaatle anlattırırdı ve bundan da büyük haz duyardı” (Turinay vd., 2004: 140, 141) demektedir.

3. 4. 13. Bir Âbide İsim

Ziya Nur’un kahvehane köşesini, bilgi ve kültür ile farklı kıldığını, Marmara’yı bir mektep haline getirdiğini, masa ve sandalyeleri, ders verilen bir kürsüye dönüştürdüğünü, bunun da bir gönül dostunun tasarrufundan ileri geldiğine kanaat getirdiğini belirten İsmet Elbaşı:

“İnsanlar vardır, hiçbir eser bırakmadan sessizce yaşarlar ve sessizce hayatlarını noktalarlar. İnsanlar vardır eserleri ile söz ve sohbetleri ile nesiller yetiştirirler. Toplumun her kesiminde hayranlık uyandırırılar, özgüyle ve övünçle anılırlar.

Bir de eserlerine ve yetiştirdiklerine rağmen hak ettikleri, layık oldukları ilgiye yeteri kadar mazhar olamayan insanlar vardır. İşte Ziya Nur bu son kategoriye girenlerdendir. Maalesef yetmiş milyonluk nüfus içinde değeri yeteri kadar takdir edilememiştir. Ama o sevenlerin gönlünde âbide bir isim olmuştur” (Turinay vd., 2004: 142) diyerek Onun, Marmara’nın müdavimleri için ifade ettiği değeri tasvir etmektedir.

Aksun’un masasında, bazıları vefat eden pek çok şahsiyetin yer aldığını söyleyen Elbaşı: Erol Güngör, Osman Yüksel, Dündar Taşer, Hilmi Oflaz, Ali İhsan Yurt, Cahit Atasoy gibi isimlerin yanı sıra, halktan insanların da Ondan feyz aldığını ifade etmekte ve Onun masasında yer alan, sohbetine katılan insanların, asla masadan boş kalkmadığını, herkesin kendi kabını yeteri kadar doldurduğunu, hatta yavaş sesle konuşan Aksun’u, dinleyenlerin bazı kelimeleri net bir şekilde işitmemesine rağmen, yine de bir şeyler öğrendiklerini aktarmaktadır.

“Tarih” olarak insanlara bir; “Resmi tarih”, ikinci olarak da, resmi tarihe karşı çıkan “Militan tarih”in alternatif olarak sunulmakta ve dönemin nesli bu iki tarih arasında kalmaktadır. Sanat, siyaset, ekonomi gibi konuların konuşulduğu, en çok da, “Osmanlı Tarihi”nin tahlil edildiği bu sohbet masasında, dönemin gençlerinin tarih şuuru Aksun sayesinde sağlam zeminlere oturur. Aksun’un tarihe, kendine özgü bakış açısıyla farklı bir perspektiften bakarak anlatmasının, tüm bu “Tarih” anlayışını değiştirdiğini söyleyen Elbaşı, Aksun’un Marmara Kıraathanesi içindeki yerini ve önemini şöyle ifade etmektedir:

“Resmi tarih, ideolojik temeller üzerine oturtulmuştu ve Devlete hâkim olan kadroların yetiştirmek istedikleri bir insan tipi vardı, dolayısıyla tarihin de bu tipin oluşumunda kendine düşen görevi yerine getirmesi gerekmektedir. Bu yüzden “Koskoca Osmanlı bundan gitti” diyerek sosyolojik ve tarihi değeri olmayan tezler ileri sürüyorlardı, ortalıkta bir bilgi kirlenmesi vardı.

Ziya Nur tarih sohbetlerinde bu düşünceleri bu şekilde telaffuz etmedi. Bize idrakimizin her tesire açık pasif bir şey olmadığını da net bir şekilde söylemedi. Bizi idrakimize sahip çıkmamız ve olayları doğru değerlendirmemiz sonucuna götürdü. Osmanlıyı sevmemizi öğretti. Ziya Nur sayesinde bazı kurumlar hakkında kanaatlerimiz

değiştirdi. Mesela günah keçisi haline getirilen Yeniçeri Ocağı'nın hiç de anlatıldığı gibi olmadığını, Yeniçeriliğin kaldırılışının büyük sarsıntılar oluşturduğunu öğrendik.

Ziya Nur, devlet kavramını da yerli yerine oturttu. Vatandaşının meselelerine sahip çıkan “Kerim devleti” hep el üstünde tuttu.

Altmışlı ve yetmişli yıllardan günümüze, düşüncelerimizde çok değişiklikler oldu ama Ziya Nur'un sohbetlerine ve rehberliğine olan ihtiyacımız bitmedi. Olmazı olduran Rabbimden Ziya Nur'a şifalar diliyorum” (Turinay vd., 2004: 143, 144).

3. 4. 14. O Bir Şamandıra Dikti

Bugüne kadar yazılmış olan tarihlerin, batı tarihçileri kaynak alınarak yazıldığını, diğer bütün medeniyetlerin statik, insanî vasıflardan uzak telâkki edildiğini, sadece Batı medeniyetinin çerçevesinden bakılarak insanlığın tarihi gelişmesinin tasnif edildiğini ve bu yüzden tarihin ilk, orta, yeni ve yakın çağlara bölündüğünü ifade eden Mehmet Niyazi, her milletin geçmişinin, bugününün ve geleceğinin tarihin sonsuz zincirinde birbirine bağlı olduğunu, Türk halkının da, bugününü tahlil edebilmesi için, geçmişi iyi bilmesi gerektiğini, çünkü yarınlar hakkında tahminde bulunabilmenin de, ancak bugünü idrak etmekle mümkün olacağını söylemektedir.

1529'da Viyana kalesini Kanunî'ye karşı savunan Albay Von Hammer Purgstall'ın neslinden geldiğinin şuurunda olan ve Viyana'lı Hıristiyan bir ailenin çocuğu olan, Hammer'in ne kadar tarafsız kalmaya çalışırsa çalışsın, her objektifliğin bir subjektifliğe dayandığını da unutmamak gerektiğini belirten Mehmet Niyazi:

“Tarihî olayların içinde devamlı yorum gizlidir; yorum da değer yargılarıyla iç içedir; bu da değer yargılarının iyi bilinmelerinin tarihin anlaşılmasındaki önemini göstermektedir. Hıristiyan Hammer, “Osmanlı Devleti Tarihi”ni 19. yüzyılın başlarında kaleme aldı ve dört yüz yıl önceki Müslümanları değerlendirdi. Yorumları ne kadar isabetli olabilir? Aynı dinden tarihçilerin kendi tarihlerinin safhalarına bakışları bile değişiktir” (Turinay vd., 2004: 148) demektedir.

Zaman içinde gelişen sosyo-kültürel olayların bütünü olan tarihin, ortaya çıkarılabilmesi için, tarihi olayların tahlilinin iyi yapılması gerektiğini, bir sonraki olayı anlamak için, bir önceki olayın tahlilinin gerektiğini, bir önceki olayın tahlilinin de bir

sonrakilerde yattığını belirten Niyazi, tarihi meselelerin açıklıkla anlaşılabilmesi için tarihin hem milli ruhla, hem de ele alındığı dönemin zihniyetiyle yazılması gerektiğini ifade etmekte ve:

“Osmanlı Tarihi’nin yazılması ise, bu iki özellikten başka, çileli bir ömür, her şeye müstağni hayat telâkkisi ister. Bir neslin ağabeyi olan Ziya Nur’da da, bu vasıfların fazlasıyla mevcut olduğuna, Onu yakından tanıyan herkes şehâdet eder.

Ziya Nur, bu çalışmasıyla aynı zamanda Hammer ve Ahmet Cevdet Paşa tarafından yazılan Osmanlı Tarihi’ni tamamlamıştır. Zira eserinde 1826’dan sonraki dönemi çok geniş bir şekilde anlatmaktadır. Tarihçilik bakımından geçen yüzyılda Ahmet Cevdet Paşa ne ise, bu yüzyılda Ziya Nur odur, dersek mübalağa etmiş olmayız. Ahmet Cevdet Paşa’nın bıraktığı yerden, aynı zihniyetle tarihimizi tamamlaması da ilim dünyamız için büyük bir talihtir” (Turinay vd., 2004: 154) görüşünü dile getirmektedir.

Bazı insanların bilim, bazılarının da sohbet adamı olduğunu söyleyen Niyazi, bu ikisinin aynı kişi de meczolduğunun ender olduğunu belirterek bunu, şairlik ve yazarlığın bir kişide bulunmasına benzetmekte ve:

“Pek çok kimse Onu Şehbenderzâde Filibeli Ahmed Hilmi’nin İslâm Tarihi’ne yazdığı eklerden, dipnotlarından, altı ciltlik Osmanlı Tarihi’nden, Dündar Taşer’in Büyük Türkiye’nden, değişik dergilerde yayınlanmış makalelerinden tanırlar. Eserlerinden nasıl bir bilim insanı olduğu rahatlıkla anlaşılabilir. Bir de Ziya Nur Aksun’un Marmara Kiraathanesinde sohbet masası vardı, rahmetli Erol Gün gör, Rahmetli Muzaffer Ozak Hoca, Sayın Mehmet Genç, Sayın Sezai Karakoç gibi önemli isimler, gençler o masanın devamlılarıydılar. Bunun yanı sıra “Fakülteler Matbaası” vardı ki, oraya daha çok gönül yakınları gelirdi. Burası da Onun dergâhıydı diyebiliriz” (Turinay vd., 2004: 155) cümlelerini sarfetmektedir.

Mehmet Niyazi; temiz ve ütülü takım elbise giyinen, kendinden söz etmek istemeyen yeteneklerini gizleyen, mütevazi bir şahsiyet olarak nitelendirdiği Aksun’un tarihçiliğini şu sözlerle tasvir etmektedir:

“Rahatsızlanıncaya kadar ressam olduğunu Marmara ve Fakülteler Matbaası’ndaki en yakın dostları bilmiyordu. Beraber yaşadığı annesi, babası, kızkardeşi de Onun çok

ciddi bir fikir ve ilim adamı olduğundan, unutulmayacak eserlere imza attığından haberleri yoktu.

Ziya Nur Aksun, denince hemen akla Osmanlı tarihçiliği gelir. Bir insan bir milletin, bir medeniyetin tarihini yazabilmesi için, önce onları sevmesi gerekir. Ziya Nur Aksun'u yakından tanıyanlar, Onun Osmanlı'ya karşı nasıl bir sevgi beslediğini bilirler. Fakat aşırı sevgi körlük getirir; ilim adamının kesinlikle bundan kurtulması gerekir. Bir kişi bütün sevgisine rağmen, her an idrakinin de farkındaysa, o kişi ancak ilim adamı olabilir. Ziya Nur Aksun'da bu ikisi de vardı; Osmanlı'yı severdi, değerlendirmekten, hatta yeri gelince tenkit etmekten de kaçınmazdı" (Turinay vd., 2004: 156).

İslâmiyet ile yoğrulan Türk kültürünün ortaya bir "Devlet" çıkardığını söyleyen Mehmet Niyazi, bir devleti tanımak için önce onu ortaya çıkaran kültürü bilmek gerektiğinin ve bir tarihçinin yazmayı düşündüğü milletin zihniyetini, nerede nasıl düşüneceğini, hangi sultanda, hangi reaksiyonları göstermesi gerektiğini iyi bilmesi gerektiğinin altını çizmekte ve:

"Osmanlı her şeyin üstünde müslümandı, kim ne derse desin Türklüğünü biliyor ve şuuru taşıyordu. Osmanlı tarihini yazmak isteyen tasavvufu, fıkıhı, kelâmıyı İslâmiyeti bilmeli, Türklük şuuru da sahip olmalıdır. Kısaca söylersek, Osmanlı'yı anlayamazsak, tarihimizi anlayamayız. Dilimiz, dinimiz, geleneklerimiz, her şeyimiz eskilerdedir. Dolayısıyla bizi millet yapan tüm değerlerimizi kaybederiz. Yarınlarda var olmak, insanlığı zenginleştirmek istiyorsak, Osmanlı tarihini aydın bir idrakte didik didik etmeliyiz" (Turinay vd., 2004: 156, 157) demektedir.

Türk halkının, Ziya Nur Aksun'un kitaplarına eğildiği zaman, tarihteki zihniyet ve ilmin öneminin farkına varabileceğini söyleyen Mehmet Niyazi:

"Ziya Nur Aksun tarihimizi işlerken milletimizin mantalitesini, hassas olduğu hususları devamlı gözönünde bulundurur. Mesela o bütün padişahlardan hürmetle söz eder; başkalarının deli, korkak nitelendirmesine kesinlikle yer vermez. Realist bir idrake sahip olduğu için, bir insanın deli veya korkak olmasının bir milletin hayatında fazla önemli olmadığını idrakindedir. Devlet başkanları her şeyden önce semboldürler; geniş kitleler saygı gösterdikçe, onda güven buldukça, o sembol fonksiyonunu ifâ eder.

Ziya Nur Aksun'un yazdıkları değerlendirilince, geleneksel tarih anlayışımızı zihniyet, mantık ve ilimle besleyerek geliştirdiğini görürüz. Bu tarih ilmimizde gerçekten bir devrimdir. Bütün bunları yaparken gençti; çevresinde sohbet meclisi vardı; ama tarih ilmi bakımından öğrencisi yoktu; olsaydı, Onun tarih anlayışı kurumsallaşır, geleceğimize çok daha farklı bir güvenle bakardık.

Medeniyetimizden tamamen kopmak, yarınlarda Müslüman-Türk olmak, insanlığı zenginleştirmek istiyorsak, klâsik tarihçiliğimiz, yani Ziya Nur Aksun'un yolu takip edilmelidir. O eserleriyle zaman umanına bir şamandıra dikmiştir; yüreğin ve idrakinin farkında olan gelecek nesillere diktiği şamandıraya bakarak yönlerini tayin edebilirler.

Ziya Nur Aksun'un genç yaştaki rahatsızlığıyla, sadece geleneksel tarihçiliğimiz sona ermedi; sohbet geleneğimiz de bitti. O rahatsızlanınca, tarihi Marmara Kahvesi de anlamını yitirdi; kapanışının fazla gürültü çıkarmamasının sebebi de buydu. Eski Marmara müdavimlerinin yüreklerinde Marmara sızısının yattığı bilinmektedir. Hatta Marmara adını taşıyan kahveler de kuruldu; ama hiçbirisi Marmara olamazdı; çünkü bir Ziya Nur Aksun yoktu" (Turinay vd., 2004: 159, 160, 161).

3. 4. 15. Tarihi Yazan ve Yaşatan Adam

Marmaratörlerin ateşli hatibi ve dekanı" olarak nitelendirdiği Ziya Nur Aksun'un sıkı bir "Marmaratör" olduğunu belirten Mehmet Nuri Yardım, bir yerde okumuş olduğu, Aksun'u tasvir eden bir hatıra ile Onu şu şekilde tarif etmektedir:

"Ziya Nur Aksun, uzunca boylu, çok hafif kilolu, kumral saçlı, beyaz tenli, zeki bakışlı, azıcık ablağa çalan yüzünde belli belirsiz bir gülümseme eksik olmazdı. Devamlı takım elbise, kolalı gömlek giyer, kravat takardı. Geç saatlerde kahveden ayrılır, son vapurla Kadıköy'e geçer; sabah ezânına kadar tarih okur veya yazar, bazı geceler resim yapardı. Sabah namazını kılıp, yatar; öğleye doğru matbaasına gelirdi, akşama kadar orada çalıştıktan sonra kahvenin yolunu tutardı" (Turinay vd., 2004: 163).

Açık bir akademi niteliğindeki Marmara'nın, bir bakıma hocası ve dekanı olan Ziya Nur'un, çevresinde toplanan gençlerle sohbet ettiğini, onlara tarih şuurunu vermeye çalıştığını belirten Yardım, Aksun'un geniş kesimlerin tanımadığı değerli bir bilim, kültür ve fikir adamı olduğunu söyleyerek, Onunla ilk karşılaşmasını:

“Ben “Bilge Tarihçi”mizi Dursun Gürlek Bey’le birlikte evinde ziyaret ettiğimde ilk defa görmüş, kendisine hayran kalmıştım. Çünkü hâli, tavrı, tevazuu ve mahviyetkârlığı ile bana bir eski zaman adamı, bir Osmanlı uçbeyi gibi görünmüştü. Daha sonraki ziyaretlerde bu kanaatim pekişti. Gerçekten de o çok farklı biriydi, günümüzde yaşayan insanlara hiç benzemiyordu. Belma Hanım’ın misafirlere ihtimamını görünce, bir Osmanlı sarayında ağırlandığımız intibamı vermişti bana” (Turinay vd., 2004: 163) sözleriyle aktarmaktadır.

M. Nuri Yardım, Türk insanı ve gençliği için, Ziya Nur Aksun’un “Tarihçilik” görevinin arzettiği önemi şu kelimelerle ifade etmektedir:

“Ziya Nur, uzaklaştırıldığımız tarihimize bizi yönelten, geçmişimizi bize yeniden sevdiren bir kalem sahibidir. Bir vefa numunesi olan kardeşi gazeteci yazar Belma Aksun, tarihi yaşayan ve yaşatan dev adama kendisini adanmış, daima hizmetinde... Dünün tarihçisi, yaptığı ve yapacağı resimlerle ataların mirasını, yarınki nesillere ulaştırmak istiyor. Üstadın göz nuruyla yaptığı ve biriktirdiği yağlıboya tablolar sanatseverlerin ilgisine sunuluyor. O, belki Türk resim tarihine çok ünlü bir ressam olarak geçmeyecek ama, gerçek tarihimizi kaleme alan bir yazarın mecbur kaldığında duygu ve düşüncelerini fırçayla, olmazsa parmak uçlarıyla da anlatabileceğini ispatlayan bir irade ve azim sembolü olarak hep hatırlanacak” (Turinay vd., 2004: 167).

Ziya Nur Aksun’u, “Dünle bugünü birleştiren bir kültür köprüsü”ne benzeten ve “Kökü mazide olan âti, Türk milletinin temel değerlerini bilen ve bildiren bir müellif, insanlarıyla barışık bir münevver, ışıltılı fikirleri ve eserleriyle bir abide şahsiyet” olarak nitelendiren Yardım, Onu tanıyanların ve eserlerini okuyanların, kişiliklerinin ve fikirlerinin zenginleştiklerinin farkına varılabileceklerini vurgulayarak yazısını şu sözlerle noktalamaktadır:

“Yüreği ve kafasıyla, ilmi ve inancıyla, sesi ve nefesiyle, kalemi ve fırçasıyla bizden olan, milli kahraman, âbide şahsiyet ve Türk milletinin asil evladı olan Ziya Nur Aksun’a hepimizin vicdan borcu vardır. Bu borcu ödeyebildik mi? Ben sanmıyorum... şarkın efsane ismine, doğru tarihin müellifine gönül dolusu selâm, hürmet ve muhabbet... Ömrüne Cenab-ı Allah’tan bin bir bereket” (Turinay vd., 2004: 168).

3. 4. 16. Feyyaz Bir Zekâ

1952-56 yılları arasında Ankara'da Siyasal Bilgiler Fakültesinde öğrenci iken, Aksun'un da Hukuk Fakültesi'nde öğrenci olduğunu söyleyen Mehmet Şevket Eygi:

“Ziya Bey, eskilerin “feyyaz bir zekâ sahibi” dedikleri müstesna bir şahsiyetimiz ve fikir adamımızdır. 28 yıl önce geçirdiği müessif bir rahatsızlık dolayısıyla ilmi ve fikri çalışma ve hizmetlerinin inkitaya uğramış olması Türkiye ve milletimiz için gerçekten büyük bir kayıp olmuştur. Hayır, kesinlikle mübalağa etmiyorum, büyük bir kayıp olmuştur.

Türkiye'nin zekâyâ, akla, hikmete, fikre, çareye, çözüme ihtiyacı vardır. Ziya Bey'de bunların hepsi vardı. Dûçar olduğu rahatsızlık bu yolla hizmet etmesine fırsat ve imkân bırakmadı. Herkes bilemez, bu eksikliğin acısını ben bilirim, anlarım.

O sadece feyyaz bir zekâ değildi. Mürüvvetli bir Türkiyeliydi. Memleketin, milletin, devletin haline üzülüyordu, rikkatli ve duygulu bir kalbe sahipti” (Turinay vd., 2004: 169, 172) sözleri ile “Tarihçi Ziya Nur”un Türk tarihi için önemini ifade etmektedir.

Ziya Nur ile haftanın her günü, akşamları Beyazıt'taki Marmara Kıraathânesi'nde buluştuklarını söyleyen Eygi, Marmara'ya gelen kişileri de ismen şu şekilde anmaktadır:

“Oraya kimler gelmiyordu ki... Sonradan profesör ve Konya Üniversitesi rektörü olan Erol Güngör. O tarihte İstanbul Edebiyat Fakültesi'nde Prof. Mümtaz Turhan'ın asistanıydı. Profesör Mükrimin Halil Yınanç Bey, Teknik üniversite profesörlerinden Nuri Karahöyükü, Sezai Karakoç, Şeyh Muzaffer Ozak Efendi. Bazen üstad Necip Fazıl da gelirdi. Daha sonra gazeteci ve yazar olan Ahmet Güner Bey... Marmara Kıraathânesi gerçekten bir akademi bir Encümen-i Daniş gibiydi” (Turinay vd., 2004: 171).

Ziya Nur'un Türkçe bilgisinin, sadece birkaç yüz kelime ile sınırlı olmadığını, medeniyet dili olan yazılı- edebi- zengin Türkçe'yi arı, duru bir şekilde bilen ve çok iyi bir şekilde kullanabilen Aksun için Eygi: “Onun tahtı bizim gönlümüzdedir” diyerek yazısını noktalamaktadır.

3. 4. 17. Tarihçimiz Ziya Nur

“Geniş mütebessim yüzü ve Osmanlılara özgü gördüğümüz cüsseli haliyle Bayezid Meydanı’na doğru bir cam kenarına oturan Ziya Nur, Marmara Kıraâthanesi’nde tarih şuurunun sözcüsü gibiydi. Hukuk tahsili yapmasına rağmen matbaacılıkla uğraşır, Osmanlı tarihçiliğini hayatının en önemli meselesi halinde gördüğü biliniyordu. Az konuşur, sakın ve vakur tavırla açıklamalar yapar ve konusuna denk düşen esprilerle belli bir çerçeveye için son sözü söylerdi. Bu biraz da hikmete benzeyen bir söz olurdu” (Turinay vd., 2004: 174) sözleri ile Ziya Nur Aksun’u, tasvir eden Mustafa Miyasoğlu, sözlerini şöyle sürdürmektedir:

“Ziya Nur ile bir yıla yakın her akşam Kadıköy’e giden son vapurda beraber yolculuklarımız oldu. Onu asıl o yolculuklarda tanıdım. Bence Onun tarihi hadiseleri değerlendirmesi, Sokrates’i andıran bir tür bilgece düşünce geliştirme niteliğindedir. Bir akşam, *“Hazret, tarih vekayiden ibarettir, tarihçilerin her biri bunları farklı yorumlar. Mühim olan hadiseleri doğru görebilmek...”* (Turinay vd., 2004: 175).

İstanbul Üniversitesi’nin karşısında yer alan ve Bayezit Meydanı’na bakan Marmara Kıraâthanesi’nin ön tarafındaki bölmede, pek çok insan yer almaktadır, fakat bunların içinde, her akşam gelen Ziya Nur, Sezai Karakoç, Erol Güngör ve Mehmet Genç... gibi isimler dikkat çekmektedir. Bu isimlerin her biri muhataplarına göre birer masada oturmakta, ikisi-üçü bir masanın etrafına oturduğu zaman da sessiz bir sohbet sürdürmektedirler. Konuşulan konulara yabancı olan ve bir müddet sonra konuşulanları anlayamayanların izin alarak masadan ayrıldıklarını söyleyen Miyasoğlu:

“Ziya Nur’la Erol Güngör ve Mehmet Genç beylerin sohbeti böyle saatlerce sürerdi. Arşive dayalı yani belgeler ve bulgular etrafındaki bu sohbetleri uzaktan seyretmek bile güzeldi, benim çok hoşuma giderdi. Bazıları duyup anlayamamaktan rahatsız olur, bir süre sonra da ayrılırlardı” (Turinay vd., 2004: 174) demektedir.

Aksun’u “Osmanlı’ya içeriden bakan ve vesikaları her tarihçiden farklı değerlendiren bir tarihçi” olarak nitelendiren Miyasoğlu, bu farkın “Diriliş” dergisinde yayınlanan Z. N. rumuzlu yazılarında ve sohbetlerinde görüldüğünü belirtmekte ve Onun bu farkına:

“Yerli ve yabancı tarihçilerin Osmanlı devletine ve insanına bakış açısı, ister istemez kendi değer yargılarına ve dünya görüşlerine göre şekil kazanıyordu. Ziya Nur’un öteki tarihçilerden farkı, Osmanlı’ya yabancı bir ideoloji perspektifinden değil, kendi şartlarına bağlı, Onun dünya görüşüne inanan, hatta Ondaki farklılaşmaları dikkate alan içeriden bakışıyla ilgiliydi.

O gün olduğu gibi bugünlerde de pek çok kişinin şaşkınlıkla izlediği Ziya Nur’un görüşleri, yalnız resmi ideolojiyle yetişenlerin değil, bütün üniversite mensuplarının bilmediği, ancak ilk kaynaklarda bulunabilecek şeylerdir. Osmanlı’dan süzülüp gelen tabii bir yazı diliyle yazıp konuşan Ziya Nur safdil bir romantizme kapılmadan, tabii ve samimi bir tarzda Osmanlı’nın ruhunu meydana getiren şeyleri sohbetlerinde anlattığı gibi yazılarında ve kitaplarda da ortaya koyuyor... Biz bu ruha inanıyoruz” (Turinay vd., 2004: 176, 177) sözleri ile dikkat çekmektedir.

Ziya Nur’un, klâsik Osmanlı kültür ve edebiyatı ile dünya edebiyatını çok iyi bildiğini belirterek, Onun profilini şöyle çizmektedir:

“Sağlam kriterleri, Onun temel eserleri tanımasına yol açıyordu. Sosyal hadiseleri yalnız tarih perspektifinden bakarak değil, dünyanın büyük şahsiyetlerinin eserleriyle de değerlendirerek anlamaya çalışıyordu. Bazen aktüel bir olayın çevresinde gelişen sohbet çekişmeye dönüşünce, meramını sembolik tarzda ifade ederdi. Özellikle partizan tavırlara karşı müstehzi gülümseyişiyle, “Hazret, bırak bunları!” der gibiydi.

O bizim neslin hayatında Marmara Kıraathanesi’nde oturup bize tarih perspektifi kazandıran bir şahsiyet olduğu için, bizim neslin roman kahramanlarının hayatında da yer almıştır. Fethi Gemuhluoğlu nasıl birçok neslin milli şuur kazanmasına vesile olmuşsa, Ziya Nur da, tarih perspektifi kazanmasına vesile olmuştur” (Turinay vd., 2004: 176, 179).

3. 4. 18. Fenâ Fi'l-Lâh ve Fenâ Fi'd-Devle Ve'l Mille

Yirmi yaşına gelmeden önce, Ziya Nur Aksun'u, yazmış olduğu kitaplar ile sonrasında, Aksun'un dostları ile Onu tanıdığını söyleyen Mustafa Nadir Önay, Onun hakkındaki görüşlerini şöyle aktarmaktadır:

“Onu daha yakından tanımam, Mahmut Çetin’in 1994 yılında TGRT’de yaptığı portreler programında anlatması ve Mehmet Niyazi Ağabey’in sohbetleri sayesinde mümkün olmuştu. Benim Ziya Nur Aksun’u tanımam, eserleri ve Onu tanıyan dostları yoluyla oldu.

Onu henüz yirmi yaşına bile gelmemiş bir delikanlı olarak eserinden Z. N. imzasıyla tanıdım. Bahsettiğim kitabı, “Dündar Taşer’in Büyük Türkiye’si” idi ve kitabın yazarı olarak Z.N. imzası gözüktüyordu. Fakat o günlerde Erol Güngör’ü daha çok okuduğum için, üslubuna ve yaklaşımına benzettiğim için kitabı O yazmış, müstear isim kullanmıştır diye düşünüyordum. Aradan yıllar geçtikten sonra bir sohbette, Ziya Nur Bey’in ilk yaptığı resimlerine de imza koymadığını, daha sonraları dostlarının ricasıyla isminin baş harflerini, yani Z.N. imzasını kullandığını ve bu imzanın Ziya Nur Aksun’a ait olduğunu öğrendim. Bu, şüphesiz kitaplarında bahsettiği, “Fenâ fi'l-lâh ve Fenâ fid-devle ve'l mille” idrakinin ve hâlinin bir yansımasıydı. Evinde gördüğüm tablolardan biri olan “Zeybek” resminde de bu hâl, asil ve vakur bir duruş olarak çizilmişti” (Turinay vd., 2004: 180, 181)

Bu tabiri ilk defa 1970’lerin sonunda, “Dündar Taşer’in Büyük Türkiye’si” adlı kitapta gören ve çok etkilenen Önay, tasavvuftaki “Fenâ fi'l-lâh” tabirine benzetilerek Ziya Nur tarafından ortaya atılan bu tabirin; Osmanlı devlet adamlarındaki devlet ve millet idrakinin yüksekliğini anlatmak için kullanıldığını, ifade etmektedir.

Ziya Nur’un; “Dündar Taşer’in Büyük Türkiye’si” adlı kitabının, 1970’lerin sonlarındaki kasvetli günlerde bir Anadolu kasabasında, ülkedeki bu sıkıntılı halin yansımalarıyla muzdarip lise mezunu bir gence yepyeni ufuklar açtığını söylemekte ve kitabın önemini, kaleme alınma şeklini:

“O güne kadar okuduğum portrelerden çok farklı bir üslupla kaleme alınmıştı. Sanki yazar ve anlattığı kişi, bir yere oturmuşlar karşılıklı olarak sohbet ediyor

gibiydiler. Okuyan bir portre mi, roman mı, tarih kitabı mı, tarih felsefesi mi, hatırat mı okuduğuna kolay kolay hükmedemiyordu. Kitapta anlatılanlara tarihin derinliklerine iniliyor ama sanki yanı başlarında cereyan etmiş hadiseleri konuşuyorlarmış gibi meseleye büyük bir vukufiyetle yaklaşıyorlardı. Yaşadıkları dönemin olayları binlerce yıllık Türk, İslâm ve Dünya tarihinde benzer olaylarla karşılaştırılıyor ve sonuçlar çıkarılıyordu. Sadece olaylar anlatılmıyor, olayların arka planı adeta bir tarih felsefesiyle yorumlanıyordu” (Turinay vd., 2004: 183) cümleleriyle anlatmaktadır.

3. 4. 19. Deliler ve Dâhiler ya da Bir Uzun Marmara Hikâyesi

Küllük ve Marmara geleneği ilk başlarda, sohbet müdavimleri için bir sığınak niteliği taşımaktadır, fakat sonraları bu mekânlar, Demokrat Parti’nin son yıllarına doğru ve 27 Mayıs 1960 darbesinden sonraki yıllarda yepyeni bir hüviyete bürünürler. Tüm baskı ve yıldırmaya karşı 27 Mayıs şartlarında daha da canlanan Marmara’da; kapanan daha sonra tekrar açılan; Diriliş, Yeni İstiklâl, Büyük Doğu dergilerin yanı sıra, Havadis, Son Havadis, Yeni İstanbul, Bugün ve Babiâlîde Sabah gibi gazeteler de artık yer almaktadır.

O yıllarda, basında çıkan haberler ile ihtilâlin baskı ve fikirleri yüzünden bunalan, içlerinde gazeteci, siyasetçi, ma’lul askerler vb. gibi pek çok insanın yer aldığı bu grubun, yıllar boyu içlerinde bastırdıkları; bilgilerini, fikirlerini hatıralarını paylaşacak muhataplar aradıklarını söyleyen Dr. Necmettin Turinay:

“Yıllar birbirinin üstüne bine bine, millet olarak geçirdiğimiz bin bir tecrübe, Marmara’nın kuytu köşelerinde üst üste yığılır, ciltlere sığmayan bir kitap olup çıkardı. Neticede herhangi bir kişiyle veya fikirle ifadesi zor terkipler doğar, bu terkipler içinde herkesin bir katkısı bulunur ve her geçen gün daha bir kıvama eren bu fikir ve irfan havuzundan, herkes dilediği kadar bakracını doldurabilirdi.

Müşterek yaşanmış bir hayat içinde teşekkül etmiş uslûplardan, karşılıklı sevgilerden, Anadolu’nun muhtelif beldelerinden kopup gelmiş sayısız gönül erlerinin derinden duyduğu dayanışma ve paylaşma arzularından, kendilerini geçmiş bir tarihe yakın düşüren üstadlarla bir arada hissetmekten, kendi bireysellikleri ile ülkesinin kaderini aynileştirmekten vs. Hele hele basın ve siyasetin alabildiğine kararttığı

ortamlarda, millet olarak geleceğimize dair bir ışık, bir yorum ihtiyacı!.. Ziya Nur gibi, Nuri Karahöyükü, Necip Fazıl gibi bir üstadın ağzından çıkacak bir sözün değeri!..” (Turinay vd., 2004: 189) diyerek Marmara'nın ortamını ve Marmaratörlerin ruh halini, duygularını, düşüncelerini satırlara dökmüştür.

Bu mekânların, müdavimlerine sunmuş olduğu özgür fikirlerini ifade edebildiği ortamın, halk için çok önemli olduğunu söyleyen Necmettin Turinay bu konuda şu satırlara yer vermektedir:

“Marmaratör gibi, Esâfili Şark gibi, yarı kuramacı nitelemelerin kaynağını iyi düşünmek gerekir. Bu mekânlarda gerçekten biraz şarklı, biraz bize ait muhafazakâr bir hava hâkim değil miydi? Esâfili Şark gibi kuramların altında yatan sebep, bu mekânların ve devam eden sınıfların şarklılığından veya muhafazakârlığından ziyade, devrin râyiç fikirlerinin dışında kalan ve dönemin resmi hiyerarşi ve statülerinin savurup attığı atıl yığınları kategorize edebilmek güçlüğünden ileri gelmelidir. Bir haylisi emekli, devreden çıkmış, ma'zûl ya da resmi hiyerarşi ve statülerin dışında kalmış sınıfların ve tabii aralarına katılmış nice Anadolu çocuğu ile birlikte oluşturduğu bu müşterek atmosferler, tek parti yıllarından beri devam edip duran resmi kamuoyunun tamamen dışında, bambaşka bir fikir ve hisler değil de neydi?” (Turinay vd., 2004: 190).

Filozof Cemal, Hilmi Oflaz, Prof. Mükrimin Halil Yinanç, Erol Güngör, Mehmet Çavuşoğlu, Mehmet Genç, Niyazi Özdemir, Sezai Karakoç, Kamil Öztürk, Necip Fazıl, İzzettin Şadan, Prof. Dr. Nuri Karahöyükü, Üstün İnanç, İsmail Ünalmiş, Muzaffer Ozak, Zaptiye Ahmet, Mahir İz, Süleyman Yalçın, İsmail Dayı, İsmet Zeki Eyüboğlu, Prof. Ali Saib Atademir, Mehmet Şevket Eygi, Ahmet Güner Elgin, Nihal Atsız, A. Rahim Balcıoğlu, Osman Akkuşak, Özer Revanoğlu, Nevzat Köseoğlu, Ahmet Nuri Yüksel, Yurdakul Dağoğlu, Sabri Özpala, Ali İhsan Yurt, Osman Selim Kocahasanoğlu, Dündar Taşer, Cemal Anadol, Şahin Uçar, Ali Karcı, Erdinç Beylem, Osman Yüksel Serdengeçti, Ali Biraderoğlu, Abdüsselam Hikmet, Özer Revanoğlu, Şair Sedat Umran! gibi isimleri Marmaratörlerin sohbet müdavimleri olarak sıralayan Turinay, Marmara'nın odak noktasında yer alan kişiyi:

“Asıl önemlisi, bu ruh ve fikir galaksisinin içinde seçkin bir yeri bulunan biri daha var ki, o da büyük tarihçi Ziya Nur Aksun’dan başkası değildir” (Turinay vd., 2004: 186) sözleri ile tasvir etmektedir.

1960 öncesi ve sonrasında Marmara’yı Marmara yapan kişinin, Ziya Nur Aksun olduğunu ve sohbet müdavimlerinin etrafında halkalar oluşturduğu Aksun’un tarihi sohbet ve yorumlarından beslenen; Mehmet Niyazi, Erol Güngör, Mehmet Çavuşoğlu, Mehmet Genç ve Sezai Karakoç gibi yazarların Marmara’da yetiştiğine değinen Turinay, tarihçi Aksun’u;

“Tarihin nabzını iyi tutmayı bilen bu tarih bilgisi; her türlü olumsuz gelişme ve infiratçı tutum karşısında asla paniğe kapılmadığı gibi, zamanımızdaki bir durumu tarihe, tarihteki bir meseleyi de zamanımıza taşıya taşıya, ebedi zaman aynasında her şeyin miyarını tayin eder dururdu. O konuştuğça; tarihle hem kendisini, hem mensubu bulunduğu milletini adeta ebedileştirir gibi bir şey olurdu. Allah yolunda devamlı bir inkıyâd ile, Onun yaptığı tarih yorumları, Marmara salonlarına adeta tasavvufi bir neşve yayar; kendini tarih ve milleti nazarında fanileştiren bu üveysi karakter, dinleyenleri karşısında büyür de büyürdü. Onun konuşmalarından, Evliya Çelebi’nin “Gün akşamlıdır sultanım, dün geldik bugün yarın gideriz” nakaratını andıran cümleler dökülür, “ahali sağlamdır” der; batılı nice filozoflar gibi sırf nazarî akıl planında kalmayarak, kalplerin ve gönüllerin gerçek mimari ve inşa edici yüksek mürebbiler kafilesine katılırdı” (Turinay vd., 2004: 192) diyerek tarif etmektedir.

3. 4. 20. Ziya Bey ve Osmanlı Tarihi

“Onu Marmara Kıraathanesi’nden tanırdım; ama ilk sohbetimiz rahmetli Zaptiye Ahmet vasıtasıyla oldu. Hangi yıl idi, hatırlamıyorum; akşam namazından sonra Karaköy’deki matbaaya gittik. Baskıdaki bir kitabın formalarını inceliyordu; makineler çalışıyordu. Bize yukarıyı işaret etti. Asma kata çıktık.

Rahmetli Zaptiye, “okumakla olmaz” diyordu; “Osmanlıyı anlamak için Ziya Bey’i de dinlemek gerek.”

Müşekkel vücudu ve bana hep, biraz çocuksu gelen, hafif gülümseyen çehresiyle içeri girdi. Ben Onu birkaç kere Marmara’da, rahmetli Erol Güngör’le sohbet ederken

dinlemiştim; şöyle, ilgisiz havalarda masalarına sokulmuştum. Osmanlı tarihçilerini, alışlagelmiş isimleriyle değil de, sadece küçük isimleriyle anmaları dikkatimi çekmişti. “Yahu hazret, ne dersin; bu meselede Cevdet bildiklerini tam söylemiyor gibi...” Erol da aynı şekilde konuşuyordu” (Turinay vd., 2004: 194) diyen Nevzat Köseoğlu, Ziya Bey’in sabah namazına kadar süren sohbetlerinde, her konuşmanın, nereden başlamış olursa olsun, uygun mecralardan geçtikten sonra, Osmanlıya geldiğini söylemektedir. “Osmanlıyı bir Osmanlının ağzından dinlemek, yürek tazelemektir” diyen Köseoğlu; Türk’ün devlet kuruculuğundaki en görkemli, en ahenkli yapıyı, yani Osmanlıyı dinlemenin daha bir özel yaptığını söylemektedir.

Ziya Nur’un, tarihe bakış açısına ve bu duygu zenginliğine nasıl kavuştuğunu her zaman merak ettiğini ve bundan kendini alamadığını ifade eden Köseoğlu, Aksun’un tarihî uzun sohbetlerinde yaşadığı duygularını:

“Uzun bir sohbetin, Macar ovalarından Yemen çöllerine gidip gelişlerin sıcak sarhoşluğundan, Karaköy’ün soğuşuna çıkmak hoş değildi. Ancak, Onu dinlerken yer yer, heyecanlarımızı hırpalayan soğuk değerlendirmeler yaptığını da şahit olurduk. Osmanlı bir Zümrüdü Anka olduğu için, gönlümüz hep yükseklerde uçardı, onu çevreleyen kutsallık halesinin örselenmesinden hoşlanmazdık” (Turinay vd., 2004: 195) sözleri ile anlatmaktadır.

Nevzat Köseoğlu, Ziya Nur’un bu sohbetleri, “Osmanlı Tarihi” adı ile yayınlandığı zaman şaşırır, çünkü Aksun bu eseriyle, objektif tarihçiliğin nasıl olması gerektiğini gözler önüne sermiştir. Özellikle de son dönem Türk tarihinin olay ve şahsiyetlerini yorumlamasını ve değerlendirmesini “olağanüstü tarafsız ve soğukkanlı” olarak nitelendiren Köseoğlu, Aksun’un bu tutumunu ilk başta biraz tuhaf bulur. Fakat zamanla Ona olan muhabbet ve hayranlığı giderek artan Nevzat Köseoğlu, tarih konusunda, Aksun’a olan hayranlığını da satırlara şu şekilde aktarmaktadır:

“O, Osmanlı çıkışını bir bütün olarak Türk ve dünya tarihinin bir mucizesi gibi görüyordu. Mesele olay ve kişilere geldiğinde, “Padişâh-ı Cihan”lar saygıyla soğukkanlılıkla değerlendiriliyordu.

Özellikle 19. yüzyıl tarihçiliğimiz ve Birinci Dünya Savaşı, taraflı, duygusal yaklaşımlardan çok az kurtulabilmiştir. Cumhuriyetçilik gayretleri, Müslüman-Türk'e karşıtlık gösterileri, hatta partililik gayretleri bu değerlendirmelere sinmiştir. Ziya Bey'in tarihi, işte bu noktada çok önemlidir. Ziya Bey'in, sadece Devlet-i Âliye'nin Birinci Dünya Savaşı'na giriş hikayesini ve Enver Paşa hakkındaki değerlendirmelerini okumak bile, haysiyetli bir tarihçiliğin nasıl olabileceğini anlamaya yeter" (Turinay vd., 2004: 195).

3. 4. 21. Bir Sohbet Ustası Ziya Nur

Ziya Nur'un dörtbaşı mâmur bir Osmanlı ve ciddi bir adam olduğunu söyleyen Osman Akkuşak:

"Ziya Nur Aksun; vicdanın, karakterin çalışkanlığın millet sevgisinin en üstün örneklerini temsil ettiği kadar kaderin de o büyüklükte gibi başka bir imtihanına maruz kalmış bir entelektüeldir..." (Turinay vd., 2004: 196) sözleri ile Onu tarif etmektedir.

Onun bazen, Osmanlının günümüzde de örnek alınması gereken evsafını anlattığını, bazen de şanlarla, şereflemlerle olduğu kadar acılarıyla dolu olan bu tarihin Türk insanına esef ve ızdırap veren sayfalarını hikâye ettiğini söylemekte ve Onun kişiliğini şu sözlerle ifade etmektedir:

"Ziya, Allah selamet ve uzun ömür versin, zekâ ile mizahı, sevgiyi iyi niyeti harikulade ustalıkla temsil edin tebessümüyle hem onu dinleyenlerin çehrelerinde gözlerini gezdirir, hem de meftun olduğu Osmanlı tarihinin o günkü konusunu ağır ağır anlatırdı. Hepimiz, ağzımız açık Onu dinlerdik.

Ziya; mükrimin adamdı... O masada iken, başkasının kaç çay içildiğini sorması mümkün olmazdı. Geç vakitlere kadar devam eden edebi, siyasi, felsefi, tarihi sohbet ve konuşma fasılları sona erdiği vakit meclis dağılır, biz de Ziya ile beraber Kadıköy'ne geçerdik. Çünkü O da benim gibi Anadolu yakasında oturuyordu.

Ziya bazen, Hilmi Oflaz'a, Filozof Cemal'e şu anda isimleri hatırıma gelmeyen özellikle sahibi çelebi ve filozof tabiatlı Marmaratörlere ince ince takılır, hepimizi neşelendirirdi. İki sözünün birisi "Hazret" elfâzıdır. Bu kelime Onun dilinde hep mizahla sevgiyi ve hoşgörüyü temsil etmiştir.

Bununla beraber Ziya hataları ve yanlışlıkları affetmezdi. Onun gözünde nedâmet ve rücû halinde ancak ferâat ederiniz... Ziya, müşekkel, köseli ve prensip sahibi ademdir” (Turinay vd., 2004: 198).

3. 4. 22. Geçmiş Zaman Olur ki...

Marmara’ya devam edenlere “Marmaratör” denilmesinin, o dönemde çıkmış olan 1960 İhtilâli’nin getirdiği senatörlükten esinlenerek verilmiş olabileceği yorumunu yapan Özer Revanoğlu, bu sözün ilk defa Ahmet Nuri Yüksel tarafından kullanıldığını belirtmektedir. Revanoğlu, Ziya Nur ile tanışmasını, Ziya Bey’in kendisinde bıraktığı izlenimi ve Onun kişiliğini şu sözlerle anlatmaktadır:

“Ziya Nur Ağabey’le 1960 ihtilâlinden önce tanışmıştık. Çok kısa zamanda kaynaştık ve Onu çok sevdik. Kibar, nezaketli, beyefendi kimliğiyle dikkat çekiyordu. İnsanı şaşırtacak kadar güçlü bir hafızası vardı. Birkaç cümlede çok geniş, detaylı meseleleri özetleyiverirdi. Rahmetli Dünder Bey gibi. Bir gün Dünder Bey’e “Bu yapılanlar yanlış” demiştim. O da bana, “Bazı yanlışlar, başka doğrulara göre doğrudur.” demişti. Kafamdaki karışıklıkları düzeltivermişti. Tıpkı Ziya Ağabey gibi. Meselenin özüne bakabilme kabiliyetinden dolayı herhalde bu iki beyin birbiriyle böylesine kaynaşmıştı. İkisi de ağaydı, ikisi de beydi, ikisi de nesli tükenen Osmanlıydı” (Turinay vd., 2004: 201).

“Marmara’nın ön kısmı bizim cemaate aitti.” diyen Özer Revanoğlu, sohbet ehlinin her akşam burada toplandığını, ülkenin içinde bulunduğu durumun, milletin dününün, bugününün ve geleceğinin, burada enine boyuna tartışıldığını ve bu cemaatte de fikrine, düşüncesine en fazla itibar edilen kişilerden birinin de, Ziya Nur Aksun olduğunu ifade etmektedir.

Bir akşam okuldan dönen Özer Revanoğlu, henüz akşam cemaatinin toplanmamış olduğunu görür. Her zaman erken gelen Ziya Nur, o gün yine erkenden gelmiş ve sohbet ehline tahsis edilen ön taraftaki masalardan birine tek başına oturmuştur. Ziya Nur’a selâm vererek Onun yanına oturan Revanoğlu, sonrasını şöyle anlatmaktadır:

“Ben Ziya Ağabey’in yanına oturunca, en kıdemli Marmaratör, şef garson ve tabii Marmara’ya yakışan insan, Hulûsi Efendi hemen çayımı getirdi” diyen Revanoğlu, Ziya

Nur ile yapmış olduğu bu sohbetin, her zamanki sohbetler kadar güzel olduğunu, fakat tek farkın Aksun'un bu sohbette, kendisinden bahsetmesi olduğunu söylemekte ve yazısını şöyle sürdürmektedir:

“Ziya Ağabey her zaman olduğu gibi çok güzel şeyler anlattı. Bu arada kendisinden de bahsetti. Beni kendisine çok yakın hissettiği veya beni çok sevdiği için kendi özel hayatından bahsettiğini hissettim veya bana öyle geldi. Bundan da ayrıca memnuniyet duydum. Bu sohbetten sadece kendisinden bahsettiği kısımları hatırlıyorum. Çünkü bu çok güzel bir durumdu ve bana özeldi.

Hatırlayabildiğim kadarıyla:

“1952 yılında İstanbul'a geldim. O zaman her üniversitenin imtihanı ayrı ayrı yapılıyordu. İmtihanların neticesi ilan edilince gördüm ki, Hukuk Fakültesin ile Teknik Üniversite'yi kazanmışım. Ben Hukuk Fakültesi'ni tercih ettim” deyince çok şaşırdım, çünkü Teknik Üniversite'ye girebilmek için birçok aile çocuklarına özel ders aldırıyordu. Teknik Üniversite çok revaçta idi. Eğer ölçü sadece para ise tabii ki Teknik Üniversite tercih edilmeliydi. Ama Ziya Ağabey'in tek ölçüsü para değildi ki.

“Bana” dedi, “Her ay başı üçyüz lira para gelirdi. Bu paranın yarısı ile bir ay geçinirdim. Diğer yarısına da kitap alırdım. Ayın yirmisine aldığım kitapların tamamı biterdi.”

Bir defa daha şaşırdım. Bir liraya, iki liraya en pahalı kitapların beş, altı liraya satıldığı bir zamanda, yüzelli liralık kitap yirmi günde okunabiliyor. Takdire şayan bir gayret. Ziya Ağabey sakın sakın bunları anlatırken, ben de kendimi tartıyordum. O bir okyanus idi, ben ise bir bardak su bile değildim. Farkında olmadan beni nasıl da kamçılıyordu. Meşhur Marmara'nın en büyük özelliği bence buydu. O çevre içinde ister istemez insan kendi kendini, zaman zaman tartıyordu” (Turinay vd., 2004: 202, 203).

3. 4. 23. Ziya Bey ile Musâhabe

“Tanışalı kırk yıl olmuş Ziya Ağabey, çocuk iken kırk yıl bana geçmesi mümkün olmayan bir zaman gibi gelirdi, şimdi bakıyorum uçmuş, gitmiş. Bir ilkbahar günü Kurbağalı deredeki devlethaneye bizi kabul etmiştiniz. İstanbul'un rengini ve sihrini henüz yitirmediği belki son mevsimlerden. Ben üniversiteyi yeni bitirmiş bir delikanlı

idim, siz de hayatınızın olgun ve meyvedar yaz ikliminin başında idiniz. Bu ilk telakki daha sonra Karaköy'deki matbaadakilerle devam etti. Sizi hasret ve iştiyakla dinliyordum, anlattıklarınızın bir çoğuna belki aşına idim ama, olsun dikkatim ve muhabbetim hiç eksilmedi. Bu hal hâlâ devam ediyor” (Turinay vd., 2004: 209, 210).

Ziya Nur için “Ulusal kimlik” önemli bir meseledir, hatta Onun hayatının tam merkezinde yer alan, bir çeşit hayat-memat meselesidir. Aksun bütün varlık ve gayretiyle bu meseleyi halletmeye koyulur. Bunun için gerekli alt yapıyı hazırlar, lazım olan kaynakları elde eder. Tüm bu çalışmaları, Zaptiye Ahmet'in: “Ziya Bey bir tarih yazıyor. Neşrolunduğunda yer yerinden oynayacak” sözleriyle öğrenen Ökten: “Ben de merak ederdim, ama çekindiğimden sormazdım, “Kitap ne zaman çıkacak” diye” (Turinay vd., 2004: 212) cümleleri ile Onun tarih konusundaki ihtimamına değinmektedir.

Ziya Nur'u, kendisine intikal eden bir miras hakkında bilgi sahibi olmak için kadim vesikaları karıştıran bir varise benzeten Prof. Dr. Sadettin Ökten, Onun ulusal kimliğin yazılı kaynaklarını, ulusun tarihinde aradığını belirtmektedir. Ziya Nur'un bu gayretli çalışmasında, Ökten'in dikkatini çeken şey, kelimeler ve bunların arkasındaki mefhumlardır. Aksun'un bu çalışmasını Ökten'den dinlemek gerekmektedir:

“Siz bu zengin lisan malzemesi ile bir tarih tasavvuru inşa etmekte idiniz. Tarihte ne ulus, ne ulusal, ne de kimlik vardı, bunlar tıpkı benim ilk ve orta tahsilimdeki lafi olan ve kendi olmayan boşluklardı. Bunların yerine tarihte millet, milli, şahsiyet ve hüviyet gibi mefhumlar vardı. Milli mefahir, milli şuur, milli mefkûre yaşanan büyük ve muhteşem macera ile içi doldurulmuş dipdiri mefhumlar idi ve hâlâ da öyle. Bu ilk tespit beni her medeniyetin uzun gayretler neticesinde teessüs etmiş bir lisanı olduğu ve bu lisanın mefhumlar vasıtası ile efkâr ve hissiyatta beraberliği temin ettiği hakikatine götürdü. Bilhassa mefhumlar çok vâzih ve berrak olmalı idi ki bütün zihinlerde ve gönüllerde aynı tedaileri yapabilsin ve yanı akisleri uyandırabilsin. Ve işte Osmanlı bunu yapmıştı.”

Ziya Nur'un, tarihe karşı bir duruşu olduğunu ve o tarihin bizzat içinde yer aldığını, buna rağmen; tercihler, tenkitler ve tefsirler yaptığını belirten Ökten, sözlerine şöyle devam etmektedir:

“Ziya Nur, bazı hadisatı öne çıkarıyor, bazılarını müthiş tenkid ediyor, bazı zevatı itham ediyor, bazılarını da hürmet ve minnetle yâd ediyor. Bu bakış ve tasnifin altında hâlisülayar bir Osmanlı var, bunu vâzih bir surette görüyorsunuz. İzahlarında dünya ahvali ve o dönemin cereyanları ile birlikte bahis mevzuu olan hadisenin mahalli şartlara bağlı hususiyetlerini de beyan ediyor. Umumi ile hususi iç içe ve Osmanlı bakış açısından ne görüldüğü ile beraber veriliyor. Değerler sistemi sağlam ve Osmanlı, yaşanmış, denenmiş ve netice alınmış değerler. Bu yüzden gerçek ve muhtevalı, bu yüzden yaşayan değerler. Ziya Ağabey'in yorumlarında akıl ve gerçeklik ile iman ve mefkure içi içe yer alıyor. Tarihe sadece akıl ve gerçeklik göz önüne alınarak bakıldığında fizik ilmine benzeyen bir yapı ortaya çıkar, kuru, cansız ve hüviyetsiz. Hâdisat sadece iman ve mefkûreye irca edilirse belki güzel şiirler yazılır ama yeryüzünde yaşama imkanı bulunamaz. Ziya Ağabey bu ikisini iç içe verir: “Maddesiz tarih olmaz, lakin mefkûresiz madde de tarih yapamaz ve yazamaz” derdi” (Turinay vd., 2004: 213, 214).

Ziya Nur'un, tarihin içinde yer almak ve tarihle beraber yaşamak usûlünü, “Tarihle yaşamak” olarak adlandıran Ökten, bugünü yaşayıp, tarihle yaşamamanın neticesinde de, bir Osmanlının bu ahval ve şerait altında nasıl davranacağını çıkarmaya çalıştığını ifade etmektedir. Mazide yaşanmış birçok misalden istifade eden ve Ziya Nur'un izahından da geçmiş olan bu hayat üslubu neticesinde; davranışında, tercihlerinde ve zevklerinde şahsiyet sahibi ve mümtaziyeti olan bir insan tipi ortaya çıktığını belirtmekten Ökten, böyle bir insan tipinin batı toplumlarının münevver tabakalarında büyük bir alaka ve hürmet gördüğünü söylemektedir. Bu izlenimini, yurt dışında olduğu dönemlerde, deneyerek müşahade eden ve “Burada ecdaddan biri olsa idi acaba nasıl davranır ve ne söylerdi?” diye düşünüp, öyle yapmaya çalışan Ökten, böyle bir durumda kendisine gösterilen ilgi ve saygının arttığına şahit olduğunu söylemekte ve yazısına şöyle devam etmektedir:

“Ben fakir ve geri kalmış bir ülkenin çocuğu idim, onlar ise zengin ve müreffeh bir uygarlık ailesinin müntesipleri idiler. Onlar para ve bilgi sahibi idiler, münevverleri ise para ve bilginin her şey olmadığını biliyorlardı. Osmanlının ucundan köşesinden bir mukallidi bile onlarda olmayanın sahibi olduğunu hatırlatabilmekte idi. Ya Osmanlının gerçeği gelse ne olacaktı, maddeye ve ilme sahip ve bunlara mana ile tasarruf eden Osmanlı” (Turinay vd., 2004: 214).

Ziya Nur’un gerçek tarih anlayışı ve algılayışı neticesinde ortaya çıkan tarihçi kimliğine ışık tutacak sözlerle yazısını sona erdiren Ökten:

“Sultan Aziz, hal’inden kırk gün önce bir rüya görmüş ve seraskere anlatmış. Rüya ve devamında olan hadiseler aynen cereyan ediyor. Ve siz bu hadiseyi şöyle bir değerlendirme cümlesi ile bitiriyorsunuz. Bu hanedandan öyle mübarek insanlar gelmiş idi ki gayb alemi onlara hiçbir vakit kapılarını kapatmadı. İşte burası mühimdir ve işte Osmanlı buradadır. Sultan Aziz’in hal’i müteakip Topkapı Sarayı’na getirildiğinde yeni padişaha yazdığı tebrik ve ikaz mektubunu da derc etmişsiniz kitabınıza. O mektup bir kitabet ve hüsni hat örneği olarak tarihe mâl olmuş. Daha mühimi hal’ edenlere karşı müthiş bir silah haline gelmiş. Zahirde hurda teferruat gibi görünen bu hadisatı sizin sayenizde görüyor ve öğreniyoruz. Ve yine sizin himmetinizle nelere nasıl bakmak gerektiğini anlayabiliyoruz. Ziya Ağabey himmetiniz var olsun...” (Turinay vd., 2004: 217) demektedir.

3. 4. 24. Hâtıralar

O zamanlar Ulus’ta bulunan İstanbul Kırâathanesi ya da Havuzlu Kahve gibi yerlerde toplanıldığını söyleyen Sezai Karakoç, bu buluşmalar ve Osman Yüksel’e uğrama sebebiyle Ziya Nur ile tanışır. O dönemler Ziya Nur, Hukuk Fakültesi’nde öğrencidir.

Daha sonraki yıllarda Beyazıt’ta, “Bahar” isimli bir pastane keşfeden Karakoç, bazı akşamlar oraya gitmektedir. Bir gün Bahar Pastanesi’nde yedek subay olarak askerliğini yapan Ziya Nur ve Necip Fazıl Kısakürek sayesinde tanıdığı Kamil Öztürk ile karşılaşan Karakoç bu anı: “O da Ziya’nın arkadaşıydı. Fikirdaş arkadaşlar, böylece buluştuk.” sözleri ile anlatmaktadır.

İstanbul Kırâathanesi'nin, milletvekilleri ve seçmenlerinin de uğradığı hareketli bir yer olduğunu belirten Karakoç bu konuda:

Menderes, Celal Bayar'ın sert davranma ve bazılarının da yumuşama öğütleri arasında müteredit kalmıştı. Kıştan beri bir çare arıyor ve herkese danışıyor, fakat kararlı bir girişimde bulunamıyordu.

Hatta bir seferinde İstanbul'a gittiğinde, Park Otel'de, Marmara Kırâathânesi'ndeki arkadaşlarımızla bile görüşme yapmış. Marmara'nın bir ünü oluşmaya başlamıştı o sıralar. Her gece siyasi konular tartışıldığı için çok defa bu konuşmalar dışarıda yankı yapıyordu. Bu yüzünden biri Menderes'e: "Bir de Marmara'nın fikrini alsanız" demiş, o da arkadaşları davet etmiş, fikirlerini dikkatle dinlemiş. Hatta Ziya Nur konuşurken sigarasını çıkarınca Menderes çakmağı çakıp yakmış. Sonraki buluşmalarımızda arkadaşlar Menderes'in bu davet ve nezaketini anlata anlata bitirememişlerdi" (Turinay vd., 2004: 219).

3. 4. 25. Ummandan Bir Katre

"Ziya Abi, büyük bir ummandı. Ummanın tarifine neresinden başlanır ki?" diyerek tasvir eden İnanç, o günlere ait bir hatırasını anlatmakta ve Ziya Nur'un, ince anlayışını, insanlığını ve nezaketini de aktarmaktadır. Maddi olarak zor durumda olduğu bir gün, sıcak bir çayı yudumlama özlemiyle Marmara'ya giden İnanç, içeri girdiğinde, Marmara'nın her zamanki çaycısı "Hulûsi Bey"ın yerine genç garsonlardan birinin oradakilere hizmet ettiğini görür. Bu hiç de iç açıcı bir durum değildir, çünkü görmüş geçirmiş bir insan olan Hulûsi Bey, halden anlamaktadır. Hatıranın geri kalanını Üstün İnanç, şöyle anlatmaktadır:

"Kahveye girdim. Sol tarafta Ziya Abi tek başına oturuyor. Başı öbür tarafa dönük olduğu için beni görmedi. "Bir kişi daha gelsin de, yanına öyle giderim" diye düşündüm. O zamanlar daha yeni yeni yanlarında oturabiliyordum, Onların. Ziya Abi, bir devdi benim gözümde ve hep de öyle kaldı.

Kahvenin içini gözlerimle taradım, taradım... Hayret! Samimi olduğum hiç kimse yok. İşin aksi tarafı, Hulûsi Bey de yok... Ufak bir masaya ilişir ilişmez, hiç de

samimiyetim olmayan genç garsonlardan biri karşıma dikildi: “ Ne içersiniz Üstün Bey?” “Çay” diyebildim hırıltıyı andıran bir sesle... Kim bilir yüzüm ne hal almıştır?

Çayımı tam bitireceğim sırada, Konya’dan beş ziyaretçim sökün etmez mi? Üstelik beni adam filan zanneder hepsi de... Hoş beş... Çaylar, kahveler, ıhlamurlar içildi. Sanki içimdeki bir saat, acı bir zil gibi çalıp duruyordu. Sonunda kalktılar.

Gözüme perde çekilmiş gibi, hiçbir şey görmüyordum. Korkunç bir utanç hissi, bütün bedenimi sarmıştı. Sadece garsonu görebiliyordum. Adam arka tarafa geçerek geçmez kalktım. Güya anlaşılmasın diye, “diyagonal” adımlarla kapı tarafına yürümeye başladım. Firar hareketim neredeyse başarıya kavuşuyordu ki, garsonun sesi kulağımda patladı: “Güle güle Üstün Bey.” O anda gözlerim, karşı sütundaki aynaya ilişti. Yüzüm parlar gibi allak bullaktı. Binbir korkuyla mırıldandım: “Şey, hesabı ödemedim galiba...” “Yoo, hesabınız ödendi Üstün Bey.” “Ödendi mi?” “Evet, Ziya bey ödedi!..”

Ziya Abi’ye yöneldim. İçimden kendisine sarılmak geliyordu. Lakin ne mümkün, kendimde bu cesareti bulamadım. Kırık dökük bir sesle, “Mahçup ettiniz abi!” diyebildim. O kendine has tebessümüyle iri gözlerini yüzüme dikti ve “Olur mu hazret, onlar benim hemşehrim, dedi” (Turinay vd., 2004: 224).

3. 4. 26. Marmara Kitabeleri

Marmara Kıraathânesi’ni ve bu mekândaki sohbetleri, orada bulunan kişileri “Marmara Kitabeleri” adı altında kitaplaştıran Ahmet Güner Elgin ise bu kitabelerden biri olan Ziya Nur’u ve Marmara’nın ortamını şu şekilde anlatmaktadır:

“Ziya Bey, masanın gündemini kendisinin belirlemesini ister, bazı Marmaratörlerin sık sık konu dışına çıkmalarını, hele bu masanın ciddiyetini bozmak için bilerek yapmalarını affetmezdi. İbrahim Kaur, Ziya Bey’in bu hassasiyetini bildiği için masaya espri ve mizahı çok dikkatle, zekice ve kimsenin şüphelenmeyeceği biçimde getirir, fakat bazı arkadaşlar Ziya Bey’i öfkelendirmek için kötü niyetlerini açıkça ortaya koyarlardı. Özellikle de Dr. Abdullah Öztemiz, Savcı Mehmet Feyyat, Ziya Bey’in çok eski arkadaşı olan Avukat Kamil Öztürk, Şevket Eygi, Mehmet Genç ve Erol Güngör bu takazada başı çekerlerdi” (Elgin, 2003: 56).

Haftalık Yeni İstiklâl gazetesini yayınlayan Mahmut Şevket Eygi'yi “Muzip bir Marmaratör” olarak nitelendiren Elgin:

“Mahmut Şevket Eygi, masanın duayeni Ziya Bey'in kadim dostu idi. Ama Şevket Bey masaya yerleşir yerleşmez Ziya Bey'e dönük iğnelemelerine başlar, günün çok ciddi, hatta çok dramatik bazı olaylarını kendine has ironisi ile hafifletir, gülünç kılıklara sokardı.

Ziya Bey tepeden tırnağa ciddi biri ve meselelerin ağır başlılıkla görüşülüp tartışılması yanlısı olduğu için Şevket Bey'in olaylara bu mizahi yaklaşımını reddeder, Onu sık sık “ciddiyete” davet ederdi” (Elgin, 2003: 106).

3. 4. 27. Yaşayan Bir Osmanlı “Müverrihi” yahut “Vak'a-Nüvisi”

Ziya Nur Aksun'un “Osmanlı Devleti'nin Tahlilli, Tenkidli Siyasi Tarihi”ni okumaya başladığında “dinlenmek” kelimesinin aklına bile gelmediğini, çünkü okuduğu tarihi devirlere giderek, olayların içinde gezindiğini ve olayları meydana getirenlerle konuşup, değerlendirdiğini söyleyen Veli Şirin:

“Tarihi şahsiyetleri tanıyor ve ben de Onlara katılıyordum. Şanlı atalarımızla beraberdim. Aşık Paşa-zade'nin eserinde Osman Gazi'nin rüyasını birlikte görüyor, Saha'ül- Ahbar'ın sayfalarında Kulaca Hisarı'nı zapteden Osman Bey'in gazileriyle beraber koşuyordum. Cem Sultan'ın yanında “vatan hasretinin acı figanlarını” duyuyor, Endülüs Müslümanlarına yardım için giden Kemal Reis'in gemisinde levend oluyordum. Kanuni Sultan Süleyman'ın ordusunda Mohaç ovalarında at koşturuyor, Gazi Hüsrev Beyle Bosna'da, Koca Sinan Paşa ile Yemen'de, İstanbul kuşatmasında “kişverküşa” ismi verilen dev ahşap kulede Ulubatlı Hasan'ın surlara tekbirlerle sancağı dikişini seyrediyordum.

Ziya Nur Bey'in “Osmanlı Tarihi”ni okurken bu hisler içinde sayfalar akıp gidiyordu. Osmanlı Devletinin haşmetli devirleri giderek yerini zayıf devirlere bırakıyor, mağlubiyetler peş peşe geliyordu. Gözümün önünden, İkinci Viyana Kuşatması ve bozgunu canlanıyor, Merzifonlu Kara Mustafa Paşaya bakıyorum, Kırım Hanını uyarıyorum, İbrahim Paşaya kızıyorum. 18. yüzyıl hızla geçiyor, Ruslar gittikçe

güçleniyorlar, Avrupa devletleri emperyalizmlerini yayıyorlar, Karlofça Anlaşması, Küçük Kaynarca Anlaşması. Neler oluyor, niye bu kötü gidişe dur denilemiyor, üzülüyorum. Devletinin yenilgilerinden üzülen ve üzüntüsünden ölen padişahları okuyorum... Sultan I. Abdülhamit, Rus kuşatması altında olan Özü Kalesi'nin düştüğünü ve üç gün içinde Rusların, 25 bin Müslüman ahaliyi tamamen katlettiklerini duyunca "Ah Özü" diyerek vefat ediyor" demektir.

Aksun'un yazmış olduğu eserin ilk iki cildinde, 1300-1800 yılları arasındaki olayları, son dört cildinde ise ağırlıklı olarak Devlet-i Aliyye'nin son yüzyıldaki olayların yer aldığı 1800-1918 yıllarını incelediğini söyleyen Şirin, Sultan III. Selim'in "Nizam-ı Cedid" dönemiyle başladığını, Sultan II. Mahmut'un askeri ve mülki ıslahatları ve Sultan Abdülmecit devrinin "Tanzimat Fermanı" ıslahatlarıyla yüzyılın yarısına ulaştığını belirtmektedir. Şirin; 1853 Kırım Harbi'ni, Paris Anlaşması'nı, 1856 Islahat Fermanı'nı, 1876 I. Meşrutiyetin ilanının takip ettiğini, Sultan II. Abdülhamit devrinin ise 19. yüzyılın sonuna kadar devam ettiğini ve 1908 II. Meşrutiyetin ilanından sonraki on sene içinde de, Devlet-i Aliyye'nin tarih sahnesinden silindiğini söylemekte ve bu olayların yer aldığı karışık devrin kaleme alınmasının önemini şöyle ifade etmektedir:

"Belki tarihimizin en muhataralı, karışık ve üzerinde fikri ittifak sağlanamamış ve dolayısı ile tartışılmakta olan devri işte bu 19. yüzyıldır. Ziya Nur Bey bu yüzyılı çok geniş olarak, yerli ve yabancı kaynaklara başvurarak, Osmanlı Devletinin millet-i hakimesinden, Müslüman-Türk milletinden birisi, ona ve onun dinine, örfüne, kültür ve medeniyetine büyük bir samimiyetle bağlı bir tarihçi olarak derinlemesine incelemektedir. Eğer bu çalışmasında bazı yanlış bilgiler veya yorumlar zuhur etmişse, bunlar tamamen onun haricinde olmuştur. Çünkü eserin tamamı okunduğu zaman görülecektir ki, Ziya Nur Bey hiçbir dünyevi kaygıya kapılmadan, "din-ü devlet ve mülk-ü millet" için bu eseri hazırlamıştır.

Eserde; Müslüman Türk Milletinin cihanşümül, insani, adil kültür ve medeniyetinin, bütün Müslümanların merkezi ve koruyucu devleti olan, Türk kavminin kurduğu en büyük devlet olan, nihayet bütün doğu milletlerinin Batı emperyalizmi

tarafından esir edilmesinin önündeki en büyük engel olan Osmanlı Devleti'nin yıkılışının sebeplerinin olduğu 19. yüzyıl, bugüne kadar yapılan tahlil ve tenkidlerden farklı olarak incelenmiştir.

Bir tarihçi olarak, yüzlerce tarihi eser okumuştum. Böyle hisleri, daha önce sadece Nâima, Âşıkpaşazâde, Neşri, Hoca Sadeddin Efendi, Kâtip Çelebi gibi Osmanlı müverrihlerinin eserlerinde veya Evliya Çelebi'nin Seyahatnâmesi gibi kitaplarda duymuştum. Sanki 15. veya 16. yüzyıllardan çıkıp gelen bir vak'anüvis ile karşı karşıya idim. Günümüzde "Osmanlıca" diye isimlendirdiğimiz güzel Türkçemizin, devletimizin ve milletimizin en haşmetli dönemlerindeki halini karşımda bulmuştum. İşte muhteşem bir dil... Cihanşumul bir devletin kendini ifadesi de ancak böyle olur, dedirten bir Türkçe... Heyhat ki, bizler artık uzaklaşmışız o dilden, o üsluptan... Atalarımızın yazdıklarını okuyabilmek için sözlükler bile yetmez hale gelmiş..." (Veli Şirin ile internet üzerinden yapılan kişisel iletişim, 14 Temmuz 2010).

Eserinde kullandığı kaynakları metin içinde belirten Aksun'un, gerekli gördüğü hallerde dipnotları geniş bir şekilde kullandığını ve böylece okuyucunun dipnotlar ve binlerce rakamlar arasında boğulmadan, konuların özünü kavrayabildiklerini ifade eden Şirin, bu şekilde Onun, okuyucuların öğrenmelerini esas aldığını ve bu amacın da pedagojik gayeler takip ettiğinin göstergesi olduğunu söylemektedir.

Aksun'un, incelediği dönemlerin bütün ana kaynaklarını gördüğünün, Devletin son dönemleriyle ilgili olarak pek çok hatıratın tahlili ve tenkidi bir surette gözden geçirdiğinin, birinci elden kaynaklara, vesikalara, arşiv malzemelerine ve hatıratlara başvurduğunun açık bir şekilde anlaşıldığını söyleyen Şirin, Onun, farklı açılardan tahlil ve tenkidlerde bulunan tarihçilerin çalışmalarını da dikkatle incelediğini ve bu konulardaki karşı tezlerini ileri sürdüğünü aktarmakta, Aksun ve eseri hakkındaki görüşlerini şöyle noktalamaktadır:

"Ziya Nur Aksun Bey'in "Osmanlı Devleti'nin Tahlilli, Tenkidli Siyasi Tarihi" adını verdiği bu eseri, gerçekten verilen isme uygun bir eser olmuştur. Temenni edilirdi ki, sağlığı elverseydi de eserini kendisi tamamlasaydı. Çünkü bu eser, siyasi bir tarih olarak tamamlanmış gibi ise de, kültür ve medeniyet tarihimizin de böyle "tahlilli ve

tenkidli” bir incelemeye ihtiyacı vardır. Herhalde, bağından Ziya Nur Aksun gibi evlatlar çıkarabilen bu millet, kültür ve medeniyetimizi ayağa kaldıracak bir tarihçiyi de çıkaracaktır. Bu satırların hazırlandığı sıralarda da rahatsızlığı devam etmekte olan ve buna rağmen, büyük bir azim, gayret ve iman ile kültür ve medeniyetimizin eserlerinin resmini yapan muhterem üstadımız, büyük tarihçimiz Ziya Nur Aksun Beyefendi’ye yüce Allah’tan sıhhat, huzur ve afiyet niyaz ediyor, hürmetlerimi arz ediyorum” (Veli Şirin ile internet üzerinden yapılan kişisel iletişim, 14.07.2010).

3. 4. 28. Bitmeyen Bir Rüya: “Taşer’in Büyük Türkiye’si”

Cemil Meriç’in, “Mağaradakiler” adlı kitabının son sayfalarında, Ziya Nur Aksun’un yazdığı “Dünder Taşer’in Büyük Türkiye’si” adlı esere yazılmış bir değerlendirme bulunmaktadır. Ziya Nur’un tarihçiliği ve eserleri açısından önem arzeden bu makalede Meriç, Onu ve kitabını şöyle değerlendirmektedir:

“Taşer, coşkun bir zekâydı... Fetihten fethe koşan akıncı bir zekâ. “Mesele”, Türk düşüncesinin -Türk hicvinin diyecektim- ana belgelerinden biri. Yaprakları çeviriyoruz:

Önce bütün fezahatleri, bütün inkisarları, bütün ihtilaçlarıyla yakın mazi. Sonra bu kalın sisleri perde perde aralayan muhteşem bir rüya: Yazarın teklifleri. Mülevves bir topraktan yükselen ulu bir ağaç... Evet ama kirli olan toprağın yüzü; kirli olan, daha doğrusu kirlenilen.

Üslûp, zaman zaman derbeder; hükümler, zaman zaman insafsız. Ama tespitler dürüst, teşhisler isabetli. Karşımızda bir kitap değil, bir insan var; bir insan yani bir şuur. Tarihin derinliklerinden kopup gelen bu sesin, lâıyk olduğu yankıyı uyandırmaması ne kadar hazin!

Ne ikbal sarhoş etmiş Taşer’i, ne bozgun yeise düşürmüş. Feleğin “germ-ü serd”ine vakur bir tebessümle bakmasını bilen yalçın bir irade. Bu yiğit mücahidin de Koçi Bey Sarı Mehmed Paşa ve Cevdet Paşa gibi tek kaygusu var: “devlet-i ebed müddet”in “devlet-i ebed müddet” olması.

Taşer’in Büyük Türkiye’si dost bir kitap. Bir ümidi bayraklaştırıyor. Ziya Nur, hem sadık bir vakanüvis, hem coşkun bir gönül. Önce E. K. Rumuzuyla mühürlenmiş bir takdim yazısı. Mezar taşı kitabelerine benziyor: Tok, muzdarip, hürmetkâr.

Sonra mermer bir revak: “Onu kaybedişimiz.” Ziya Nur, bir destan üslûbuyla başlıyor: “Milletimiz son asırda yetiştirebildiği en büyük fikir, hareket ve dava adamlarından birini, belki de en mühimini kaybetti.” Ve kahramanın, muhabbetle yontuyor heykelini: “Çelik kadar sağlam bir seciye. Gül yaprağından nazik” bir yaratılış, “fevzaver bir ziya kütesi.” Faziletin fazilete telkin ettiği bu vecidkâr satırları Taşer’in 27 Mayıs hakkındaki ümit ve endişeleri takip ediyor. “Harekete tekaddüm eden günlerde benim en büyük ızdırabım, yapacağımız işle, devletin yeni bir badireye sürüklenebileceği ihtimali idi...” (Meriç, 1980: 303, 304).

Yenileşme hareketlerini bir “hastalık” olarak nitelendiren Meriç, tüm bu yenileşme hareketlerine halkın verdiği tepkileri ve birbirini kovalayan siyasi felaketleri ve Avrupa vesayeti altındaki Devlet-i Âliye’nin durumunu... Tüm bu yaşananları ve sonucunu Taşer’in daha doğrusu Aksun’un birkaç fırça darbesi ile resmettiğini belirtmekte ve sözlerini şöyle sürdürmektedir:

“Birkaç fırça darbesiyle bütün bir inhitat tarihini gözönüne seren genç savaşçının sesi birden bire açılıyor: “Nitekim biz de aynı hataya düştük.” diye devam ediyor ve “Bir mükemmel anayasa yapılırsa Türkiye’nin Almanya veya İngiltere seviyesine geleceğini sandık. Ne yapalım ki Türk aydınının çok yanlış ve köklü zaaflarından biri de bazı mefhumlarda sihir-kâr bir kudret tasavvur etmesidir.” Taşer’e göre bu vehmin başlıca kaynağı, aydınının yabancılaşması. Kendine yabancılaşma, “Milli ölçüyü kaybetmek”tir. Bu garip mahlûk, yüz yıldan beri anayasa ile oynuyor. “Bu bize ne kazandırdı? Hiç... Şimdi de aynı hatanın kurbanı değil miyiz?” (Meriç, 1980: 305).

Cemil Meriç, Ziya Nur’un bu kitabında ele aldığı konuları değerlendirirken dile getirdiği düşüncelere katıldığını Onun ile hem fikir olduğunu, kitaptan alıntılacağı paragraflarla birlikte dile getirmekte, aynı zamanda da, Onun tespitlerinin ne derece önem taşıdığının altını çizmektedir:

“Evet, bir tımarhane tutanağı değil, siyasi ve içtimai tarihimizden bir sayfa. Taşer devam ediyor: “1946’dan beri başlayan çok partili devrede parti mücadelesi, Meşrutiyet Devri’ndeki şekline büründü. On senelik devrede, düzenin bozukluğu, çift Meclis,

Anayasa Mahkemesi, bağımsız mahkemeler, bağımsız üniversite ve hürriyet sloganlarını dinledik.

1960'da, konuşmaması, milli nizam içinde sessiz ve sâmit kalması lazım gelen Orduyu politikacılar konuşturdular. Biz konuşunca da, tabiatıyla herkes sustu... Vasatı onlar hazırlamışlar, rayları onlar döşemişler. Biz, ister istemez, o raylar üzerinde yürüdük.”

27 Mayıs'tan alınacak ders-i ibret: “Son elle senelik nizamın bütün zaafalarını ve kat'i olarak yürüyemediğini, yürüyemeyeceğini” göstermesi... “Yıkılan şu şahıs veya bu parti değildir. Hakikatte yürümeyen, yürümeyecek olandır... Ölüyü yaşatmaya çalışmak, abesle iştigaldır.” Bu bedâhetleri ne zaman anlayacağız? Bir Alman hekimi: “Öldürülmesi gereken ölümler var” diyor. Haklı değil mi?

-Öldürülmesi veya gömülmesi-. Günahlarımızı kurşun birer tabut gibi sırtımızda taşıyoruz; günahlarımızı veya abeslerimizi. Bu günahlardan ilki: haramzâdelik. Rezil bir Ödip kompleksi bu. Bir kendi kendi kendini tahrip cinneti. Ecdadımızı inkâr ediyoruz, ecdadımızı, yani Osmanlıyı. Biricik düşmanımız: Türk-İslâm Medeniyeti, sesimi Taşer'in sesiyle gürleştirecek haykırıyorum: “Tarihte tek mucize vardır, Osmanlı mucizesi. Türk kanıyla İslâm dininin kaynaşmasından doğan bir mucize.

“Taşer'i dinleyelim: “Biz, dünyanın en büyük imparatorluklarını kurmuş; hâkimiyetini eski dünyanın bilinen her köşesinde yürütmüş bir milletiz. Bu imparatorlukların sonuncusu, bugüne kadarki tarihin kaydedebildiği en kudretli, en adil, en azametli bir varlık olan Osmanlı Devleti'dir.” Bu coşkun ırmağı kaynağından yakalıyor Taşer. “Osmanlı Beyliği 1299'da Söğüt'de kurulduğu zaman 400 atlıya sahip bir uç beyliği iken, 1326 Bursa fethinde Orhan Bey, 38.000 atlıya kumanda ediyordu. Bu asker artışı nereden geliyordu? Fethedilen topraklardan toplanamazdı. Çünkü bunların ahalisi Türk değildi. 400 çadırılık bir aşiret 27 senede bu kadar çoğalamazdı. Selçuk Sultanlığı artık yoktu. Yani oradan asker temini de mümkün değildi.” Bu artışın sırrını şöyle izah ediyor Taşer: “Milli şuur, Horasan'dan İzmit'e kadar her yerdeki Türk'ü, Ertuğrul oğlunun açtığı mukaddes sancağın altına çekiyordu. Moğol ordularının önünden kaçarak Anadolu'ya sığınan tarikat ve tasavvuf erbabı Horasan erenleri,

dervişleri, alpler, abdallar burada yepyeni bir ümit halesi vücuda getiriyorlar. Istikbale ümitle bakmayı telkin ediyor; yeni ve büyük bir zuhuru müjdeliyor” (Meriç, 1980: 306, 307, 308).

Ziya Nur Aksun’un bu kitabını kısa kısa ama özlü bir şekilde değerlendiren Cemil Meriç de, tüm Aksun dostlarının dile getirdiği tavsiyeyi, yani “Osmanlıyı ve Türk milletini” merak edenlerin bu kitabı okuması gerektiğini tekrarlamakta ve Aksun’un bu kitabının önemini vurgulayarak yazısını noktalamaktadır:

“Yazar, cihana hükmedecek olan bu genç devletin 400 yıllık macerasını şu cümlelerle hülasa ediyor: “Her yaz evvel bahardan rûz-i kasıma kadar sefere çıkılır. Karşısına çıkmaya cesaret eden düşmana karşı üç gün muharebe nizamı alınır, üç saat kılıç çekilir. Bir ülke, bir vilayet olarak devlete katılır. Her yaz, batıya, kuzeye doğru olmak üzere bu koşu asırlarca devam eder. Bazılarının sandığı gibi, talan ve istismar koşusu değil bu koşu... Müsamaha, huzur ve adalet tesisi için göze alınan bir cihad...”

Bu mütelâtim ummanın heybetli medd-ü cezirlerini merak edenler “Taşer’in Büyük Türkiye’si”ni okusunlar. Bizce Osmanlı mucizesinin en büyük tecellilerinden biri de, münevver denilen ashab-ı kehfî, uzun bir uykudan nihayet uyandırmış olmasıdır. Düşüncenin çeşitli ufuklarından gelen romancı ve şairlerimiz arasında aynı intibahı mesut emarelerine şahit olmadık mı? Tarihin gür sesi “az gelişmişlik” efsanesini şimdiden susturmuşa benziyor -tarihin ve Taşer’lerin.- Biz eminiz ki her namuslu Türk aydını bu hicabaver yalanın ne şenî bir iftira olduğunu çok geçmeden anlayacaktır. Taşer haklı: Yarınki büyük Türkiye’nin başlıca mimarı: şuur, devlet şuur, tarih şuur. Taşer’i sevenlerin, Taşer’den öğrenecekleri çok şeyler var. Ziya Nur’un kitabı “Bir Mecelle-i Hakayık”. Hem ifşaları hem istifhamlarıyla düşündürücü. Taşer, dizgin tanımayan bir tecessüs, cesur bir idrâk ve büyük bir gönül, vicdanını kaybeden bir devrin vicdanı” (Meriç, 1980: 309).

3. 4. 29. Onu, Rahmetli Adnan Menderes’e Benzetirdim

Beyazıt’ta Marmara Oteli’nin yanında, eski binanın kalıntıları gibi duran bir yere çayhane gibi bir şey yapılır ve burası Küllük” olarak tabir edilir.

“Burada akşamüzerleri toplanan mütefekkirân kişiler, çeşitli sohbetler ve müzakereler yaparlardı. Bu mekâna bazen ben de giderdim.” diyen Mehmet Fıncı, özellikle Osman Yüksel Serdengeçti geldiği zaman, mekânın daha kalabalık olduğunu anlatıyor ve ekliyor:

“Ziya Nur Aksun, hakikâten erkek güzeli bir insandı. Ben Onu, rahmetli Adnan Menderes’e benzetirdim.

Kendisini ilk defa Akşehir Palas otelinde gördüm. Hatırladığıma göre, Üstad Bediüzzaman Hazretlerini ziyarete gelmişti. Sonra iki defada da, Reşadiye otelinde görmüştüm kendisini. Daha sonra İstanbul’da müteaddit defa Süleylaniye’de, Medrese-i Nuriye’de gördüm. Benim bildiğim; gerek fakülte yıllarında, gerekse ondan evvel Konya’da iken, Risale-i Nur hizmetlerinde çok faal olduğu yönündedir.

Önceki yıllarda kendisi ile derin sohbetlerimiz oldu. Mesela bir defa bana, “Sence Risale-i Nur nedir?” diyerek bir soru sordu. “Bence İslâmiyet düşmanlarına karşı kendimizi müdafaa etmek için bir vasıta arıyoruz. Kendi imanımızı kurtarmak ayrı bir şey, bir de müdafaa etme hususu ayrı bir şey, Risale-i Nur bu bakımdan çok kuvvetli bir silahtır” diye bu soruyu cevapladım. “Sence silah mıdır Risale-i Nur?” dedi. “Valla ben avami bir adamım, kusura bakmayın, nihayetinde bir fırıncıyım. Benim bakışım böyle, ama ileride değişir başka mesele” dedim. Bu konuşmayı hiç unutmuyorum. O tabii benim bu bakışımı çok yerinde görmedi. Risale-i Nur tefsirdir, Kur’anın bu zamanda insanların anlayışına hitap eden bir tefsiridir, şeklinde konuşmamı bekledi, ama benim nokta-i nazarım o sıralarda, aklen ve ilmen İslâm’ın müdafaası. Çünkü o zamanlarda Risale-i Nur’u, yani İslâmiyeti müdafaa eden hemen hemen kimse yok. Gerek basında olsun, gerek başka durumlarda, her şey aleyhte. Onun için Risaleleri okuyunca, İslâmiyeti en güzel müdafaa eden bu, diyerek ben bu noktadan bakıyorum meseleye. Ziya abi benim derdimi o noktadan keşfedemiyor, fakat yine de beni takdir etti.”

Aksun’un, kurmuş olduğu Fakülteler Matbaası’nda bazı Risaleleri de bastıklarını belirten Fıncı, o zamanki durumu şöyle naklediyor:

“Ziya Nur, 1953 yılında Bediüzzaman’ı ziyarete gelmiş. O esnada Risale-i Nurlar, yeni yazı olarak teksir ile çoğaltılıyor. Bediüzzaman Hazretleri, Ziya Nur’a diyor ki:

“Sen de git onlara yardım et.” (Muhsin ağabeylere). Ona vazife veriyor. Ahmet veya Zübeyir ağabeyden naklen bunu öğrendim. Konya ekibi olarak onların Risale-i Nur’un entelektüel tabakaya intikal etmesine büyük emekleri vardır, gerek Ankara’da, gerek ise İstanbul’da.”

Ziya Nur Aksun, Bediüzzaman’ın vefatından sonraki günlerde, Yeni Kapı’ya geldiği bir gün Mehmet Fırıncı’yı, ziyaret eder. Ve bu ziyaretinde, Bediüzzaman ile karşılaştığı ilk günü Fırıncı’ya şöyle anlatır:

“Odaya girdiğimde, divanın üzerindeki yatağın içinde sanki bir varlık yok gibiydi. Fakat bir müddet sonra yavaş yavaş orada bir şey canlandı. Öyle heybetli bir varlık çıktı ki o örtünün altından...” diyerek Bediüzzaman Hazretleri ile karşılaşmasını, müthiş bir duygu ile bizlere anlatmıştı. Üstadın kendisine Risale-i Nur hizmetinin önemini anlatan bir konuşma yaptığını söyleyen Ziya Nur, böyle muhterem bir zattır.

Yalnız Ona karşı bir vefasızlığım var, bunca senedir kendisini bir defa ziyaret edebildim. İnşallah en kısa zamanda, kendisini tekrar ziyaret etmek istiyorum, Allah uzun ömürler versin (Mehmet Fırıncı ile kişisel iletişim, 23.07.2010).

3. 4. 30. Marmara’nın Temel Direği

Ziya Nur’u, enterasan bir tip olarak nitelendiren Yurdakul Dağoğlu Onu, Osmanlı tarihinin içerisinde simgeleşen mütebahhir veya amatör sevgi ve saygıya dayanan bir hizmet performansını yüklenen bir insan tipi olarak tarif ettikten sonra sözlerini şöyle sürdürmektedir.

“Galiba Marmaratör’lerin en güzel simgesel örneği de Ziya Nur Bey’dir. O idealist bir Marmaratör’dü. Her akşam mutlaka saat 8.30 veya 9’da gelir, Marmara kapanıncaya kadar orada olurdu. Marmara’nın demirbaşı mı, şeyhi mi, yoksa temel direği mi diyelim...”

Ziya Bey geldikten sonra Marmara’nın bütün konusu; Onun sohbetleri, yorumları, tahlilleri idi. Günümüzün olaylarını, geçmişin tarih şuuru içerisinde bize anlatırdı, olması gelen şekillendirmeleri de yine Ondan dinlerdik.

Sonradan bilhassa 1961 Anayasası'nın getirmiş olduğu özgürlükler, sosyal değişimleri, en iyi sağ muhafazakar olarak yorumlayan tahlil eden bir yorumcu olduğunu düşünebiliriz.

Nitekim Ziya Nur Bey'in o sohbetlerinden ve yorumlarından ortaya çok güzel eserler çıkmıştır. Şehbenderzade Hilmi Bey'in kitabını tercüme etmiş ve ona yapmış olduğu ekler ile İslâm tarihini, siyasal ve sosyal ilişkileriyle anlattığı bir eser meydana getirmiştir. Osmanlı Tarihi hakkında yazdığı devasa eser de diğer bir önemli eserdir” (Mustafa Nadir Önay'ın arşivinden, alınma tarihi 4 Temmuz 2010).

3. 4. 31. Ziya Ağabey Bayrak İsimdir

Ziya Nur'un; insan olarak, ilim ve dava adamı olarak değerli bir insan olduğunu, insani değerler olarak Aksun ve kızkardeşinin, kendisi için çok önemli kişiler olduğunu söyleyen Ümit Şimşek, her iki kardeşi de insanlara örnek olarak gösterilecek abide şahsiyetler olarak nitelendirmektedir.

Ziya Nur'un, gençlik döneminde bir grup arkadaşıyla beraber Risale-i Nur hizmetinde gösterdikleri çabaların çok önemli olduğunu, Tarihçe-i Hayat'ta yer alan mektuplarından da bunun anlaşılacağını, fakat o dönemde bu eserleri okumanın ve savunmasını yapmanın cesaret isteyen bir davranış olduğunu, Aksun'un bu cesareti gösteren nadir insanlardan biri olduğunu belirten Şimşek, günümüzde bu eserlerin daha rahat bir şekilde okunmasında bazı insanların payı olduğunu ve bu eserleri okumanın faturasını geçmişte ödeyenlerin başında da Ziya Nur Aksun'un geldiğini, bu yüzden de, gelecek nesillerin Aksun'a karşı çok fazla borcu olduğunu ifade etmektedir.

Sahip olduğu bilgileri doğru bir şekilde koruyarak aktaran Ziya Nur'un bu özelliğinden çok etkilendiğini aktaran Şimşek, Onun pek çok özelliğinin örnek alınması gerektiğini belirtmekte ve şöyle demektedir:

“Türkiye’de pek çok tarihçi yok aslında, kendisine tarihçi diyen çok kimse var da, tarihçi denebilecek kaç kişi var o ayrı bir konu, tabii ben de o konuda çok söz söyleyebilecek bir durumda değilim. Fakat vaktiyle rahmetli Süleyman Çapanoğlu ile röportaj yaparken, bir arkadaş, birisinden tarihçi diye bahsetmişti, adını da vereyim “Cemal Kutay”dan, Çapanoğlu birdenbire parladı: “Ne tarihçisi öyle tarihçi mi olur”.

Hakikaten bugün de kendisine tarihçi diyen öyle kimseler var ki, sadece birkaç tarih kitabı okuyup, içinden reyting yapabilecek bazı şeyler bulup allayıp, pullayarak ortaya sunduğunuz zaman insanlar size tarihçi diyebiliyor, ama hakikaten tarihçi olmak ayrı bir mesele. Ve sadece tarih bilgisi değil, o bilgiyi alıp yorumlayabilmek ayrı bir kabiliyet ve bir bakış açısı isteyen bir şey, işte “Bilge Tarihçi” adını kendisine kazandıran taraf bu zaten Ziya Nur’un. Gerçekten o bilgileri bir potada yoğurmak, yorumlamak, onlardan dersler çıkarabilmek, ama sağlıklı sıhhatli dersler çıkarabilmek ve bu derslerin önümüzdeki zamanlara, yüzyıllara ışık tutabilecek prensipler ihtiva etmesi, önemli olan bu. O bakımdan Ziya Nur’un yanına konulabilecek kaç isim var bilemiyorum. Daha doğrusu var mı, yok mu? Tabii Mehmet Niyazi ağabey de bunlardan bir tanesi. Ama bu açıdan Ziya ağabey bayrak isimdir, ilklerdendir” (Ümit Şimşek ile kişisel iletişim, 23.07.2010).

3. 5. Ziya Nur Aksun’un Ardından

Ziya Nur Aksun’un biyografisini yazmak benim için öncesinde bir yüksekisans tez ödevi idi. Onu ziyaret edip tanıyınca (bkz. ek-42) dil ve yazı konusunda bu kadar tecrübeli bir insanı nasıl anlatabilirim mahcubiyeti içinde olan ve sorumluluğu biraz daha artan telaşlı bir öğrencinin ödevine dönüştü. Fakat Onun vefatından sonra bu biyografi çalışması, Ona karşı olan bir vefa borcuna dönüştü, çünkü Onu anlatan herhangi bir çalışma yapılmamıştı. Sadece, arkadaşlarının Onun hakkındaki düşüncelerini dile getirmiş oldukları bir armağan kitap vardı elimde. Onun kendisini anlatan herhangi bir hatıra veya anı kitabı yazmamış olması ve rahatsızlığından dolayı konuşamaması nedeniyle kendime, “Ben Ziya Nur Aksun’u nasıl anlatabilirim?” sorusunu soruyordum. Fakat, kendisinden bahsetmekten pek hoşlanmayan, bu çok yönlü insanın da “Tarihçi” kimliğini ön plana çıkararak bir biyografisinin de mutlaka yazılması gerektiğini düşündüğüm için, bu çalışmayı severek yaptım. Türk milleti için bir ömür tüketen bu mütevazı insanın ve eserlerinin tanıtılması gerekiyordu, çünkü Mustafa Nadir Önay’ın da dediği gibi, büyük insanlar kendilerini anlatmazlardı ki...

Onun vefatının yedinci gününde Belma Aksun ve sevenleri tarafından düzenlenen anma toplantısı, Birlik Vakfı’nda gerçekleştirildi.

Ona en yakın olan Erol Güngör ve Dündar Taşer'in ismi rahmetle anıldıktan sonra Ona yakın olan bir başka isim Mehmet Niyazi kürsüye davet edildi.

“Ziya ağabeyin halefi olacak kıraatte bir insan değilim. Ziya ağabey çok yönlü bir insan idi. Önce tarihçi, sonra hukukçu idi, ama bütün bunların dışında bizim ağabeyimizdi. Biz ona ağabey sevgisi ile bağlı olan insanlarız. Ben tarihçi falan değilim, ama tarih muhiyiyim, tarih seven insanım. Bu itibarla Ziya ağabeyin tarihçiliği hakkında izin verirsiniz birkaç cümle söylemek istiyorum.

Tarih emperyalizminin en büyük anahtarı, tarihtir. Bir insanın bir cemiyetin geçmişini ipotek altına alırsanız, geleceğini de öyle döşersiniz. Avrupa'nın yaptığı budur. Cengiz Aytmatov, Mankurt ile bunu ferde indirmiştir.

1878 senesinde, yani Osmanlı-Rus Harbi zamanında bir Rus Maraşeli Çar'a mektup yazıyor: “Biz bu an Türkleri yenebiliriz, ama onların topraklarında hâkimiyetimizi tesis etmek için bizim, Türklerin tarihini yenmemiz lazımdır.”

1923-24 yıllarında yaşanan bir olayda, Kerkük ve petrolerinden dolayı, Kerkük ve Musul'da Türkiye direniyor, Irak'a hâkim olan İngiltere de direniyor. Hakkari'de meydana gelen olayın zeminini hazırlayan İngilizler, olay yerine gelen jandarma komutanını ve üç askeri şehit ettikten sonra: “Türkiye Cumhuriyeti Kuzey Irak'ta egemenliğini sağlayamıyor. Terör var, onun için cemiyeti akvamın kalanıyla burasının bizim olması lazım” diyorlar, halbuki biz de o zaman Kuzey Irak'ta yaşayan Türkler ve Kürtler, nüfusun yüzde 96'sıydı ve bunların tamamı Türkiye'yi tercih ediyordu.

İngiliz hükümetine bir rapor veren Lawrence: “Türk ve Kürt şu anda bir sayfanın iki yüzü gibidir. Bunları birbirinden ayırmak mümkün değildir. Ama yüz sene çalışırsak, bu milleti birbirlerinden ayırıştırır, birbirlerine düşürürüz.” Bakın oldu mu, olmadı mı? Lawrence'nin bizim tarihimizi yenip yenmediğini düşünün ve değerlendirin” (M. Niyazi'nin 13.09.2010 tarihli Ziya Nur Aksun'a anma toplantısındaki konuşması).

(M. Niyazi'nin konuşmasından 13.09.2010) diyen Mehmet Niyazi, bir milletin ilerlemesinin ve çökmesinin tek bir ferde bağlanamayacağını, fakat Ziya Nur'un tarihi hariç tüm tarihin bu anlayışla kaleme alındığını söylüyor ve:

“Bu tabii ki tarihi çarpıtmaktır. Bu bizim gibi tarihi analiz edemeyen insanlara konulmuş tuzaktır” diyerek bir milletin tarihini bilmesinin ne kadar önemli olduğunu vurguladıktan sonra, Uzunçarşılı’dan, Danişmentli’ye kadar hepsinin tarihi Hammer’den alıntılı olduğunu, sadece Ziya Nur Aksun’un tarihinin orijinal olduğunu belirten Niyazi, Ziya Nur’un tarih eğitimi almamış olmasının eleştirildiğini, fakat tarihçi olarak iftihar edilen Ahmet Cevdet Paşa’nın da tarih eğitimi olmadığını ve dünyadaki büyük tarihçilerin hepsinin hukukçu olduğunu söyleyerek, Ahmet Cevdet Paşa ve Ziya Nur Aksun’un da bir hukukçu olduğunu ifade etmektedir. Tarihi en iyi şekilde hukukçuların aktarmasının altında üç sebebin olduğunu belirten Mehmet Niyazi bunları şöyle açıklamaktadır:

- 1-Hukukçular devleti tanır. Tarih de devletin macerasıdır.
- 2-Delilleri değerlendirirler.
- 3- Deliller kaybedildiği zaman orada bir boşluk olduğunu hissederler.

Aynı gün Zaman gazetesinde çıkan yazısında da, “Niçin başka bir tarihçiyi değil de Ziya Nur Aksun’u “Bilge Tarihçi” olarak değerlendiriyoruz? Bu Ona yakınlığımızdan mı ileri geliyor, yoksa hak ettiği bir vasıf mı?” sorularını cevaplandıran Mehmet Niyazi şöyle demektedir:

“Hiçbir tarihçi Ziya Nur Aksun kadar Osmanlı hanedanının fonksiyonunu idrak etmemiştir. Tarihe derinliğine bakarsak, bunun sadece nostaljik bir olay olmadığını görürüz.

Hiçbir tarihçi metafiziğin hayattaki önemini Ziya Nur Aksun kadar idrak etmemiştir. Hayatın iki kaynağı vardır; biri ilim diğeri metafiziktir. Mimar Sinan iliklerine kadar Müslüman olmasaydı insanlığın yüzakı olan Selimiye Camii’ni yapamazdı. Bütün kültür unsurları metafiziğin rengini ve derinliğini taşır; ilim ise tabiata hakimiyetimizi sağlar. Kısaca ilim bizde beyin, metafizik vicdan oluşturur. İlim bize güç, metafizik bize sorumluluk verir. İlim cemiyette medeniyetin, metafizik kültürün oluşmasını sağlar. Özetle ilim ve metafiziğe sahip toplumlar, hem güçlü olurlar hem de geleceğin tarihini yazarlar.

Elbette ki daha pek çok özelliği Ziya Nur Aksun’u “Bilge Tarihçi” yapmaktadır. O bizler için sadece bir “Bilge Tarihçi” değildi; aynı zamanda arkamızda dağ gibi duran bir ağabeydi. Toplumumuzda etkili olan rahmetli Dünder Taşer’in, merhum Erol Güngör’ün de bilgi kaynağı idi, bu üç zirvenin arasındaki dostluğun benzerine herhalde gökkubbe çok az şahit olmuştur.

Kimileri, adında kullandığı “Nur” kelimesini Said Nursi Hazretleri’ne bağlılığıyla ifade etmektedirler. Ben de öyle tahmin ediyordum, halbuki gerçek adıdır. Nur adını taşıması, Said Nursi Hazretleri’ne talebe olması güzel bir tevafuktur. Tıpkı İstanbul’un fethi olan 29 Mayıs’ta doğup, Kadir Gecesi fani âlemimize veda etmesi gibi” (13. 09. 2010, Zaman gazetesi, erişim tarihi 01 Kasım 2010).

Ahmet Yüter’in Ziya Nur Aksun için yazmış olduğu şiir (bkz ek-21) davetlilere dağıtıldıktan sonra, Prof. Dr. Emin Işık Bey’in Kur’anı Kerim ve Ziya Nur’un sevdiği gazeli okumasının ardından yapılan dualarla devam eden anma toplantısı, davete icabet edenlere ikram edilen yemek ile sona erdi (bkz. ek-43).

Anma toplantısında sonra Belma Aksun ile birlikte Akad’lardaki evine gittiğimizde artık Ziya Nur Aksun’un odasında sadece kitaplar ve tabloları vardı. Çocukluğundan beri yanından ayırmadığı seccadesi başucunda duruyordu. Bir de Onun onayı ile yayınlanan son kitabı “II. Abdülhamid Han”ın başucundaki kitaplığın rafında duruyor olması dikkatimi çekti, rastgele bir sayfa açtığımda kırmızı kalemle tüm satırların çizildiğini tek tek gözden geçirildiğini farkettim, bir sayfa daha çevirdim, yine aynı şekilde tüm satırlar çizilmişti. Tüm kitabın sayfalarını hızlıca çevirdim, hep aynı incelenmemiş tek bir sayfa yok. Belma Aksun’a dönerek, bu kitabı kimin incelediği sorduğum zaman aldığım cevap şaşırtıcıydı: “Ağabeyimle birlikte okuduk biz o kitabı evladım, ya işte bizim çocuk böyleydi” dedi bana. Yayınlanan tüm kitaplarının aynı titizlikle tüm satırlarının kırmızı ve mavi kalemler çizildiğini biliyordum, görmüştüm, fakat son kitabının da incelemesini yapmış olduğu aklımın köşesinden geçmemişti. Ve bir kere daha, Onun ne kadar ciddi ve titiz çalışan bir insan olduğuna şahit olmuştum.

Her milletin bekası tarihini ne kadar bildiğine bağlıdır. Kökü olmayan ağacın yeşil kaldığı, büyüdüğü görülmemiştir. Bu kökler beslendiği sürece meyve alınabilir. İşte Ziya

Nur Aksun gibi, köklerine hayran, fakat Onların yarım kalan ve yanlış taraflarını da göz ardı etmeden, bilen, gören, analiz eden, aslına sadık ve Onunla duyduğu gururla şahlanıp daha çok azimle çalışmasını sürdüren, atalarının başarılarını ciddiyetle, delicesine analiz edebilen ve bunları günümüze nasıl aktaracağıının sancısıyla gece gündüz kıvranan kişiler, bu kökleri besleyenlerdir.

Ne yazık ki, başka millet ve devletlerce, böyle kişilere -kendilerinde olmasa dahi- beyin göçü ile sahiplenerek değer verilmektedir. Bu devletler entelektüellerine son derece değer vermekte ve Onları şartsız olarak maddi manevi desteklemektedirler.

Bu anlayış Osmanlı döneminde varken, günümüzde Ziya Nur gibi, beklenmeyen şartları yaşarken, kendi başlarına bırakılıp, kaderlerine terk edilen entelektüeller kaybedilmektedir. Eğer bu kişilere sahip çıkılırdı ki, artık Türkiye'deki tıp alanındaki imkanlar oldukça gelişmiştir, bu nadide şahsiyetten de istifade imkanı artardı.

Ziya Nur Aksun gibi bilge kişilere gerektiği kadar saygı ve değer verilmemektedir. Birçok neslin istifade edeceği eserleri Türk milleti adına üreten bu insanlardan günümüz Türkiye'sinde kaç kişi haberdardır ki?

Ziya Nur Aksun gibi entelektüeller Türk toplumunda iyi ki bulunuyor. Kısıtlı imkanlara ve destek görememelerine rağmen, Onların varlığı, ürettikleri eserleri birçok Türk gencinin önünde ışık olacaktır ve genç neslin ayaklarını yere daha sağlam basmalarını sağlayacaktır. Onun eser ve araştırmaları, bu alandaki birçok kişiye kaynak olacak, Türk tarihinin anlatılandan daha farklı olduğunu öğrenmelerine ve tarihe olan bakış açılarının değişmesine sebep teşkil edecektir. Birçok Türk genci bu eserleri kendine kaldırım taşı yaparak ilerlemektedir ve bu gençlerin sayısı daha da artacaktır.

Her şeyi sorgulamadan baskı ile kabule alıştıırılan Türk insanının değer yargılarının değişmesinde Ziya Nur Aksun gibi, okuyan, araştıran ve yayımlayan münevverlerin çabaları göz ardı edilemez.

Türk milleti, Ziya Nur Aksun gibi örnek şahsiyetler yetiştirdiği sürece -her ne kadar engeller çıksa da- daima baki olacaktır.

Ziya Nur Aksun hocam, iyi ki sen vardın, biz seni tanıdık ve senden haberdar olduk, mekânın kalplerimiz ve cennettir.

SONUÇ

Günümüzde tüm dünya ülkeleri köklerine dönmekte ve bu yöndeki çalışmalara önem vermektedir. Çünkü uluslar arası düzeyde siyasal olarak güçlü olabilmek ve dünya ülkelerini yönetme gücünü elinde tutabilmek için, bir ülkenin öncelikli olarak, kendi milli öz benlik ve değerleriyle bir “Millet”, bunun sonucunda ise bir “Devlet” olması gerekmektedir. Bu iki kelimenin mantalitesi tarihî gerçekler içinde gizlidir, devlet adamları, aydınları ve gençlerinin bu bilinci taşıması gerekmektedir. Bunun için de, bir milletin; kültürünü, dilini, dinini, örf ve an’anesini, yani istikbâlin teminatı olan mazisini tümüyle kavraması ve çok iyi bilmesi gerekmektedir.

Bu bağlamda Türk tarihini kaleme alacak kişinin de tarihini çok iyi bilen, tarihe geniş bir perspektiften bakabilen, tarihî tahlil ve tenkitlerini gerçekleri yansıtacak şekilde dürüst olarak yazan bir kişi olması gerekmektedir. Çünkü tarih yapma, millet yapmadır. Doğru algılanıp yazılmazsa, nesiller karartılır.

Ziya Nur Aksun, öncelikli olarak Türk insanını örf, an’ane ve dini inançları, değerleri ile tanımıştır. Sonrasında Türk milletinin oluşturmuş olduğu ve Türk devletleri içerisinde en uzun süre yaşamış olan Osmanlı Devleti’ni, yani maziye tanımıştır. Bir Levantenin veya bir Avrupalının gözüyle değil, bizzat Türk halkının içinde yer alıp, halkın değerleri çerçevesinden tarihî olayları değerlendirerek eserlerini kaleme almış ve yeni Türk nesline tanıtmıştır. Onu diğer entelektüel ve tarihçilerden ayıran farkı da, buradan kaynaklanmaktadır. Ayrıca bir farkı daha vardır, tarihçi ve entelektüel vasfını birarada taşıdığı için Aksun, hem kitaplarında savunduğu fikir ve düşünce dünyası ile diğer tarihçiler arasında, hem de gerçek bir entelektüel olarak, diğer entelektüeller arasında yalnızdır.

Türk tarihini aktaran kitapların pek çoğu, batılı kaynaklara dayanmaktadır. Dolayısıyla Batılı yazarların bakış açısını, değer ve yorumlarını içeren bu kitaplar, Türk tarihinin gerçeklerinin günümüze aktarılması açısından objektif olamamaktadır. Fakat Ziya Nur Aksun’un “Osmanlı Medeniyeti, Devleti ve Milleti” üzerine yazmış olduğu eserler, tarihî olayların tahlil, tenkit ve yorumlarını objektif olarak içermesi sonucunda, tarihî vak’aların arasına gizlenmiş, resmi tarihi alt üst eden gerçeklerin gün yüzüne

çıkmasını sağlamakta ve yakın Türk tarihine ışık tutmaktadır. Pek çok yanlış tarihî bilginin aslını ortaya koyan Aksun'un eserleri, bu özelliği ile Türk tarihinin bu alandaki açığını önemli derecede kapatmaktadır.

Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan itibaren milleti ile iç içe olan Türk devlet yöneticilerinin bu birlik vasfının, yenileşme devriyle batıya benzemek amacıyla tarihi köklerinden kopmuş olduğu ve Türk milletinin; menfaatlerine, itikadlarına ve inançlarına aykırı bir gelişme takip ettiğini söyleyen Ziya Nur, bunun Türk milletinin ve devletinin yükselmesine, güçlü bir devlet olmasına engel teşkil eden en büyük sebep olduğuna işaret etmekte ve Türk entelektüelini; "aydınlanmaya muhtaç bir sınıf, milletten kopmuş bir zümre" olarak nitelendirmektedir. Entelektüellerin, halk ile arasındaki bu ayrılığı düzeltmesi, milletiyle barışması, kaynaşması ve hedeflerinin aynı olması durumunda, Türk devletinin dünya üzerindeki devletler muvazenesinde güçlü bir devlet statüsüne kavuşacağını ve söz sahibi olacağını söyleyen Ziya Nur, "Dünder Taşer'in Büyük Türkiye'si" ile "Osmanlı Tarihi" adlı eserlerinde, daha doğrusu yeri geldiği zaman tüm kitaplarında bu tespitinin altını ısrarla çizmektedir. Çünkü O, bir entelektüel olarak, düşünce dünyasında, Türk insanın büyük bir millet olduğu ve bu vasıflarını koruduğu için gelecekte de büyük bir devlet olacağı inancını her zaman taşımış, savunmuş ve bu fikri ile günümüz Türk halkına ve gençlerine yol göstermiştir.

Türk entelektüelinin hangi vasıflara sahip olması gerektiğini, bir ömür vakfederek Türk tarihine kazandırdığı eserlerini yazarken izlemiş olduğu çerçeve ile belirten Ziya Nur Aksun, Türk milletinin gelecekte de güçlü bir devlet olacağı düşüncesi ile de, bir entelektüelin Türk toplumu için olan sorumluluklarının da bir profilini çizmektedir.

Bir entelektüel ve tarih adamı olarak, Türk düşünce hayatında ve tarihinde farklı bir ekol ortaya koyan, pek çok yazarı, tarihçiyi, gazeteciyi, edebiyatçıyı vb. düşünceleri ile etkileyen, bu sayede Türk düşünce tarihine pek çok katkıda bulunan Ziya Nur Aksun'un bu özellikleri Onu önemli kılmakta ve Onun için böyle bir araştırmanın yapılması gerekliliğini doğurmaktadır.

KAYNAKÇA

- AKSUN Ziya Nur (1994). *Osmanlı Tarihi, Osmanlı Devleti'nin Tahlilli, Tenkidli Siyasi Tarihi* (10. Baskı). İstanbul: Ötüken Neşriyat A.Ş. cilt: 1- 6.
- AKSUN Ziya Nur (2004a). *Gayr-ı Resmi Tarihimiz – Osmanlı Padişahları* (2. Baskı). İstanbul: Marifet Yayınları.
- AKSUN Ziya Nur (2004b). *Siyasi ve Sosyal Açından Mezhepler Tarikâtlar* (2. Baskı). İstanbul: Marifet Yayınları.
- AKSUN Ziya Nur (2006a). *Enver Paşa ve Sarıkamış Harekâtı* (3. Baskı). İstanbul: Ötüken Neşriyat A.Ş.
- ŞEBBENDERZADE Ahmet Hilmi ve AKSUN Ziya Nur (2006b). *İslam Tarihi 1 Dinî Düşünce ve İslâm (Doğuşu, Yayılışı, İlk Halifeler, İlk İhtilâflar, Emevîler ve Abbâsîler)* (3. Baskı). İstanbul: Ötüken Neşriyat A.Ş.
- ŞEBBENDERZADE Ahmet Hilmi ve AKSUN Ziya Nur (2006c). *İslam Tarihi 2 Türkler ve İslâm (Selçuklular, Haçlı Seferleri, Moğollar ve Sonrası)* (3. Baskı). İstanbul: Ötüken Neşriyat A.Ş.
- AKSUN Ziya Nur (2006d). *İslam Tarihi 3 Osmanlı Padişahları ve 20. Yüzyılda İslâm Dünyası* (3. Baskı). İstanbul: Ötüken Neşriyat A.Ş.
- AKSUN Ziya Nur (t. y.). *Dündar Taşer'in Büyük Türkiyesi*. İstanbul: İrfan Yayınları.
- AKSUN Ziya Nur (2009). *Darbe Kurbanı Abdülaziz Han* (1. Baskı). İstanbul: Ötüken Neşriyat A.Ş.
- AKSUN Ziya Nur (2010). *II. Abdülhamid Han* (1. Baskı). İstanbul: Ötüken Neşriyat A.Ş.
- AYVAZOĞLU Beşir (1999). *Defterimde Kırk Suret* (3. Baskı). İstanbul: Ötüken Neşriyat A.Ş.
- BAHÇECİ Hakan (2010). *Düşünce Dünyasında Mehmed Niyazi Özdemir*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Konya.
- Bediüzzaman Said Nursi'nin talebeleri (1999). *Risale-i Nur Külliyyatı Müellifi Bediüzzaman Said Nursi Tarihçe-i Hayat*. İstanbul: Yeni Asya Neşriyat.

- BOSTANCI Muammer Yaşar (1987). *1960 Acılı Günler* (1. Baskı). Ankara: Tekin Yayınevi.
- ELGİN Ahmet Güner (2003). *Marmara Kitabeleri* (1. Baskı). İstanbul: Ötüken Neşriyat A.Ş.
- MERİÇ Cemil (1980). *Mağaradakiler* (2. Baskı). İstanbul: Ötüken Neşriyat A.Ş.
- MERİÇ Cemil (2010). *Bu Ülke* (33. Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- ÖZDEMİR Mehmet Niyazi (2007). *Dâhiler ve Deliler* (5. Baskı). İstanbul: Ötüken Neşriyat A.Ş.
- SAID Edward (1995). *Entelektüel* (1. Baskı). (Çeviren: Tuncay Birkan). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- TURİNAY Necmeddin, YARDIM Mehmet Nuri, BELVİRANLI Ömer Ziya (2004). *Bilge Tarihçi Ziya Nur Aksun* (1. Baskı). İstanbul: Marifet Yayınları.

SÜRELİ YAYINLAR:

AKSUN Ziya Nur (18 Temmuz 1958). Fatih Ahfadının Fikir ve İman Timsali Türk'ün Hükümlerlik Sembolü: Ayasofya. *Fetih*, s.1, 4.

METİN Şahap (18 Temmuz 1958). Ağlayan Direk. *Fetih*, s.1.

AKSUN Ziya Nur (10 Ekim 1958). Müslüman Türk'ün Mukaddes Kitabına Karşı Gayeli Taarruz. *Fetih*, s.1, 4.

AKSUN Ziya Nur (5 Aralık 1958). İçtimaî Islahat. *Hür Adam*, s.1, 4.

AKSUN Ziya Nur (12 Aralık 1958). Kanaatı Vicdaniye. *Hür Adam*, s.1, 4.

AKSUN Ziya Nur (19 Aralık 1958). Nüfuz İstismarcıları. *Hür Adam*, s.1, 2.

AKSUN Ziya Nur (26 Aralık 1958). CHP'nin Lâikliği. *Hür Adam*, s.1, 2.

AKSUN Ziya Nur (14 Kasım 1958). Açış Nutku. *Hür Adam*, s.1.

AKSUN Ziya Nur (21 Kasım 1958). İlk Def'a Anlayış. *Hür Adam*, s.1, 4.

AKSUN Ziya Nur (28 Kasım 1958). Meselelerimiz, Partiler ve Halk. *Hür Adam*, s.1, 4.

AKSUN Ziya Nur (2 Ocak 1959). Yılbaşı Nedir? *Hür Adam*, s.1, 4.

AKSUN Ziya Nur (9 Ocak 1959). Yanlış Yol. *Hür Adam*, s.1, 4.

AKSUN Ziya Nur (16 Ocak 1959). İnsan Gibi Yaşamak. *Hür Adam*, s.1, 4.

AKSUN Ziya Nur (23 Ocak 1959). İlâhiyat Enstitüleri. *Hür Adam*, s.1, 4.

AKSUN Ziya Nur (Ekim 1969). Mevlevilik ve Hz. Mevlana. *Diriliş*, 1, 17-23.

AKSUN Ziya Nur (Kasım 1969). Mevlevilik ve Hz. Mevlana. *Diriliş*, 2, 10-17.

AKSUN Ziya Nur (Aralık 1969). Nakşilik, Doğuşu ve Gelişmesi. *Diriliş*, 3, 10-12.

AKSUN Ziya Nur (Ocak 1970). İtikadde ve Amelde Doğru Mezhepler. *Diriliş*, 1, 18-28.

AKSUN Ziya Nur (Şubat 1970). İtikadde ve Amelde Doğru Mezhepler. *Diriliş*, 5, 15-27.

AKSUN Ziya Nur (Nisan 1970). III. Selim Devri. *Diriliş*, 7-8, 25-66.

AKSUN Ziya Nur (Mayıs 1970). III. Selim Devri. *Diriliş*, 9-10, 93-126.

AKSUN Ziya Nur (Haziran-Temmuz 1970). III. Selim Devri. *Diriliş*, 11-12, 74-96.

AKSUN Ziya Nur (Ekim 1970). III. Selim Devri. *Diriliş*, 13, 49-64.

AKSUN Ziya Nur (Kasım 1970). Yeni Osmanlılar Cemiyeti . *Diriliş*, 14, 55-64.

GÖRÜŞÜLEN KİŞİLER

Mehmet Niyazi ÖZDEMİR: 1942 doğumlu olan Mehmed Bey İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde mezun olduktan sonra, Felsefe dalında akademik çalışmalarına devam eden Mehmed Niyazi, bu alanda doktora yapmak için Almanya'ya gider. Brilon'daki Goethe Enstitüsünde lisan öğreniminden sonra, Moxburg Üniversitesinde Prof. Dr. Ditrich Pirson'un yanında Almanya'da Türk Kamu Hukukunda Temel Hürriyetler konulu doktorasını tamamlayan Mehmed Niyazi, 1988 yılından itibaren de, İstanbul'da yaşamaktadır.

Belma AKSUN: 1938 doğumlu olan Belma Hanım Konya Kız Öğretmen Lisesi mezunu. Fransızca, İtalyanca ve İngilizce bilen Belma Hanım, Banca Di Roma'nın İstanbul Merkez Şubesi'nde çalışır, daha sonra Tercüman gazetesinde gazetecilik mesleğini sürdüren Belma Hanım emekli olduktan sonra, İstanbul'da yaşamaya başlar.

Ümmü ÖZER: 1944 doğumlu olan Ümmü Hanım ilkokul mezunu. Karatekeli Yörüklerinden olan ve 1960 yılında Yörüklerin göçebe hayatını mecburen bırakmak zorunda kalan Ümmü Hanım şu an İzmir'de yaşamaktadır.

Mustafa Nadir ÖNAY: 1960 Denizli, Yatağan doğumlu. Hacettepe Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun olan Mustafa Bey, değişik kurum ve kuruluşlarda televizyon yönetmenliği yapar. Şu anda da belgesel programlar yapmaya devam eden Mustafa Bey, halen İstanbul'da ikamet etmektedir.

Mehmet FIRINCI: 1929 Bursa İnegöl doğumlu olan Mehmet Bey, ilkokul mezunu. 1945 yılından bu yana İstanbul'da yaşamaktadır.

Ahmet İYİOLDU: Konyalı olan Ahmet Bey, İstanbul Hukuk Fakültesi'nden mezun olur. Avukatlık stajını yaptıktan sonra mesleğini icra etmeyen Ahmet Bey, İstanbul Hukuk fakültesinde doktorasını yaparken aynı zamanda da, Akşam gazetesinde çalışır. Daha sonra Hürriyet gazetesinde gece sekreteri olarak görev yapar. Ötüken Yayınevi'nin kurucularından olan Ahmet Bey şu an İstanbul'da yaşamaktadır.

Internet

AY Ümran (17.3.2010). *O Bir Bilge Tarihçi*.

http://www.dunyabizim.com/news_detail.php, Erişim Tarihi: 26.05.2010.

YARGICI Fatma Ersem (6.09.2010). *Ziya Nur Aksun Hakkında Ne Dediler*.

<http://www.medeniyetimiz.com/portal/index.php>, Erişim Tarihi: 22.12.2010.

ŞAHİNER Necmettin (t.y.). *Son Şahitler*.

<http://www.risaleinur.org/yenisite/moduller/sonsahitler/anasayfa.php>, Erişim Tarihi: 29.06.2010.

www.turkceciler.com/yazi_turleri/biyografi.html, Erişim Tarihi:19.08.2010.

AKKUŞAK Osman (13,09.2010). Kaybettiğimiz Ziya Nur'un Ardından. *Yenişafak*

<http://www.yenisafak.com.tr>, Erişim Tarihi: 14.11.2010.

ÇOĞ Dr. Mehmet (2004). Biyografi Çalışmaları İçin Önemli Bir Kaynak “Emekli Sandığı Arşivi”. İlahiyat Fakültesi dergisi, sayı 9: 2, s. 69.

http://www.ilahiyat.firat.edu.tr/Makaleler/09-2_2004/05MehmetCog.pdf, Erişim Tarihi: 24.10. 2010.

TAŞDELEN Yrd. Doç. Dr. Vefa (Güz/2006). Biyografi: Ötekine Yolculuk. *Milli Eğitim*, sayı 172 (<http://www.yayim.meb.gov.tr/dergiler/172/172/01.pdf>, erişim 24 Ekim 2010) .

ÖZDEMİR Mehmet Niyazi (13.09.2010). Bilge Tarihçinin Ardından. *Zaman*
<http://www.zaman.com.tr>, Erişim Tarihi: 01.11.2010.

<http://www.tarihsuuru.com>, Erişim Tarihi: 26.05.2010.

<http://www.istanbul-turkocagi.org.tr>, Erişim Tarihi: 29.06.2010.

<http://www.sanatalemi.net>, Erişim Tarihi:14.06.2010.

<http://www.kocav.org.tr/tarihce>, Erişim Tarihi: 22.12.2010.

EKLER

Ek- 1:

Kanaatı Vicdaniye

Meşrutiyetten beri bu tarz bir siyasi edebiyatta gayet mushik son derece gülünç bir tarzda kullanılmaktadır.

Bütün vicdani kanaatler ile İttihat ve Terakki'ye bağlananlar olanca “Kanaatı vicdaniye”leri ile (!) Hürriyet ve İtilâfa akmışlardı. Bazıları gömlek değiştirir gibi parti değiştirmeyi samimiyet alâmeti görüyorlardı.

Halk fırkasına bağlananlar bütün “Kanaatı vicdaniye”leri ile (!) Terâkkiperler fırkaya kaymışlardı. Sonradan yine vicdani kanaatler ile Halk Partisini medarı maişet ve penahı hakikat buldular.

Olanca vicdani kanaatleri ile bir zamanlar Halk Partisine bağlananlar bütün kanaatleri ile Demokrat Partiyi medarı saadet gördüler.

Bir zamanlar vicdanlarının bütün kanaat ve içtihatları ile Demokrat Partiye bağlananlar olanca “Kanaatı vicdaniye”leri ile Millet Partisini kurdular.

Bütün “Kanaatı vicdaniye”leri ile Demokrat Parti'ye bağlananlar olanca vicdani telâkkileri ile Hürriyet Partisi'ni teşkil ettiler.

Olanca vicdani kanaatleri ile Hürriyet Partisi'ni kuranlar, olanca kanaatı vicdaniyeleri ile Halk Partisi saflarına katıldılar.

Hergün milletin elçisi ve vekili olarak intihap edilmiş bulunan insanlardan olanca vicdani kanaatleri ile partilerini değiştirenler görülmektedir. Partiler arasında tıpkı spor kulüplerinde olduğu gibi transfer muameleleri en hararetli devrini yaşamakta.

Siyasi hayatımızda temiz nasiyeli birkaç sima hariç vicdani kanaate sahip insan yoktur. Yalnız boş keseler ve dibine kadar kurumuş kaseler vardır. Siyasi gruplar etrafında nüfuz ve iktisad kombinezonları halkalanmıştır. Vicdani kanaatler bu basit hesaplara bağlıdır. Menfaatin yönelttiği istikamet vicdanların gayesi haline gelmiştir.

Zavallı “kanaatı vicdaniye” şahsiyet ifadesinden mahrum, fikren ve imkân zaviyesinden paryalaşmış bir politikacı grubunun elinde ne hale geldi. Manasını, muhtevasını, şeklini ve ifadesini kaybetti.

Ancak selâbetli bir inanış manzumesine bağlandığımız gün vicdanî kanaatın sözünü edebiliriz ve ancak o zaman kendimize geldiğimize emin olabiliriz.

Vicdanî kanaat hakiki arzulara perde ve maske olalı muhtevasını kaybetti. Boş ve adi bir kalıptan ibaret kaldı. Vicdanları bile maddeleştirdik, kalıp ve kase haline getirdik (12 Aralık 1958).

Ek- 2:**Nüfuz İstismarcıları**

Şark memleketlerinde her devirde devlet kudretine zilyet insanların etrafında daima karargâh kurmuş bir gûruhula yûblûhun vardır. Bazen nudema, bazen kurena, bazen dalkavuk ve meddah, bazen zevatı âliyye tabir edilen bu grup toptan nüfuz istirmacıları kategorisine dahildir. Bunlara milletlerin hayatı, bunlarca cemiyetin mukaddes menfaatları, bunlarca vatan hissi, din kendi nefsi nefisleri etrafında döner.

İnsanların mukadderatı, toplulukların mukaddes menfaatları onlarca yalnız koskoca bir hiçtir. Fakat nefsi ve basit bir menfaat zerresi telâkkilerince her şey.

Bunlar kendi hasis ve menfur menfaatleri uğruna milli ve sosyal menfaatleri ayaklar altına almağa daima müheyya bir kütledir.

Dünya yalnız onlar içindir. Hayat yalnız onların menfaat endişeleri etrafında döner. Her şey ve her madde yalnız onların menfaatına uyduğu için vardır veya yoktur. Bunlar “menem değernist” diyenlerdendir. Cemiyet onlara daima borçludur. Onlar ise daima alacaklı...

Bunlar nüfuz ticareti yaparlar. Nüfuz alırlar ve satarlar. Geçimleri o yoldandır. Ticaretleri budur. Sanatları, işleri bundan ibarettir. Apartmanları bununla yaparlar, aksiyonerlik sıfatlarını temin eden şey, yalnız nüfuzdan ibarettir.

Nüfuz istismarcıları garip bir enmuzece sahiptirler. Tipleri sosyal bünyenin zaafından doğmuştur.

Sultanların kurena ve nudema gurubu bunlardan teşekkül etmişti. Meşrutiyet aktörlerinin etrafında bunlar vardı. İttihat Terakki'nin iâşecilerinde merkezi umumi kadrosunda bunları görmüştük.

CHP'nin “zevatı aliye”sini bu tip vücuda getiriyordu.

Bugünün milli ve içtimaî şahlanışların hepsini piç etmiştir... Bütün ıslâhat davranışlarını bozmuş, bütün ilerlemelere set çekmiştir.

Tazminatı bunların açgözlülüğü baltalamış, Meşrutiyeti bunların istismarcılığı ikilik hakimiyetine çevirmiş, koskoca Osmanlı Devleti'ni ve Türk vatanını bunların nüfuz hırsları 1918 felaketi ile karşı karşıya getirmişti.

İstiklâl mücadelesinde milli tesanüdün içinde bu tipin eridiğini görüyoruz. Milli kıyametin ne nüfuz istismarcılığı, ne de muhterislerin menfaat duyguları hakimdi. Orada Milli İstiklâl ideali hakimdi. Kurtuluş ideali içinde muhteris ve istismarcı arzuları uyuyordu. CHP'nin zümre saltanatında bu tipin milli kahramanların etrafında yine karargahını kurduğu görülür. Nüfuz tacirlerinin çalıştığı yerde, zümre veya saltanat daima yıkılmağa mahkûmdur ve daima yıkılmıştır.

Yalnız şunu unutmayalım ki, bu tipi doğuran cemiyet murakebesiz cemiyettir. Bu enmucezi vücuda getiren topluluk bünyevi bakımdan zaif bir topluluktur. Bu tip hiç bir iktidarın ömrünü dakika uzatamamıştır. O'nun düşmesini bir saniye tevkif edememiştir. Bilakis ömrünü kısaltmış, düşmesini akıl almaz bir sür'atle tacil etmiştir.

Nüfuz istismarcısı tipini hal ve istikbalimizden kazımak zamanı gelmedi mi? (19 Aralık 1958).

Ek- 3:**Meselelerimiz, Partiler ve Halk**

Türk Cemiyeti hal bekleyen meseleleri, sıra bekleyen davaları kabarık yekün tutan bir topluluktur. Cemiyet problemlerimiz Türkiye akar suları kadar başıboş bir mecra takip etmektedir. Siyasi dedikodulardan, sen ben davasından fırsat bulup içtimaî meselelerimize eğilememekteyiz.

Efkâr-ı Umumiye'nin temsilciliğini bir bayram rozeti gibi yakalarının üzerinde taşıyan gazete ve mecmualarımız; sosyal problemlerimize Rita'nın maceraları, Margaret'in aşkı, maç dedikoduları kadar bile ehemmiyet vermektedirler.

Zannediyorum partilerimizde bu problemlerle ciddi olarak meşgul olmamaktadırlar.

Türkiye'de bir maarif davası vardır. Türkiye'de okuma yazma bilmeyenlerin sayısı yine bir hayli kabarıktır. Acaba bir tehlike olmakta devam eden bu cehalet ve ümmîlik çığı karşısında ne yaptık. Maarifte hangi metodu takip edeceğiz? Şahsiyet eriten, hafızaya fazlaca yüklenen bugünkü nazarî talim metodunu mu? Halk eğitimi hakkında ne düşünüyoruz? Halkımızın toplandığı camilerden bu mevzuda istifade edemez miyiz?

Devlet esas teşhizat kanuna göre lâiktir. Fakat sosyal ve manevi olarak derin bir ihtiyaca cevap veren din müessesinin vücudunun fonksiyonlarına bigane kalamayacağına göre ne nisbetle onunla alâkalanacaktır? Din mevzuunda muazzez ve muhterem Başvekilimizin nezih irşatları hepimizi ruhen ve kalben sevindirmektedir. Fakat milli vahdetimizin, sosyal istinatlarımızın en büyük unsur ve müvellidi olan dinimizin içtimaî hayatta lüzumlu umdelerinin metruk kalmaması infiradi ve sosyal bir tatbika kavuşması mevzuunda fikirlerimiz nedir?

Cemiyetle inkilâplar yapılmıştır. Acaba inkilâplar ile iş bitmiş midir? Geniş çapta sosyal bir ıslâhata ihtiyaç var mıdır?

Kanunlarımız garp cemiyetlerinden tercüme edilmiştir. Ceza kanunumuz eski İtalya ceza kanunundan, medeni kanunumuz Ögen Huber'in hazırladığı İsviçre medeni kanunundan, usul kanunlarımız Almanya'dan ve Nösatel kantonundan vs. tercüme edilmiştir. Bunların metodları hazırlanış sistemi güzel olmakla beraber tatbikat ne

merkezdedir? Yeni kanun teklifleri sosyal hukuk araştırmalarına mı yoksa indî ve umumî terakkilere mi dayanmalıdır? İçtimaî zaviyeden millî bir hukuktan bahsedilemez mi? Milli, içtimaî hukukumuzun tedvirine gitmek artık bir zaruret değil midir? Zaruret ise İslâm hukukunun bazı esaslarından istifade de düşünülemez mi?

Sosyal adalet mevzuunu nazari ve pratik olarak ele almış değiliz. Spekûlâtif kazançların, kara pazarın ve gayrimeşru iktisasın içtimaî bünyede açtığı rahneler devam etmektedir. İçtimaî yarışmada fertlerin sahip olduğu imkânlar hâlâ çok mütebayın bir manzara göstermektedir. Bu mevzuda ne düşününüz?

Demokratik nizamı karargir edebilmemiz için içtimaî tedbirlerimiz var mı? İdari sistemde tatbik ettiğimiz tamamen merkezi usul demokratik tatbikat bakımından bir engel midir? Mahalli idarelere geniş selâhiyetler verilmeden demokratik idare olur mu?

Hürriyetlerin teminatı mevzuunda kanunî bir garantiden başka sosyal bir teminat düşünüyor muyuz?

İşsizlik mevzuunda ne düşününüz? İşçi randımanını artırmak mevzuunu nasıl ele alabiliriz? İşçimizin bir günlük emeği mahsûlünün, Avrupalı işçinin seviyesinden düşük olmasının sebepleri ciddi bir etüde mazhar oldu mu?

Ağır endüstriyi kurma yolunda ne yaptık? Menderes'in tenkit ettiğimiz çalışmalarından gayri bu mevzuda nazarî ve amelî var?

İç iskân davamız dokunulmaktan korkulan bir mesele olmaktan hâlâ çıkamamış bulunuyor. Bu mevzuda partilerimiz ne düşünüyor?

Partilerimiz dünya partilerinin hangi mevzularla meşgul olduklarını acaba tedkik etmişler midir? Dünyada gelişmekte olan fikir cereyanlarından acaba haberdar mıyız?

Türkiye Hindistan'ın sarsıldığı bir nüfus probleminin ortada olduğu gibi yüksek bir artış yolunda olan nüfus davasını hal için ne gibi tedbirlerimiz var? Bu artan nüfusu medeni ölçülerle iş sahibi etmek, geliştirmek meselesi partilerimizce düşünölmüş müdür?

Buraya da böylece sıraladığımız meseleler partilerimizce hiç ele alınmamış veya ancak iktidar partisince üzerinde pratik olarak emirle durulmuş meselelerdir? Tefekkür

masamızda uyumakta devam eden bu problemler adeta nisyana terkedilmiş vaziyettedirler.

Partilerimiz 1789 Fransızları gibi şaşkın, teorik, felsefî bir hürriyet anlayışı içindedirler. Halk Partisi her ne pahasına olursa olsun iktidara gelmek istediğine, Demokrat Parti ise iktidarı pek tabîi olarak terketmek niyetinde olmadığına göre, “Sen dedin, ben dedim.” dedikodusu uzamak istidadındadır. İnönü muhalefeti yuvarlak, reel kıymeti olmayan Meşrutiyet devrinden beri her muhalefetin çiğneye çiğneye sakız yaptığı iktidara gelince unuttuğu “Hürriyet” kelimesinin her derde şifa olduğunu gevelemeye devam etmektedir.

Meselelerimiz karşısında partilerimiz boş ve kof bir manzara göstermektedir.

Halk bu vaziyet karşısında şaşkın bir manzara göstermekte, azim bir sirkte gladyatör güreşi seyrederek gibi, muhalefet ve iktidar hatiplerinin söz düellosunu bigâne nazarlarla müşahade etmektedir.

Acaba el sürülmemiş dertlerimiz karşısında oyalandığımızın farkında mıyız? (28 Kasım 1958).

Ek- 4:**Yılbaşı Nedir?**

Ne zaman var ki, tekkelerden kaldırdığımız mumlar melûl ve mahrum raşelerle, taklitçiliğimizin kurbanı olan bir çam filizinin dallarında yaşıyor.

Ormanlarda yılbaşına yakın bir çam katliamı başlıyor. İptidaî taklit arzumuz, basit özenme itişimiz uğruna devrilen binlerce ağaç namzedi. Katledilen ve devrilen yalnız bunlar olsa. Manevi ve fikri olarak mevcudiyetimizin direklerini de çam filizleri gibi deviriyoruz. Peki bütün bunları niçin yapıyoruz? Yılbaşı için. Yılbaşı nedir?

Yılbaşı gûya Hazreti İsa'nın doğduğu gündür. Hakikatta İsa'nın doğduğu hâlâ bilinmemektedir. Bu mesele hâlâ münakaşa edilen bir mevzu olmakta devam etmektedir. Mesihin doğduğu Beytullahim'de bile Milât üç ayrı günde te'sit edilmektedir.

Esasen Milat Paganist Romalıların da bayramıydı. Asırlarca evvel Roma İmparatoru Konstantin kavminin ziraat ilâhı Satürn namına yaptığı şenliklerle birlikte İsa'nın doğuşunu da kutlamalarını emretmişti. Böylece putperest Roma'nın bayramı ile Mesih'in doğum günü birleşti.

Bütün bu basit inanışlarla bizim bir Türk ve müslüman olarak hiçbir alâkamız yoktur. Bizce yılbaşı kanunen kabul ettiğimiz bir takvimin sene iptidasından başka hiçbir kıymete sahip değildir.

Bütün bu yapılanlar putperestlik devrinden kalma adetlerdir. Eski ve samimi protestanlardan prütenler bile milat adetine muhaliftiler. Yapılan maskaralıkları şiddetle takbih ediyorlardı. Onlarca bu adet müşriklerden kalma basit bir telâkkiydi ve onu te'sit etmek Allah'a karşı küfür ve isyandı.

İngiltere'de Cromwel iktidara geçince bu batıl inanışla mücadele etmişti.

Epeyce zamandır, tatlı su Türklerinin çocukları yeni bir baba daha peylediler. Bu garip ve her kapıdan giren, yüzünde koskoca bir sakalla vitrinlerde çam ağaçlarının dibinde arz-ı endam eden ihtiyar da kim? Noel baba.

Bu Noel baba üzerinde ihtilaf var. Tarihi görüşe göre putperestlik devrinin ateş yahut aşk ilâhı imiş. Fakat bizce ikisi de bir. Baca deliklerini seçtiğine ve gece icrayı

faaliyet edip tatlı su Türklerinin çocuklarına hediyeler getirdiğine göre eski alışkanlığını hâlâ devam ettirmede.

Bütün bunlar korkunç bir kültür teslimiyetinin ve şahsiyetsiz bir içtimai müfekkirenin basitlikleri. Bunları bir adet olarak kabul ettiğimiz ise manevi bir aşağılık kompleksinin trajik sonuçları.

Milli ve manevi benliklerini unutan cemiyetler tarih sahnesinde hakim kültüre sahip topluluklar tarafından temsil edilmişlerdir. Asırlarca milletleri temsil etmiş hakim bir ırk iptidaî adetlere sahip cemiyetler tarafından temsil edilemez.

Yılbaşındaki davranışlarımız ne hristiyanlığın arzusu ne de müslümanlığın emridir. Yalnız şahsiyetten mahrum mukallit grubun basitliği.

Acaba millî ve şahsiyetli bir İslâm idrakine ne zaman kavuşacağız? (2 Ocak 1959).

Ek- 5:**İnsan Gibi Yaşamak**

Bu hafta bir mecmua İnönü ile hususi bir görüşme yapmış ve CHP iktidara geçerse Türkiye'nin ne gibi bir ideale ve nasıl bir çalışma istikametine teveccüh edeceğini sormuş. Kendini iktidarda gören Türkiye'ye şekil verecek makama geçmiş olduğunu zanneden Genel Başkana sorulacak cinsten... bir soru... İnönü'nün cevabı ise şu: "İnsan gibi yaşamaya başlamadan önce ne yapılabilir."

İnsan gibi yaşamak tabiri üzerinde dikkatle durulacak bir noktadır. İnönü bugün insan gibi yaşayamadığımızın sebeplerini başkalarının sırtına yüklemek istiyorsa yanılıyor. Çünkü, kendisi 1924'ten 1937'ye kadar hükümetin tek mes'ul Başvekilliğinde, 1938'den 1950'ye kadar da totaliter partinin başında ve devlet reisi olarak icrayı saltanat etti. Türkiye'de istediklerini gerçekleştirecek tek nüfuz ve kudret sahibi o idi... Memleketin kaderine hâkim tek kişi mevkiinde bulunuyordu. O, insanca yaşamak mevzuundaki telâkkilerini hürriyet tatlı düşüncelerini niçin tatbik etmedi. Niçin samimi olarak demokrasi iklimini kurmak için çalışmadı da, harap ve yanmış bir memleket üzerinde kendi heykellerini rekzetmekle uğraştı.

İnsanca yaşamaya başlamadan hiçbir şey yapılamayacağını idrak ediyordu da, niçin takriri sükût mahiyetini alacak bir takriri sükûn kanununu müdafaa edip, polis vazife ve selâhiyetiyle vatandaşın serbest nefes almasını bile imkânsız hale getiriyordu.

Şekeri 5 liraya yiyen halk o gün insanca mı yaşıyordu. İştira gücü zayıflamış olan bugünkü para ile bile şeker o zamanki astronomik rakamı bulmadı. İnönü bu mevzuda diyor ki: "Evet şeker beş liraya yedirdim, amma sizi harbe sokmadım." Bereket versin ki, bunun hakiki veçhesini seneler sonra İran'da münteşir "Saba" mecmuasından öğreniyorduk. Harbe girmememizin Türkiye'yi galiplerin masasına oturtmak istemeyen Stalin'in kötü bir azizliği olduğunu anlıyorduk. Elioot Roosevelt'in hatıratı da bunu teyit ediyordu.

İnönü'nün köşkünün bulunduğu Heybeli Ada'daki papaz mektebi, Balkan yarımadasına bile papaz gönderirken, Müslüman cemaatin dini öğretim ve eğitim gibi,

vicdan hakkı ve hürriyeti gibi en tabî haklarından mahrum edilmesi, Allah kelâmını okutanların mahkemelerde kazıklanması mı insanca yaşamaktı.

Bu vatanın kök davasına ve ruhî telâkkilerine bağlı insanların fakülteleri kaplayan kızıl ajanlara, komünist profesörlere karşı nümayiş yaptılar diye tabutluklarda inletilmesi, bin mumluk ampullerin altında ölüm terleri dökmesi mi insanca yaşamaktı...

Vatandaşların sapık ve sadık zevklere sahip emniyet müdürlerinin eline, eti senin kemiği benim kabilinden teslimi mi insanca yaşayıştı?

Halk Partisi'ne rey vermedi diye köylülerin jandarma dipçikleri altında kilometrelerce yürütülmesi mi insanca yaşamaktı?

İflâs haline gelen devlet maliyesinin hususi mülkiyet masuniyetini ihlâl ederek, müsaderei emval fermanlarına benzer varlık vergisi kanunları ile vatandaş mallarına saldırması, veremeyenlerin aşkalelerde zorla taş kırması mı insanca yaşayıştı...

Yol vergisi gibi basit ve iptidaî mükellefiyetlerle geniş vatandaş kütesinin tazip edilmesi ve veremeyenlerini mecburi çalışmaları mı insan gibi yaşamaktı...

Örfî idarelerle memleketin en münevver muhitlerinin baskı ve tazyik altına alınışı, gazetelerin emirle ve idari tebliğler ile hodbehod kapatılması mı insanca idi?

Hiç biri değil... Sabık şeflerin kurduğu rejim şeklen Cumhuriydi, şeklen Demokratikti. Manzaranın bir dekor kadar dahi hakikat olmadığını herkes biliyordu. Ne seçimler hakiki bir ihtihaptı, ne de seçilenler milletin arzusuna, halkın iradesine istinat ediyorlardı.

Tenkit yasaktı. Ancak bağıllık terennüm etmek için kurulmuş bir Ali Rana Tarhan muhalefeti vardı. Bu vaziyette parlâmento çalışması bahis mevzuu olamazdı. Bu prensiplerle bir arabacı cemiyetinin bile çalışma ve işlemesine imkân yoktu.

Bütün bunlar İnönü'nün insanca yaşama tabirindeki yuvarlak manayı tebellûr ettiren köşelerdi. Bize insanca yaşamaktan herhalde seyyiatla dolu bir maziye sahip olan İnönü bahsetmemeliydi. İnönü'nün devlet diktatörlüğündeki ve parti istibdadındaki insanlık anlayışını benimsemediğimiz içindir ki, kendisinin iktidara gelmesini arzu etmiyoruz. Ha İnönü'nün insan gibi yaşatma arzusu ha herunu ulo Tiranlarının istibdat hanecisi diyoruz... (16 Ocak 1959).

Ek- 6:**İlâhiyat Enstitüleri**

Başvekil İstanbul İmam Hatip okulu binasının küşat resminde Maarif Vekili Celâl Yardımcı vasıtası ile bu sene mektep mezunları için yüksek İlâhiyat Enstitüsünün açılacağını müjdelemiştir. Bu müjde nedense tahakkuk edemedi.

Memleketimizde İmam Hatip okullarının garip bir kaderi vardır. Bu müessese önceleri siyasi bir maksatla kurulmuştu. Halktan rey toplanmak isteniyordu.

Halk Partisi devrinde 6 aylık bir kurs olarak askerliğini yapmış orta mektep mezunlarına açık bulunan bu okullar ancak Demokrat Parti devrinde yedi senelik bir meslek okulu oldu.

Hususi bir meslek eğitimi olmakla beraber İmam Hatip okulları mezunları bugün için açıktadır.

Bu müesseseden çıkanlar doğrudan doğruya İmam Hatip olarak Müftülükler emrine mi verilecek? Mantıken öyle olması icap eder, fakat hiç de öyle olmuyor. Bu okul mezunları sair imam namzetleri gibi Diyanet İşleri idaresince yeniden imtihana tâbi tutuluyor. Bu, devletçe kabul edilen yedi senelik meslek tahsilinin yine devletçe hiç ehemmiyete alınmaması demektir.

Ayrıca İmam Hatip okulu mezunları, meslekleri dahilinde yüksek tahsil yapmak imkânından da bu gün için mahrum bulunuyorlar.

Bu okulların geçen sene mezun vereceği Maarif Vekâletinin alâkalılarınca meçhul bir mesele mi idi?

Bugün en aşağı 250 genç mezun ne işle meşgul olacaklarını bilmiyorlar. Başvekilin muhakkak bu sene açılacağını müjdelediği Yüksek İlâhiyat Enstitüleri de tedris zamanının geçmesine rağmen hâlâl açılmamış bulunuyor.

Maarifin alâkalıları bu mevzuda bir takım maniler sıralıyorlarmış. Her istenmeyen işte öne sürülen tahsisat yokluğu ilk mania. Alâkalı hayır sahipleri masrafın bizzat kendileri tarafından karşılanacağını taahhüt etmelerine rağmen nedense bürokratik telâkkinin çıkmaz sokakları açılıyor ve senenin geçmesi hesaba katılmıyor. İkinci mani esasa taallük etmekte imiş. Bu da Yüksek İlâhiyat Enstitülerinin İmam-Hatip okullarının

gayesine zıt görülmesi imiş. Evet şu halde Yüksek Öğretmen okullarının kapısına bir kilit vurmak lazım. Çünkü bu müessesenin gayesi ilkokul öğretmeni yetiştirmekten ibaret olan öğretmen okulunun maksadına tamamen zıt.

Diğer manilerle eleman program, yer yokluğu imiş ilk enstitü İstanbul'da açılmak istenmektedir. Yer, İmam-Hatip ve Yardım Cemiyetin'ce temin edilmiştir. Eleman İstanbul vilâyetinde bulunamazsa Türkiye'nin hiçbir yerinden temin edilemez. Program ise insafî bir ifade ile yirmi dört saatlik bir meseledir. Bundan anlaşılıyor ki, mani olarak sıralanan şeyler hakiki bir engel olmaktan çok uzaktır. Maarif Vekâleti bu mevzuda hasis davranmıştır. Ne zaman mezun vereceği bilinen bir okulun yüksek şubesini hazırlamak zor bir mesele değildir. Vekâletin alâkalıları en büyük mani olarak ileri sürdükleri tahsisat meselesiyle de bizzat mesûldürler. Çünkü bu yılın bütçesine tahsisatı koydurmaları icap ederdi. Hataları iki yüz gencin birer senelerine malolmaktadır.

Bununla beraber Hükümet Reisi'nin bu mevzu ile yakından alâkasını biliyor ve bu sene İmam-Hatip okulu mezunlarının yüksek tahsil davasının halledileceğini kuvvetle ümit ediyoruz (23 Ocak 1959).

Ek- 7:**İçtimaî Islahât**

Tanzimattan beri çoğalan islâhatçılarımız ve inkılâpçılarımız terakki ve tekamül (kemal bulmak) mevzuunda bazı meseleler ortaya attılar. Terakkinin, yükselmenin şartı olarak bugün dahi bazı partilerimizce üzerinde durulan meseleleri telâkki tarzımız basit olmaktan kurtulamamıştır.

Tanzimatçılar meşrutiyetçiler ve inkılâpçılar yükselmenin ilk şartı olarak hürriyeti ve adaleti düşündüler. Bunun için Gülhane hattını isdar ettiler; kanunu esasîyi vazettiler; teşkilâtı esasîye kanunu çıkardılar ve meseleyi tamamen kanunî ve hukukî olarak, halka selâhiyet tanımakla halledeceklerini sandılar. Bugün dahi muhalefet safındaki ve iktidar partisindeki bazı zeval pek samimi olarak aynı tarzda düşünmektedirler. Fakat meseleye yalnız kanunî ve hukukî zaviyeden bakmak, yalnız bu yoldan bir ıslahla hürriyet davasının halledileceğini sanmak yanlıştır. Meseleyi sosyal bir dava olarak ele almadıktan ve cemiyet bünyesinde ciddi, fakat mutedil ve ilmi islâhata gitmedikten sonra kat'i bir halle kavuşamayacağımızı kabul etmek lâzımdır.

1831 Tanzimat Fermanı ile millete hukuk bahsettik. 1856 Islâhat Fermanı ile hukuk bahsettik. 1876 ve 1908 Kanun-i Esasisi ile hak verdik. 1923 ve 1928_anayasası ile hürriyeti teminat altına aldık. Fakat ne bazı sultanların keyfe mayeşa hareketlerine, ne ittihatçıların gözü kara istibdadına, ne de C.H.P nin totaliter şef saltanatına mani olamadık.

Yine sıkı çalışan bir meclisin bir günde çıkaracağı üç kanunla bütün meselelerimizin halledileceğini zannediyoruz. Bu basitliktir. Tefekkûri basitliktir.

Meseleyi çok ciddi; fakat ferde doğru yönelen, onu yükseltecek bir ıslâhatla ele almazsak bu gayret de boştur.

Maarif davasında okuma yazma nisbetini çoğaltırsak yükseliriz, tekamül ederiz iddiasındaydık. Bunun için mektebi ibtidaîye tahsilini her derde deva sandık. Ve yine bir kanun çıkarmakla işin halledileceğini ümit ettik. Napolyonun kışla mektebine, nazari ilimlerle mücehhez bir münevver topluluğuna sahip olduğumuz halde fikir piyasamız

ender bir kaç sima istisna edilirse bomboş. Yanılmıştık. Cemiyetin realitesini sosyolojik olarak tetkik etmemiştik ve topyekûn bir ıslâhat düşünmemiştik.

Hukuk sahasında da inkılâbı yapmıştık. Bunda da cemiyetin bünyesine, sosyetenin realitelerine uyan bir kanun yapmaktan ziyade, garpda güzel olduğunu kabul ettiğimiz bazı müdevvenatı tercüme ettirip topyekûn meclise kabul ettiriverdik. Bu mevzuda da tanzimatçıların basitliğini ihtiyar etmiştik. Milli hukukumuz adeta bizce meçhuldu. Onu, eski tatbik edilen hukuk telâkkisinden yani islâm fıkında da istifade ederek modern metotla bir müdevvenat vücuda getiremez miydik? Bu güç, fakat en tabîî hal çaresiydi. Biz kolayı, lüççülüğü ve basit formalistliği tercih ettik. Çünkü meseleyi içtimaî ve ilmî zaviyeden ele almamıştık.

CHP, idaresinde rejimimizin adı Cumhuriyetti. Demokratik prensiplerin en koyu edebiyatını yaptırıyordu ki; hürriyetler kanunlarda yatıyordu. Kanunlar hürriyetleri bize, topluluğa vermişlerdi. Fakat idare edenler tatbikatta ne isterlerse onu yapıyorlardı. Bu rejime herkes diktatörlük, biz Cumhuriyet derdik. Çünkü meseleyi sosyal olarak ele almamıştık. Demokrasinin zeminini kurmak yolunda adımlar atmamıştık. Topyekûn ferde de tesir edecek onu yükseltecek bir içtimai ıslâhat düşünmemiştik.

Garb kültürünü aldık. Fakat hâlâ pozitif ilimlerde çok geri bir manzara gösteriyoruz. Garpçılığı, dans, balo, kokteyl, moda ve şekil meselesinden ibaret sanıyoruz. Yanlışlık temadi edip duruyor. Çünkü garpçılığı bir şekil meselesi bir giyiniş meselesi, bir moda meselesi addettik. Meseleyi sosyal bir dava olarak değil şapka kanunu ile potin ve kıravat kanunu ile hallediliveren adî, dakikalık bir mesele olarak ele almıştık.

Garptaki ferdin sosyal muhitini, nazara almadan dakikalık kanunlarla yepyeni bir insan tipi vücuda getireceğimizi zannettik.

Velhasıl bütün bu iddialar ve tatbikat ne cemiyeti, ne de onu kanunlarla ıslaha çalışan zihniyeti bir karış ileri götürmedi.

Çünkü içtimaî hadiselerle hakim olan kanunlardan habersizdik. Ne sosyal gerçeği biliyorduk, ne de doğrudur diye yaptıklarımızın yanlış çıkacağını kabul edebiliyorduk.

İçtimaî araştırmalar yapmadıkça, bu araştırmalardan çıkacak ilmi görüşlere istinat eden ciddi ıslahata girişmedikçe olduğumuzdan fazla ve başka bir tekamüle kavuşacağımızı zannetmeyelim (5 Aralık 1958).

Ek- 8:**CHP'nin Lâikliği**

Gazetelerinizin son günlerdeki neşriyatı arasında dinden bahis bazı yazı, ima ve temennilere rastlanmaktadır. Bundan sonra bu mevzu üzerinde gerek tarihi, gerek temsili ve gerek mütalâa kabilinden olan her türlü makale, bent, fıkra ve tefrikaların neşrinden terakki edilmesi ve başlanmış bu kabil tefrikaların en çok on gün zarfında nihayetlendirilmesi rica olunur. (Matbuat Um. Md. 651 sayı ve 27.4.942 mahrem talimat).

“Biz her ne şekil ve surette olursa olsun memleket dahilinde dini neşriyat yapılarak dini bir atmosfer yaratılmasına ve gençlik için dini bir zihniyet fideleşmesi vücuda getirilmesine taraftar değiliz.” (Dahiliye Vk. Mat, Um, Md. 653 sayı ve 17.5.943 tarihli resmi yazı.)

“Din bir zehirdir. Komünizm de öyle. Bir zehri diğer bir zehir için panzehir olarak kullanamam.” (24.12.946 tarihinde Başvekil Recep Peker'in konuşmasından.)

“Dini ahlâk kapalı ahlâktır. Anahtar deliğini gözetliyen ahlâktır. Mistik telâkkinin karanlıkları içerisine gömülmüş, bir ahlâk bu cemiyeti tahripten başka netice vermez.” (Recep Peker. Aynı konuşma).

“Diyânet işlerine ait mütalâalar üç kısımda toplanabilir.

- 1- Lâik bir rejimde Diyanet İşleri Reisliği gibi bir teşkilâtın yer almaması.
- 2- Kur'an ve din tatbikatının öz Türkçe olarak tanzim ve tertibi.
- 3- İbadet yerlerinin halkevi, halkevlerinin ibadet yeri haline ifrağı.
- 4- Ruhbanlığın icabı olan her şeyin silinmesi ve ezcümlerle sarık, cüppe ve din tatbikatında kullanılan her nevi kıyafetin ilgası.
- 5- İbadet usul ve zamanlarının tanzimi.
- 6- Diyanet İşleri yerine dil kurumuna benzer bir teşkilâtın ikame edilmesi.” (10. 5.946 tarihli CHP kurultay raporu sayfa 258).

Bunlara arapça ezan ve kamet getirmenin yasak olduğunu ve okuyanların zindanı boyluyacağına dair kanunu mahsus, camilerden bir çoğunun ibadethane olarak kullanılmasına mani olduğunu, Bahçekapı'daki Hidayet Camii'nin deri deposu,

Şemseddin Molla Camii'nin odun deposu, Tahtakale Camii'nin çuval deposu, Burmalı mescitin marangozhane yapıldığını, Çarşıkapı'daki Piripaşa Camii'nin kalıpcı İstepana kira ile verildiğini, vesair vilayetlerimizdeki cami ve mescitlerin de aynı tarzda hususi eşhasa kiralandığını ilâve edin. Vakıf idaresinin elindeki gayrimenkullardan geniş bir kısmının mahalli idarelere devredilerek hususi eşhasa satıldığı hakikatını ekleyin.

Tevhidi Tedrisat Kanunu ile hususi din eğitiminin kaldırıldığını Kur'an okuyan ve okutanların takip ve tazip edildiği gerçeğini de hatırlayın.

Bütün bunları CHP programının 15. maddesindeki "Partimiz din fikirlerinin devlet işlerinden ve siyasetten ayrı tutulmasını ilerlemenin başlıca amili görür. Din anlayışı vicdan işi olduğundan her türlü taarruz ve müdahaleden masundur." maddesindeki seyyal mânâ ile karşılaştırın. Ne çıkardınız: "Mücerret din ve dinsizlik bir vicdan işi olmakla beraber, İslâm dini her türlü taarruz ve müdahaleye lâyıktır." tarzında bir ifade ve tatbikat telâkkisi değil mi? İşte bu tenakuz CHP'nin lâiklik anlayışıdır.

Dün CHP'nin totaliter idaresindeki din devlete bağlı bir dindi. Bugün de idari olarak öyle. Fakat bugün hükümet Reisinin tutumu, sabık idaredeki gibi din düşmanlığı tarzında tecelli etmiyor. Lâiklik prensibinin tam tatbiki ile Diyanet makamına dini telâkkisinden dolayı karışılmıyor.

CHP hâlâ devri sabıktaki telâkkisini muhalefette de devam ettirmekte.

İnanmayabilirsiniz, inanmamakta hürsünüz, CHP'nin kodamanları, fakat bu milletin dini telâkkisine, dini içtihadına karışamazsınız.

Milleti manevi köklerinden ve nihayet kendi öz benliğinden bile utandırmaya giden bu lâiklik anlayışınız bir dış işgal rejimine ait değilse nerenize bağlanabilir?

Birleşmiş Milletler beyannamesine muhalif olan bu telâkkiniz hürriyet anlayışına da değil midir?

Hürriyet diye bağırınlar neyin hürriyetini istiyorsunuz? Vicdanların hürriyetini kabul etmeyenler, keyfe mayeşa hareket etme hürriyetini mi arzuluyorsunuz?

Dünyada milletin dini telâkkisine devrinizdeki gibi müdahale eden Rusya'dan başka bir devlet gösterebilir misiniz?

Eski telâkkilerinizi şeflik devrinden arta kalmış ön fikirlerinizi, tefekkürü sapıklıklarınızı atın artık. Bu kadar basitlik; bu kadar iptidaî telâkki ancak hurunu tiranlarında görülür.

20. asırda iktidara namzet bir parti içerisindeki bu iptidailik bizce hoş karşılanmıyor. Sizin lâiklik anlayışını da maalesef kabul edemiyoruz (26 Aralık 1958).

Ek- 9:**Açış Nutku**

Günlerden beri yazıyorlar ve soruyorlardı: Bayar Cumhurbaşkanı olarak acaba “bu gidişe” ne diyecek?

B.M.M’nin açış nutkunda Türk Milletini temsil eden bir kimse olarak hükümet icraatını tasvip edecek miydi?

Nihayet cevaplarını aldılar.

Cumhurbaşkanı Türk Milletini temsil eden insan olarak hükümet icraatını tamamen tasvip ettiğini, malî ve iktisadî politikayı benimsediğini açıkça ifade etti.

Yalnız bunu ifade etmekle de kalmadı, aynı zamanda genç demokrasimizin geliştirilmesi için hükümet otoritesini sarsacak, bilhassa böyle zamanlarda mevcudiyeti elzem olan milli tesanüdü zedeleyecek her türlü ifratlara karşı B.M.M’nin tedbir alması icap ettiğini de belirtti.

Memlekette gayet garip ve maksatlı olarak profesyonel bir politikacı gurûhu tarafından tehlikeli bir sariş ve ihtilâl havası estirilmekteydi.

CHP lideri İnönü Polatlı’da yaptığı bir konuşmada iktidardakilere hitap ediyor ve bağıyordu: “Akılları varsa benim zamanımda iktidardan inerler. Aksi halde halleri fenadır.” diyordu. Kendi zamanında bunu söyleyen insan velev bir parti lideri dahi olsa bu sözün ağzından çıktığına pişman ettirirdi. Hürriyet yoktur diye avaz avaz bağırdıkları devirde bu tehlide karşı hiç bir şey yapılmadı. Hatta cevap vermek tenezzülünde dahi bulunulmadı.

Zile’de bir sapık partili halka bağıyor ve haykırıyordu: “Ne bakıyorsunuz, Garp cephesi kumandanı karşınızda duruyor.” Aynı yerde üç jandarma İnönü’nün elini öpüyor. Koskoca manşetler: “Mehmetçik kumandanın elini öpüyor.” İnönü 1922’de kumandandı. Onun için kumandanlık artık tatlı bir mazi idi. Fakat muhteris politika daima dışa çevrilmesi icap eden emniyet ve asayiş kuvvetlerini tahrik edip yüzünü talihe yöneltmek istiyordu. Halbuki en büyük felakat askeri kuvvetin yüzünü dahile çevirmesiydi. Vatani kurtardık, yoktan var ettik diyenler kendi saltanat hırsları için onu yok mu edeceklerdi?

Başka bir fıkra muharriri: “Dünyayı generaller idare ediyor. Amerika’da General Eisenhower, Fransa’da General De Gaulle, İspanya’da General Franco iş başında: Sararmayın ve korkmayın DP’liler! İnönü de General” diye kalem sallıyordu.

Anlaşılan bir şeyler düşünülüyor, bir şeyler kuruluyordu. Fıkrayı yazan hasta muharrir şunu bilmeliydi ki: Türkiye asker idaresi altında hamurlaşmıştı. Kendisini idare değil murakabe kabiliyetinden bile mahrum bırakılmıştı.

Hareket ordusunun eğik fesli idaresinde, İttihat Terakkinin kalpaklı deliliğinde, Halk Partisi’nin radikal zaptı raptında hep militarist koku hakimdi.

Devlet idaresi ve sosyal felâh, ne halk fırkası taburunu susta durdurmaya benzerdi, ne de bir adayı harp nizamına sokmağa.

Tarih göstermişti: “Bırakınız cihan tarihini, yakın tarihimiz bile asker kafasının sosyal idarede bir felâket olduğunu göstermiştir.

Halk Partisi muhalefetinin sapık fikirli zihniyetine karşı tedbir, Milli vahdet için zaruri bir mevzuu. Şunu bilmeliyiz ki: “Meşru muhalefetin vücudu ne kadar zaruret ise, gayri meşru muhalefetin ademi vücudu da o kadar zarurettir.

Muhalefetin gayri meşru ölçüsüzlüğe kaydıranlar buldukları yerde mihlanmazsa tarih hükümet reisini asla affetmeyecektir (14 Kasım 1958).

Ek- 10:**İlk Def'a Anlayış**

Tanzimattan beri ilk defa bir parti ve bir hükümet reisi iptidaî, şaşkın ve irticaî bir manzara gösteren din eğitimi mevzuunu müsbet ve modern esaslar dahilinde ele aldı.

Tanzimatçılar dini müesseseleri oluruna ve ölüme bırakmışlardı. Tedrisatta Batlamyus'un felekiyyât görüşü takip edilirdi. Hayri efendinin çalışmaları istisna edilirse (ıslahı medaris) mevzuunda hiç bir şey yapılmamıştı. Milli kültüre gösterdikleri bu biganelikten dolayı tanzimatçılar tenkit edilmişlerdir.

Din eğitiminde ilk defa pozitif ve nakli ilimlere yer verilen ciddi bir tedrisat sistemine doğru gidilmektedir.

CHP devrinde 6 aylık bir kurs olarak ancak orta tahsilini ikmâl etmiş, askerliğini yapmış müslümanlar için tatbik edilen din adamı yetiştirme işi DP iktidarı ciddi olarak ele alınmıştır. Halkımızın müzaheretini ve kararlı arzusunun bundaki rolünü de unutmamak lazımdır.

Cumhuriyet devrinde ilk defa bir Başvekil müslüman halkımızın inanışlarına hürmetle: "Türkiye müslümandır ve müslüman kalacaktır." demiştir.

Cumhuriyet devrinde ilk defa bir Başvekil kendisini ziyaret eden bir heyet "İslâmi inanışın minareleri komünizme karşı metin birer burçtur." demiştir. Eski devrin başvekilleri meclis kürsülerinde tıpkı bolşevik Lenin gibi." "Din bir zehirdir. Bir zehiri, diğer bir zehirle tedavi edemem." derlerdi.

Eskiden lâiklik din düşmanlığına doğru kaydırıldı. Ancak Bolşevik Rusya'da görülen bir din düşmanlığı terörüne kadar gidilirdi. Bugün lâikliğin din hürriyetine kavuşmuş bulunuyoruz. Vicdanlar hürdür. Müslümanlar ve diğer sahipleri inanışlarında hürdür.

Eskiden Heybeliada Papaz mektebi Yunanistan'a papaz ihraç ederken ve hristiyan vatandaşlarımız dini tedrisatlarını yaparken, müslüman vatandaşlarımız din eğitiminden mahrum edilirdi. Bugün iki cemaata da dini eğitim tanınmıştır. Türkiye 8 senedir tarihinde ender gördüğü bir din ve itikat hürriyeti içindedir.

Dini tedrisat orta tahsil ayarından yüksek tahsile doğru ilerletilmektedir. Muhterem Menderes'in "Yüksek İlahiyat Enstitüleri"nin açılışı hakkındaki tatlı emri ile din eğitimi pozitif ilimlerle takviye edilen bir yüksek ihtisas şubesine kavuşmaktadır.

14 Mayıs 1950'de iktidara gelen DP'nin programının 14. maddesindeki din adamları yetiştirecek müesseseler kurulmuştur. Yükselme ve kuvvetlenme yolundadır.

Halk Başvekilimizin dediği gibi din mevzuunda çok sindirilmişti. En basit inançları, en samimi dinî hisleri irtica töhmeti ile verilmişti. Bazı çok basit vakalar, polis takibine sebep olan hâdiseler dinî bilememekten, İslâmî mevzudaki cehaletten neşet etmekteydi. Bunun mesuliyeti sevgili Başvekilin dediği gibi onlarda değil, halkı dinde cahil bırakanlardaydı.

Cehaleti kaldırmak isteyen, dinî ve lâdini yobazlıkla mücadele eden insan, kalbimiz ve mevcudiyetimiz seninledir.

Sana kalplerden gelen binlerce selam ve ihtiram... (21 Kasım 1958).

Ek- 11:**Yanlış Yol**

“Büyük Türk Lûgatı” müellifi Hüseyin Kazım Kadri Bey merhum, harbi umumiye takaddüm eden günlerde sonradan İttihatçıların Sadrazamlığını yapmış bulunan Mısırlı Prens Said Halim Paşa’ya Rumeli’ndeki fena idaremizden şikayet eder; umumî ahvalimizin çok bozuk gittiğinden dert yanar. O zaman iktidarda bulunan İttihat Terakki Erkânı’nın sui idaresini yana yakıla anlatır. Halim Paşa merhuma teessüf ederek aynen şu sözleri söyler:

“Sizin böyle şikayette bulunmanız hakikaten gariptir. Ben sizi böyle şeyleri daha iyi anlar ve görür zannedirdim. Bir kere düşünmelisiniz ki bu inkılâbı yapan adamlar kimlerdir? Onlar teşebbüs ettikleri bu işte nasıl ve ne için muvaffak olmuşlardır? Herkes Abdülhamid’den bıkmıştı ve Onun sükûtunu istiyordu. Kendi adamları bile efendilerinin davalarını tenkitten çekinmez olmuşlardı. Ammenin kabulü ve ümmetin icması bulunan bu işte muvaffakiyet tabî pek kolay oldu. Sonradan şu inkılâbı yapan ve Abdülhamid’i düşüren bu adamların memleketi idare edebileceklerine ihtimâl verildi. Kimse düşünmedi ki, bu adamlar memleketi idare etmek için değil, belki Abdülhamid’i düşürmek emeli ile meydana çıkmışlar ve ancak bu maksada göre hazırlanmışlardı. Tabî böyle adamlardan bir hüsnü idare beklenilemezdi.”

Evet 1908’den evvel İttihat Terakki’nin gayesi yalnız ve yalnız Abdülhamid’in tahttan indirilmesiydi. Selânik Mason Localarında inkişaf etmiş olan bu cemiyetin zimamdarını Sultan Abdülhamid’in vazifeden uzaklaştırılması ile bütün fenalıkların giderileceği ve memleketin kurtulacağı kanaatını taşıyorlardı. Augüst Camte’un şakirdi Pozitivist Ahmed Rıza’nın çıkardığı Meşveret senelerce yalnız bunu söylemişti. Abdülhamid iyiliğe, tekâmüle mani oluyordu. Mani zail olunca memnu avdet edecekti. Fakat hiç de öyle olmadı, Abdülhamid tahtan indirildi. Fakat memleket onun zamanında bile görmediği korkunç bir igtışaş ve karışıklığa düştü. Hükümet otoritesi zayıfladı, vilâyet idaresi muhtel oldu. İttihat Terakki Erkânı koskoca bir impartorluğu 10 sene bile idare edemediler. Sonradan Sadrazam yaptıkları Mısırlı Prens Sait Halim doğru söylemişti. İttihatçılar imparatorluğu idare ve ıslâh için hazırlanmamışlardı. Gayeleri

istibdadı yıkmaktı, muvaffak oldular. Fakat umumi efkârın onlara açtığı kredi fazlaydı. Neticede kapitali de götürdüler. Ve İmparatorluk parçalandı...

Sonra CHP saltanatı eline düştük. Halk Fırkası Müdafayı Hukuku Milliye Cemiyeti'nden doğmuştu. Bu cemiyet milli mücadelemizi muvaffak kılmak ve siyasi istiklâlimizi garp emperyalistlerinden istirdat etmek gayesiyle kurulmuştu. Bunda muvaffak olduk. Halk fırkası erkânı sosyetenin dertlerini bihakkın kavramış ve bunu ıslâh için kendilerini hazırlamış insanlar değillerdi. Sosyal realitenin oryantasyonundan habersizdiler. Onlar İstiklâl Harbi'nin kahramanlarıydı. Yoksa cemiyeti sosyal bir reformla ilmî olarak nizamlayamazlardı. Nitekim öyle oldu, 1950'de yıkıldılar.

DP erkânı da milleti milli şef İnönü'nün istibdadından kurtarmak ve memlekette demokrasiyi kökleştirmek için mücadele etmişlerdi. Muvaffak oldular, İnönü yıkıldı. Fakat...

Bugün mekanizma aynı tarzda çalışmakta, dünün şefi istibdadından milletin bıkip başından attığı İnönü halâskâr rolünde. Menderes'in baskı idaresinden söz ediliyor.

Basit bir zihniyet ile eğer Menderes düşerse her şey düzelir zannediliyor. Hâlâ mani olarak şahıslar görülüyor. Ve bunların zevali ile istediğimizin gerçekleşeceğine inanılıyor. Bu gaflettir, bu basitliktir ve nihayet iptidaî bir sathiliktir.

Sosyal ıstıraplardan tek şahsı mesul gördükçe cemiyete uzanan sebeplere nüfuz etmedikçe içtimaî davayı kavrayamayacağız. Davayı sosyal olarak kavramadıkça ve bunu hal için hazırlanmadıkça da başımızda daima bir müstebit göreceğiz ve onun cehaletimize kurban olmasını en büyük kurtuluş addedeceğiz... (9 Ocak 1958).

Ek- 12:**Sosyalizm ve Teknik Kalkınma**

Komünizmin dünyada propaganda ettiği bir efsaneye göre, iktisaden geri kalmış memleketlerin sanayileşmesi ve kalkınması için sihirli bir formül vardır: “Tam ve mûtekâmil sosyalizm”.

Tam ve mûtekâmil sosyalizm, iktisatçılar nezdinde, bugün Rusya’da tatbik edilen sistemdir.

Bu sistemi tatbik etmek isteyenler demektedirler ki: “Sosyalizm geri kalmış memleketlerin kısa zamanda sanayileşmesi ve kalkınması için kaçınılmaz bir rejimdir.”

Bu ve buna benzer telâkki ve düşünceleri tamamen red ve cerh edecek bir misal vardır. Bu da, “tam ve mûtekâmil sosyalizm”in kokusunu dahi almadan sanayileşen ve kalkınan Japonya’dır. Japonya, Çin ve Sovyetler Birliği’nden daha “sür’atli”, daha iyi bir şekilde sanayileşmekte ve kalkınmaktadır.

Gelişmiş memleketler için “tam ve mûtekâmil sosyalizm”in verdiği verdiği bir misali zikredelim: Doğu ve Batı Almanya. Batı Almanya harbden âdetâ, harabe halinde çıktı. Bugün, serbest bir ekonomi sayesinde, kalkınmada, bir Alman mûcizesinden bahsedilmektedir. Tam bir sosyalizm idaresi altında bulunan Doğu Almanya ise hâlâ haraptır ve geniş çapta açtır.

Rus sosyalizminin tatbikinden evvel ekonomik problemlerini ve maişet davasını halletmiş olan Çekoslovakya, Lehistan, Estonya ve Litvanya’da bugün açlık kol gezmektedir. Buğday memleketi olan ve II. Cihan Harbi’nde dahi beyaz ekmek yiyen Romanya, bugün siyah ekmekle kifafi nefis etmektedir.

Kalkınma hızı bakımından da, bir Sovyet mucizesinden, yahut bir sosyalist rejim harikasından bahsedilemez. Collin Clar, Lucien Laurat, Warren Nutter, H. Peterson gibi iktisatçılar, sosyalizmin Sovyetler Birliği’nin sanayileşmesinde, fevkâlede bir inkişaf dinamizmi getirdiği yolundaki iddianın isbatı için elde bir “delil” bulunmadığını ortaya koymuşlardır. Bilakis bu iktisatçılar, Sovyet sanayi gelişmesinin ritminin “orta” olduğunu; bu inkişafın korkunç bedeli olan halkın ızdırabı bahis mevzuu edildiği

takdirde ise, tamamen “felâketâver ve tehlikeli” bulunduğunu su götürmez delillerle isbat etmişlerdir.

Gerek Sovyetler Birliği, gerek Çin’in, hafif sanayide ve ziraatte, geri bir ülke halinde kaldığı ise su götürmez bir hakikattir. Hafif sanayi ve ziraat ise, istisnasız bütün Asya memleketlerinin, hatta bizim, gelişmeye daha çok ihtiyacımız olan sahalardır.

Bizde, bunları nazara almayan ve tehlikeli bir körlükle, affedilemez bir gafletle harekete yeltenmek isteyenler vardır. Tam sosyalizm, geri kalmış Asya ve Afrika ülkelerinde esaret getiren, kaba bir kuvvet halindedir. Bunu görmemek için kör olmak lazımdır.

Fakat bizde şuurlu bir efkâr-ı umumiye yoktur. Onu temsil ettiğini söyleyen gazetelerde sosyalizmin, geri kalmış ülkeler için taklit ve tatbik edilmesi caiz olmayan bir misâl teşkil ettiği, lâıykıyla izah edilmemektedir. Sosyalizmin geri kalmış ülkelerin sanayi kalkınmasında ve ekmek davasında dahi muvaffak olan bir rejim getirmediği çok açıktır. Geçen defa da yazdığımız gibi, sosyalizm, iktisaden geri ülkelerde siyaseten bürokratik bir diktatoryaya gitmektedir. Sanayileşme mevzuunda ise, hafif endüstriyi daima ihmâl ederek ağır sanayi peşinde koşmaktadır. İçtimai zaviyeden, geniş kitleyi ve ferdi tamamen ezerek muayyen bir zümre devletini tarsin (sağlamlaştırmak) etmeğe yönelmektedir. Geniş surette aç kitlelerle, muayyen sayıda besili zümreler, sosyalizmin bir zarureti haline gelmiştir. Sosyalizm geniş kitlenin ekmek davasını da halletmemiştir. Çünkü sosyalist dünyada “açlık problemi” bugüne kadar çözülememiştir.

Böylece sosyalizm, iddiaların tamamen aksine, geri ülkeler için, ne mucizevi bir kalkınma, ne rasyonel bir sanayileşme, ne de vasat bir ferdi ve içtimai refah getirememiştir.

Ek- 13:**“U.S.A. Dinosoru”**

Geçenlerde ABD reis muavini Mr. Jhonson Türkiye’yi ziyaret etti. Ziyaret sebebi zannederiz Ortadoğu meseleleri idi. Jhonson Türkiye’de çok yakın bir alâka gördü. Bilhassa Türk halkından gördüğü yakın ilgi kendisini, tahmin ederiz, çok mütehassıs etmiştir. Bu kadar yakın ve geniş bir sevgi tezahüratına ne Avrupa’da, ne de Ortasark memleketlerinde de rastlayacağını sanmam. Avrupa’da Amerika sevilmez, dolarına ehemmiyet verilir. Ortadoğu’da emperyalist devletlerin oyuncağı olarak görülür. Arap dostlarımıza göre, dünyada Filistin davasından ve onu destekleyen garp emperyalizminden başka bir mesele yoktur. Komünist Rus emperyalizmi onlarca çok geri planlardadır. Bunun bir Sovyet taktiğı olduğundan da habersizdirler. Ortadoğuda ve şark dünyasında komünist tehlikesini kütleli olarak bilen, an’anevi, şuurlu ve ciddi olarak Rus düşmanı olan tek millet biziz.

Türkiye Rusya için çok ehemmiyetlidir. Bir defa Rusya’nın gırtlığını sıkın Boğazlar Türkiye’nin elindedir. Bu Rusya’nın Karadeniz donanmasını tehlikesiz hale getirmektedir. İkinci olarak Türkiye Karadeniz’in bir Rus gölü olmasına mani olmaktadır. Rusya bu sebeple ve 1856 Kırım harbindeki tehlikeye maruz kalmamak için, Türk ve müslüman olan Kırım, Çeçen, İnguş, Kabartay, Balkar gibi 3-4 milyonluk bir kitleyi kısmen imha ve kısmen de iç mıntikalara sürmüştür. Bu suretle Karadeniz sahillerinde Türk topluluğı bırakmamıştır. Üçüncü olarak Ortadoğu ve İran petrollerinin iktisadi garantisini ve Balkanların politik statükosunu Türkiye muhafaza etmektedir. Nihayet Rusya’da yaşayan 33 milyon Türk’ün psikolojik direnme gücünü büyük bir ümit halinde Türkiye ayakta tutmaktadır.

Rusya Türkiye’yi ve diğer milletleri Troyan beygiri siyaseti ile içeriden fethetmek davasındadır. Türkiye’de 27 Mayıs’tan sonra, iktisadi ve içtimai krizler neticesi, sosyal refahı Rus tipi bir sosyalizmde göstermeye çalışan propaganda gelişmiştir. Bütün Ortadoğu’da Rus propagandası karışıklıklar doğurmaktadır. Foster Dalles vaktiyle, “Amerika Rusya’dan Ortadoğu’da 10, Afrika’da 15 sene geridir” dediğı gibi bugün de fazla terakki etmemiştir.

Bütün hürriyet isteyen milletler ve bu arada büyük tehlike içinde bulunan Türkiye gözlerini Amerika'ya dikmiştir. Türkiye siyasi bir krizi kısmen atlattır; fakat iktisadi bir çabalama içindedir. Amerika'nın siyasi ve iktisadi bir emniyet sübopu olan memleketimize yardımını, icap ettiğinden çok azdır.

Amerika şimdiye kadar, eskiden yaşayan ve bugün nesli tükenmiş, bir (Dinasor) gibi hareket etmiştir. Dinazorlar, kuvvetleri fazla ve cesametleri bir lokomotif kadar büyük varlıklardı, buna mukabil beyinleri bir mandalina iriliğini geçmiyordu. Bu maddi büyüklük ve kuvvetleri, dımağı küçüklük ve zaaflarını telafi edemedi ve hayattan silindiler.

Amerika, Ortadoğu, Afrika'da ve Avrupa'da büyük bir siyasi zafer elde edememiştir. Çünkü, buralardaki milletlerin, halkların problemlerine inmemiştir. Devletler arası statükoyu muhafazaya gayret etmekte ve bununla yetinmektedir. Bu William C. Bullit'in tabiriyle dünya siyaset sahnesinde bir (Dinasor) olmağa namzetlik demektir. Dinazorları beyinsizlikleri zooloji tarihine gömdü. Amerika'yı miyopluğu siyasi mağlubiyete götürüyor.

Bütün temennimiz, hürriyet ve saadet isteyen bütün insanların ümitlerini bağladığı Amerika'nın kızıl tehlike karşısında bulunan milletlerin problemleriyle çok daha yakından ve ciddi olarak alakalanmasıdır. Ancak bu komünizmi durdurabilir ve mağlup edebilir (M. Safa Nur).

Ek- 14:**Sağ ve Sol Diktaçılar**

27 Mayıs hareketinden sonra siyasi müesseselerin geçirdiği büyük sarsıntının iktisadi ve içtimai hayattaki fena akisleri, münevverlerimizi cemiyetin ve rejimin dayadığı temellerin güvenilir olmadığı düşüncesine sevketti.

Yüz seneden beri siyasi ihtilâl ve inkılâplar içinde çalkalanan bir cemiyet halinde olmamız, içtimai kanaat ve değer hükümlerimizde korkunç bir keşmekeşe sebep olmuştur. Cemiyetimiz yalnız siyasi organizasyona sahip bir sosyete karakteri arz ediyordu. İçtimai ve iktisadi faaliyet geniş çapta bu organizasyona bağlı görünüyordu. Bunun muhtel oluşu ve geniş surette sarsılışı neticesinde vücuda gelen içtimai ve iktisadi buhran karşısında “beleşçi kafa”lara sahip olanlar, hemen her şeyi yapabilecek kudretli bir rejim tasavvur ettiler. Bu diktatörlüktü.

Dikta isteyenler Türkiye’de iki gruba ayrılmaktadırlar.

- 3- Sağ dikta taraflıları, yani Faşizm, Nazizm ve Falanizm tarzında bir rejim ve Hitler, Mussolini, Franko tipinde diktatör isteyenler,
- 4- Sol dikta taraflıları, sosyalistlerimiz, yani Stalin yahut Kruçef, Mao-Çe-Çung, Tito, Nasır, Fidel Kastro tipindeki diktatörlere hayranlık duyanlar.

Sağ dikta taraflıları çok ehemmiyetli bir tehlike teşkil etmezler. Çünkü bütün dünyada sağ dikta, solcuların, ihtilâlcî sosyalistlerin ve komünistlerin faaliyetlerini anarşizme kadar ilerleterek memleketleri korkunç bir buhrana sürükledikleri anda ortaya çıkan statükocu rejimlerdir. Mesela Nazizm, I. Dünya Harbi’nden sonraki Almanya buhranını komünistlerin, Sosyal Demokratların istismarına karşı bir reaksiyon olarak doğmuş; Faşizm 1914 harp sonrası İtalya’ında Sosyalistlerin istifade ettiği ve çıkırından çıkardığı buhranı gidermek için vücut bulmuş; Franko rejimi II. Dünya Harbi’ne takaddüm eden yıllarda komünist olan İspanya Cumhuriyetçilerine karşı mücadelelerden doğmuştur.

Bu sebeple bizdeki sağ dikta taraflıları da 27 Mayıs inkılâbından sonra vücut bulmuş, siyasi ve içtimai değer buhranından faydalanan, içinde müseccel komünistlerin de bulunduğu sosyalist cereyana bir reaksiyon olarak görünmektedir. Böyle olmasına

rağmen demokratik rejim için bir tehlikedirler ve psödo (yalancı) kurtarıcı edasındadırlar.

Bizdeki sol dikta taraflıları ise sosyalistlerimiz, malum tarzda ayran kabartıcı, tahrikçi bir metot takip eden “Oryantasyoncu”larımızdır. Bunlar içlerinde muhtelif tip fikirler taşıyan bir kadrodurlar. Bu kadroda müseccel komünistleri, kollektivistleri, sendikalistleri, koyu etatistleri, devlet kapitalistlerini, opportunistleri yani fırsatçıları, Bolşevikleri ve hüsnüniyet ashabından olan saf salma gezer vatandaşları bir araya gelmiş olarak görmekteyiz. Bu sebeple kendi iç meselelerine eğilememektedirler. “Nasıl bir sosyalizm istiyorsunuz?” sualine toplu cevap yoktur.

Bunlar yukarıda da dediğimiz gibi, iktisadi ve siyasi krizin işportaya döküldüğü ve herkesin bazı şeylerden şikâyetçi olduğu bir zamanda, basit bir üç kağıtçı çabukluğu ile “kurtuluş reçetesi” karalamağa kalkanlardır. Bu kurtuluş reçetesi güya sosyalizmdir. Bunların karakteristik vasıflarını ve fikirlerini şöylece sıralayabiliriz:

Siyasi ve hukuki bakımdan demokrasi ve hürriyet düşmanlığı,

İktisadi zaviyeden mülkiyet ve hususi teşebbüs düşmanlığı,

Fikri ve manevi zaviyeden din ve Allah düşmanlığı, ilah.

Bu hususları ayrı ayrı gelecek yazılarımızda inceleyeceğiz (Sabahaddin Nur).

Ek- 15:**Üç Devir Üç Hayal Kırıklığı**

*ÜÇ DEVİR BİR MÜSELLESTİR; ÜÇ HAYAL KIRIKLIĞI İKİNCİ BİR MÜSELLESTİR.
BİRLEŞTİRİRSENİZ ALTI KÖŞELİ MAGEN DAVİT ÇIKAR.*

Bundan tam elli sene evveldi. Her zamanki mağmum ve mahzun edasıyla sokaklara dökülen kalabalık, birbirlerine bir gazeteyi gösteriyorlardı: İKDAM'ın görünmeyen sütunlardaki bir tebliğ-i resmîyi... Tebliğde “tesisi celil-i Hilafetpenahî ve bahşayış-i şehriyarî olan ve suret-i teşkili beyan olunan Meclis-i Meb’usan’ın” yeniden toplanacağını yazıyordu.

İşte haile bundan sonra başladı. Ne Resne’li Niyazi’nin pos bıyıklı, anut çehresinden haberimiz vardı; ne de dağlardaki geyiklerin hürriyeti ilân edeceğini kabul edebiliyorduk.

Fakat öyle olmadı. 33 senedir hürriyete, memleketin tekamülüne en büyük hail ve mani olarak gördüğümüz Abdülhamid-i Sani hem devri hürriyeti, hem de Meclis-i Mebusan-ı küşad etti. İstanbul koskoca bir miting meydanına dönmüştü. Her önüne gelen nutuk atıyordu. Sadrazamları, Zaptiye Nazırlarını yeniçeriler gibi ayak divanına çağırıyorduk. Siyasi piyasadan mantık ve akli selim çekilmişti. Meydan, düşünen kafanın değil, menfaat ve midevi şehvetin itişleriyle inliyordu. İstibdat devrinin heykelleşmiş adamlarını bir fiske darbesiyle yerlere seriyorduk. Bu anarşik hürriyet devri altı ay devam etti.

Hayallerimizin raflarından mutena birer makam verdiğimiz, geyikli ve bıyıklı kahraman-ı hürriyetlerimiz avcı taburları vasıtasıyla çıkardıkları 31 Mart isyanı ile Abdülhamid-i Saniyi “taht-ı muallâyı Osmanî”den indirdiler. Artık her şey düzelmişti diyorduk. Fakat heyhat, öyle olmadı. “Kahraman-ı hürriyet”lere ve İttihat ve Terakki erkanına açtığımız kredi pek fazlaydı. Hariçte garip bir tarzda yeniliyor; dahilde derin bir keşmekeş içinde yüzüyorduk. Sultan Abdülhamid müfekkirelerimizde gittikçe büyüyordu. “Meğer O, hakiki bir sultanmış” diyorduk.

Harbi Umumi’ye nasıl ve niçin girdik Alman erkânı harbiyesi bütün memleket menabiine ve idareye nasıl el koydu? Nasıl ve niçin mağlup olduk? Bilmiyorduk. Harbin

sonuna kadar galip geldiğimizi söylüyorlardı. Biz süpürge tohumu bulamazken; Cemiyet'in iâşecileri ve Merkez-i Umumi azaları, zenginleşiyorlar ve servetçe semiriyorlardı. 1918'de mağlup olduğumuzu anladık. Üç kıt'aya hükmeden Osmanlı İmparatorluğu artık bir mâzi olmuştu. İttihatçılar memleketi on sene bile idare edememişlerdi.

Sene 1923... İstiklâl Harbi'ni kazanmış; yeni bir Cumhuriyet kurmuştuk. Harbin kahramanları tefekkürümüzün merkezinde heykelleşmişti. Meclis iyi çalışıyordu. Ciddi bir intibahın alametleri bütün faaliyetlerimize hâkimdi. İntihap yenilendi. Yeni bir fırka çıktı: Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası. İstiklâl Harbi'nin en temiz mülki ve askeri erkanı bu fırkayı seçtiler. Halk Fırkası etrafında birkaç tufeyli görünüyordu. İzmir suikastı, İstiklâl Mahkemeleri, Takrir'i Sükûn Kanunları ve netice bir dikta idaresi...

Her mevzuda tek adam konuşuyordu. Garip bir inkılâp humarına yakalanmıştık. 1930'da ufak bir Serbest Fırka hareketi yaptık. İş fenaya gidiyordu. Fırka reisinin beyanatiyle cemiyeti kapadık. 1946'ya kadar koyu bir şef idaresinin elinde hamurlaşmıştık. İdare mekanizması birçok tufeyli ile dolmuştu. Hürriyetin (H)sini fiiliyata geçirmek zindanı boylamak için kâfi sebepti. Gazeteler bakan kararıyla veya örfî idare kumandanının emriyle kapatılırdı. Fikirler prangalanmıştı; vicdanların kapısına kilitler vurulmuştu. Bütün kıymetlerimiz toprak seviyesini aşmıyordu. Yalnız şefleri heykelleştiriyorduk. 1946'ya kadar böyle devam etti.

Sanfıransisko'da Birleşmiş Milletler Beyannamesi'ne attığımız bir imza ile çok partili Cumhuriyet rejimine girdik. Takriri sükut mahiyetini almış olan Takrir-i Sûkun Kanunu lağvedilmiş; Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu değiştirilmişti. Vatandaş artık düşündüğünü söyleyebiliyordu. Dikta rejimi halkı öylesine sindirmişti ki, epeyce müddet kimse ağzını açamadı. Sonra dört CHP'li mebusun istifası; 12 Temmuz Beyannamesi, Hürriyetler Misakı, Husumet Andları, DP'nin gelişmesi ve nihayet 14 Mayıs seçimleri, İnönü'nün tevabiiyle birlikte iktidardan çekilmesi... Tarihte ilk defa bir ihtilâl ve inkılâp hükümeti, basiretli davranan İnönü sayesinde oyla devrediliyordu.

Gidenin azameti karşısında, geleni düşünemiyorduk. CHP zihniyetini beğenmemiştik; fakat DP'yi de bilmiyorduk. Beğenmeme idrakini kazanmıştık; fakat

doğruyu intihap hassasına malik mi idik? Burası çayı sual bir mesele olmakta devam ediyordu...

Nihayet 27 Mayıs 1960... Radyoda davudı bir sada: “Dikkat, dikkat, bugün saat üçten itibaren Türk ordusu memleketin idaresini eline almıştı” diyordu. Birinci Cumhuriyet yıkılmıştı. İkinci Cumhuriyeti idrak ediyorduk. Yeni cumhuriyet millete demokrasiyi vaad ediyordu. Tarih askeri ihtilâlin demokrasi getirdiğini ender kaydediyordu. Herkeste bir şüphe vardı. Fakat siyasi faaliyet yavaşça açılıyordu...

Demokrasi yolunda yapılan üç hareket ve açılan üç devir, sosyal bakımdan bizi hayal kırıklığına uğrattı. Milli arzularımızın, okyanuslar kadar geniş menfaat girdaplarında kaybolduğunu gördük.

Temenni edelim ki, sonuncusu böyle olmasın ve bir istisna teşkil etsin (Şahap Metin).

Ek- 16:**Demokrasi Düşmanlığı ve Sebebi**

I. Dünya Harbi'nden sonra Avrupa'daki iktisadi ve içtimai karışıklıklar neticesinde mevzu nizamaya karşı bazı reaksiyonlar oldu. Bunlar faşist ve sosyalist hareketlerdi. 200 milyonluk bir Rus milletinin mukadderatına birkaç sapık idealist adam kolayca el koydu. İtalya'da, Almanya'da, İspanya'da bazı şahıslar diktatörlüklerini ilan ettiler. Bunlar mevzu içtimai ve iktisadi nizamı şiddetle tenkit ediyorlardı. Rejimlerini kurdular. Tenkitler, iktisadi sahada emek serbestisine ve sermayedarlığa, siyasi ve içtimai yönde ise parlamentarizm ve ferdi hürriyete tevcih edilmişti. II. Dünya Harbi'nden sonra Faşizm ve Nazizm yıkıldı. Yerlerini bugün muvaffak olmuş bulunan demokratik ve liberal idarelere terkettiler. Fakat Bolşevizm hâlâ hayattadır.

Biz ise I. Dünya Savaşı'ndan sonra aynı reaksiyonu göstererek, fikri manada cumhuriyetçi, fiili manada totaliter bir rejim içindeydik. II. Dünya Harbi'nde demokrasiler cephesinin galip gelmesi neticesinde, bazı kanunları tadil ederek biz de demokratik nizamaya girdik. 27 Mayıs hareketinden sonra bazı elemanlar işi demokratik rejim aleyhdarlığına kaydırmak istediler ve bunda da nisbeten muvaffak oldular. Bunlar, bilhassa sosyalist perdesi altına gizlenmiş komünistlerdi. İddiaları “demokratik yollarla kalkınmamıza imkan yoktur; geri kalmış memleketlerde kalkınma hürriyetler rejimi ile olamaz; bu ancak sosyalizmle başarılabilir”den ibaretti.

Dün inkılâplar için hürriyetler kısılmış ve muayyen bir grup alabildiğine semirmişti. Bugün kalkınma için hürriyetlerin yok edilmesi isteniyordu. Bunlar ayrıca kendilerini, düşünen, tefekkür eden elit insanlar olarak gösteriyorlar; muhaliflerini ise haybeci, beleşci, ağa kuyruğu, kapitalist köpeği olarak vasıflandırıyorlardı. Halbuki demokratik rejimle kalkınma problemi için düşünmek ne derece lazımsa, sol dikta içinde kalkınmada düşünme çabası da o kadar yersizdi. Bunlar aslında milleti, geniş kütleyi ekalli kalil bir zümre tarafından ezmeğe, istismar etmeğe matuf bir kapandan başka bir şey değildi.

Sosyalizm “istihsal vasıtalarının mülkiyetinin umuma mâl edilmesi”, yani sosyalizasyonunu isteyen bir rejimdi. Herkes elindeki malını kolayca vermeyeceğine

göre, gayet tabii olarak devlet kudretine zilyet olanlar, devlet kuvvetlerini fert aleyhine kullanacaklardı. İşte sosyalistler bu sebeple hürriyet ve demokrasi düşmanı olarak sahneye çıkmaktadırlar.

Türkiye’de hususi teşebbüsün elinde biraz servet vardır; mal, mülk, arazi gibi. Sosyalistler bunların sosyalize edilmesini, yani devlete mâl edilmesini istemektedirler. Bu bütün hürriyetleri yok etmek demektir ve sözüm ona kurtuluşu temin etmek için insanları en ağır ve korkunç bir esarete sürüklemekten başka bir şey değildir. Nitekim bütün sosyalist memleketler milletlerini mekanik bir baskı ve tazyik altında ezemektedirler.

Sosyalizm ferdi mülkiyete riayetkâr olmadığı için ferdi hürriyetlere de düşmandır. Sosyalizmde hususi hukuka taalluk eden işler tamamen siyasi bir mahiyet almıştır. Piyasa serbest olmayıp resmi bir daire halindedir.

Sosyalizm devletle fert arasında korkunç bir mücadeleden ibarettir. Fertler rakam halindedir ve robotlaşmıştır. İnsana adeta bir ham madde nazarı ile bakılmaktadır. Sosyalizm, bu tipi ile hâkim olduğu milletleri hiçbir kapitalistin yapamayacağı kadar korkunç bir tarzda istismar etmektedir.

Sosyalizm ferdi hürriyetle de muaraza ettiği için, ayakta durabilmesi polis rejimine mütevakıftır.

Şahsiyeti geliştiren, ferde kendisini hissettiren her şey sosyalizmin düşmanıdır. Bunun için dine, söz hürriyetine vs. ye düşmandırlar.

Burada bir sual hatıra gelebilir: “Pek iyi bizdeki sosyalistler böyle bir rejimi getireceklerine göre bunu niçin istemektedirler? ” Çünkü, sosyalist devlette idare eden veya edenler, idare edilenlere nisbetle, hiç bir aristokratın sahip olamadığı imkânlarla sahiptirler. İşte bizde sosyalizm dirijanlarını hırsla bu ideale sürükleyen sebep budur (Safâ Nur).

Ek- 17:**Ağlayan Direk**

Geçenlerde Ayasofya'yı geziyorduk. Orada sol dehlizin medhal tarafında tunç levhalarla kaplanmış ve eskiden “Mucizeli Sen Greguvar direği” diye isimlendirilen, sonradan “Terleyen Direk” diye adlandırılan mermere parmaklarımızı temas ettirdik.

Binlerce, yüzbinlerce hatta milyonlarca insan 1500 seneden beri aynı yere temas etmiş ve bu temastan bir şeyler ümit etmişti... Senelerin maziye bitmek tükenmek bilmeyen dalışı, kalabalıkların ve ümit yığınlarının karanlık meçhul ve heyulavi terakümü beni titretmişti...

Arkadaşım gayet güzel bir espri yaptı:

“Buna terleyen direk değil. Ağlayan direk demeli.”

Belki bu taş binlerce sene evvel, binlerce sene sonraki tecellinin ifadesi ile daima terlemişti.

Terlerini gözümüze sürdük. Beraber ağladık. Ne garip; taşlar bile ağlıyordu... (Şahap Metin, 18 Temmuz 1958).

Ek- 18:**Fatih Ahfadının Fikir ve İman Timsali Türk'ün Hükümranlık Sembolü:
Ayasofya**

“Ey mukaddes mabedlerin etrafındaki, kara ve kesif binaları yerle bir edip camilerimizi bütün asalet ve necabetiyle nazarlarıma açan eller! Ayasofya camiini de cemaatına açacaksınız. Bunu bekliyoruz ve ümit ediyoruz...”

Biliyorsunuz ki Ayasofya Büyük Roma İmparatoru Jüstinyen zamanında insan üstü gayretler sarfı ile altı senede tamamlanmış ve 537 Milâd senesinde mukaddes peygamberimizin veladetlerinden otuzüç sene önce masalarda işitilebilen bir ayini ruhani ile açılmıştı. Sadece mabedin ön tarafındaki sekiz sütunluk mahfel için Mısır'ın üç senelik varidatının sarfedildiği söylenir.

Jüstinyen o zamanki patrik Menas tarafından mabedin kapısında karşılanmış İmparator mahfeline çıkıp mabedin güzelliğini görünce, hayallerinin ve cihanşumul arzularının yerine geldiğini müşahade ederek heyecanla bağırmişti:

“Ey Süleyman seni de geçtim...” o zamana kadar tarihler en büyüğü mabedin peygamber Süleyman (A.S) tarafından yaptırıldığını haber veriyorlardı. Halbuki Ayasofya bu mabetten çok daha şaşıyalıydı.

Mabet hristiyan teolojisinde müşahhas bir mahiyeti olan ilahi hikmete, Sofya'ya izafe edildi. Zelzeleler geçirdi. Tahripler ve tamirler gördü... latin istilâsı. Ayasofya'daki meşhur gümüş parmaklıklara, altın haçı, iki çeki ağırlığındaki altın yapraklı İncile ve diğer eşyalara maloldu.

Halen Latin haraçgüzârlarının şefi Enrico Dandolo'nun mezarı oradadır. Lahdinin içindeki zırhları ve silahları Fatih tarafından resmini yapan Bellini'ye verilmiştir.

1 Haziran 1453'te ilayı kelimetullah için 53 gün bila fasıla muharebe eden ve Ekmalürresul afdalünnebi'nin tebşiratında ve müjdelerine nail olan kavuklu Türk ordusu şehri şehiri Konstantiniyye'ye girmişti.

Rum ikliminin Sultanı, karalar ve denizlerin kahramanı ve hakimi, İslâmiyetin hizmetkârı Gazi Ebul Fetih Mehemmet Han ilahi hikmetin (Sofia)nın mabedinde ilk namazı kendi kıldırarak Bizans İmparatorluğu'na maddeten ve manen malik ve hakim

olduğunu gösterdi. Artık İstinpolis'in "Megalas Eklesias"ı, Bizansın büyük kilisesi, İstanbul'un Ayasofya camisi olmuştu.

Fatih cenubi şarkideki tuğla minareyi inşa ettirdi ve Roma İmparatorluğu'nun manevi sembolünü tevhidin alemine ihtida ettirdi...

Ayasofya 1453'ten 1934'de kadar tam 479 sene müslümanların derdi ile ağladı, sevarlarındaki Mısır'ın, Numidya'nın, Yunanistan ve Anadolu'nun en güzel ve renkli mermerleri İslâm imanının salah ve kurtuluşa çağırın mukaddes sadasını aksettirdiler. Diana mabedinin kırmızı porfin direkleri, Roma, Delf, Baalbek mabetlerinin altın değerindeki kıymetli taşları ve sütunları müslümanların tehlil ve tekbir seslerinin; ilâhi ve sermedi heyecanlarının makesi oldular. Ayasofya tam 479 sene Allahuekber sadaları ile doldu. Asil heyecanların; ruhani titreyişlerin; milli ve dini tahassüs ihtisasatın penahı ve makarrı oldu. Jüstinyen'in mabedi artık maddeten ve taşlarındaki zerrelere ile de kelime-i tevhidi haykırıyordu...

Ayasofya Türk'ün manası ve Anadolu'nun ruh muhtevasının remzi idi...

Rumelihisarı restor edildi... Ayasofya manevi bir restore beklemektedir.

Ayasofya'da tarihi incelemeler artık bitmiştir. Onun cami olarak açılması Türk'ün hâkimiyet ve hükümranlık alametidir.

Ayasofya zelzelelere dayandı. Ayasofya tahriplere dayandı. Ayasofya zaman ve tarihin tozlarına ve ağırlığına da dayandı... Halen manevi ihmalimize de dayanıyor.

Ey mukaddes mabetlerin etrafındaki kara ve kesif binaları yerle bir edip camilerimizi bütün asalet ve necabeti ile nazarlarıma açan eller! Ayasofya camiine de, cemaate açacaksın...

Bunu bekliyoruz ve ümit ediyoruz... (18 Temmuz 1958).

Ek- 19:**Marmara Kiraathanesi'nin Müdavimleri (Marmaratörler)**

Prof. Saip Ragıp Atademir, Ali İhsan Yurt, Avukat ve matbaa sahibi tarihçi Ziya Nur Aksun, iki İstanbul aşığı ve centilmeni İbrahim Kaur ve Ali beyler, Prof. Nuri Karahöyükü, Adler ve Jung gibi iki büyük isimle teşrik-i mesaide bulunmuş Dr. İzzettin Şadan, Darülaceze Müdürü Hilmi Şener (Balıkçı Hilmi), Avukat Kamil Öztürk, Dündar Taşer (Milli Birlik Komitesi üyesi), daha sonra profesör olan o günlerin genç asistanları Erol Güngör, Mehmet Çavuşoğlu, Durali Yılmaz, Mehmet Genç, Avukat Hasan Bey (Le Monde Hasan), Uğur Kökden, Dr. Abdullah Hacıtahiroğlu, *Akşam* gazetesi ile *Yeni İstanbul* gazetesi yazı müdürleri İrfan Derman ve Yücel Hacaloğlu, Cerrahî Tarikatı Şeyhi Muzaffer Ozak Hoca Efendi, Mehmet Şevket Eygi, Osman Yüksel Serdengeçti, Avukat Erol (Paşazade Erol), Muhittin Nalbantoğlu, Avukatlar Tuğrul Önder, Nazım Durmuşoğlu ve Fehmi Bey, şoför Kâmil, yayınevi sahipleri İsmail Dayı ve Ali Hatipoğlu, Ahmet Yücel (Zaptiye Ahmet), İmdat Akmermer, Fethi Gemuhluoğlu, iki büyük şair Necip Fazıl Kısakürek ve Sezai Karakoç, Prof. Mükrimin Halil Yınanç, İsmet Zeki Eyüboğlu (Zebanî), Yurdakul Dağoğlu, Hilmi Oflaz, gazeteci Üstün İnanç, filozof Cemal, Meteorolog Refik Bey (Teşkilat Refik), Neyzen Aziz, Galatasaraylıların ünlü amigosu Karıncaezmez Şevki, Avukat Osman Tülümen, Tuncer ve Dinçer Enginertan kardeşler, Noter Macit Bakkaloğlu, Refii Bey (Cücügen Prensi Refii), Senatör ve Avukat Sadık Batumlu, Yahya Kemal'in kardeşi Reşat Beyatlı, *Toprak* dergisi sahibi İlhan Darendelioğlu, sonradan Meclis Başkanı olacak iki genç politikacı Ferruh Bozbeyli Ve Hüsemettin Cindoruk, tarihçi Şinasi Bey, gazeteci Agah Güçlü, Osman Akkuşak, Çerkezköy Savcısı ve sonra CHP'li Senatör Mehmet Feyyat, Fethi Erhan, Muzaffer Zorlu, belediyeden Zeki Bey, İsmail Özdoğan, Ertuğrul Düzdağ, Arif Özkök, Sendikacı Ahmet Muşlu Sadettir Bilgiç (Başbakan Yardımcısı), Gazeteci Hüdayi Bayık, Kasımpaşalı, Yahudi mütahassısı Şaban Kırboz, Mümin Çevik, Avukat Necip Kunt, Mehmet Leventoğlu, tarihçi Ziya Uygur, Tazı İsmail, Özer Revanoğlu, Abdülkadir Sezgin, Avukat Cavit Kalpaklıoğlu, Gündoğdu Serhatlıoğlu, Hasan Korkmazcan (sonradan Meclis Başkan vekili), Gazeteci ve Avukat Ergun Göze, Avukat İsmet

Karaođlu, Ufuk Őehri, Mustafa Lutfu Demirhan (AnarŐist Mustafa), Nevzat Koseođlu, Kadir Mısıroğlu, Erol Kılınç, Muzaffer KocataŐ, PaŐa GŐven, Zeki Efeođlu, Ziyaettin Babakurban, Ali Osman Babur, Milli Hareket Dergisi Sahibi Ahmet Karabacak, Mustafa Ok (Komando Mustafa), Prof. Omer Alpaslan Aksu, Dr. Yalçın, Ożkan İbar, Yılmaz Yalçın, Tarkan Buyruk, Rasim Cinisli, Dr. Cevat Dođan, T. M. T. F. BaŐkanı Soner Karaman, Hasan Revanođlu, Burhan Ożçiçek, Hamdi Çiđdem, ilahiyatçı Emin IŐık, Mehmet Çapar, Őair Sedat Őmran, Dođu TŐrkistan TŐrklerini Lideri İsa Yusur Alptekin, Rumelili SŐleyman Hoca, Zeyyat Nemli, Nazif OkumuŐ, Sakin Oner, Mehmek Pomak, Őadi Pelivanođlu, Galip Erdem, Arif Nihat Asya, Kubilay İmer, Cahit Atasoy, Prof. Nuri Mugan, DiŐçi Turan Bey ve 1. Őube polisleri! (Elgin, 2003: 9, 10, 11).

Ek- 20:**Ziya Nur Aksun'un "Osmanlı Devleti" Hakkındaki Düşüncelerinden Kesitler**

"Azizim, imparatorluğu çökerten 93 Harbi'dir. Bu savaşın kaybedilmesi bizimkilerin morallerini iyice bozar ve mağlubiyetler peşpeşe birbirini takip eder!"

"Esasında, büyüdükten sonra kaçınılmaz yıkılışı tarih şartları açısından normal karşılamak gerekir. Fakat azizim, işin tuhaf tarafı, Osmanlı zihniyetinin ve bir millet olarak Türk'ün bunca yıkıntılar, bunca uğraşmalardan sonra yine devam edebilmesi ve ona hasret çekilmesi çok önemli bir hadisedir!"

"İşte, tarih önümüzde duruyor; Osmanlıya benzer, o güç ve azamette, o büyüklükte bir devlet kaydetmiş mi? Öyle bir devlet de kurulamaz artık! O güç, o iman, o enerji mevcut değil ki bugün..."

"Batılının biri "Büyük imparatorluklar ölmez, intihar eder!" diyordu ki, çok doğru ve enteresan bir tespittir. Aslında bizi de intihara teşebbüs ettirmişlerdir."

"Batılıların, Hristiyanların sopayla, yağma ile çapulla girdikleri yerlere biz medeniyet götürmüşüz."

"Sırp, Bulgarlar, Arnavutlar hâlâ: "Siz gittiniz, huzur gitti" diyorlar!"

"Bir imparatorluk yıkılmış gitmiş, her şeyi bitmiş, adından başka hiçbir şeyi kalmamış; yıkılışı üzerinden elli küsur sene geçmiş, üstelik hâlâ onun aleyhine, onu kötülemek, onun yanlış olduğunu göstermek için yoğun faaliyetlerden gazetelerimiz geri kalmıyor... Be birader, bir şey tenkid edilirken orta yerde varlığı olur, o tenkid edilir, beğenilmez. Bütün bunlar aslında muhteşem imparatorluğun madde plânında yok edildiği halde, kafa ve kalplerde hâlâ yaşadığının bir ispatıdır. Hâlâ sökülüp atılamamıştır; ortada olan bir vâkıa bu."

"Bir devlet kuruluyor, 600 sene yaşıyor; o yıkılıyor, yerine başka bir devlet kuruluyor, o yeni devlet 50 sene binbir türlü destek ve payandalarla ayakta tutulmaya çalışılıyor. Varın siz mukayesesini yapın."

"Aslında bir devleti 600 küsur sene ayakta tutan sebepler araştırılmalı ve ortaya konmalı. Eğer onların dayandıkları prensipler faydalı ise yine onlar uygulanmalı. Menfi

şeyler üzerinde hüküm yürütmek kolaydır; asıl önemli olan olumlu şeyler yapabilmektir...” (Turinay vd., 2004: 12).

Ek- 21:**Ziya Nur Aksun’u Anma Duası**

Allahım!

Bin dokuz yüz otuzun yirmi dokuz Mayıs’ında,
Feth-i mübîn aydınlığında Konya’ımızda doğan,
Bedüzzamân Hazretlerinin has dünyasında,
Talebe olup, ilmi yollarında çabalayan,
Bilge tarihçi, hukukçu, yayıncı, arif insan,
Ziya Nur Aksun kuluna rahmet eyle Yâ Rabbi!

Allahım!

Şanlı, aziz ecdadımız Osmanlı’nın şahsında,
İnsanımıza İslâm’ı sevdiren adamdır O,
Marmara Kiraathanesi sohbet dostluğunda,
Münevver gönülleri yetiştiren adamdır O,
Harika ressam, şiire ve musîkiye hayran,
Ziya Nur Aksun kuluna rahmet eyle Yâ Rabbi!

Allahım!

İman nuru ile hakiki tarih ikliminde,
Ham ruhları olgunlaştıran ve ufuklandırıran,
Bir su damlası kadar saflık ve dürüstlüğünde,
Millî, dinî, manevî tarihi ortaya koyan,
İnandığı şeyleri yazan sanatsever insan,
Ziya Nur Aksun kuluna rahmet eyle Yâ Rabbi!

Allahım!

Mükrim, mahcup, mütevazı, müstağnî kimliğiyle,
Feyyaz zekasıyla gönülleri feyizlendiren,
İlmiyle, irfanıyla, mürüvvetli kalemiyle,

Her haliyle insanları kendine imrendin,
Belma Aksun'un "apaydınlık yüzlü ağabeyi",
Ziya Nur Aksun kuluna rahmet eyle Yâ Rabbi!

Allahım!

Hayatın özü, metafiziğin derinliğinde,
Her zaman beynini vicdanıyla bütünleştiren,
İkibin onun Kadir Gecesi serinliğinde,
Emr-i Hak gereğince ebedi aleme göçen,
Tarihi sevdiren, bilge tarihçi güzel adam,
Ziya Nur Aksun kuluna rahmet eyle Yâ Rabbi! (13. 9. 2010 Ahmet Yüter)

Ek- 22:

Belma ve Ziya Nur Aksun (ayakta olan kişiler) anne ve babası ile birlikte.

Ek- 23:

Ziya Nur Aksun (Sol başta oturan kişi) öğretmeni ve okul arkadaşları ile birlikte.

Ek- 24:

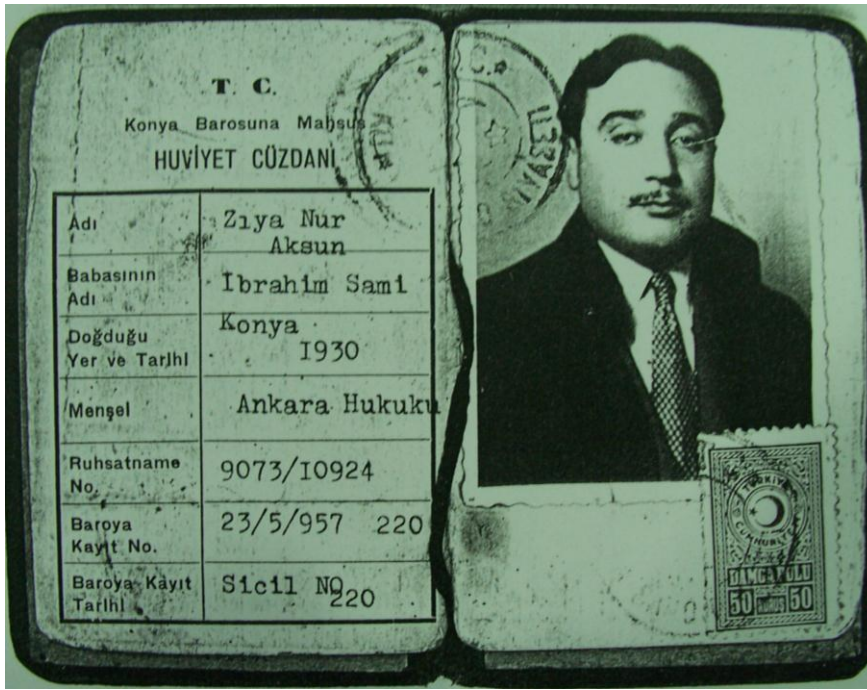
Sağ alt köşedeki kişi Ziya Nur Aksun.

Ek- 25:

Ziya Nur Aksun'un gençlik yılları.

Ek- 26:

Ziya Nur Aksun ve Adnan Menderes.

Ek- 27:

Ziya Nur Aksun'un Konya Barosu hüviyeti.

Ek- 28:

Ziya Nur Aksun'un avukatlık ruhsatnamesi.

Ek- 29:

TÜRKİYE CUMHURİYETİ NÜFUS CÜZDANI		
SERİ S05		№ 833138
T.C. KİMLİK NO.		
SOYADI AKSUN		
ADI Ziya Nur		
BABA ADI İbrahim Saim		
ANA ADI Leman		
DOĞUM YERİ Kenya	DOĞUM TARİHİ -1930-	

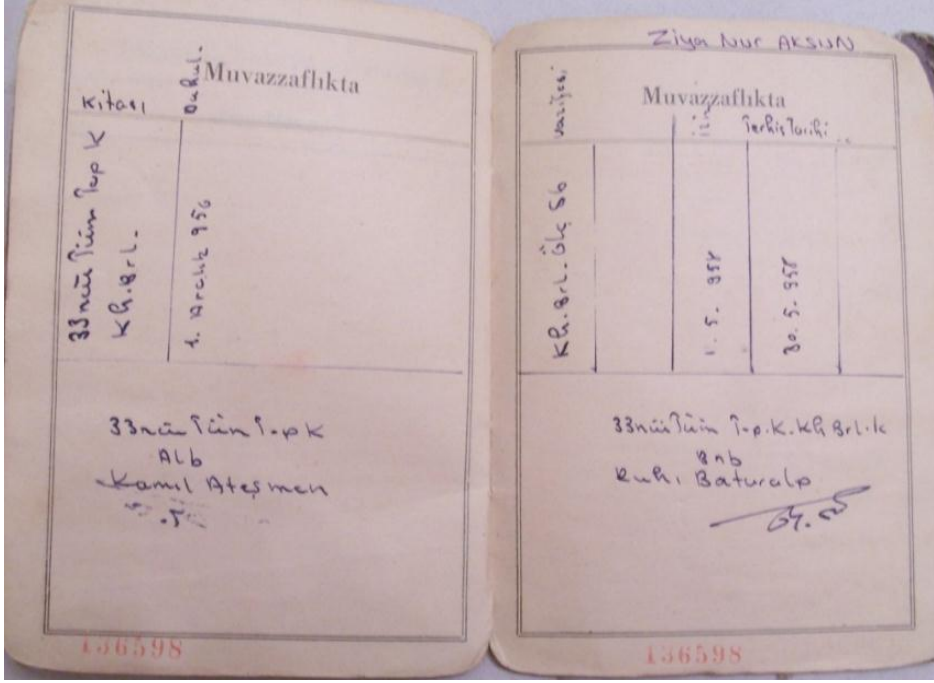
MEĞENİ HALİ	DİNİ	KAN GRUBU
Bekar	İslam	
İL	İLÇE	
İstanbul	Kadıköy	
MAHALLE - KÖY		
Lühtüpoza		
CİLT NO.	AİLE SIRA NO.	SIRA NO.
022/03	178	3
VERİLDİĞİ YER	VERİLİŞ NEDENİ	
Besiktöy Jenilene		
KAYIT NO.	VERİLİŞ TARİHİ	
9.7230	03.10.1994	
197		
Ayşe BAYBAKTAR		
ÖNCEKİ SOYADI Şerif		
Nüfus Müdürü A.		

Ziya Nur Aksun'un 1994'te yenilenmiş olan nüfus cüzdanı.

Ek- 30:

T. C.	
NÜFUS HÜVİYET CÜZDANI	
136598	
Aile ismi yani lakap ve şöhretli	
AKSUN	
Adı	Ziya Nur
Babasının adı	İbrahim Saim B.
Anasının adı	Leman H
Doğum yeri	Konya İliyeti
Doğum tarihi	25/18/1930
136598	

Ziya Nur Aksun'un eski nüfus cüzdanı.

Ek- 31:

Ziya Nur Aksun'un terhis tarihini dahi belirten eski nüfus cüzdanı.

Ek- 32:

Ziya Nur Aksun'un yapmış olduğu resimlerin yer aldığı misafir salonunun bir duvarı.

Ek- 33:

Belma Aksun'un odası, ağabeyinin yapmış olduğu resimlerle kaplı.

Ek- 34:

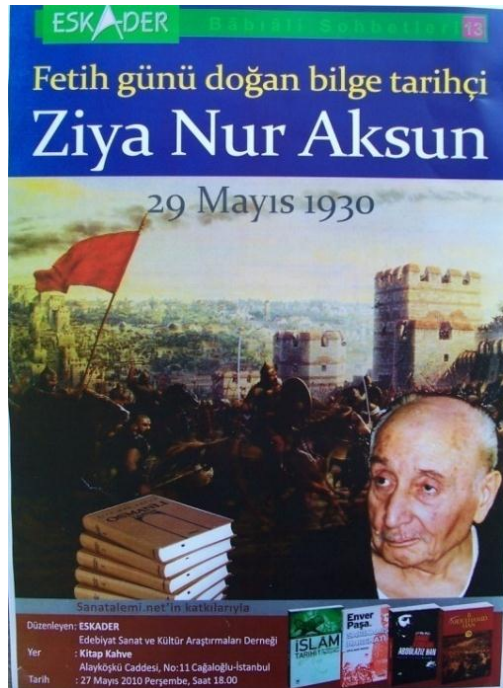
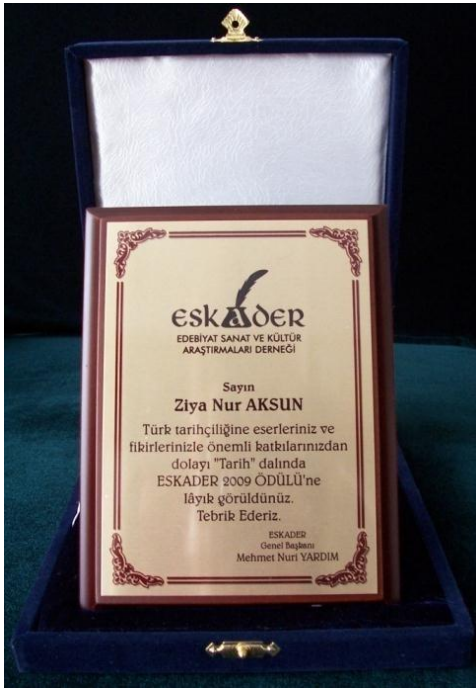
Ziya Nur'un her tablosu, Türk tarihinin fırça darbeleriyle dile getirildiği bir sayfadır.

Ek- 35:

Bu fotoğraf karelerindeki tablolar, Ziya Nur Aksun'un Osmanlı tarihine olan sevgisini sergilemektedir.

Ek- 36:

Ziya Nur Aksun'a Türk Ocakları İstanbul Şubesi tarafından verilen ödül.

Ek-37:

2009 yılında, tarih dalında Ziya Nur Aksun'a ödül veren ESKADER, 27 Mayıs 2010'da da Onu, Bâbüâli Sohbetleri'ne konuk eder.

Ek-38:

Ziya Nur Aksun'un resim sergisi broşürü.

Ziya Nur Aksun'a ait resim eskizleri.

Ek- 39:

Sağ başta ayakta duran ilk kişi: Av. Halil Duruk, üçüncü kişi Ahmet İyioldu ve KOCAV ziyaretçileri.
Soldan sağa oturanlar: Belma Aksun, Ziya Nur Aksun ve Prof. Dr. Sadettin Ökten.

Ek- 40:

Soldan sağa: Av. Halil Duruk, Reşat Şen, Özer Revanoğlu, Mehmet Niyazi Özdemir.

Ek- 41:

Soldan sağa ayakta olanlar: Mehmet Niyazi Özdemir, Cemal Aydın, Reşat Şen, Av. Halil Duruk.
Soldan sağa oturanlar: Belma Aksun, Ziya Nur Aksun, Özer Revanoğlu.

Ek- 42:

Sol baştan; Fatma Gülser Özer, Ziya Nur Aksun ve Belma Aksun.

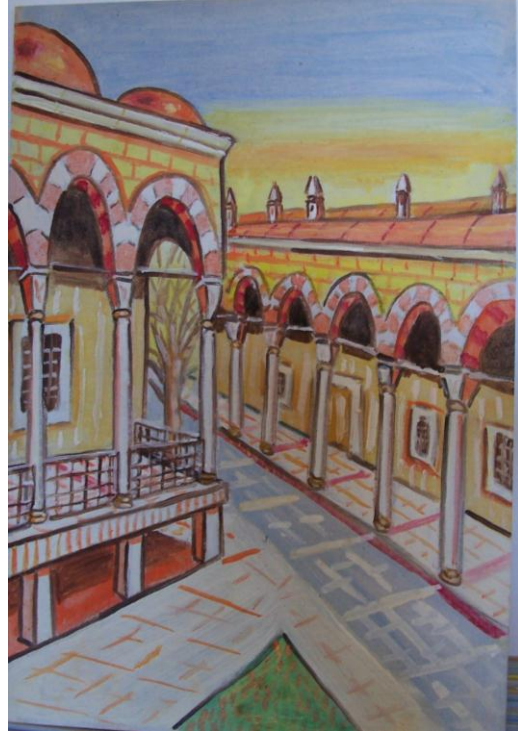
Ek- 43:

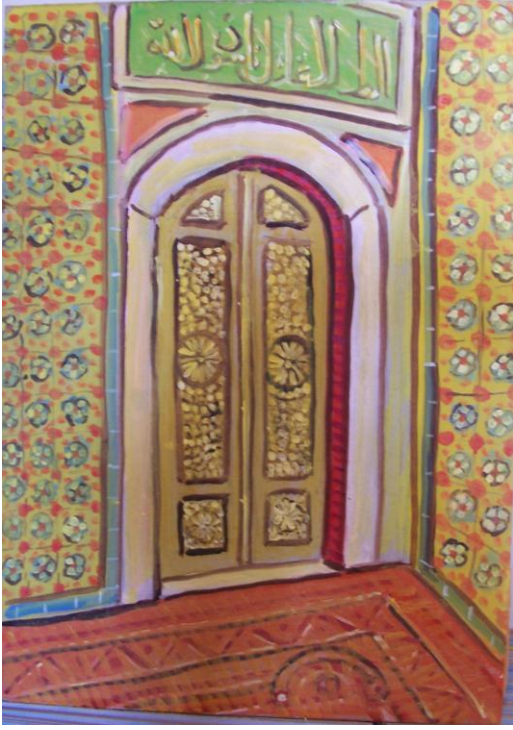
Sol başta oturan kişi Belma Aksun, sağ tarafta oturan kişi Ahmet Yüter, hemen yanındaki kişi Emin Işık ve Ziya Nur Aksun'un dostları.

Ek- 44:

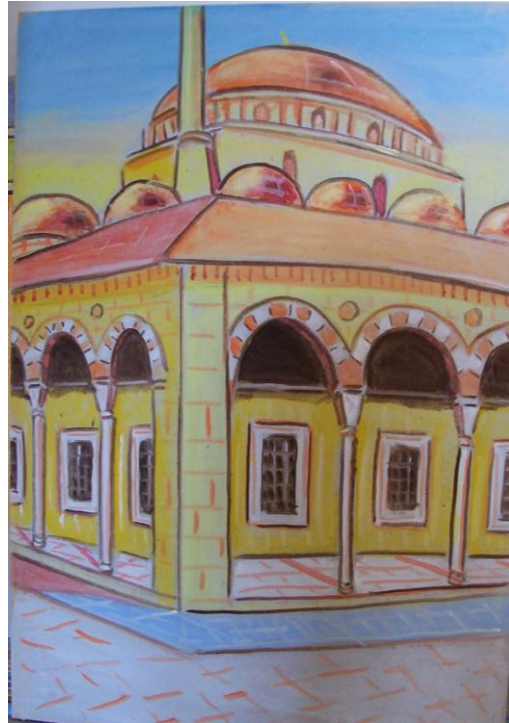

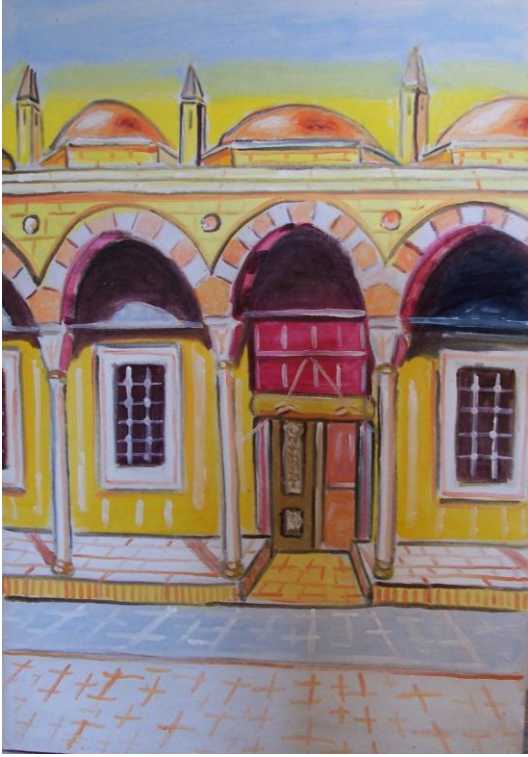
Ziya Nur'un tablolarına yansittiğı camiler.

Ziya Nur Aksun'un en ince ayrıntısına kadar tablolarına yansıttığı camileri

Ziya Nur'un anlatımıyla camiler.

Ziya Nur'un firçasından Semazenler ve Meram.

Ziya Nur'un Mevlana tablosu.

Ek- 1: Özgeçmiş

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Özgeçmiş

Adı Soyadı:	FATMA GÜLSER ÖZER			
Doğum Yeri:	İZMİR			
Doğum Tarihi:	16.01.74			
Medeni Durumu:	Bekar			
Öğrenim Durumu				
Derece	Okulun Adı	Program	Yer	Yıl
İlköğretim	Hamdi Dalan		İzmir	1985
Ortaöğretim	Ali Bayırlar		İzmir	1994
Lise	Açıköğretim		İzmir	1998
Lisans	Selçuk Üniversitesi	Gazetecilik	Konya	2007
Yüksek Lisans				
Becerileri:				
İlgi Alanları:	Kitap okumayı ve bir konu üzerinde araştırma yapmayı, spor yapmayı ve kıyafetlerimi tasarlayarak kendim dikip giymeyi seviyorum.			
İş Deneyimi:	T. Vakıfbanklar Bankasında çalışıyorum			
Aldığı Ödüller:				
Hakkımda bilgi almak için önerebileceğim şahıslar:	Doç.Dr. CANER ARABACI Yrd.Doç.Dr. ŞÜKRÜ BALCI			
Tel:	0539 656 71 13			
E-Posta:	gulser-ozar@hotmail.com			
Adres	Cumhuriyet mh.2485 sk. No:6/1 D.1 Yelki Köyü/ Güzelbahçe/İzmir			